

کتاب آبی

گزارش‌های محترمانه
وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران

جلد هفتم

از تاریخ ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ تا ۲۶ وریل ۱۹۱۲

بکوشش احمد بشیری

كتاب آبی

گزارش‌های محرمانه وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران

به کوشش و ویراستاری
احمد بشیری

www.adabestanekave.com

جلد هفتم
از ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ تا ۱۲ آوریل ۱۹۱۲
(۲) دی ۱۲۹۰ تا ۲۳ فروردین ۱۲۹۱
۳ محرم ۱۳۳۰ تا ۲۳ جمادی‌الثانی (۱۳۳۰)

نشر نو
تهران، ۱۳۶۶

چاپ اول: ۱۳۶۶
تعداد: ۳۰۰۰ نسخه
حق چاپ محفوظ است

www.adabestanekave.com

چاپ و صحافی: چاپخانه کتبه

www.adabestanekave.com

درخواست از خوانندگان کتاب

در این کتاب گزارش رویدادهای گوناگون یکی از پرآشوبترین و آموزنده‌ترین دوران‌های تاریخ میهن ما یعنی چگونگی پا گرفتن و پیروز شدن جنبش مشروطه‌خواهی در ایران را می‌خوانید.

چنانکه در پیش‌گفتار نیز یادآور شده‌ایم گرددآورندگان مطالب کتاب، به دلایل و انگیزه‌های ویژه خودشان بسیاری از حوادث زا چنان به کوتاهی و اختصار برگزار کردند که جز با موشکافی و کاوش بسیار نمی‌توان از آنها سر درآورد و بدتر از این، در بیشتر جاها از آفرینندگان و قهرمانان ماجراها به درستی نام نبرده و یا سربسته و رمزگونه از آنها یاد کرده‌اند که بهر روی خواننده را بیشتر گیج و درمانده و دریافت مطلب را برایش بسی دشوار می‌کند.

ما برآنیم که در پایان کار چاپ کتاب، پیرامون اینگونه مطالب و رخدادها بررسی تازه‌ئی کنیم و تا جاییکه بشود گوش و کنار آنها را روشن گردانیده، نارسانی‌ها را از میان برداشته و مردان و زنان ناشناس مانده در کتاب را به خوانندگان بشناسانیم.

برای کامیابی در کاری که قصد انجامش را داریم به کمک و باری خوانندگان آگاه و بیدار دل کتاب به فراوانی نیازمندیم و آنها می‌توانند با روشنگریها و توضیعات تازه خودشان درباره مطالب کتاب و یا بدست دادن عکسها، نوشه‌ها و مدارک دیگری در این زمینه به پیشبرد کار ما یاری دهند.

مطالب، عکسها و مدارکی که خوانندگان برای ما بفرستند اگر بخواهند بنام خودشان در کتاب توضیعات چاپ خواهد شد و اگر مایل به پس گرفتن مدارک خود باشند ما، پس از رفع نیاز هر آنچه را که از آنها گرفته‌ایم بخودشان پس خواهیم داد.

باز هم یادآور می‌شویم که کار روشنگرانه‌ئی که در پیش داریم جز بـا کـمک اندیشمندان و آگاهان این دیار بـویژه آنان که خود در حوادث دوران مشروطه زیسته و یا در آنها از نزدیک یا دور دستی داشته‌اند انجام‌پذیر نخواهد بود. بـزرگواری کـنید و هرچه از حوادث و قهرمانان مشروطه مـی‌دانید در دسترس ما بـگذارید باشد که این

گوشـه شـکرف تـاریخ ما با هـمت و هـمیاری خـودتان روشن شـود.

لطفـاً چـنانچـه مـایل بهـهمکارـی باـما بـودـید نـامـهـا و مـطـالـبـ خـودـتـان رـا بهـ صـنـدوـقـ پـستـی شـمارـه ۱۱۳۶۵-۳۱۴ تـهرـان بنـام اـحمد بشـیرـی بـفرـستـیـ و یـا باـ تـلـفـنـ شـمارـه ۹۸۰۸۱۴ آـنـچـه رـا مـیـخـواـهـید باـ ما درـ مـیـانـ بـگـذـارـید.

باـ سـپـاسـ فـراـوانـ اـزـ تـوجـهـیـ کـهـ بـهـ درـخـواـستـ ماـ وـ روـشـنـترـ گـردـانـیدـنـ تـارـیـخـ ایـنـ مرـزـ وـ بـومـ خـواـهـیدـ فـرمـودـ وـ درـ اـنتـظـارـ مـهـرـورـزـیـهـایـ شـماـ.

www.adabestanekave.com

کوشش خود را داد کار چاپ این دوره کتاب به
همه مردان و زنان آزاده و جانبازی که انقلاب مشروطه ایران
را پدید آوردهند

همه روانهای پاگی که در راه برزگداشت ایران کوشیدند و جان باختند
شاد روان حاجی علیقلی خان سردار اسعد و همکاران او که
پیشگامان ما در این راه بودند

نیاز می کنم .

احمد بشیری

www.adabestanekave.com

www.adabestanekave.com

کتاب آبی انگلیسی نمره ۵ که مجموعه مخابرات و مراسلات نمایندگان انگلیس در سال ۱۲۳۰ می‌باشد و به بهترین ترتیبی حوادث و وقایع تاریخی سال مذکور را بیان می‌نماید بر حسب دستور حضرت مستطاب اشرف امیر معارف پرور حاجی علیقلی خان سردار اسعد مد ظله اینجانب میرزا حسن خان اصفهانی دیپلمه مدرسه عالی امریکایی از انگلیسی به فارسی ترجمه نمود. امید است سایر بزرگان هم به معارف پروری حضرت مستطاب اشرف معظم تأسی نموده به ترجمه و تألیف کتب مفیده اقدام فرمایند.

www.adabestanekave.com

www.adabestanekave.com

نمره - ۱

تلگراف سر جارج بارکلی^۱ (وزیر مختار دولت انگلیس مقیم طهران)
به سر ادوارد گری (وزیر امور خارجه انگلیس)

طهران ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ [۳ دی ۱۲۹۰؛ ۳ محرم ۱۳۴۰]

تلگراف دیل مورخه ۲۶ دسامبر از قنسول شیخ از رسیده:

دسته‌ای که به استقبال اسمارت رفته بودند امروز بعد از ظهر از طرف مستحفظین
راه از تپه‌های بالای کتل دختر نزدیک کازرون به آنها شلیک شده یک سوار مقتول
گردید. تاکنون شرح جزئیات واقعه به من نرسیده قبل از آنکه برای اقدامی ارائه
طریق نمایم منتظر استحضار از جزئیات مسئله می‌باشم ولی اکنون دولت ایران را
اطلاع داده و توجه آنها را متوجه اهمیت چنین حملات می‌نمایم.

نمره - ۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ [۳ دی ۱۲۹۰؛ ۳ محرم ۱۳۴۰]

سفیر ایران اظهار می‌دارد که از قرار اطلاعی که حاصل نموده عساکر روس مقیم

۱) در کتاب، همه‌جا این نام، «بارکلی» چاپ شده است که ما، «بارکلی» را بجای آن
برگزیده‌ایم. - ۴

تبریز پانصد نفر زن و بچه را مقتول نموده‌اند آیا این راپورت مقرر به صحت است؟

نمره - ۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰ دی ۳: ۳ محرم ۱۳۳۰]

واقعه مستحفظین در راه شیراز:

کفیل قنسولگری انگلیس مقیم شیراز اظهار می‌دارد که مسئله‌ای که امروز صبح در تلگراف خود راپورت دادم حمله‌ای بود که قبل ترتیب آن داده شده و از طرف مستحفظین راه از بالای یک برج و تپه‌ای به عمل آمده مستحفظین راه متعلق به محمد علی خان کشکولی حاکم کازرون که مأمور حفظ راه است می‌باشند. به ملاحظه آنکه ترتیب عبور مستحفظین اسماارت بطور امنیت داده شود کلنل دوگلاس یک دسته مشتمل بر پنجاه نفر می‌فرستد که نقاط بالای گردنه‌ها را حفظ نمایند.

نمره - ۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۵ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰ دی ۳: ۳ محرم ۱۳۳۰]

واقعه مستحفظین در راه شیراز:

تلگراف امروز مرا ملاحظه فرمایید — کلنل دوگلاس بقرار ذیل راپورت می‌دهد: این واقعه دیروز این‌طور شروع شد مستحفظین راه که ظاهراً عداوتی نداشتند بین دسته‌ای سوار پیشکراول حمله نمودند. مستحفظین راه بیرون یک برجی بودند یکی از سواران مجروح گردیده قبل از آنکه کمک بر سر سایرین بر سر این دو نفر ریخته تفنگ‌هاشان را بردنده سپس تفنگچیان از برج و از روی تپه‌های مجاور بر تمام آنها شلیک نمودند. قبل از آنکه آن دسته بتوانند پیش روند لازم بود که تپه‌ها را از دست خصم گرفته آنها را از برج بیرون کنند. قاصدی که از طرف آن دسته فرستاده شد که به میان کتل خبر پرساند از آنجا بفاسله‌ای کم به او شلیک گردیده اسبش گلوله برداشت پس واضح است که قبل از وقت ترتیب این کار داده شده. کلیه تلفات ما یک سوار مقتول و یکی مجروح گردید و چهار قبضه تفنگ هم از دست داده دو اسبمان مقتول گردید. اشکال بزرگی که از ابتدا تا انتها به آن برخوردیم وضع سلوک خصم‌مانه مستحفظین راه بود.

نمره - ۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰؛ ۴ محرم ۱۳۲۰]

راجع به تلگراف ۲۵ دسامبر من:

تلگراف ذیل از قنسول شیراز رسیده - هنگامی که دسته بردود به دسته اسماارت ملحق گردید و به طرف کازرون مراجعت می‌کرد حمله بر آنها شده و آنها پایستی جنگ نموده تا بتوانند قریب دوازده میل مسافت را تا کازرون طی نمایند و مردان جنگی تازه از هر دهی برای حمله به آنها بیرون می‌آمدند. اسماارت مفقودالاثر است او را آخرین دفعه قریب هشت میلی کازرون دیده‌اند و سپس اسب او در حالت مجروحی در حال تاخت و تاز دیده شده. تعسیس برای پیدا کردن او امکان نداشت چرا که دسته قشون نزدیک بود در خطر افتاده معاصره شود. تلفات تاکنون غیر از یک نفر مقتول و سه نفر مجروح دیگر بطور صحت بیش از آن معلوم نیست. از قرار معلوم اهالی تمام دره کازرون در این حمله شرکت داشته باشند. دسته بردود از شیراز فرستاده شد که در کازرون به اسماارت رسیده همراه او تا شیراز بیایند.

نمره - ۶

تلگراف سر جارج پیوکانان^{۱)} به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰؛ ۴ محرم ۱۳۲۰]

احساسات عامه اینجا بواسطه وقایعی که تازگی در تبریز و رشت روی داده خیلی به هیجان آمده است. روزنامه لیورپول و سایر مطبوعات توصیه می‌نمایند که برای جلوگیری باید اقدامات سخت به عمل آید.

از طرف مسیو سازانوف مجدداً، به من اطمینان داده شده که حادثه تبریز را با عودت عساکر مریوط ندانسته با آنها بطور مسائل علیحده عمل خواهد نمود (با این معنی که با وجود حادثه تبریز به وعده‌ای که قبل از داده است وفا نموده عساکر را باز خواهد خواست) و ظاهراً او اطمینانی را که دولت ایران تاکنون داده‌اند بطور کفایت پابرجا نمی‌داند که صدور حکمی را برای عودت دادن فوری عساکر تصدیق نماید.

نمره - ۷

طهران ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰؛ ۴ محرم ۱۳۲۰]

کلنل دوگلاس به قرار ذیل را پورت می‌دهد:

فقط کاری که مستحفظین راه انجام داده‌اند این بوده که از قوافلی که ایاب و ذهاب

۱) اصل: پوکانان، که ما برای یکدست شدن شیوه نامگذاری در همه جلدات کتاب، ضبط بیوکاذان را برگزیده‌ایم. - ۳

می نمودند تهدیداً پول گرفته و هرگاه گذارده شود در راه بمانند باید مواطن آنها بود که مزاحم قاطردارانی که با قشون هستند نشوند. بنابراین من تصور می کنم از مأمورین محلی درخواست شود که در موقع عبور عساکر نگذارند آدمهایشان آنجا باشند و ممکن است به آنها اشعار شود که هرگاه غیر از این کنند امکان دارد سهوا خصم شمرده شوند. بعضی از آدمهای محمدعلی خان همراه مأمور بردو دمی باشند و من از مستر اسمارت خواهش کرده ام که صاحب منصب فرمانده دسته ای را که امروز از تنگ ترکان عبور می کند در تشخیص آنها بیان را که در راه می بینند کمک نماید بنابراین سهوا روی دهد.

از قراری که مأمور بردو راپورت می دهد به صاحب منصب دسته قشونی که بایستی در مراجعت از وی کمک نمایند نزدیک خانه زنان [= خانه زنان] شلیک شد.

نمره - ۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰ : ۵ محرم ۱۳۲۰]

کفیل قنسولگری شیراز دیروز راپورت داده است که جراحی برای معالجه مستر اسمارت که پایش معروض شده و فعلاً نزد محمدعلی خان است لازم است و گمان می رود محمدعلی خان مایل است زخم خودش هم معاینه شود. سواری اظهار می دارد که او دیده است مستر اسمارت دو گلوله بر سینه اش برداشته و مقتول شده است. خبر این واقعه به کازرون رسیده است.

نمره - ۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰ : ۵ محرم ۱۳۲۰]

کفیل قنسولگری شیراز تلگرافا [= تلگرافی] راپورت می دهد که تلفات ما دو نفر مقتول و ۷ نفر مجروح و سه نفر که مستر اسمارت جزو آنها باشد مفقودالاثر می باشند.

قنسول بوشهر را مجاز نموده ام که پیشنهادی که نموده بود برای آنکه قوای بحری موجوده و عساکر جاشک به بوشهر پیاده شود مجری دارد.

کلنل دو گلاس امروز برای کازرون حرکت می کند.

قام الملک احکام تلگرافی بسیار مؤکد برای حاکم کازرون فرستاده که لوازم قشون را آماده نموده و مواطن باشند به آنها حمله نشود.

نمره - ۱۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰؛ ۵ محرم ۱۳۳۰]

از بابت مستر اسمارت اخبار صحیح در دست نیست. ظهر کلنل دوگلاس با یکصد نفر از شیراز حرکت می‌کند که به دسته ۵۰ نفری (که در تلگراف ۲۵ راپورت داده از طرف او فرستاده شده بود که گردنه‌های دشت ارجن را نگاه دارند) ملحق گردیده مژور بردوود را که با یکصد نفر در کاروانسرای کازرون است مستخلص نماید.

ابواب آذوقه برای مژور بردوود ممکن است مسدود گردیده نگذارند آذوقه تحصیل نماید ولی احتمال نمی‌رود که تا هنگامی که در کازرون متوقف است حمله بر او بشود.

قبل از آنکه به طرف شیراز حرکت کند لازم است که کاروانسراها و گردنه‌ها را مأمون نمود چرا که می‌توان یقین داشت که در راه شیراز بر او حمله شود.

نمره - ۱۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰؛ ۵ محرم ۱۳۳۰]

تلگراف ذیل امروز از شیراز رسیده:

راپورت از طرف کفیل حکومت کازرون امیدواری می‌دهد که اسمارت زنده است و به کازرون آورده خواهد شد. جراح هیئت حفظ الصحة هندی آنجا است.

نمره - ۱۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰؛ ۵ محرم ۱۳۳۰]

دیروز چهار عزاده توب و یکصد نفر قزاق و یک رژیمان پیاده روسی به تبریز ورود نمود. از طرف جنرال قنسولگری روس ۵ نفر مقتول و چهار نفر مجروح شده‌اند ولی سایر قنسولخانه‌ها ظاهراً مأمون می‌باشند. شلیک سخت دوام دارد.

این اطلاع در موقع کمی که وسائل مخابرات با تبریز برقرار بود تلگرافا [= تلگرافی] به سفیر روس داده شد.

نمره - ۱۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

خزانه‌دار کل به جای مستر شوستر

من و همکار روسی خودم به دولت ایران نصیحت نموده‌ایم که مرنارد را تعیین نمایند، میل دولت ایران این است که تا هنگامی که قرارداد تعیین او بطور دائم داده نشده یکی از اجزاء شوستر برای خزانه‌داری کل موقتاً تعیین گردد. این کار مسئله را بطور مناسب حل خواهد نمود چرا که از انتظار تعیین مرنارد به وقوع می‌رسد (و بعلاوه او با طریقهٔ محاسبهٔ شوستر آشنا نیست چون به زبان انگلیسی است) و اشکالی که برایش حاصل می‌شود در صورتی که عرادهٔ کار به دست کسی با اوضاع سابق آشنایی دارد داده شود مرتفع خواهد گردید. لیکن همکار روسی من نمی‌تواند این طریقه را تصویب نماید چرا که می‌ترسد اخراج شخص امریکایی از این مقام دارای اشکال باشد.

نمره - ۱۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۷ دسامبر من:

کفیل قنسولگری شیراز راپورت می‌دهد که کاغذی از اسمارت که در خانهٔ محمدعلی خان منزل دارد رسیده مشعر بر اینکه رانش مجروح شده، او امیدوار است که امروز به کازرون برسد و جراح هیئت حفظ الصیحة هندی در کازرون است.

وزیر امور خارجه همین الان به ملاقات من آمد که از طرف نیابت سلطنت و دولت ایران برای این حادثه که رخ داده اطمینان تأسف فوق العاده نماید. جناب معزی‌الیه بد من اطمینان می‌دهد که دولت ایران به مأمورین محلی دستور العمل داده‌اند که اقدامات ممکنه برای تنبیه آنهایی که مسئول بوده‌اند معمول داشته و از تجدید و تکرار چنین حوادث جلوگیری نمایند.

نمره - ۱۵

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

اعلان رسمی که امروز منتشر گردیده مشعر است بر اینکه نظر به حملات واقعه در تبریز و رشت و انزلی که متعاقب آن با کمال وحشیگری منجر به قطع اعضای مجروه‌های و آزار و اینداه نعشها گردیده و نظر به آنکه دولت ایران اگرچه خود در

ارتکاب این اعمال دخیل نبوده از تنبیه مقصرین عاجزاند. دولت روس تصمیم نموده‌اند که اقدامات برای سرکوبی اشرار در شهرهای مذکوره به عمل آورند و به جانشین قفقاز بنابراین در ۲۳ دسامبر دستور العمل داده شده که امر نماید فرماندهان نظامی پس از مشورت با قنسولهای روس شروع به اقدامات سخت برای سرکوبی اشرار بنماید.

اقداماتی که باید به عمل آید: دستگیری تمام روسیان و ایرانیانی که در حملات شرکت داشته [اند] و محاکمه آنها از روی قانون نظامی و خلع اسلحه از فدائیان ر سایر عناصر اغتشاش طلب و انهدام بناهایی که از آنجا در مقابل اقدامات حائیه مقاومت می‌شود و سایر اقداماتی که برای اعاده نظم و تنبیه مقصرین لازم است.

نمره - ۱۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

از طرف کفیل قنسولگری شیراز به من اطلاع رسیده که علاوه بر اشخاصی که در حمله اخیر مقتول و مجروح گردیده‌اند اسباب زیادی هم که شامل یازده جعبه مهمات جنگی باشد از دست رفته و بسیاری اسب و قاطر هم از میان رفته است.

نمره - ۱۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

وزیر امور خارجه از من ملاقاتی نموده و خواهش کرد یقین نمایم که ایشان به استقرار مناسبات دوستانه با دولت روس بی‌اندازه شایق می‌باشند.

وزیر امور خارجه بنا بر راپورتی که در جراید منتشر گردیده در خصوص اظهار قصدی که دولت روس نموده که به مناسبت وقایع تبریز از تبریزیان انتقام بکشد اشاره نموده با حواسی پریشان اظهار داشت که چنین عملی باعث خصومت دائمی خواهد گردید و خواهش نمود که ما برای منع انجام این تهدید بهتر ترتیب خوشی که می‌دانیم وساحت نماییم. اگرچه چنانچه معزی‌الیه گفت این کار فعلاً بی‌موقع است چرا که دولت ایران همین الان قصد خود را برای اصلاح و قبول نمودن تقاضاهای روس مشهود ساخته‌اند. از قراری که جناب معزی‌الیه اظهار داشت دولت ایران برای خاتمه دادن به جنگ از هر نوع جد و جمهدی فروگذار ننموده مأمورین محلی آنجا به او اطمینان داده‌اند که تبریزیان فقط برای دفاع خود جنگ می‌کردند.

آخرین خبری که برای وزیر امور خارجه از تبریز رسیده این بود که نایب‌الحکومه و سایر مأمورین محلی در قنسولخانه روس با کفیل قنسولگری در باب اتخاذ بهترین

وسایل برای جلوگیری افتشاشات مشغول مشورت می‌باشند.
وزیر امور خارجه خیلی ممنون خواهد شد اگر شما بتوانید دولت روس را وادر
به عودت عساکر قزوین بنمایید. حرکت دویست نفر آنها را به رشت نمی‌توان از لین
اقدام برای عودت آنها تصور نمود چرا که اینها فقط برای آن رفته‌اند که بد قشون
داخلی آنجا امداد پرسانند.

نمره - ۱۸

تلگراف سر جارج بازکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۷ دی ۱۲۹۰ : ۷ محرم ۱۳۳۰]

کلنل سوئی فرمانده ژاندارمی به من اطلاع داده است که لیوتنان دومازه را با
دو نفر صاحبمنصب سوئی دیگر داخل خدمت نموده و این دو نفر صاحبمنصب چون
دولتی که به آن مربوطند قبول ننمود از قشون منفصل شوند مجبور گردیدند از خدمت
استعفاء نمایند.

همکار روسی من در مقابل استخدام این دو نفر صاحبمنصب جوان که کلنل
خدمات آنها را برای تعلیم دادن جداً لازم دارد اعتراضی ندارد. امیدوارم دولت روس
اشکالی پیش نخواهد نمود.

فعلا در ژاندارمی اینجا ده نفر صاحبمنصب سوئی مستخدم می‌باشند. گمان می‌کنم
چون به نظر می‌زسد اینها صاحبمنصبان کارآمدی باشند، بمرور زمان در صورتی که
پول به آنها برسد این ژاندارمها بتوانند یک قوه قابلی تشکیل بدهند و لازم است که
بیش از پیش از طرف ما به آنها همراهی شود چرا که ژاندارمی شوستر گمان
می‌رود عنقریب بواسطه اخراج او، از هم متفرق شوند.

نمره - ۱۹

تلگراف سر جارج بازکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۷ دی ۱۲۹۰ : ۷ محرم ۱۳۳۰]

او ضاع تبریز

قنسول اعیان‌حضرتی در تاریخ ۲۴ و ۲۵ ماه دسامبر تلگرافا [= تلگرافی] را پورت
می‌دهد که مأمورین محلی به اتفاق قنسول روس کوشش داشتند از جنگ جلوگیری شود
و روز ۲۵ جنگی واقع نشد.

از قرار معلوم مغابرات و مکاتبات بین قنسولگری روس و فرمانده عساکر آن دولت
مقطوع گردیده چنانچه عساکر چون نتوانسته‌اند به طرف جلو بیایند مجبور به اجتماع
در اردو شده‌اند.

قنسول آنجا در تلگراف ۲۵ خود اطمینان می‌دارد که قریب ۵۰۰۰ نفر قشون امدادی

از جلفا برای الحاق به قشون روس در تبریز حرکت کرده‌اند. تلگراف قنسول دیروز غروب برای من رسید.

نمره - ۲۰

تلگراف سو جارج بارکلی به سو ادوارد گری

طهران ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰] دی ۷؛ ۷ محرم [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۵ دسامبر شما:

قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز تلگراف ذیل را در ۲۸ دسامبر مخابره نموده است:
نسبت قتل عام به روسیان

این راپورت ابداً صحت ندارد؛ آنچه واقع گردیده مخالف این راپورت است. عساکر روس ۱۲ الی ۱۵ نفر زن و بچه ایرانی را در ساعت دوازده به اردوب خود آوردند به طور مهربانی با آنها سلوک نمودند و هنگامی که یک نفر صاحب منصب روس به طور آرام مواطف حرکت دادن آنها بود بلواییان بر او شلیک نموده همانجا او را مقتول نمودند. چنین ظاهر می‌گردد که سایر خانواده‌های ایرانی از روسها درخواست همین گونه حفاظت را نموده‌اند.

از قراری که مسموع گشت قزاقان در بعضی دکانهای شرابفروشی و غیره داخل شدند.

در تلگراف قبل فقره یکی از اشخاصی را که داخل جنگ نبوده و بدون آنکه تحریک فساد نماید در این طرف شهر مقتول گردید، راپورت دادم. اکنون کوشش دارم تحقیق نموده ببینم در سایر اطراف شهر هم اینگونه وقایع رخ داده و بعد تلگراف خواهم نمود و بعلاوه در باب کشتار بدون تمیز مابین مقصرا و بی‌نقص پیر که نسبت داده شده تفتیش خواهم نمود ولی حالیه که احتمال دارد بعضی از زنها و بچه‌ها در موقع بمباردمان مقتول گردیده باشند عقیده ندارم اتهام اعمال خلاف انسانیت عمومی به عساکر روس دادن صلاحیت داشته باشد در صورتی که برای ثبوت این مسئله شهود و دلایلی در دست نیست.

نمره - ۲۱

تلگراف سو جارج بارکلی به سو ادوارد گری

طهران ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰] دی ۷؛ ۷ محرم [۱۳۳۰]

قنسول اعلیحضرتی در تاریخ ۲۸ شهریور از تبریز به قرار ذیل تلگراف می‌کند:
ورود قریب ۸۰۰ نفر عساکر روس و ۴ عراده توپ - دسته اول قشون امدادی در تاریخ ۲۶ دسامبر در اوضاع اینجا بهبودی حاصل گردیده: صبح روز ۲۷ قشون رولوسیونی ارگ را بکلی تخلیه نموده حالا قزاقان ایرانی و قشون روس آنها

را متصرف بوده بیرق روس را برافراشته‌اند. اهالی در کمال آزادی در شهر در گشت و گزار بوده به معاونت آنها اسلحه مردم را جمع نموده و اشخاص مسلح امروز در کوچه‌ها دیده نمی‌شوند. تقریباً تمام رؤسای رولوسیونی از شهر فرار کرده‌اند بقیه در خفیه هستند و همراهان آنها هم خود را پنهان نموده‌اند. احساسات اهالی تبریز چنانچه ظاهر است با آنها همراه نیست.

عموم امیدوارند بن اینکه دیگر اغتشاشی به ظهور نخواهد رسید. ضیاءالدوله کفیل ایالت چون کسی که بتواند به او اطمینان کند نداشت و وسایلی که به ذریعه آن بتواند از اغتشاش جلوگیری نماید موجود نبود، روز ۲۶ در قنسولگری اعلیحضرتی بست نشسته هنوز هم آنجا است.

نمره - ۲۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۷ دی ۱۲۹۰؛ ۷ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۶ دسامبر شما:

شما باید به کلنل دوگلام اطلاع دهید که نموده بود در باب آنکه هنگام عبور عساکر به مأمورین محلی اجازه داده شود مستحفظین راه را بردارند تصویب شده البته این را باید در مدنظر داشت که این مستحفظین را به طور مستحفظ شخصی به کار واندارند مگر آنکه مطلقاً لازم باشد و آن وقت هم باید به شما رجوع نمایند.

چون مستحفظین راه محمدعلی‌خان در آنچه به وقوع رسیده تقصیر دارند آیا وسایلی که بدان واسطه بتوان او را مسئول قرار داد به دست نیست؟ اگر نباشد باید دولت ایران را مجبور به اتخاذ چنین وسایل نمود.

نمره - ۲۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ [۷ دی ۱۲۹۰؛ ۷ محرم ۱۳۳۰]

صاحب منصبان سوئی در ایران

شما باید مسیو سازانف را از عقاید سر جارج بارکلی (رجوع به تلگراف ۲۹ دسامبر او کنید) که به اعلیحضرت پادشاهی افظهار داشته مستحبن دارید و بعلاوه امیدواری دولت اعلیحضرتی را به اینکه دولت روس موافقت خواهد نمود به او اشعار نمایید. هرگاه جواب آن دولت مساعد است به نظر ما چنین می‌رسد که خوب است به دولت سوئی از طرف سفارتین در این خصوص اطلاع داده شود.

نمره - ۲۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

اسمارت دیروز بعد از ظهر سالما به کازرون رسید - زخمش ظاهراً خیلی جزئی است.

نمره - ۲۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

در جواب تلگراف ۲۹ دسامبر شما عرض می‌کنم که چون انتظار دارم شرح جزئیات واقعه کتل دختر و حمله بسیار سختی که تازگی به وقوع رسیده به دست آورم، بهتر است که فعلاً مسئله مسئول بودن و چگونگی جبرانی که باید مطالبه شود به تعویق افتد.

نمره - ۲۶

تلگراف سر جارج بیوکانان په سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

صاحب منصبان سوئی برای ایران

راجع به تلگراف ۲۹ دسامبر شما:

مسیو سازانف مرا اطلاع می‌دهد که دولت متبوءه او اعتراضی ندارند.

نمره - ۲۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۷ دسامبر شما:

اقدامات شما را تصویب می‌کنم و بهمچنین پیشنهادی که در باب وارد کردن قشون به بوشهر کرده بودید در صورتی که کلنل دوگلاس تصور می‌کند حضور آنها باعث تسکین اوضاع خواهد شد مقبول است.

یک دسته دارای قوهٔ کافی باید برای حفظ جاشک برقرار باشد قبل از آنکه قوهٔ بحری وارد گردد، هرگاه ممکن باشد خوب است با اداره بحری مشورت شود و هرگونه اقداماتی که مربوط به ورود این قشون باشد، غیر از آنچه سپاهسالار کل تصویب

نموده لازم است که از طرف دولت اعلیحضرتی تصویب گردد مگر آنکه حادثه غیر متربقه خیلی مهمی باشد.

نمره - ۲۸

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]
آقا

روز ۲۲ شهر جاری سفیر ایران در وزارت خارجه به ملاقات من آمده اظهار داشت که دولت ایران اساساً سه فقره مطالبات روس را قبول کرده و اطمینان شفاهی از سفیر روس حاصل نموده اند که عساکر از قزوین عودت داده خواهند شد.

وزیر معزی الیه تلگرافات راجع به جنگی که نیما بین عساکر روس و ایرانیها در تبریز و رشت امتداد دارد برای سر آرتور نیکلسن قرائت نمود.

امضاء گری

نمره - ۲۹

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

در ضمن صحبت امروز بعد از ظهر با مسیو سازانف من اظهار امیدواری نمودم که قشون روس بهمین زودیها از قزوین عودت داده خواهند شد.

مسیو سازانف جواباً اطمینان داد حالا که دولت ایران کتبه سه فقره مطالبات دولت روس را قبول نموده اند، میل ندارد که عساکر را بیش از آنچه لازم است در قزوین نگاه دارد. یک دسته قریب هزار نفر را از قزوین به رشت تاکنون عودت داده اند ولی تا زمانی که احتمال وقوع اغتشاشات دیگر می‌رود برای دولت روس امکان ندارد کلیه عساکر را عودت دهنده و دولت روس نمی‌توانند خطر تکرار حمله‌ای شبیه به حمله ناگهانی به تبریز را متحمل شوند و بنابراین دولت مشار الیها امکان ندارد که حالا بطور قطع تاریخ عودت عساکر را اظهار نمایند.

پلاشک مدتی طول خواهد کشید تا آنکه نظم کامل استقرار یابد ولی قشونی که فعلاً در شمال ایران هستند باید آنجا توقف نمایند تا آنکه این مسئله انجام گیرد. و علاوه بر این انکار نمود از اینکه دولت روس خیال اشغال دائمی را دارند و مقصرين حمله به تبریز باید برای عبرت سایرین بطور سخت تنبیه شوند.

نمره - ۳۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰؛ ۸ محرم ۱۳۲۰]

قضیه مستحقین شخصی

تلگراف ذیل مورخه امروز از طرف قنسول انگلیس مقیم شیراز واصل گردیده:
همین حالا تلگرافی از کازرون از طرف اسماارت رسید به این مضمون که محمدعلی
خان و عده داده است اسباب رضایت تامه فراهم آورد.

چون هر قسم تقاضایی برای جبران بنماییم قبول خواهد شد و بدین واسطه ما
فیما بعد نمی‌توانیم اقدامی برای تنبیه آنها بنماییم، من شخصاً مخالف تعیین هرگونه
تقاضایی هستم.

من تلگراف ذیل را امروز جواباً مغایره نمودم:

شرایط ما بیشتر بسته به این است که آیا دفعه دیگر به قشون ما در هنگام حرکت
به سمت شیراز حمله خواهد شد یا خیر؟ در هر صورت ما بیشتر در اینخصوص باید
دقیق نماییم که قبل از تعیین تقاضاهای خود بدانیم کی مسئول آن حمله بوده اسماارت
باید همین مطلب را به محمدعلی‌خان پرساند.

نمره - ۳۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۱ دسامبر ۱۹۱۱ [۹ دی ۱۲۹۰؛ ۹ محرم ۱۳۲۰]

اوپساع امور حالیه از قرار ذیل است:

کلنل دوگلاس با یکصد و پنجاه نفر در دشت ارجن [=دشت‌ارزن] است. همراهان
بردود با اسماارت هنوز در کازرون می‌باشند و این دسته را که ۹ نفرشان به طور
سخت زخم برداشته‌اند باید بلاتأخیر عودت داد.

یک استعداد مرکب از ۲۶۹ نفر قشون پیاده بومی‌هندی قرار بود در تاریخ ۳۰ دسامبر
به بوشهر وارد شوند و قبل از آنکه پیاده شوند با یستی منتظر وصول اوامر باشند.

نمره - ۳۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۱ دسامبر ۱۹۱۱ [۹ دی ۱۲۹۰؛ ۹ محرم ۱۳۲۰]

قنسول اعلامی‌حضرتی مقیم تبریز به تاریخ ۲۹ دسامبر به قرار ذیل تلگراف می‌کند:
همکار روسی من دیروز از فرستاده شجاع‌الدوله که به اتفاق سی نفر سوار وارد
شهر گردید ملاقات نمود. من میلر را در همان روز ملاقات کردم او اظهار داشت که
بر حسب میل و اراده عموم اهالی خود شجاع‌الدوله تا چهار یا پنج روز دیگر وارد

تبریز خواهد گردید و چون روسها خودشان نمی‌توانند متحمل اداره کردن شهر شوند و به ملاحظه اظهار رأی اهالی قادر نخواهند بود با ورود شجاع‌الدوله مخالفت ورزند او را حاکم واقعی آنجا خواهند دانست. هر خطری که در ورود شجاع‌الدوله به وی وارد آید بکلی بعینده خود او است و میلر بهیچوچه به او ضمانتی نداده است. آنچه میلر در ثانی برای من نقل نمود این طور درک می‌کنم که احتمال نمی‌رود شجاع‌الدوله بیش از دویست نفر از همراهان خود را به شهر بیاورد.

از قرار تقریر میلر و عقاید اروپاییانی که من توانستم با آنها مشورت نمایم و عقیده‌شان با عقیده من موافقت دارد از احساسات اهالی شهر چنین استباط می‌شود که در صورتی که اشکالات از تباطع شجاع‌الدوله با شاه مخلوع رفع شود و دولت مرکزی تعیین وی را تصویب نمایند، با تعیین او کسی مخالفت نخواهد نمود و چنین ظاهر می‌گردد که در هر صورت عموم بین این متفقند که کسی دیگر قادر نیست^{۱)} به اداره کردن شهر موفق شود.

در صورتی که از شجاع‌الدوله جلوگیری نشود امکان دارد شاه مخلوع را در تبریز به سلطنت بشناسد. او از طرف آن اعلیّ‌عیضوت شهر را در محاصره نگاه داشته بود.

نمره - ۳۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۱ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰ دی ۹؛ ۹ محرم ۱۳۳۰]

تلگراف ذیل را امروز به کفیل قنسولگری شیراز مخابره نمودم:

وزیر امور خارجه به من اطلاع داده است که مأمورین محلی شیراز را پورت می‌دهند که اشخاصی که در حمله دوم بین دسته بردوه مسئول می‌باشند، محمد علی‌خان آنها را تعاقب و دستگیر نموده است. آیا شما این خبر را تصدیق می‌نمایید؟

از قرار خبری که دولت ایران داده‌اند یکصد نفر از ایرانیان مقتول گردیده‌اند. ن میل دارم شما تخمین تلفات ایرانیان را به من اطلاع دهید برای آنکه دانسته باشم وسعت منازعه و قتال تا چه اندازه بوده و کدام طرف باعث آن شده‌اند و نیز لازم است هر قدر زودتر از وضع شروع جنگ و شرح جزئیات آن مطلع گردم.

آیا مکزیم هم استعمال شد؟

لطف نموده قبل از مخابره جواب با اسماارت مشورت کنید.

نمره - ۴۶

مکتوب سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
منت پطرزبورغ ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰] : ۵ محرم ۱۳۳۰
آقا

روز ۲۳ شهر جاری از وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده اظهار امیدواری کردم که حالا که دولت ایران قصد خود را در قبول نمودن تقاضاهای دولت روس اعدام نموده‌اند با وجود اغتشاش تأسف‌انگیز رشت و تبریز خوب است قشون اعزامی روس عودت داده شود.

مسیو سازانف در جواب اظهار داشت تاکنون دولت ایران شفاهای مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] را اطمینان داده‌اند و هنگامی که این اطمینان بواسطه یک تعهدکتبی رسمی تصدیق گردید و وقتی که اخراج مستر شوستر از استخدام دولت مشارالیها صورت فعلیت حاصل نمود عساکری که فعلاً در قزوین ساخته می‌باشند فوراً عودت داده خواهند شد. جناب معزی‌الیه اظهار نمود مسئله این قشون با حوادث بسیار مهمی که تازگی در شمال به ظهور رسیده هیچ ربطی نداشته من اشاره نمودم که در این قسم مجادلات همیشه نمی‌توان منشأ و مبدأ مسئول آن را مشخص و معین نمود. جناب معزی‌الیه جواباً اظهار داشت که عساکر روس بهیچوجه تحریک به جنگ نموده و به آنها حمله شده و به عقیده وی دو نفر صاحب منصب مقتول شده‌اند و این خود یک مسئله بسیار مهمی است. یک دسته پانصد یا شصصد نفری را با سرعت تمام از جلفا به تبریز فرستاده و از فداییان تنبیه سخت خواهد شد و بعلاوه گفت هرگاه خبر صحیحی برسد من از آن آگاه خواهد نمود.

در این موقع بواسطه خساراتی که در ضمن جنگ تبریز به عساکر روس وارد آمده اذهان عمومی اهالی اینجا به هیجان آمده به علت آنکه دولت از روی پیش‌بینی و حزم یک استعداد قوی و کافی دن ایران نفرستاده‌اند که وقوع این‌گونه حوادث را ممتنع‌الوقوع نماید و لذا به دولت فشار سخت آورده‌اند و آنها را برای آنکه در معاملات جدیده با دولت ایران یک پلتیک بی‌ثباتی تعقیب نموده‌اند سرزنش کرده‌اند و اگرچه دولت مشارالیها را از کلیه مسئولیت حملات بر عساکر روس بری می‌دانند با این اوضاع برای دولت امپراطوری خیلی مشکل خواهد بود قشون خود را از قزوین عودت دهند.

مسیو سازانف بواسطه مشغله زیاد نتوانسته است این دو روزه آخری من ملاقات نماید و در ضمن صحبتی که دیروز بوسیله تلفون با او داشتم مجدداً من اطمینان داشم که با وجود حادثه تبریز به وعده خود در باب عودت عساکر وفا خواهد نمود و بعلاوه اظهار داشت که تازمانی که تعهدات دولت ایران یک شکلی بهتر از حالیه پیدا نکرده است که بتوان آن را محکم و مفید تصور نمود آن قشون را نمی‌توان عودت داد و در جواب سؤالی که از وی نمودم اظهار داشت که مسئله تنبیه فداییان که هنوز در مقابل عساکر روس مقیم تبریز ایستادگی نموده بودند به مأمورین نظامی در همان

محل واگذار خواهد شد و از وضعی که این اظهار را نمود دریافت که تنبیه آنها به قسمی به عمل خواهد آمد که اسباب عبرت سایرین گردد.

امضاء چارج بیوکانان

نمره - ۳۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، غرہ ڈانویہ ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم ۱۳۲۰

خزانه‌دار به جای مستر شوستر

یک کمیته موقتی را دولت ایران تعیین نموده‌اند که امور شوستر به ایشان تفویض گردد. این کمیته مشتمل بر ۵ نفر است و مسیو مرنارد هم جزو آنها است.

دیشب موقعی به دست آورده همکار روسی خود را از اهمیت حقیقی اعتراضاتی که در خصوص تعیین مرنارد در دوایس رسمی ایرانی شده مستحضر بسیارم، مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] مخالفت آنها را سخت ندانسته و تعیین مرنارد را تقویت می‌نماید.

نمره - ۳۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران غرہ ڈانویہ ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم ۱۳۲۰

حاوی مضمون مراسلات ذیل که مورخه ۱۰ ڈانویہ است می باشد:
آقا

با کمال افتخار سواد دو یادداشتی [را] که برای وزیر امور خارجه ایران در تاریخ ۲۷ و ۳۰ ماه گذشته در باب حمله جدید بر مستعفظین شخصی مستر اسمارت در جنوب فرستاده شده لفاظ ایفاد می‌دارم. سواد یادداشت‌های جناب معزی‌الیه هم به انضمام سواد یادداشتی که در خصوص همان مسئله حسین خان به من داده است در جوف است.

من به وزیر امور خارجه اظهار داشتم که در صورتی که حرکت قشونی که فعلاً در بوشهر پیاده شده‌اند برای تأمین دسته‌ای که فعلاً در کازرون هستند مطلقاً لازم باشد آنها را به آنجا حرکت دهند و الا در بوشهر توقف خواهند نمود، ممکن است جوابه‌های این مراسلات داده نشود تا آنکه دولت اعلیحضرتی تصمیم نمایند چه اقدامی باید به عمل آید.

ملفووف ۱ نمره ۳۶

یادداشت سر جارج بارکلی به وثوق الدوله

طهران ۲۷ دسامبر ۱۹۱۱ [۵ دی ۱۲۹۰ : ۵ محرم ۱۳۳۰]

آقای وزیر

بی‌اندازه تأسف دارم از اینکه به جنابعالی اطلاع دهم که مستحفظینی که در مسافت مستر اسماارت قنسول از بوشهر به محل خود در شیراز همراه وی می‌آمدند، دیروز حمله‌ای سخت طولانی به آنها شد.

این حمله در ۱۲ میلی طرف مغرب کازرون شروع شده و در تمام مدت مسافت تا آن محل دوام داشت. از هر دهی که آن مستحفظین در این مدت عبور می‌نمودند حمله تجدید می‌شد. در واقع کفیل قنسولگری اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که اهالی تمام دشت و دره کازرون در این حمله شرکت داشتند.

مستر اسماارت و عده‌ای دیگر از آن هیئت مفقود شده‌اند و تلفات متعدده راپورت داده شده. مستحفظین پس از جنگ طولانی بر سیدن کازرون موفق شده و فعلا در کاروانسرا هستند و چنانچه قنسول راپورت می‌دهد ممکن است ابواپ آذوقه بر آنها مسدود گردد و بنابراین در حال پریشانی هستند.

من از دولت متبوعه خود کسب دستورالعمل نموده‌ام و با نهایت افتخار از این حادثه وحشت‌انگیز می‌مهم بود به شما اطلاع خواهم داد.

در این موقع باید از جنابعالی درخواست نمایم اوامر مؤکده به تمام مأمورین را در بین کازرون و شیراز بدھید که به عساکر انگلیس مزاحم نشده و مایحتاج صاحب منصبان آنها را آماده سازند.

امروز یک استعدادی از شیراز فرستاده می‌شود که گردنه مابین کازرون و شیراز را متصرف شوند چرا که فقط در صورتی که عساکر انگلیس این گردنه‌ها را متصرف شوند امکان دارد قشو نی که در کازرون معطل شده در مسافت خود تا اندازه‌ای با امنیت پیشرفت نماید.

امضاء جارج بارکلی

ملفووف ۲ نمره ۳۶

یادداشت سر جارج بارکلی به وثوق الدوله

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

آقای وزیر

نظر به حمله‌ای که اخیراً بر مستحفظین مستر اسماارت نزدیک کازرون شده لازم است که عده‌ای پیاده نظام هندی به بوشهر وارد شوند.

از جنابعالی باید استدعا نمایم حکومت بوشهر را دستورالعمل بدھید با جنرال قنسول دولت اعلیحضرتی در باب ترتیبات وارد نمودن این استعداد که مرکب از ۲۶۹ نفر است همراهی نمایند.

دستورالعمل‌پای لازمه هم باید برای اداره کمرک فرستاده شود که اسلحه این قشون را اجازه ورود دهند.

امضاء چارچ بارکلی

ملفووف ۳ نمره ۳۶

یادداشت وثوق‌الدوله به سر چارچ بارکلی

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰] : ۸ محرم [۱۳۳۰]

جنابا

با نهایت تألف عرض می‌کنم یادداشت ۲۷ جاری شما در باب حمله‌ای که اظهار نموده بودید پر مستحفظین هندی اسمارت از طرف اهالی دهات حوالی کازرون شده، واصل گردید.

غروب یوم ۲۶ هنگامی که عباسقلی‌خان شفاهما را از این قضیه مستحضر نمود پس از اظهار تأسف تلگرافات سخت مغایره نمودم که تحقیق مسئله را نموده مقصرين را تنبیه کرده مستر اسمارت و همراهان او را حفظ‌نمایند و فعلًا منتظر وصول راپورت اقدامات مأمورین محلی هستم و به وصول آن با شما در این باب مکاتبه خواهم نمود. این را لازم می‌دانم که توجه شما را به جوابیه مورخه ۳ اکتوبر گذشته خود جلب نموده در آن مراسله اشکالاتی را که از ورود عساکر هندی به وقوع خواهد رسید پیش‌بینی نمودم و مخصوصاً توجه شما را به این مسئله که در یادداشت مورخه ۲۴ همان ماه خودتان مندرج بود جلب می‌نمایم که در آن شما بطور وضوح اظهار داشته‌اید که این استعداد حفظ و امنیت طرق را به عهده نگرفته و هیچ اقدام خصم‌انه نخواهند نمود و لازم است عرض کنم که هرگاه دولت انگلیس در اظهارات خالصانه من آن وقت مذاقه نموده بودند احتمال وقوع حادثه تأسف‌انگیز حالیه که برای آن، دولت ایران بسیار متأسف‌اند، کمتر می‌رفت.

در حالتی که دقت جنابعالی را به عقیده‌ای که در تمام مدت دولت ایران اظهار داشته‌اژد جلب می‌نمایم با نهایت افتخار اطلاع می‌دهم که دولت ایران بهر شکلی که امکان دارد در تنبیه مقصرين و حفظ شئونات مستر اسمارت کوشش خواهند نمود و همراهی دولت شما را در این کار دعوت می‌نمایم که اقداماتی که دولت ایران خواهند کرد بطور آزاد و بلاشکال و ممانعت اجراء شود.

امضاء وثوق‌الدوله

ملفووف ۴ نمره ۳۶

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰] : ۸ محرم [۱۳۳۰]

مقارن وصول یادداشت مورخه ۳۰ شهریور جاری جنابعالی در باب ورود پیاده‌نظام هندی در بوشهر، از طرف حاکم بنادر خلیج برای وزارت امور خارجه تلگرافی رسید مشعر بر اینکه جنرال قنسول در تاریخ ۲۹ به او اطلاع داده بود که عساکر در تاریخ

۲۰ ورود خواهند نمود. حاکم مذکور بعلاوه اظهار می‌دارد که به ملاحظه هیجان حالیه عاوه که بواسطه این قضیه به ظهور رسیده، ورود عساکر احتمال دارد باعث وقوع حوادث غیر مسترقبه گردد.

بنابراین من با کمال احترام به جنابعالی اطلاع می‌دهم در این موقع که هیجان عامه تسکین نیافته دولت ایران بیش از پیش در عقیده خود که در مراسله ۳۰ آکتوبر هنگام ورود سواران هندی اظهار داشتند ثابت و باقی می‌باشد.

من اطمینان دارم که یک دولت دوستی راضی نخواهد شد که قبل از آنکه اشکالاتی که از ارسال دسته اول قشون تولید گردیده پر طرف شود (و از آن جمله قضیه تأسف‌انگیز اسمارت می‌باشد) بواسطه اعزام عساکر جدیدی، تولید اشکال تازه‌ای شود.

چنانچه از راپورتهای تلگرافی که از طرف کارگزاری [=کارگزاری] شیراز رسیده و برای استحضار خاطر شما به سفارت ایفاد گردید، مستفاد می‌شود، اقداماتی که از طرف دولت ایران برای دستگیری مرتکبین به عمل آمده فوراً مؤثر واقع گردیده و آن اشخاص را مأمورین دولت دستگیر نموده‌اند و البته پس از تحقیقات کامله تنبیه خواهند شد. در این صورت هیچ لزومی ندارد که از طرف آن دولت دوست قشون جدیدی اعزام شود چرا که چنین اقدام بر اشکالات حالیه خواهد افزود.

با نهایت اشتیاق امیدوارم که جنابعالی در این مسئله جداً مذاقه نموده از دولت متبوعه خود درخواست خواهید نمود که از این قصد صرف نظر کرده بواسطه رفع علل اشکالات حالیه دولت ایران را متشکر و ممنون خواهید نمود.

ملفووف ۵ نمره ۳۶

یادداشت دولت ایران به سر جارج بارکلی

بموجب تلگرافی که امروز صبح از موقرالدوله رسیده جنرال قنسول انگلیس به او اطلاع داده است که امروز ۲۵۰ فهر سرباز انگلیسی وارد بوشهر خواهند شد.

مقارن وصول این خبر مراسله‌ای از طرف سر جارج بارکلی امروز صبح برای وزیر امور خارجه فرستاده شد. این اظهار را تصدیق کرده درخواست نموده بودند ترتیبات لازمه برای تسهیل ورود این عساکر داده شود.

اولاً - حسین‌خان مأمور است به سفیر انگلیس اطلاع دهد که دولت ایران بدون فوت وقت برای اصلاح این کار اقدامات بسیار سخت نموده‌اند و چنانچه روز پنجشنبه هنگامی که وثوقالدوله برای اظهار تأسف فوق العاده از سر جارج بارکلی ملاقات نمود به ایشان اطمینان داد که برای آنکه مستر اسمارت به سلامت وارد شیراز شود و برای تنبیه مقصرين بطوری که عبرت سایرین گردد، آنچه اقدامات لازمه که بایستی بشود شده و بموجب تلگرافی که دیروز واصل گردیده و توسط عباسقلی خان برای سفیر انگلیس ارسال گردید مقصرين یا یک عدد از آنها دستگیر شده و پس از تحقیق از

روی قانون بطور سخت با آنها عمل خواهد شد.

ثانیاً — بعلاوه سر جارج بارکلی تصدیق خواهند داشت که سواران هندی بوسیله توپهای مسلسل که بایستی به کار برده باشند تاکنون زیاده از آنچه لازم بوده در مقابل این حوادث ناگوار جبران و تلافی کرده منتج به اتلاف زیاده از یکصد نفر ایرانیان شده است.

ثالثاً — از طرف دیگر نمی‌توان انکار نمود که اولتیماتوم دولت روس که دولت انگلیس هم در آن شرکت داشته تولید احساسات پر ضد خارجه در مملکت نموده و تسکین آن چندان سهل نیست و بعلاوه بر هیجانی که از تزیید مستحفظین قنسولخانه در عامه مردم پیدا شده افزوده است.

رابعاً — البته سر جارج بارکلی به خاطر دارند که در ابتداء با وجود پروتست‌های ما، این قشون امدادی ورود نمودند سفارت دولت بریتانیای عظمی رسمی و بطور قطع متعمد گردیدند که این قشون را بطور مستحفظ شخصی بکار واداشته آنها را برای مرکوبی اشار از خواهند فرستاد و سر ادوارد گری در تاریخ ۲۷ ماه گذشته در مجلس سعویان انگلیس اظهار داشت که اقدامات آنها محدود بوده و فقط برای آن ورود نموده‌اند که در سه نقطه بر مستحفظین قنسولخانه‌ها افزوده شوند و برای آن در آنجا توقف خواهند نمود که در موقع حدوث خطر جان و مال را حفظ نمایند.

با وجود این بدون آنکه توجهی به اعتراضات ما بشود و بدون آنکه به مأمورین محلی اطلاع داده شود این قشون از اینجا به آنجا رفته و با کمال آزادی با توب در داخل مملکت حرکت نموده چنانچه اشعار شد این عمل باعث طفیان نایره احساسات هامه گردیده است.

خامساً — چون موقع ورود این قشون جدید که در مراسله سر جارج بارکلی مذکور گردیده با ایام عزاداری مذهبی مقارن شده و احساسات اهالی بی‌اندازه در هیجان می‌باشد برای دولت — که خود می‌توانند به اصلاح اوضاع موفق شوند، اشکال دارد که مسئولیت حفظ و امنیت یک استعداد مسلح اجنبي را به عهده گیرند.

حسین خان تعلیم دارد جداً تأکید نماید که از هر نوع اقداماتی که بایستی بشود صرف نظر شده دولت ایران را مجاز و مختار نمایند اعمال قانونی و حقوق سلطنتی خود را به کار ببرند.

کار بعای نازکی کشیده و باید با دقیقت تمام به اصلاح آن پرداخت و ما را لازم است که از هرگونه عمل یا اقدامی که باعث تهییج گردیده منجر به عاقبت و خیم گردد، احتراز نماییم.

سفیر انگلیس می‌دانند که عشاير جنوب بیشمار و باقدرت می‌باشند و شجاع و سخت‌جان بوده دارای اسلحه خوب می‌باشند و اگر یک دفعه به هیجان آمده حالت تغییر در آنها پیدا شود (چنین دخالتی از طرف خارجه، آنها را به این کار وامی دارد) ۱)

۱) پراتز را ویراستار بکار برده است. — م.

جلوگیری آنها کار بسیار بزرگی است. با این اوضاع اعزام عساکر نه فقط بطور مستقیم حقوق سلطنتی ایران را نقض نموده و بلکه برخلاف مقصدی است که انجام آن از آنها انتظار می‌رود. در خاتمه عرض می‌کنم که حسین خان تعلیم دارد نظر به احساسات صمیمانه سر جارج بارکلی نسبت به ایران و حزم و بصیرتی که دارند و میل ایشان در تسهیل امور مشکله کابینه وزراء (در موقعی که انواع و اقسام بدبغتیها دوچار آنها شده) از ایشان ملتمنش شود که بعلل وجهات فوق الذکر و اوضاع معذوره، اقدامات سخت ننموده بگذارند دولت ایران خود عمل را مؤثراً اصلاح نمایند.

[۱۳۳۰ هجری ۸ دی ۱۹۱۱ دسامبر ۳۰ به تاریخ]

نمره - ۳۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران غرہ ژانویہ ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ هجری ۱۳۳۰

تبریز

رجوع به تلگراف ۲۹ دسامبر من نمایید:

تلگراف ذیل مورخه ۳۱ دسامبر از طرف قنسول اعیان‌حضرتی تبریز رسیده: خاطر عالی را مستحضر می‌دارم که جنرال وردنف دیروز بعد از ظهر وارد تبریز گردید. دو رژیمان دیگر به فاصله کمی بعد از آن وارد شدند. عده‌قشون روس باضافه قشون امدادی که تاکنون وارد شده بودند به چهار هزار نفر می‌رسد. بعلت اعلانی که از طرف همکار من امضاء و منتشر گردید بعضی از دکاکین بازار امروز باز بودند. بعضی از سربازان روسی مخصوصاً قزاقان مرتکب سرقت‌های بغلی و اشیاء دیگر از مردم شده بعضی از دکانها را شکسته غارت نمودند. با وجود این گمان نمی‌کنم اسباب اطمینان اهالی تدریجاً حاصل شود. میلر آنچه می‌توانست در جلوگیری از این سرقت‌ها کوشش نمود و جنرالی که تازه وارد شد اوامری را که از طرف صاحب منصبان فرمانده قشون در این باب صادر شده بطور بسیار سخت تقویت نمود.

علاوه سلطه و اقتدار دولت ایران در اینجا فقط پنجاه یا شصت نفر قزاقان ایرانی در تحت فرمانده روسی خود می‌باشند. روسها شهر را کاملاً در تصرف خود آورده دستیجات قشون خود را در ادارات دولتی و گمرکخانه‌ها و اداره پست برقرار داشته‌اند و بر حسب لزوم کلیه اقداماتی که بایستی برای نظم و امنیت عمومی و حکومت شهر بشود به دست آنها است.

اهالی از قرار معلوم فقط مایل به امنیت می‌باشند و گمان نمی‌کنم اغتشاشی به ظهور برسد و کمافی سابق در تجسس اسلحه با روسها کمک می‌کنند و شیخ سلیمان را به روسها تسلیم نموده‌اند. این شیخ یکی از سرکردگان اغتشاش طلبان است و ظاهراً اهالی او را باعث بدبغتیهای حالیه خود می‌دانند. میلر به من اظهار نمود که این

شخص را باید به قانون نظامی محاکمه نمود و هرگاه در محکمه مقصص ژاقع شود بطور سخت با وی معامله خواهد شد.

دستگاتی که برای تجسس و تفتيش مقرر شده بودند نعش چهارده سرباز روسی را که مفقودالاثر بودند پیدا کرده‌اند. از قرار اطلاع همکار روسی من، اعضاء بدن اين سربازان را به يك وضع دلخراشی قطع نموده بودند و امروز آنها را در ازدو به خاک سپردند.

نمره - ۳۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران غرة ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم [۱۳۳۰]
صورت تصحیح شده تلفات جنگ نزدیک کازرون به قرار ذیل است:
دو نفر مفقود، قنسول و هفت نفر سوار و يك نفر معاون مریضخانه و يك نفر از
همراهان مجروح.

نمره - ۳۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران غرة ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم [۱۳۳۰]
دو رژیمان از عساکر روس امروز از قزوین به طرف رشت حرکت نمودند.

نمره - ۴۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه غرة ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم [۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۳۰ دسامبر شما در باب حمله به مستر اسمارت، تصویب می‌کنم.

نمره - ۴۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه غرة ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰] ۱۰ محرم [۱۳۳۰]
راجع به تلگراف سر جارج بیوکانان مورخه ۳۰ دسامبر در باب افسران موئی
برای ایران:
هنگامی که دستورالعمل مشابهی به همکار روسی شما می‌رسد شما باید از طرف
دولت اعلیحضرتی اظهار امیدواری نمایید که هیچگونه مانعی در جلو این سه نفر
صاحب منصب موجود نخواهد بود.

نمره - ۴۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه غرہ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ دی ۱۲۹۰: ۱۰ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف سر جارج بارکلی مورخه ۳۱ دسامبر [۹ دی ۱۲۹۰: ۹ محرم ۱۳۳۰]

امیدوارم دولت روس به شجاعالدوله اعلام خواهند نمود که هرگاه ایالت تبریز را به عهده گیرد، شاه مخلوع را به سلطنت نخواهند شناخت.

نمره - ۴۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۱ دی ۱۲۹۰: ۱۱ محرم ۱۳۳۰]

قضیه مستحفظین شخصی

کفیل قنسولگری انگلیس مقیم شیراز در تلگراف مورخه ۳۱ دسامبر خود شرح ذیل را راجع به شروع حادثه که اسماارت برای او نقل نموده تلگراف می‌کند:

محمدعلی‌خان اطلاع می‌دهد که دو نفر از سرکردها که در کاروانسرا راهدارخانه بودند دستگیر گردیدند و علاوه می‌نماید که دستگیری یکی از مرتكبین حمله کتل دختر سهل است. دو نفر دیگر هم مقصوس هستند که او منکر تقصیر آنها است و کار آنها قدری اشکال دارد. امیرالملک الان وارد شد و سعی دارد بوسیله کدخدايان که احضار نموده تمام مقصرين را دستگیر نماید. اول کسی که به کاروانسرا رسید من بودم. دسته بند دود چند دقیقه بعد از آن به اتفاق یک نفر مأمور محمدعلی‌خان وارد گردید. آن مأمور به ما گفت شما می‌توانید لب رو دخانه توقف نموده نهار [=ناهار] بخورید و اسباب‌بایتان را آب دهید و مرا اطمینان داد از کاروانسرا به هیچوجه خوفی نداشتند باشیم. در موقعی که در شرف حرکت بودیم مأمور مذکور دوباره آمده گفت شنیده‌ام تفنگچیان کاروانسرا قافله شما را از حرکت باز خواهند داشت و قرار شد برای محمدعلی‌خان که در شاهپور بود پیغام فرستاده درخواست اجازه حرکت نماییم و مأمور اصرار داشت ما باید منتظر جواب این پیغام باشیم.

قافله ما آماده حرکت بود؛ من از بند دود خواهش نمودم به یک نقطه کم خطری رفتند من با مأمور و سواران ایرانی آنجا می‌مانیم که با تفنگچیان کاروانسرا گفتگو نموده آنها را آرام کنم.

قبل از آنکه کاری صورت داده باشیم تفنگچیان کاروانسرا بنای شلیک گذارده و البته همراهان ما هم مجبور شدند جواب شلیک آنها را بدهنند.

از قرار تقریر محمدعلی‌خان تلفات ایرانیان یک نفر مقتول و هفت نفر مجروح بود. گمان می‌کنم این اغراق شده باشد چرا که محمدعلی‌خان به جهات واضحه کوشش خواهد داشت که در تعیین عده تلفات ایرانیان اغراق کرده باشد و هرگاه هم از

ایرانیان تلفاتی باشد بایستی بسیار کم باشد. بر دود این تفصیل را تصدیق می نماید.

نمره - ۴۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲ ژانویه [۱۹۱۲] - ۱۱ دی ۱۲۹۰؛ ۱۱ محرم [۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف دیروز من فرمایید:

تلگراف ذیل مورخه دیروز از طرف قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز و اصل گردیده: با نهایت افتخار راپورت می دهم که قریب ساعت ۴ بعد از ظهر امروز روسها ۸ نفر را که شیخ سلیم (رجوع به تلگراف قبل از این کنید) و ثقةالاسلام هم جزو آنها پاشند مقتول نموده بودند.

همکار روسی من اظهار می دارد که قتل اینها بر حسب رأی محکمة نظامی که به امر مقامات عالیه تأسیس گردیده بود به انجام رسیده.

نمره - ۴۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۱ دی ۱۲۹۰؛ ۱۱ محرم [۱۳۳۰]

تلگراف ذیل را امروز به عنوان کفیل قنسول گری اعلیحضرتی مقیم شیراز مخابره نمودم:

راپورت اスマارت را همانطوری که شما در ۳۱ دسامبر تلگراف کرده بودید برای وزیر امور خارجه عیناً مخابره نمودم. قبل از آنکه بتوانم سفارشات معینه به دولت اعلیحضرتی بنمایم لازم است راپورت تمام مشروحی از حادثه کتل دختر و جنگ نزدیک کازرون در دست داشته باشم.

تلگراف ۳۱ دسامبر شما مکفی نیست و می خواهم شما دو راپورت تلگرافی تمامی که بطور علیحده شرح هریک از حوادث را حاوی باشد برای من بفرستید و این تلگرافات را باید به ورود اスマارت به شیراز مخابره نمایید.

نمره - ۴۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۱ دی ۱۲۹۰؛ ۱۱ محرم [۱۳۳۰]

تلگراف ذیل مورخه امروز از شیراز رسیده:

دسته کازرون به استعداد کلnel دو گلاس بدون وقوع حادثه در کتل دختر ملحق گردیدند.

نمره - ۴۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۱ دی ۱۲۹۰ : ۱۱ محرم ۱۳۳۰]

مستر مالت بنا بر تعلیم من کنت بنکندرف را ملاقات نموده و از طرف من برای هودت ۱۰۰۰ نفر از قزوین اظهار رضایت نموده و اظهار امیدواری کرد که حالا دیگر بازگشت عساکر روس امکان پذیر است.

نمره - ۴۸

مکتوب سر ادوارد گری به میرزا مهدی خان

وزارت خارجه ۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۱ دی ۱۲۹۰ : ۱۱ محرم ۱۳۳۰]

آقا

با نهایت افتخار خاطر عالی را مستحضر می‌دارم که به وصول یادداشتی که در تاریخ ۲۵ ماه گذشته در خصوص قتلهایی که از طرف عساکر روس مقیم تبریز راپورت داده شده به این اداره فرستادید از سفیر اعلیحضرتی مقیم طهران تحقیق کیفیت مسئله را نمودم.

سر جارج بارکلی جواباً مرا اطلاع می‌دهد که بر حسب راپورت قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز شرحی که در یادداشت خود ذکر نموده‌اید با حقیقت مسئله منافات دارد و تا آن اندازه که معلوم گردیده است شهرت قتل بی‌اصل است و فی‌نفس‌الامر ۱۲ الی ۱۵ نفر زن و بچه ایرانی به اردبی روسها رفته در آنجا پذیرفته گردیده و با آنها بطور شایسته سلوک شد و بعلاوه خانواده‌های دیگر ایرانیان از قرار راپورت درخواست نمودند که از آنها هم همین‌طور محافظت شود. از طرف دیگر فدائیان یک نفر صاحب منصب روسی را هنگامی که مواظب حرکت‌دادن زن و بچه ایرانیان بود به ضرب گلوله مقتول نمودند.

علاوه بر آن قنسول اعلیحضرتی چنین اظهار می‌دارد که اگرچه در موقع بمباردمان بعضی خانه‌ها عده‌ای زن و بچه تلف گردید هیچ دلیلی برای اتهام اعمال خلاف انسانیت به روسیان در دست نیست و بنا بر عقیده مستر شیپلی چنین اتهامی بی‌اساس است. امضاء گری

نمره - ۴۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰ : ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف غرہ ژانویه، شجاع‌الدوله دیروز با دویست نفر وارد تبریز گردید.

نمره - ۵۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰ : ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

تبریز

تلگراف ذیل مورخة ۲ ژانویه متمم تلگراف قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز که
دیروز عیناً برای شما مخابره نمودم واصل گردیده است:

قنسول روس را امروز صبح ملاقات نمودم. او تصدیق نمود آنچه را که من تاکنون
را پورت داده ام که معکمه نظامی در تحت اوامر مستقیمة سنت پطرزبورغ تأسیس شده
بعضی از مقتولین متهم به تحریک قیام اخیر بین ضد عساکر روس شده و بعضی را
 بواسطه آنکه در آن قیام شرکت نموده بودند محکوم کردند. در شهر شهرت دارد که
امروز عده‌ای دیگر در شهر به قتل خواهند رسید. ۱۸ نفر فعلاً در اردو حبس هستند
ولی نتوانستم از میلر تحقیق نمایم که با آنها چطور معامله خواهد شد.

نمره - ۵۱

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰ : ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

شاه مخلوع

راجع به تلگراف غرہ ژانویه:

دیروز بطور غیررسمی مفاد تلگراف فوق الذکر شما را برای مسیو سازانف نوشته
بر آن علاوه نمودم که دولت اعلیحضرتی بهیچوجه شاه مخلوع را نشناخته و هرگاه
در تبریز به سلطنت شناخته گردد بطور سخت باعث درهم پیچیدگی او ضایع خواهد بود.
در ضمن صحبتی که امروز با جناب معزی‌الیه داشتم اظهار داشتند که اطمیناناتی
را که دولت روس در باب طهران داده‌اند در مورد تبریز هم بهمان اندازه مرعی است
و تا زمانی که عساکر روس آن شهر را اشغال نموده‌اند به هیچ وجه اجازه داده نخواهد
شد محمدعلی را به سلطنت پشناسند.

نمره - ۵۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰ : ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

حاوی مفاد مراسله مورخة ۴ ژانویه می باشد.

آقا

در ضمن صحبتی که روز سوم شهر جاری با وزیر امور خارجه داشتم موقع را از
دست نداده در باب قتل ثقة‌الاسلام که از طرف مأمورین نظامی روس در تبریز به عمل

آمده و سر جارج بارکلی در تلگراف ۲ ژانویه خود را پورت آنرا داده بود صحبت کرده و اظهار داشتم که قتل چنین مجتهد بزرگ در نظر من یک واقعه تأسف‌انگیز و خبیط بزرگی است و می‌توان یقین نمود که اهالی تمام ایران از این مسئله بشدت خشمگین خواهند شد و یکی از نتایج اولیه آن این خواهد بود که حکومت حاضره که برای اصلاح امور با دولت روس آنقدر زحمت کشیده است در جلو این طوفان عظیم تاب مقاومت نیاورده مجبور به استعفاء خواهند گردید و نیز محتمل به نظر می‌آید که بر عموم این طور مفهوم شود که مأمورین روس باعث قتل ثقة‌الاسلام گردیده‌اند فقط په قصد آنکه عame مردم را متغیر ساخته باعث تولید افتشاشات جدیده شده به این واسطه بهانه لازمه برای اشغال طهران به دست بیاورند.

مسیو سازانف در جواب اظهار داشت که مأمورین نظامی غیر از آنکه بوسیله قتل، ثقة‌الاسلام را مجازات دهند نمی‌توانستند طریقه دیگری را اختیار کنند و ثقة‌الاسلام یکی از معنکین عمدۀ افتشاشات اخیره و هیجان بر ضد روس بود و مجتهد بودن وی او را از نتایج اعمالش محفوظ نمی‌داشت و بعلاوه مأمورین نظامی مجبور بودند که احساسات عساکر را که هماره بواسطه اذیتی که به مجروهین آنها وارد می‌آمد تهییج گردیده بود در تحت ملاحظه آورند. یک نفر یا شاید بیشتر از آنها را زنده‌زنده زیر خاک کرده و بسیاری را بطور وحشت‌انگیز قطع اعضاء نموده‌اند و تذکار نمودند که در همین سال گذشته یک نفر کشیش بزرگ یونانی را در مقدونیه آنقدر شکنجه نمودند تا مرد و صدایی از اروپا بلند نشد.

من اظهار داشتم کسانی که مرتکب این اعمال شده‌اند البته بایستی بطور سخت مجازات شوند ولی هنوز گمان من این است هرگاه ثقة‌الاسلام به قتل محکوم نمی‌شد بیشتر مقرن بصرفة پلیتیکی بود و دولت روس هم مثل بریتانیای عظمی دولتی است که رعایای مسلمان دارد و از آن می‌ترسم که قتل او بر احساسات رعایای مسلمان ما ضربت وارد آورد و خیالی که بیش از همه‌چیز ذهن مرا مشغول داشته این است که مبادا باعث تولید افتشاشات جدیده در ایران گردیده اسباب خطر گردد و ممکن است آخرالامر وسیله اشغال طهران از طرف عساکر روس شود. آن جناب بلاشک از اظهار مخالفت شدیدی که از اعزام عساکر روس به ایران در مجلس مبعوثان انگلیس به ظهور رسید و از وضعیت مشکلی که بدان واسطه برای شما حاصل گردیده آگاه بود بنابراین من اظهار اعتماد نمودم که جناب معزی‌الیه حتی‌الامکان از مأمورین نظامی روس در ایران جلوگیری خواهد نمود چرا که تصرف طهران بر معاهده انگلیس و روس سکته بزرگی وارد خواهد کرد.

جناب معزی‌الیه جواباً اظهار داشت اعتماد دارم حادثه‌ای که باعث لزوم اشغال گردد روی نخواهد داد. برای دولت روس امکان ندارد که عقاید عامه را در تحت ملاحظه نیاورد و نظر به اوضاع هرج و مرچ ایران با خواهشاتی که مستر ملت از طرف شما از کنت بنکندرف در باب عودت عساکر قزوین نموده بود موافقت نتواند نمود و مذکور داشت که یکهزار نفری که از آنجا به رشت فرستاده شده‌اند برای این

بود که قشون ساخلوی آنجا را تقویت نمایند.

نمره - ۵۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰؛ ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف غرہ ژانویه در باب حمله بر مستر اسمارت:

من با این پیشنهاد که فعلاً به مراسلات دولت ایران در این موضوع جوابی لازم نیست داده شود موافقت دارم.

سفیر ایران مقیم اینجا هم همین مطلب را عنوان نمود و در جواب به وی گفته شد که از بابت شیراز ما بواسطه اغتشاشات آنجا مجبور به اضافه نمودن مستحفظین شدیم و عموم می‌دانند که از چندین ماه به این طرف عبور و مرور در راهها ممکن نبود و با تشویش خیال منتظر حرکت آنها از کازرون به شیراز هستیم و همه‌چیز بسته به سالم رسیدن مستر اسمارت و همراهان او است. دولت ایران مسئول بودند و قصد ما این است که آن دولت را مسئول قرار دهیم.

از سفير خواهش نمودم این مطالب را به دولت ایران مخابره نماید.

نمره - ۵۴

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲ دی ۱۲۹۰؛ ۱۲ محرم ۱۳۳۰]

آقا

در غرہ شهر جاری مستر ملت بر حسب دستور العمل من به وزیر مختار اطلاع داد که چنانچه دولت ایران تقاضاهای دولت روس را قبول نموده‌اند ظاهراً خیلی مطلوب و مقبول است که بر طبق اطمینانی که از طرف وزیر امور خارجه به شما داده شده بدون تأخیر شروع به عودت عساکر روس از قزوین بشود.

مستر ملت از طرف من اظهرا داشت که اشکال عودت کلیه عساکر بر من معلوم است ولی بسیار مقتضی است که برای تشویق دولت ایران که موافقت نموده‌اند کاری کرده شود مخصوصاً چون واقعات اخیره تبریز ظاهراً دولت روس را مجبور نمود که اقدامات سخت در آنجا بنمایند اگرچه حکومت حالیه ایران در آنچه به وقوع رسیده بی‌تحقیق بوده‌اند.

پس از آنکه مستر ملت کنت بنکندرف را از اطلاع اخیری که در تلگراف مورخه ۳۰ شهر ماضی داده بودید که یکهزار نفر از عساکر را از قزوین به رشت فرستاده‌اند مستحضر نمود، چنان معزی‌الیه اظهرا داشت من حالا از اینکه شما از استماع این اقدام خوشوقت شده‌اید و امیدوار هستید که در عودت عساکر مداومت شود دولت متبوعه خود را تلگرافاً [=تلگرافی] مخبر خواهم ساخت.

مستر ملت بعلاوه اظهار امیدواری نمود که در تبریز مابین مقصرين و اشخاص بیگناه تمیز داده شود و کنت بنکندرف اظهار اعتماد کامل نمود بر اینکه جانشین قفتاز از روی انسانیت عمل خواهد کرد. کنت بنکندرف از اینکه مطبوعات اینجا شایعات تعدیات روس را در تبریز تکذیب نموده‌اند، اظهار امتنان نمود.

نمره - ۵۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۳ دی ۱۲۹۰ : ۱۳ محرم ۱۳۳۰]

وزیر امور خارجه دیروز در باب قتل ثقةالاسلام مذاکره نموده در مسئله وضعیت کابینه جد نمود و به من و همکار روسم اصرار کرد که دولت روس باید به طریق ذیل با کابینه همراهی نماید:

اولاً - اطمینان کامل در باب مدت و وضع اداره کردن حکومت رشت و ارزلی و تبریز از طرف دولت روس به ایران داده شود.

ثانیاً - اخراج شجاعالدوله از تبریز.

ثالثاً - دولت روس راضی شود که تحقیقات به عمل آمده معلوم گردد مسئولیت محکوم نمودن ثقةالاسلام به قانون نظامی که به عقیده وزیر امور خارجه بی‌تفصیر بوده با کی است.

وزیر امور خارجه اظهار اعتماد نمود که من برای دولت ایران وساطت نموده از دولت روس کسب همراهی لازمه خواهم نمود.

مادامی که شرایط اول و دوم فوق الذکر به نظر صحیح می‌آید ماده سوم بر شئونات دولت روس لطمه زده و البته خارج از موضوع است.

از قرار راپورتی که از تبریز برای وزیر امور خارجه رسیده دوستان شجاعالدوله او را پذیرفته و به نام محمدعلی او را تبریک و تهنیت می‌گفتند.

نمره - ۵۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۳ دی ۱۲۹۰ : ۱۳ محرم ۱۳۳۰]

تبریز

رجوع به تلگراف دیروز من فرمایید:

تلگراف ذیل مورخه ۳ ژانویه از طرف قنسوی اعلیحضرتی مقیم تبریز رسیده: از قتل ثقةالاسلام آن اثراتی که انتظار داشتم در تبریز ظاهر گردد پدیدار نشد. تا اندازه‌ای که بر من معلوم است در واقع احساسات اکثریت اهالی بی‌طرف بوده از قرار اظهار اشخاصی که به رأی‌العين دیده‌اند مردم حتی با نعش او که با نعش‌های

سایرین در تمام مدت دیروز آویزان بود بطور بی احترامی رفتار نموده و هیچ دلیلی در دست نیست برای آنکه تصور شود اهالی وضعی را که با چنین شخص معتبر مذهبی عمل شد هتك احترام مذهب خود بدانند و بر من چنین مشهود گردیده که اهالی یا از روی خطای صواب او را با سایرین مسئول اغتشاشات و صدماتی که بدان واسطه در این پنج سال گذشته وارد آمده و آنها را خسته نموده می دانند.

نمره - ۵۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۳ دی ۱۲۹۰] : ۱۳ محرم [۱۳۳۰]

خزانهدار کل

رجوع به تلگراف غرة شهر جاری من فرمایید:

یکی از اعضاء کمیته استعفا نموده و چون دولت ایران یک نفر ایرانی را به ریاست تعیین نموده اند و پیرنارد را تعیین نکرده اند، او مایل به خدمت دولت نیست. بنابراین از آن می ترسم به این زودیها امیدی نیست [که] کمیته داخل در عملیات شود.

نمره - ۵۸

تلگراف لرد کیلمرنک به سر ادوارد گری

استخهام [= استکهلم] ۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۳ دی ۱۲۹۰] : ۱۳ محرم [۱۳۳۰]

صاحب منصبان سوئی برای ایران

برای شارژدار روس امروز مطابق تعلیمات تلگرافی غرة ژانویه شما که به من گردد بودید تعلم رسید و هر دو ما در یک وقت مراسلات خود را برای معاون وزیر امور خارجه فرستادیم. شارژدار دولت روس بر حسب تعلیمی که داشت در مراسله خود مرقوم داشت که این اقدام را بایستی اولین نتیجه قبولی تقاضاهای دولت روس از طرف دولت ایران دانست. من در مراسله خود یادآوری نمودم که در دستورالعملی که برای من رسیده از این مسئله ذکری نرفته.

این را باید مذکور دارم که وزیر امور خارجه سوئی در ضمن صحبتی که پریروز با ایشان داشتم از من پرسیدند آیا گمان می کنید ماده دوم اولتیماتوم راجع به اتباع خارجه است که فعلا در استخدام دولت ایران می باشند. در جواب ایشان اظهار داشتم من اطلاع قطعی در این باب ندارم ولی گمان نمی کنم این طور باشد. سپس جناب معزی الیه اشاره نمود هرگاه به این عنوان اخراج صاحب منصبان سوئی که فعلا در استخدام دولت ایران هستند طلب شود باعث کدورت سخت سوئیها خواهد شد. چون

شارژدار روس انتظار وصول تعليمات داشت من دیگر تلگراف نکردم که در این باب از شما تحقیقی بنمایم و گمان کردم این اقدام حالیه کافی خواهد بود که رفع بیم از جناب معزیالیه بنماید و چنانچه شارژدار روس بطور اشاره از اولتیماتوم ذکری نمود تصور میکنم هرگاه در این باب اطمینان کامل به وزیر امور خارجه داده شود خیلی بعما خواهد بود.

نمره - ۵۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۴ دی ۱۲۹۰؛ ۱۴ محرم ۱۳۳۰]

تبریز

تلگراف ذیل را امروز برای قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز مخابرہ نموده ام: چنانچه از اوضاع به من مفهوم میگردد شجاعالدوله یاغی دولت ایران است و حاکم حقیقی تبریز نمیباشد. بنابراین هرگاه بخواهد از شما ملاقات کند قبول نکنید.

خوب است شما بطور غیررسمی از جنرال روسي ملاقات نمایید.

نمره - ۶۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۴ دی ۱۲۹۰؛ ۱۴ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف لرد کیلمارنک مورخه ۴ ژانویه:

چنانچه به نظر من میرسد خوب است سفرای روس و انگلیس به دولت سوئی اطمینان دهند که ماده دوم تقاضاهای روس راجع به صاحبمنصبان سوئی که فعلا در استخدام دولت ایران هستند نمیباشد.

نمره - ۶۱

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۴ دی ۱۲۹۰؛ ۱۴ محرم ۱۳۳۰]

سفیر دولت ایران در غره شهر جاری از بابت اقدامات دولت روس در واگذار نمودن تبریز و رشت را در ید اختیار حکومت نظامی به مستر ملت شکایت نمود و مخصوصاً مذکور داشت که دستگیری رؤسای روحانی و سایر اشخاص محترم محتمل است باعث تکدر احساسات ایرانیان گردد.

مستر ملت قول داد که از شما در این باب تحقیقات نماید.

نمره - ۶۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۵ دی ۱۲۹۰] ۱۵ محرم [۱۳۳۰]

دسته اسماارت دیروز غروب سالماً به شیراز ورود نمودند.

نمره - ۶۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۵ دی ۱۲۹۰] ۱۵ محرم [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۴ ژانویه شما:

سر جارج بیوکانان بر حسب دستور العمل من به دولت روس اصرار نموده است که شجاعالدوله را از شناختن شاه مخلوع به سلطنت منع نماید و اطمینانات موافق دلخواه به او داده شده. قنسول اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که اهالی تبریز بطور خوش از شجاعالدوله پذیرایی ننمودند و گمان می‌کند حاکم بدی باشد (رجوع به تلگراف ۳۰ دسامبر خودتان نمایید).

از طرف دولت انگلیس از بابت قتل ثقةالاسلام به دولت روس اظهار تأسف زیاد نموده و جواباً به وی اطمینان داده شده که ثقةالاسلام یکی از معزکین عمدۀ هیجان بین ضد روس بوده و مأمورین نظامی غیر از آنکه او را مقتول نمایند چاره دیگر نداشتند. سر جارج بیوکانان از طرف دولت اعلیحضرتی اظهار امیدواری نمود که مأمورین نظامی از حدت خود کاسته و بطور اعتدال رفتار نمایند. شما از طرف من به دولت ایران صمیمانه اظهار امیدواری نمایید که مشغول کار خود بوده در تعقیب پلثیک مسالمت‌جویانه خود مداومت دهند.

نمره - ۶۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۶ دی ۱۲۹۰] ۱۶ محرم [۱۳۳۰]

تبریز

تلگراف ذیل را امروز برای قنسول اعلیحضرتی مخابره نمودم:

چون ظاهرآ شجاعالدوله به حکومت واقعی تبریز منصوب گردید، خوب است از او دید و بازدید نمایید ولی تا زمانی که دولت ایران او را به حکومت نشناخته‌اند منابع شما با او نباید بطور رسمی باشد.

نمره - ۶۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰؛ ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف ۴ ژانویه که از طهران رسیده کنید:

از قراری که فهمیده‌ام دولت ایران در تعیین مرنارد به مقام خزانه‌داری کل اعتراض دارند و اظهار امیدواری می‌نمایند که دولتین برای تعیین او فشار نخواهند آورد.

به دولت روس تذکار نمایید که هرگاه کاندیدای دیگری یافت می‌شود باید دولت ایران را در انتخاب هر یک از آنها اختار نمود یا آنکه دولت مشارالیهای یک کمیسیونی مرکب از یک نفر انگلیسی و یک روسی و یک نفر از تبعه یکی از دول صفار را تعیین نمایند.

نمره - ۶۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰؛ ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

لطاف نموده رجوع به تلگراف ۴ شهر جاری من نمایید:

مرنارد به سمت کفالت خزانه‌داری کل تعیین شده است. دولت ایران یک کمیته مرکب از سه نفر ایرانی تعیین نموده‌اند که محاسبات شوستر به آنها معول شود. مرنارد به من اظهار داشت که سه نفر اعضای این کمیته اشخاص مناسبی هستند و کمان می‌کند نظارت او را قبول خواهند نمود و بنابراین از این ترتیب راضی است.

نمره - ۶۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰؛ ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف ۱۳ دسامبر من نمایید (این تلگراف در کتاب ایران نمره ۴ (۱۹۱۲) نمره ۲۷۴ درج است):

اوپساع مشهد

تلگرافی از قنسول اعلیحضرتی به این مضمون واصل گردیده که در آن تاریخ انتظار می‌رفت ۸۰۰ نفر از عساکر روس از تاریخ مخابره این تلگراف که ۶ ژانویه باشد وارد قوچان گردند از قرار خبری که او داده است شهر آرام است.

نمره - ۶۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰ : ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

تلگراف ذیل را قنسول اعلیحضرتی مقیم سعمره مخابره نموده است:

پنجم ژانویه - مجتهدین بزرگ نجف تلگرافی بعنوان شیخ سعمره مخابره نموده‌اند که به تلگرافخانه داده شود و این تلگراف بعنوان ملاهای ایران مخابره گردیده آنها را از اعلان جهاد بر ضد روس و انگلیس منع نموده‌اند.

قنسول روس مقیم بغداد راپورت می‌دهد که دو نفر از علمای نجف به طرف ایران رهسپار گردیده‌اند.

نمره - ۶۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰ : ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

هرگاه شما صلاح می‌دانید به دولت ایران اطلاع دهید که ما عاقبت مطالبه جبران حمله بر مستحفظین اسمارت را خواهیم نمود ولی باید ابتدا از حقیقت مسئله بیشتر واقف شویم و امکان دارد علاوه بر پول درخواست نماییم از راه دیگری اسباب رضایت ما را فراهم آورند ولی هرگاه باید پول تأديه شود آن را هر قدر امکان داشته باشد به یک مبلغ کمی محدود خواهیم ساخت.

نمره - ۷۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۷ دی ۱۲۹۰ : ۱۷ محرم ۱۳۳۰]

آقا

سفیر ایران در ۲ شهر جاری به این اداره آمده که مرا از تأثیر مهمی که قتل ثقة‌الاسلام در اذهان عموم اهالی ایران نموده واقف‌سازد. بدینختانه این قتل برای روز دهم محرم تعیین شده بود و این خود علت دیگری برای تحریک احساسات مذهبی شد. مستر ملت از مهدی‌خان سؤال نمود آیا ثقة‌الاسلام در سیاست‌سازی شرکت‌داشته؟ او در جواب اظهار داشت که او یکی از مشروطه‌خواهان معتبر بود.

پس از آن مهدی‌خان سؤال نمود آیا سر ادوارد گری می‌تواند کاری بکند؟ مستر ملت در جواب اظهار داشت که سر جارج بیوکانان از دولت روس استدعا نموده بود در اجرای معجازات در تبریز مابین مقصو و بیگناه تشخیص داده شود و خود او هم در غرہ شهر جاری بهمین مضمون با وزیر مختار دولت روس مذاکره نموده.

مستر ملت بعلاوه جناب معزی‌الیه را از اثرات می‌شومه این قتل مستحضر نمود.

نمره - ۷۱

تلگراف صر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۸ دی ۱۲۹۰؛ ۱۸ محرم ۱۳۳۰]

قضیة مستحفظین شخصی

لطف نموده رجوع به تلگراف ۲ شهر جاری فرمایید:

راپورت ذیل را که شرح واقعات است کلنل دوگلاس در تاریخ ۷ شهر چازی
تلگراف می‌نماید:

بر تلگراف سابق خود (که در تلگراف سفارت مورخه ۲۵ دسامبر عین آن مخابره شده). در باب جنگی که در ۲۴ دسامبر در کتل دختر به وقوع رسیده چیزی نیست اضافه شود. حمله خائن‌های که به پیش‌قرارolan شد، باعث تمام این تلفات گردید. اسماارت شرح شروع جنگ ۲۶ دسامبر را راپورت داده است و تا مسافت یک میل و نیم جنگ سخت نبود پس از آن همینکه مردان دیگر که ظاهراً قشقاوی بودند در طرف راست بردوه به آنها ملحق گردیدند شلیک سخت‌تر شد.

در عرض راه چندین دهات و برج می‌باشد. چنانچه همراهان ما در کار مراجعت بودند تفنگچیان از این دهات و بروج بیرون آمده به دسته‌ما شلیک گردند و همین‌طور تا مسافت دو میلی کازرون شلیک دوام داشت و از طرفین تا مسافت ۸ میل همراهان ما را تعاقب و حمله نمودند. تلفات ما در این جنگ دو نفر همراه مقتول ۶ نفر سوار و ۳ نفر همراه و یک معاون مریضخانه مجروح و ده رأس قاطر متعلق به رژیمان مقتول و یا با بار فرار نمود و ۱۰ رأس اسب مقتول و یا مجروح گردید. عده مخالفین بردود به چندین صد نفر می‌رسد بانضم دهقانان ولی امکان ندارد تخمین صعیحی از آن به دست آورد اما از پایت تلفات خصم بردود یقین دارد که ۵ نفر آنها گلوله پرداشته‌اند.

نمی‌توانم اظهار عقیده نمایم که محرك این حمله که بوده ولی چنان معلوم است که دهاتیان عرض راه به قراولان کاروانسرا اطمینان حمایت داده بودند و الا احتمال نمی‌رفت آنها شروع به جنگ کنند.

ممکن است آنها یی که در طرف راست دسته ما به سایرین ملحق شدند کسان محمد علی بودند که برای جلوگیری از جنگ فرستاده شده بودند و وقتی که از طرف همراهان ما به آنها شلیک شد طبعاً به سایرین ملحق شدند.

اسماارت چون در ابتدای جنگ بدیختانه مجروح شده افتاد، آنچه بعد واقع شد به چشم خود ندید و ظاهراً هیچیک از همراهان افتادن او را مشاهده ننموده‌اند و بردود تصور نموده او جلو رفته است. از اینکه چرا باید او را عقب گذارده باشند نمی‌دانم چطور اظهار تأسف نمایم.

نمره - ۷۲

تلگراف لرد کیلمارنونک به سر ادوارد گری

استغمبلم [= استکمبلم] ۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۸ دی ۱۲۹۰: ۱۸ محرم ۱۳۳۰]

صاحب منصبان سوئی برای ایران

بنا بر تعليماتی که برای شارژدار ف دولت روس رسیده از امشب تا یک هفته دیگر به اجازه غیررسمی دولت متبوء خویش از استغمبلم می‌رود. در غیاب او سفارت روس سپرده به آذانسی است از طرف او که اجازه ندارد با دولت سوئی بطور رسمی مکاتبه نماید. بنابراین من در اقدامی که بموجب تلگرافی که شما در پنجم شهر جاری به سنت پطرزبورغ مخابره نموده بودید با شارژدار اتفاق نمودم.

وزیر امور خارجه سوئی برای این مراسله از ما تشکر نموده بیان کرد دولت سوئی عزم خود را جزم نموده‌اند تا آنکه قبلاً با دولتين روس و انگلیس داخل مشورت نشوند، در خصوص ایران اقدامی نخواهند نمود.

نمره - ۷۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰: ۱۹ محرم ۱۳۳۰]

در باب اوضاع با همکار روسی خود مذاکره نموده‌ام و فعلاً طریقه‌های مشابه ذیل را که به نظر ما می‌رسد به عرض می‌رسانیم:

بنا بر عقیده ما برای آنکه دولت ایران بتواند بطور مؤثر به رفع اغتشاشات عمومی بپردازد مقدمتاً ناچار است از اینکه بسرعت هرچه تمامتر به شورش حاضر خاتمه دهند. تاکنون دولت ایران ۳۰۰۰۰۰ لیرا وجه نقد به مصرف این شورش رسانیده چقدرها اموال به غارت رفته، زراعت خراب شده وسایل نقلیه از دست رفته، نزدیک است قحطی مملکت را فرا گیرد – بر قیمت گندم از تابستان تاکنون صدی صد افزوده شده و لااقل خسارت فوق العاده به مملکت وارد آمده نتیجه آن هم خسارت بر تجارت خارجه است. علیم‌هذا کمال اهمیت را دارد که به شورش خاتمه داده شده ته فقط بعلت مصارف غیر مستقیمه و خساراتی که وارد می‌آید بلکه به این جهت که این شورش توجه دولت ایران را هماره به خود جلب نموده آن دولت را از معالجه امراض مزمنه مملکت که جداً محتاج به علاج می‌باشند بازداشته است.

تا مدتی که دولتين در امور بیطریقی اختیار نموده احتمال اختتام این شورش نمی‌رود چرا که با آنکه دولت ایران بدون کمک خارجی در منع دخول شاه مخلوع به پایتخت قادرند، نمی‌توانند در ایالات او را قلع و قمع نمایند.

امکان دارد اوضاع به همین طور دوام نموده این اندازه نفوذ و اقتداری هم که فعل دولت ایران داراست از دستش بدر رود.

از قرار معلوم نتیجه مذاکرات دولتين این شد که شاه مخلوع را به پیوچه به

سلطنت نشناشد بنابراین هرگاه دخالتی بنمایند باید آن دخالت مبنی بر تقویت دولت حاضره باشد و عقیده ما این است که در تحت بعضی شرایط به دولت ایران اطلاع دهیم که دولتين حاضرند به محمدعلی اعلام نمایند که او را به سلطنت نخواهند شناخت و او را نصیحت نمایند به اروپا مراجعت نماید. شرایط این خواهد بود که حقوق مناسبی برای او تعیین کرده به خود و بستگانش عفو عمومی داده و از همه مهمتر یک قسم تعهدی از دولت ایران به دست آوریم که با اصول معاهده روس و انگلیس موافقت داشته باشد.

از قرار معلوم میل کابینه حاضره بر این است که با این اصول موافقت نماید ولی معمتم است که این کابینه استعفاء نماید و گذشته از آن ما باید مجلس را هم در مد نظر داشته باشیم. بنابراین هرگاه دولت ایران بطور واضح تعهد نمایند که اقدامی که مضر به منافع هر یک از مها باشد نخواهند نمود، خیلی مقرن به صواب خواهد بود و دولت ایران را باید مجبور نمود همینکه شاه مخلوع از ایران خارج گردید فداییان را که دیگر لازم نداشته و اتصالاً باعث زحمت می‌شوند اخراج نمایند. عقیده ما این است که در ازاء تقویت جدی از طرف ما در این موقع که امور به این نهج می‌گذرد بتوان به حصول شرایط مذکوره موفق گردید.

چیزی^۲ که بی‌اندازه اهمیت دارد این است که دولت ایران وجه نقد و اسلحه برای ژاندارمری تحصیل نمایند و چون از زمان اخراج شوستر مذاکرات قرضه دیگر دوام ندارد سهلترین اقدام مالی این است که بانک روس قروض دولت ایران را به عنده گرفته یا آنکه با تأمینات سابقه قرضه جدیدی به دولت ایران بدهد چون وجودی که از این ممن به دست می‌آید معتبر نمی‌باشد. صلاح نیست که ما مطالبات خود را از آن کسر بنماییم. دولت ایران دعاوی ما را از وجه قرضه‌ای که فیما بعد مخصوصاً برای پرداخت مدعیات خارجی قرار آن داده خواهد شد نخواهند داد.

احتیاج پول چنان کسب اهمیت نموده که دولتين ممکن است از بابت قرضه مذکور مساعده بدهند تا آنکه قرضه پیشنهادی از بانک روس انجام گیرد ولی بشرط آنکه این وجه در تحت نظارت خزانه‌داری کل به مصرف رسیده و قسمت عمده آن برای ژاندارمری که در تحت صاحب‌منصبان سوئی علائم ترقی از آن ظاهر است تخصیص [داده] شود.

دولت ایران بعلاوه ژاندارمری یک استعداد کمی برای آنکه در شهرهای بزرگتر ساخلو باشند لازم دارد و ممکن است سفارتین بر حسب مقتضیات سیاسی و چهرا فیابی با دولت ایران در باب نقشه آن مذاکره نمایند.

نمره - ۷۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰ : ۱۹ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف غرہ ژانویه من فرمایید:

ویس قنسول انگلیس مقیم رشت را پورت می‌دهد که ۴۰۰ نفر قزاق دیروز از رشت به سمت قزوین حرکت کردند و ۱۶۰۰ نفر پیاده از قزوین به رشت وارد شده‌اند.

نمره - ۷۵

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰ : ۱۹ محرم ۱۳۳۰]

حاوی مضمون مطلبه است که از مراسله مورخه ۱۱ ژانویه استخراج شده:

دیروز در باب اوضاع تبریز با وزیر امور خارجه روس مذاکره نمودم. جناب معزی‌الیه به من اظهار نمود که دولت روس در هر صورت فعلاً – قصد ندارند اداره کردن شهر را به عهده گیرند و مأمورین نظامی در اعمال مجازات سرکوبانه و برقراری نظم در شهر و در طرق قافله‌رو مداومت خواهند نمود. جناب معزی‌الیه در خصوص نسبتی که به مأمورین داده شده که بطور سختی رفتار نموده‌اند از آنها دفاع نموده اظهار داشت که قتل ثقة‌الاسلام بهیچوجه باعث اغتشاش تبریز یا طهران نشده و این مجتمد بی‌اندازه بداخل‌الاچ از یک طرف خود را سرکرده فداییان قرار داده [بود] و از طرف دیگر عموم ایرانیان او را قبول نداشتند. یک فرقه مختلف‌العقیده پیرو او بودند. بنابراین این قتل چندان تأثیری بین مردم ننموده آن را سهل شمرده‌اند. جناب معزی‌الیه در انتهای بیان نمود که علامات بهبودی در اوضاع ظاهر است.

می‌پس من اظهار نمودم در این صورت برای دولت امپراطوری امکان خواهد داشت قشون خود را از قزوین عودت دهنده ولی جناب معزی‌الیه در جواب گفتند اقدام در این امر در این موقع بهیچوجه صلاح تغواهد پود.

نمره - ۷۶

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰ : ۱۹ محرم ۱۳۳۰]

حاوی مضمون مطلبه است که از مراسله ۱۱ ژانویه استخراج شده:

آقا

به وصول تلگراف ۸ شهر چاری شما به ذریعه مراسله خصوصی عقاید شما را در باب تعیین مرنارد به مسیو سازانف نوشتم و در ضمن صحبتی که دیروز با جناب معزی‌الیه داشتم به این مسئله اشاره نمودم.

مسیو سازانف اظهار داشت به عقیده وی مسیو مرنارد برای این مقام بهتر از دیگری است. خود او آدم کاری است و مهمتر از همه این است که با امور ایران معرفت کامل دارد. دولت روس در تعیین مسیو مرنارد تاکنون اصراری نداشته و تعیین او را به دولت ایران تحمیل ننموده است. مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] در این باب با سر جارج بارکلی مذاکره نموده و هردو آنها او را مناسبترین کاندیدا می‌دانند [و] اکنون که او را برای خزانه‌داری کل تعیین نموده‌اند گمان می‌کند وقت آن گذشته است که دیگر ما برای تعیین دیگری یا کمیسیونی مرکب از یک نفر انگلیسی و یک روسی و یکی از اتباع یکی از دول صفار ارائه طریق نماییم و طریق آخری بیش از همه مورد اعتراض دولت ایران خواهد شد چرا که تحمیل این اقدام [شاید] حمل به آن شود که دولتین انگلیس و روس می‌خواهند در مالیه ایران نظارتی داشته باشند و گمان می‌کند بهتر این است که در مسئله مرنارد امتحانی به عمل آید و هرگاه فیما بعد دولت ایران بتواند به جهات و دلایل صحیحه بر علیه تعیین او اعتراض نماید دولت روس در برقراری او اصرار نخواهد نمود.

مسیو سازانف پس از آن اظهار نمود کاری که ما فعلاً می‌توانیم بکنیم این است که فوراً در مسئله قرضه به ایران داخل شویم. بهترین خدمتی که ممکن است برای دولت ایران بکنیم این است که به آنها کمک نموده و مالیه آن دولت را بر اساس محکمی پایدار نماییم و بن او ثابت است که چنین همراهی مادی را دولت ایران بیش از الفاظ خوش و اطمینانات دوستانه قدر خواهند دانست.

نمره - ۷۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰؛ ۱۹ محرم ۱۳۳۰]

نظر به تعیین کمیسیون مالیه‌ای که در تلگراف ۸ ژانویه خود را پورت داده بودید باید تحصیل کاری برای مستر لکفر در چنوب ایران امکان داشته باشد برای انجام این امر باید اقدامات لازمه بنمایید.

نمره - ۷۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۰ دی ۱۲۹۰؛ ۲۰ محرم ۱۳۳۰]

شوستر امنوز صبح حرکت نموده.

نمره - ۷۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۰ دی ۱۲۹۰؛ ۲۰ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۰ ژانویه شما:

قبل از آنکه از مرنارد (که لزوماً باید به او رجوع شود) درخواست نماییم که لکفر را به مقامی منصوب نماید لازم است از او ملاقاتی نمایم. بعضی را عقیده بر این است که لکفر در تحریک اغتشاشاتی که اخیراً در تبریز به وقوع رسید شرکت داشته و هرگاه حقیقتاً او خیلی طرفدار ملتیان است یحتمل تعیین وی برای شیراز یا محمره صلاح نباشد. او هنوز از تبریز به طهران نرسیده.

نمره - ۸۰

تلگراف قنسول شیپلی به سر ادوارد گری

تبریز ۱۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۰ دی ۱۲۹۰؛ ۲۰ محرم ۱۳۳۰]

قنسول روس مرا اطلاع می‌دهد که تلفات روسیان در اغتشاشات اخیره اینجا به قرار ذیل است: یک نفر صاحب منصب و ۳۹ نفر مقتول ۵ نفر صاحب منصب و ۴۵ نفر مجروح - نعش ۱۷ نفر را وارد نموده‌اند زخمی‌ای اینها بواسطه گلوله‌های چاتلمه [چاتمه؟] بوده است.

چنانچه عکس‌های آنها را مشاهده نمودم معلوم گردید که با نعش‌های منکور و مخصوصاً با سرهای آنها بطور وحشتناکی عمل نموده‌اند. خود ایرانیان اظهار می‌داشند که آن نعشها را قطع اعضاء نموده [اند] و یکی از آنها به مترجم من اظهار داشت که نزدیک خانه‌اش نعش یک سربازی که سر او را بریده بودند افتاده بوده است.

از قرار اظهار روسیان در شب ۲۱ دسامبر ۴ نفر از ایشان را در حالی که موزیک در ترنم بود و قبل از قتل، شکنجه نموده‌اند ولی فقط علائمی که برای این مسئله در دست است پیدا شدن این چهار نعش می‌باشد.

از قرار معلوم فقط آنها بی که مشغول جنگ بودند برای قطع اعضای این نعشها مسئول بوده و اهالی عموماً مسئول نمی‌باشند.

نمره - ۸۱

تلگراف سر ادوارد گری به لرد کیلمارنک

وزارت خارجه ۱۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۰ دی ۱۲۹۰؛ ۲۰ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف ۹ ژانویه شما:

صاحب منصبان سوئی در ایران

اقدام شما صحیح است.

نمره - ۸۲

وزارت خارجه ۱۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۱ دی ۱۲۹۰؛ ۲۱ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۰ ژانویه سر جارج بارکلی:

اقدام دولتیین در ایران

دولت اعلیحضرتی مایلند که به اتفاق دولت روس به طریقی که دو نماینده مقیم شهران برای رفع احتیاجات فوری پیشنهاد نموده‌اند عمل کنند چرا که به عقیده ما بی‌اندازه لازم است بدون فوت وقت از دولت ایران تقویت شود.

نمره - ۸۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۲ دی ۱۲۹۰؛ ۲۲ محرم ۱۳۳۰]

در جواب تحقیقاتی که از اسمارت در باب شرح و تفصیل مجروح شدن و وضعی که بعد از آن با او عمل شده نمودم، جواب ذیل رسیده:

یک جوان قشقاوی عمدآ بر من شلیک نمود. من به اتفاق پیش‌کراول سواره می‌رفتم و چنانچه در حال مراجعت بودیم آن جوان با چند نفر دیگر به فاصله سی ذرع بالای ما قرار گرفت. البته او نمی‌توانست مرا تشخیص دهد. گلوله‌ای که انداخت گردن اسب مرا مجروح نمود من از اسب افتاده بر خود پیچیدم. در موقعی که خصم به تعاقب قشون می‌خواست برود یکی از آنها با چالاکی تمام بعضی اشیاء بی‌قیمت از جیب من بیرون آورد. چون گلوله‌های ماکزیم ما از بالای سر من عبور کرده صدا می‌کرد من به پایین کوه خود را کشانیده منتظر مراجعت خصم شدم. دو نفر از آنها مراجعت نمودند من خود را به آنها معرفی نمودم. نتیجه این شد که یکی از آنها جیب‌های مرا خالی نموده دیگری با تفنگ خود ضربتی به من زد و بعد از من جدا شدند. اردشیرخان رئیس قشقاویها در جزو دسته دیگر بود و با آن شخصی که بر من گلوله‌انداخت شباهت تامی داشت. او خود این مسئله را جداً انکار می‌نمود و من نمی‌توانم بطور حتم بگویم او که بوده — اظهار داشت که محمدعلی‌خان او را فرستاده است که از حمله په مستحفظین جلوگیری کند و بی‌اندازه مؤدب بود و مرا بر اسب خود سوار کرده به کاروانسرا برد. آنجا محمدعلی را دیدم و او به من گفت که از چادر خود مخصوصاً برای منع حمله به ما آمده بی‌اندازه اظهار تأسف و تالم نمود و زخم مرا بطوری که امکان داشت نوار پیچ نموده چون منزل به قاعده در کاروانسرا نبود محمدعلی اصرار داشت بر اینکه من به همراهی او تا شاهپور بروم و در آنجا در تمام مدت توقف او به من اظهار محبت فوق العاده نموده یک نفر جراح ایرانی را برای معاينة زخم من آورد — محمدعلی اظهار داشت که فعلانمی‌توان از عame مردم جلوگیری نمود و علماء آنها را بر ضد عساکر ما به هیجان آورده‌اند و او به تفنگچیان امر نموده است بگذارند من عبور کنم ولی اختیار سایر مردم از ید او خارج است.

نمره - ۸۴

تلگراف سو ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۱۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۲ دی ۱۲۹۰ : ۲۲ محرم ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف یازدهم ژانویه شما در باب مستر لکفر:
من موافقت دارم.

نمره - ۸۵

مکتوب وزارت خارجه انگلیس به اداره هندوستان
وزارت خارجه ۱۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۲ دی ۱۲۹۰ : ۲۲ محرم ۱۳۳۰]
آقا

از طرف سر ادوارد گری وزیر امور خارجه به من تعلیم داده شده که سواد مراسله سفیر اعلیحضرتی مقیم طهران را برای شما اనفاد دارم که به مارکس اف کرو برسانید. به انضمام آن سواد راپورتی است که از طرف کفیل قنسولگری شیراز در باب اختتام اغتشاشات سختی که در عرض تاپستان گذشته در آنجا به وقوع رسیده داده شده.

من باید تذکار نمایم که بنا بر عقیده سر ادوارد گری طوری که مستر ناکس شرح اوضاع را داده تیجه‌ای را که دولت اعلیحضرتی از تلگرافات پاییز گرفته‌اند که برای تأمین قنسولخانه اعلیحضرتی و اتباع انگلیس مقیم شهر شیراز لازم بود بـن عده مستحفظین افزوده شود تصدیق می‌نماید و بعلاوه بر ما معلوم می‌کند که اغتشاش حالیه به هیچ وجه از بابت تزیید مستحفظین که اخیراً به شیراز اعزام گردیده نبوده و هرگاه حالا باید اسباب استخلاص هیئت انگلیسان آنجا را فراهم آورد. در صورتی که سه ماه قبل از این بر مستحفظین افزوده نمی‌شد یقیناً لازم می‌آمد که آن وقت یحتمل با اشکالات بزرگتر در صدد استخلاص آنها برآییم.

اما از بابت آنکه خدمات مستر اسمیت از اجزاء اداره تلگراف هند و اروپا و سپاهیان و سواران قنسولگری اعلیحضرتی و منشی قنسول منظور نظر مستر ناکس لازم است از طرف سر ادوارد گری اظهار امیدواری نمایم که شرح حسن اعمال و رفتار آنها را به اطلاع اولیاء امور هندوستان برسانید.

امضاء لوئیس ملت

نمره - ۸۶

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۱۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۳ دی ۱۲۹۰] محرم ۱۳۳۰
حاوی مضامون مراسله ذیل که مورخه ۱۲* ژانویه است می باشد:
آقا

به وصول تلگراف ۱۲ همین ماه از طرف شما از وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده
و او را مستحضر گردانیدم که چون شما می دانید بلا تأخیر به دولت ایران تقویت
کامل داده شود حاضر هستید که با دولت امپراطوری از روی نقشه ای که مسیو
پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] و سر جارج بارکلی پیشنهاد نموده اند متفقاً عمل نمایید
و اظهار داشتم هرگاه عقاید خود را در باب نقشه ای که سفرای مذکور طرح نموده اند
به شما اعلام نمایید اسباب خوشوقتی شما خواهد گردید.

مسیو سازانف در جواب اظهار نمود از آنجایی که این پروگرام یک اساس متبینی
برای اتفاق در عمل موجود می نماید او آن را تصویب می نماید ولی دو نکته در آن
هست که قابل تنقید می داند اول در باب وضع سلوکی است که از روی آن پیشنهاد
دولتين باید در مورد شاه مخلوع اتخاذ نمایند. دولت امپراطوری میل بسیار دارند
بر اینکه به اتفاق دولت اعلیحضرتی محمدعلی را بطریق دوستانه نصیحت نمایند به
اروپا مراجعت نماید ولی نمی توانند به وی اظهار دارند که به هیچ وجه من الوجه او
را خواهند شناخت.

جناب معزیالیه پس از آن علل مختلفه - مسیو نراتف به دفعات مکررہ سابقاً برای
من توضیح نموده بود - که دولت روس را از این اقدام باز می دارد تکرار نمود.
من این طور اظهار نمودم نظر به اینکه شاه مخلوع تلاش خود را نموده و نتوانست
کاری از پیش ببرد و بعدها هم بدون کمک دیگر[ی] نمی تواند تاج و تخت را تصرف
نماید دولت روس راست که بدون آنکه خود را به خلف عهد متهم سازند او را اطلاع
دهند که بیش از این دوام هرج و مرج حالیه را که از حضور او در ایران بوجود
آمده متحمل نتوانند شد و هرگاه فوری ترك ایران گوید دولتين سعی خواهند نمود
که دولت ایران را وادر به اعطای حقوقی به وی بنمایند ولی هرگاه از نصایح آنها
سر باز زند بایستی به هیچ وجه دیگر امیدوار به اخذ حقوق نباشد. من بعلاوه اظهار
نمودم که جناب معزیالیه می دانند که دولت اعلیحضرتی به هیچ وجه شاه مخلوع را
نشناخته و چنانچه با خواهشات دولت امپراطوری در مسئله تغییرات اساسی که پیشنهاد
شده همراه هستند هرگاه خواهش شود که دولت مشارالیها در این مسئله بسیار مهم
با دولت اعلیحضرتی موافقت نمایند چندان خواهش عمدہ ای نخواهد بود.

مسیو سازانف در جواب گفت که حال و وضع شاه مخلوع به این قسمی که من شرح
داده ام بد نیست، هنوز ترکمنها با قوت تمام با او همراه بوده و احتمال همیشگی

می‌رود که او در برقراری حکم‌فرمایی خود در ایالات شمالی که از او دعوت نموده‌اند کوشش نموده حتی آن را از سایر نقاط ایران مجزی نماید و از من استدعا نمود یقین نمایم که دولت روس میل طرفداری او را نداشته با وجود آنچه پر عکس شهرت یافته آن دولت مطلقاً اقدامی که مراجعت وی را تسهیل نماید ننموده و او خود را به وسیله تذکرۀ جعلی و لباس مبدل بلا ممانعت از خاک روسیه عبور داده به ایران آمده است. در تلگرافی که از مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] رسیده در خصوص حقوق ذکری نرفته ولی از تلگراف سر جارج بارکلی مفهوم می‌گردد که عدم ذکر آن از روی سهو بوده اعطای حقوق باعث تسهیل امور شده و او حاضر است به شاه مخلوع بگوید که ماندن وی بیش از این در ایران مشمر ثمری نخواهد بود.

مسیو سازانف پس از آن در باب نکته دیگری که با آن مخالف بود یعنی اقدامات مالیه که پیشنهاد گردیده بود مذاکره کرده اظهار داشت تا زمانی که در این باب با وزیر مالیه گفتگو نکرده است اظهار او در این موضوع معتبر نخواهد بود. عقیده شخصی او این است هرگاه دولتین مساعدۀ جزئی به دولت ایران بدنهند اشتباه بزرگی می‌کنند چرا که این مبلغ‌های جزئی برای رفع احتیاجات مالی آن دولت مکفی نخواهد بود. کاری که ما باید بکنیم این است که فوراً ترتیب یک قرضۀ بزرگی بدھیم. دولت روس قصد ندارند برای پرداخت خسارت جنگ که موضوع مادۀ سوم تقاضاهایی است که دولت ایران پذیرفته‌اند فشار آورند و دعاوی سابقة اتباع روس را که قریب ۳۰۰۰۰۰ لیرا می‌شود فعلاً مطالبه نخواهند نمود و دولت مشارالیها بنا بر عقاید عامه مجبور خواهند گردید که از دولت ایران مطالبه وجهی برای خانواده سربازان روسی که در جنگ اخیر مقتول یا ناقص شده‌اند مطالبه نمایند ولی فعلاً مبلغ این وجه را بطور یقین نمی‌تواند بگوید چیست ولی تخمیناً به بیست هزار لیرا می‌رسد.

من اشاره نمودم در چنین موقعی که هرج و مرچ کامل در ایران حکم‌فرما است به دست آوردن سرمایه‌دارانی که حاضر برای معاملۀ قرضۀ بزرگ باشند دارای کمال اشکال است مگر آنکه با شرایط بسیار سخت انجام یابد. بنابراین به نظر من این‌طور صلاح می‌آید که شروع نموده بطور موقت به دولت ایران کمک مالی کرده آن دولت را در اعادۀ نظم مملکت قادر سازیم. هرگاه اعادۀ نظم و امنیت صورت گرفته در اوضاع پلیتیکی عمومی بهبودی حاصل گردید برای آن دولت سهل‌تر است در باب یک قرضۀ بزرگ با شرایط مناسب مذاکره نمایند اما در باب تأدیۀ وجهی برای خانواده‌های سربازان روسی که مقتول و یا معروض شده‌اند چنان به نظر من می‌رسد که دولت ایران ملتزم گردند این وجه را از قرضۀ جدید بپردازنند و خزانۀ روس دعاوی خانواده‌های این سربازان را قبول نموده وجه آنها را بپردازد.

مسیو سازانف جواباً اظهار نمود هرگاه شرایط را در مد نظر داشته باشیم چندان فرق نمی‌کند که قرضه همین حالا صورت بگیرد و یا آنکه به وقت دیگری تعویق اندداخته شود و محض آنکه عمل قرضه چندین میلیون لیرا فیصل گردد لازم است دولتین بدون آنکه خود ضمانتی بدنهند فراهم‌کنندگان آن را در باب اوضاع پلیتیکی

مطمئن ساخته به آنها بفهمانند که دولتین روس و انگلیس ایران را تقویت می‌نمایند و جناب معزی‌الیه بیانات مرا به وزیر مالیه ابلاغ نموده در کلیات این مسئله با ایشان مذاکره خواهد نمود.

پس از آن مطالب دیگری را که در تلگراف دهم شهر جاری از طرف سر جارج بارکلی اشاره بدان شده بود برای مسیو سازانف قرائت نمودم و او اظهار داشت در باب آنها ملاحظاتی ندارد.

نمره - ۸۷

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۱ دسامبر ۱۹۱۱ [۲۸ آذر ۱۲۹۰] [۱۳۶۹ ذی‌حجه آقا

به واسطه تعطیل مخابرات تلگرافی مابین طهران و استرآباد و کرمانشاه خبر معینی از کیفیت شورش شرق و غرب در دست نیست. در روز ۱۸ شهریور وزیر امور خارجه در مجلس اظهار داشت که همراهان شاه مخلوع تا سمنان پیش آمدند. از اداره تلگراف‌افغانستان انگلیس تاکنون این خبر تصدیق نشده در هر صورت تاکنون قشون یاغی داخل شهر نشده‌اند. از قرار معلوم شاهرود و دامغان را قشون شاه مخلوع به تصرف خود درآورده‌اند. سیم تلگراف در خارج سمنان مقطوع گردیده و ترکمنهای شاه مخلوع بلاشک چیزی از آن شهر دور نیستند. از قرار راپورت واقعه خود شاه مخلوع در خواجه‌نفس حوالی کمیش‌تپه است.

وزیر امور خارجه بعلاوه در روز ۱۸ همین ماه اظهار داشت که سalarالدوله مجدداً کرمانشاه را اشغال نموده. بمحض راپورت قنسول اعلیحضرتی مقیم آنجا در تاریخ ۹ دسامبر مابین قشون دولت و شورشیان آنجا جنگ در میان بوده ولی هنوز اطلاع به من نرسیده که سalarالدوله شهر را متصرف شده باشد.

در اوضاع نظامی تبریز هنوز تغییری پیدا نشده که راپورت بدhem در اوایل این ماه تبریزیان کوشش نمودند که با شجاع‌الدوله صلح نمایند و از طرف تندروهای مجلس تلگرافات برای انجمن مخابرہ گردیده آنها را به اصلاح و اتحاد در دفاع از مملکت و مذهب خود در مقابل اولتیماتوم روس دعوت نموده بودند. پس از آن عده‌ای به سمت وکالت نزد شجاع‌الدوله رفته به او اصرار نمودند که با آنها به شهر مراجعت نماید ولی شجاع‌الدوله را سوءظن از قبول این کار مانع آمد مبادا دامی برای او گسترشده باشدند. در روز ۱۸ همین ماه وزیر امور خارجه در مجلس اعلام نمود که شجاع‌الدوله یک دسته قشون به اردبیل فرستاده رشت را تهدید نموده است ولی از طرف قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز این خبر تصدیق نشده.

امضاء سر جارج بارکلی

تمره - ۸۸

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۴ دسامبر ۱۹۱۱ [۲ دی ۱۲۹۰؛ ۲ محرم ۱۳۳۰]

هرگاه بخواهم شرح چزئیات اوضاع مغشوش اینجا را از زمانی که اولتیماتوم ثانوی دولت روس در ۲۹ نوامبر داده شده بیان نمایم مفید فایده نخواهد بود ولی مراجعت مختصی به آن قابل ملاحظه خواهد بود.

از ابتداء کابینه وزراء کوشش می‌نمودند که صلاحیت تن در دادن به تقاضاهای دولت روس را به مجلس بفهمانند ولی تلاش آنها در مقابل هیجان علماء و عامه مردم که حزب دموکرات مشوق آن بود، ظاهرآ بی‌اثر ماند. صمصام‌السلطنه محض آنکه کابینه را طرف وثوق و اعتماد مجلس قرار داده اقتدار کامل برای فیصله امور با روس به دست آرد حکیم‌الملک را برای وزارت مالیه و قوام‌السلطنه را برای وزارت داخله، داخل هیئت وزراء نمود. این اشخاص را طرفدار حزب دموکرات می‌دانند ولی در ۱۱ و ۱۸ همین ماه هنگامی که کابینه در صدد تحصیل اقتدارات مطلوبه بود مجلس کمافی‌السابق از اعطای آن سو باز می‌زد.

در این منوال عساکر روس پس از چند روزی توقف در رشت، به قزوین رسیده سه الی چهار هزار نفر آنها آنجا اجتماع نمودند. هرگاه دولت ایران تسلیم نگردیده بود آن روزی (۲۱ دسامبر) که بنا بود شروع به پیش آمدن به طهران بنمایند نزدیک شده بود. روز ۱۹ رئیس صاحب‌منصبان قشونی به طهران آمد که با سفیر روس ترتیبات ورود عساکر را پدهد.

روز ۲۰ ماه در امور قدری بهبودی حاصل گردید و آن روز واضح شد که افکار اعضای مجلس قدری معتدل‌تر شده محض آنکه اختیارات تامه به کابینه وزراء ندهد پیشنهادی را که آنها روز ۱۸ عرضه داشته بودند و در آن موقع بواسطه آنکه عده کثیری از وکلاء از دادن رأی استنکاف می‌نمودند و ظاهرآ بیم داشتند از اینکه در باب یک پیشنهادی که تصویب آن قبولی سه فقره تقاضاهای روس را متضمن بود رأی دهنده قبول نمود چنانچه معلوم گردید این وکلاء تا ۲۰ ماه قدری جرأت به هم رسانیده مجلس به اکثریت ۳۹ در مقابل ۱۹ رأی تصویب نمود که یک کمیته پنج نفری تعیین شده به آن اختیار داده شود که با کابینه وزراء در باب فیصله امور با روس مشورت نماید. این کمیته تعیین گردیده عضو اعظم آن سردار اسعد بوده و در یک جلسه با کابینه‌ای که در ۲۱ همین ماه در قصر در تحت ریاست نایب‌السلطنه منعقد گردید، کمیته را پسندیدن بر اینکه دولت تقاضاهای روس را قبول نمایند و روز ۲۲ مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] را از این مقدمه مستحضر داشتند.

در دادن نوشته‌ای از طرف دولت ایران که تسلیم شدن خود را در آن قید نماید تغییر واقع گردید. لازم است متذکر شویم که مسیو پوکلیوسکی در ۱۵ همین ماه به وزیر امور خارجه اظهار نموده بود که در صورتی که حادثه تازه رخ نداده تحریک جدیدی به عمل نیاید همین‌قدر که دولت ایران نرم‌تر شوند عودت عساکر شروع

خواهد شد. وزیر امور خارجه در خصمن مذاکراتی که تا دو روز با مسیو پوکلیوسکی در باب مضمون و عبارات آن نوشته در میان داشت به او بطور سخت فشار آورد که راضی گردد از طرف دولت روس با عبارات صریح در آن قید شود که عساکر بفوریت عودت داده شده تقاضاهای جدیدی از دولت ایران نخواهد شد مسیو پوکلیوسکی از این کار امتناع ورزیده اظهار نمود بیش از آنچه تاکنون گفته است مأمور نیست چیز دیگری بگوید. پس از آن وزیر امور خارجه و مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] متفقاً شرایط نوشته مزبور را قبول نموده و امروز بعد از ظهر آن را به سفارت روس دادند. مسیو پوکلیوسکی فوراً جواب داده از طرف دولت خود اظهار رضایت نمود. ترجمة دو نوشته مزبور جوفاً انفاد شد.

چنانچه ملاحظه خواهید نمود تقاضای دوم که در این نوشته قید شده عبارت آن بمحبوب پیشنهادی است که وزیر امور خارجه ایران در ۱۲ ماه دسامبر نموده و سر جارج بیوکانان به موافقت مسیو سازانف آن را تحریف نموده است.

مقارن تبادل این نوشتگات دولت برای منع انفجار خشم و تغیری که از حزب دموکرات مجلس انتظار می‌رفت اقداماتی نمود که می‌توان مؤثر بودن آن را امیدوار بود. حالا که این را می‌نویسم اطلاع بهم رسانیده‌ام که امروز بعد از ظهر مجلسی مرکب از تمام طبقات مردم در قصر تشکیل شده وزیر امور خارجه اصرار به انفصال مجلس نموده اظهار داشته است که مجلس از پیشرفت امور دولت در مناسبات خارجی و در حکومت داخلی مانع آمده است. کسی با او مخالفت ننموده و نایب‌السلطنه فوراً حکمی صادر نموده مجلس را منفصل نمود و از قراری که مسموع گردید یفرم رئیس کل نظمیه استعدادی برای تصرف مجلس فرستاده آنها بی را که داخل عمارت بودند دعوت به خروج نموده کسی مقاومت نکرد و فعلاً درب آن بسته است.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ ۱ نمره ۸۸

مکتوب وثوق‌الدوله به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی]

طهران ۲۴ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰] ۲ دی ۱۳۳۰ محرم

جنابا

در جواب مراسله جنابعالی مورخه ۲۹ نوامبر محترماً اظهار می‌دارم که دولت ایران مایل به حفظ مناسبات حسن و مراودات دوستانه با دولت روس بوده و در موارد متعدده مقاصد حسن خود را در منع اشکالات و حوادثی که امکان داشته است به این مناسبات دوستانه خدشه وارد آورده منصه ثبوت و شهود رسانیده‌اند. در این موقع نیز مخصوص آنکه در پلیتیک و رویه سابق خود بهیچوجه تغییری حاصل نشود و به قصد آنکه در مناسبات دوستانه تاریخی که از دیرزمان فیما بین دولتين برقرار بوده و طرفین آن را شایان قدر و قیمت می‌دانند تزلزلی بوجود نیاید و برای آنکه هرگونه علل شکایات و کدورات دولت روس چنانچه در خاتمه این مراسله اشاره بدان شده محو

و بر طرف گردد، دولت ایران سه فقره تقاضاهای دولت مشارالیها را قبول نموده و مستتر شوسته و مستتر لکفر را از استخدام دولت ایران اخراج نموده‌اند. اما در باب فقره دوم تقاضاهای که مستلزم آن است که دولت ایران متعهد شده بدون آنکه قبل از رضایت سفارتین روس و انگلیس را تحصیل نمایند اتباع دول اجنبی را در استخدام خود داخل ننمایند دولت ایران امیدوارند که سفارت امپراطوری روسیه عبارت ذیل را تصویب خواهند نمود در نوشته قید شود: — نظر به آنکه دولت ایران هماره با خلوص نیت میل به استقرار مناسبات صمیمانه فیما بین خود و دولتین انگلیس و روس داشته‌اند فیما بعد هرگاه بخواهند بر حسب لزوم از اتباع خارجه و صاحب منصبان آنها برای تشکیل ادارات دولتی استخدام نمایند وقت خواهند نمود که انتخاب آنها طوری نباشد که به منافع دولتین در ایران صدمه وارد آورد علی‌هذا رد خصوص استخدام مستخدمین و صاحب منصبان خارجی دولت ایران حاضر خواهند بود که قبل از سفارتین روس و انگلیس در طهران برای تحصیل موافقت آنها تبادل افکار نمایند.

واضح است چنانچه در مراسله شما مذکور گردیده پس از آنکه دولت ایران این تقاضاهای دولت روس را قبول نمودند بطور یقین خواهند دانست که علل اختلافات عمده بین دولتین بر طرف گردیده و اساسی بر پا شده که مناسبات صمیمانه و دوستی ثابتی بر آن مستحکم گردد و بعلاوه اطمینان کامل خواهند داشت بر اینکه پس از قبول شدن تقاضاهای فوق الذکر مناسبات فیما بین دولتین بهتر از سابق و بهتر از زمان قبل از قبول شدن شرایط شده و به نتیجه اقداماتی که دولت روس برای انجام آن تقاضاهای لازم می‌دانسته خاتمه داده شده و دولت ایران بطور کامل امیدوار به نیات حسن دولت مشارالیها خواهند بود.

امضاء وثوق‌الدوله

ملفوظ ۲ نمره ۸۸

مکتوب مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] به وثوق‌الدوله

۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۲۹۰: ۲ دی: ۲۰ محرم ۱۳۳۰]

جنابا

مندرجات مراسله امروز جنابعالی را مشعر بر اینکه دولت ایران نظر به احساسات دوستانه خود نسبت به دولت روس تصمیم نموده‌اند تقاضاهای آن دولت را که در مراسله من مرقوم شده بود قبول نمایند با خشنودی تمام ملاحظه نمودم.

دولت امپراطوری مایلند نیات حسنة خود را نسبت به دولت ایران به ثبوت رسانیده و با کمال مسرت عبارت ماده دوم التیماتوم خود را بقراری که جنابعالی پیشنهاد نموده‌اید قبول نموده و تصویز می‌کنند از بابت هر سه فقره تقاضاهای موجبات استردادی خاطر آن دولت به عمل آمده است.

بنابراین در طی این مراسله بعنوان جنابعالی محترماً عرض می‌کنم امیدوارم حالا

که اختلافات عمدی‌ای که فیما بین دولتین پیدا شده بود رفع گردید، چنانچه در مراحله خودتان مذکور داشته‌اید مناسبات حسنہ هم‌جوارانه که برای دو مملکت ذی منفعت است برقرار گردد.

امضاء پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] گزیل

نمره - ۸۹

طهران ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۳۳۰ محرم ۱۲۹۰] ۲ دی

آقا

افتخار دارم خلاصه وقایع ۴ هفتة گذشته ایران را بطور معمول ماهیانه انفاد دارم.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ ۵ نمره ۸۹

خلاصه وقایع ایران از ۴ هفتة قبل

لغایت ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱

طهران

در این چهار هفتة گذشته به مناسبت اولتیماتوم دولت روس که در ۲۹ ماه گذشته به دولت ایران داده شد و در روز ۲۶ دولت ایران آن را قبول نمود و در همان روز مجلس منفصل گردید، وقایع زیادی در ایران به ظهور رسید.

چنانچه قبل از این اطلاع دادم مجلس در غرہ دسامبر تقاضاهای روس را ره نمود.

در ۱۲ ماه دسامبر در کابینه وزراء مختص تغییری داده شد و فعلا بقرار ذیل تشکیل گردیده:

صدراعظم	صمصام‌السلطنه
وزیر امور خارجه	وثوق‌الدوله
وزیر جنگ	سردار محتشم
وزیر داخله	قوام‌السلطنه
وزیر مالیه	حکیم‌الملک
وزیر پست و تلگراف	معاضد‌السلطنه
وزیر عدلیه	ذکاء‌الملک

برای وزارت معارف کسی انتخاب نشده.

در ۱۸ دسامبر وزیر امور خارجه در مجلس نطق مفصلی در باب تقاضاهای روس نموده پیشنهاد کرد که اختیارات تامه به کابینه داده شود که امر را فیصله نمایند یا آنکه مجلس یک کمیته‌ای تعیین نماید که بدون رجوع به پارلمان در تصفیه امر با وزراء کمک نماید. هر دو این پیشنهادات رد شد.

پس از آنکه کوشش به عمل آمد که مسئله تقاضاهای روس را به نایب‌السلطنه رجوع نمایند و موفقیت حاصل نگردید، مجلس مجدداً در پیشنهاد دوم کابینه در ۲۵ دسامبر اخترائی نموده به اکثریت ۳۹ در مقابل ۱۹ رأی تصویب گردید و با قدری اشکال کمیته پنج‌نفری که سردار اسعد هم که هنوز یکی از اعضای مجلس است جزو آن بود، تعیین گردید. روز بعد این کمیته و کابینه تصمیم به قبول نمودن تقاضاهای روس نموده و سفیر روس را از تصمیم خود در ۲۲ ماه شفاها مستحضر ساخته در ۲۴ ماه نوشته بر طبق آن دادند.

در ۲۴ دسامبر در قصر اجلس بزرگی مرکب از تمام طبقات مردم به استثنای حزب دموکرات در حضور نایب‌السلطنه منعقد گردید. وثوق‌الدوله وزیر امور خارجه نطقی از طرف نایب‌السلطنه ایراد نموده انفصل مجلس را خواهان گردیده اظهار نمود که مجلس از پیشرفت امور دولت در مناسبات خارجی و حکومت داخلی مانع آمده از کسی مخالفت بروز نمود و نایب‌السلطنه فرمانی صادر کرده انفصل مجلس را اعلان نمود. بعد از ظهر آن روز یفرم رئیس نظمیه استعدادی، فرستاده عمارات مجلس را متصروف گردیده بدون آنکه حادثه‌ای رخ دهد درب آن را بست.

در غرّه دسامبر چند فقره ارتکاب اعمال ترور که مهمتر از همه قتل علاء‌الدوله بود در طهران به وقوع رسید.

سردار اسعد در ۲۵ دسامبر به اتفاق مخبر‌السلطنه و دبیر‌الملک به طهران ورود نموده فوراً توصیه‌ای به قبول نمودن تقاضاهای روس نموده و فوق العاده سعی کرد که نایرۀ هیجان عامه را که حزب دموکرات با فعالیت تمام باد می‌زدند اطفاء نماید. متینگ‌های مختلفه داده شده نطقه‌ای مهیجه گردیده، شاگردان مدارس پا بیرق‌هایی که یا مرگ یا استقلال بر آنها منقوش بود دسته دسته در کوچه‌ها می‌گشتند و به پارلمانهای اروپا و کمیته زنان آزادی طلب لندن و سایر مجامع اروپا و ایران تلکرافات متعدده مخابره نموده مقصودشان این بود که همدردی و تقویت آنها را در مقابل دولت روس برای خود جلب نمایند.

نفوذ سردار اسعد از هیجان عامه که یحتمل باعث اعمال خصومتکارانه با عساکر روس مقیم تبریز و رشت شده بود و در جای دیگر راپورت آن را داده‌ام، جلوگیری نموده.

تبریز

در اوایل ماه دسامبر اوضاع تبریز چنان اسباب نارضایتی عامه را فراهم آورد که اکثر تجار حاضر شدند تعیین شجاع‌الدوله را به حکومت قبول کنند به امید آنکه نامنی حالیه اختتام پذیرد.

در خود شهر اغتشاشی نبود ولی احساسات عامه بر ضد خارجه در هیجان بوده و محض احتیاط جنرال قنسول روس لازم دانست حفظ شهر را بعده گرفته پانصد نفر از عساکر اردبیل برای امداد قشون تبریز وارد نماید. این ۵۰۰ نفر در ۱۷ و

۱۸ دسامبر وارد شدند.

در ۲۱ دسامبر مابین فداییان و عساکر روس جنگ واقع شد. روز بعد فداییان در شهر جای گرفته روسيان بنای بمبارده آنجا را گذارند. در کوچه ها هم قدری جنگ شد و تا ۲۳ و ۲۴ ماه جنگ دوام داشت. اکنون که اين را می نويسيم ابواب مخابرات با تبريز مسدود است. تفصيلي که روسيان از علل جنگ اظهار مى دارند با آنچه ايرانيان اظهار مى دارند مخالف است.

روسيان مى گويند که پليسي [به] يك نفر از سربازان^۱ که مشغول تعمير سيم تلفون بوده حمله کرده سرباز مذكور برای دفاع از خود دو نفر ايراني را مقتول نموده است.

از طرف ديگر دولت ايران راپورت مى دهد که بعضی از سربازان روسي بدون آنكه قبل اطلاع دهنده از بام اداره پليس برای نصب سيم تلفون بالا رفته ژاندارمي که پر حسب وظيفه در آنجا بوده آنها را صدا مى زند سربازان شلیک نموده دو نفر ايراني را مقتول مى نمايند.

قنسول اعليحضرتی اظهار مى دارد نظر به او ضاء موجوده امور از تحقيق حقیقت مسئله که باعث وقوع اغتشاش گردیده عاجز است و بعلاوه اطلاع مى دهد که اهالی آرام بوده و تاکنون مزاحم خارجيان نشده‌اند.

سفارت روسي مرا اطلاع مى دهد که در موقع جنگ جنرال قنسولگري روسي مورد حمله واقع گردیده يك نفر از صاحبمنصبان مستحفظ قنسولغانه مقتول و دو قزاق مجروح گردیدند.

گilan و مازندران

آزانس قنسولگري انگليس مقيم استراباد راپورت مى دهد که شاه مخلوع با ۳۰۰ نفر از همراهان خود در خواجه نفس است و ۳۰۰ نفر قفقازی که برای جنگ اجير نموده عنقریب رسیده به وي ملحق خواهند شد.

در ۳۰ نوامبر ۲۵۰ نفر قزاق روسي وارد استراباد گردیده در آنجا منزل گرفتند. بسياري از اعيان مازندران که طرفدار محمد على هستند در گilan پناهنه شده‌اند. در رشت اهالي مال التجاره روسي را تعريم نموده بازارها بسته است و بدین واسطه خيلی اسباب زحمت و مشقت طبقه دانیه شده. عملجات بندرانزلی از پياده نمودن اجناس روسي از كشيتي امتناع ورزيده و عليهندا تجارت و معاملات تعطيل است.

تاریخ و عده قشون روسي که به انزلی وارد شده بقرار ذیل است

۲۱ نوامبر	۲۴۰ نفر پياده نظام (چند نفر مهندس هم جزو اينها است)
۲۲ نوامبر	۴۰۰ نفر پياده نظام

۱) را از جمله حذف شد. - م.

۲۲ نوامبر	۱۰۰ نفر قزاق
۲۲ نوامبر	۱۰۰ نفر توپچی با ۴ عراده توپ و ۶ توپ مسلسل
۲۳ نوامبر	۱۰۰ نفر قزاق
۲۳ نوامبر	۱۰۰ نفر توپچی با چهار عراده توپ
۲۶ نوامبر	۷۰۰ نفر پیاده نظام
۲۷ نوامبر	۱۵۰۰ نفر پیاده نظام
۲۹ نوامبر	۱۰۰ نفر قزاق
۱۴ دسامبر	۱۵۰ نفر پیاده نظام

علاوه بر این چند دسته دیگر هم وارد شدند که ویس قنسول اعلیحضرتی مقیم رشت تاریخ ورود آنها را نتوانسته است بفهمد. کلیه عساکری که وارد شده‌اند ۴۵۰۰ نفر با ۸ توپ و ۱۰ توپ مسلسل است.

قشون پیاده متعلق به افواج شماخلیستی قفقاز و قزاقها متعلق به فوج لاپی نسکی است.

آنچه برای قزوین حرکت گردیده‌اند بقرار ذیل است

۳ دسامبر	۱۲۰۰ نفر
۴ دسامبر	۱۲۰۰ نفر
۵ دسامبر	۹۰۰ نفر
بلا تاریخ	۷۰۰ نفر
جمع	۴۰۰۰ نفر

جمع افراد قشون در رشت و ارزلی ۵۰۰ نفر

در ۲۱ دسامبر مابین عساکر روس و ایرانیان در رشت نزاعی به وقوع رسیده روز بعد هم در ارزلی جنگ واقع شد. از قرار راپورت ویس قنسول اعلیحضرتی یک نفر صاحب منصب مجروح و سه قزاق مقتول و ده نفر ایرانی مقتول و ۴۰ نفر مجروح گردیده‌اند.

مشهد

رکن‌الدوله ایالت جدید خراسان روز ۱۵ نوامبر وارد گردیده عموم طبقات مردم از او پذیرایی شایان نمودند.

او ضایع این نواحی روز بروز بدتر می‌شود. همراهان محمدعلی و سواران مختلفی که از طهران به مقابلة او فرستاده شده دهات بین راه را چاپیده غارت می‌کنند و راهزنی غالباً به وقوع می‌رسد.

در ۲۳ ماه نوامبر ۴۰۰ نفر از همراهان شاه مخلوع شاهرود را متصرف گردیده در ۱۶ ماه دسامبر دامغان را به تصرف خود درآورده‌اند.

نود نفر از مستحفظین قنسولخانه روس که موعد خدمتشان منقضی گردیده بود مخصوص و در ۱۷ ماه نوامبر نود نفر بجای آنها آمدند.

دولت تصمیم نموده‌اند که نیشابور را از خراسان مجزی نمایند و سفارتین روس

و انگلیس به این امر موافقت نموده‌اند.

در ۲۸ ماه دسامبر جنرال قنسول اعلیحضرتی تلگرافاً [=تلگرافی] اطلاع داد که به ملاحظه نزدیک شدن ماه محرم و اینکه شایع گردیده سالارالدوله طهران را قبضه نموده اهالی در تحت سلاح رفته‌[اند] و اوضاع خیلی سخت می‌شود.

جنرال قنسول روس پس از مشورت با همکار انگلیسی خود قشون امدادی طلب نمود و پس این مسئله را به سفير روس مقیم طهران رجوع نموده اعزام صد نفر فزاق بدانجا دستورالعمل داده شد.

در ۱۲ ماه دسامبر جنرال قنسول اعلیحضرتی راپورت داد که اوضاع بهتر شده و یک متنیه قزاق باید بهمین زودی وارد شود.

اصفهان

نارضایتی عامه و مصیبت شهر و اطراف رو به ازدیاد است. اطراف شهر مورد حملات مختصر گردیده اسباب منع حمل غله به شهر شده بواسطه نامنی طرق و شوارع داد و ستد موقوف شده اوضاع این ولایت با نهایت سرعت بدتر می‌شود.

جنرال قنسول اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که بهمین زودی سردار اشجع تغییر کرده و قصد دارند سردار ظفر پسرعموی وی را بجای او منصب سازند.

در ۴ دسامبر یک اسکادرن^{۱)} سوار هندی در تحت کاپیتان اکفور به اصفهان وارد گردید.

در ۲۹ نوامبر یک قافله که جلو اسکادرن سوار هندی رو به اصفهان می‌رفت سارقین به آن حمله نمودند. سواران سارقین را منهزم و مأذور رسالدار مجروح گردید.

یزد

متوالیاً از نامنی عمومی آن ناحیه و بدرفتاری یا گیرهای شهر راپورت می‌رسد. اوضاع تجارت این ناحیه بطوری که اسباب رضایت باشد نیست.

شیراز

بعثت حضور سواران هندی در شیراز ملاها سعی نمودند احساسات عموم را بر ضد خارجه برانگیزانند و تحریک به تحریم امتعه روس و انگلیس نمودند و نیز به کسبه بازارها رسانیدند که به عساکر مأکولات نفوذند. در ۱۸ دسامبر کسبه بکلی از فروش مأکولات به صاحبمنصب مباشر آذوقه امتناع ورزیده‌اند. این مسئله به وزارت خارجه طهران رجوع شد و برحسب دستورالعمل دولت اعلیحضرتی به صاحبمنصب مباشر آذوقه تعلیم داده شد که برای تحصیل آذوقه در صورت لزوم اعمال قوه قهریه

۱) این واژه در زبان فارسی «اسکادران» خوانده و نوشته می‌شود ولی ما درا ندیدیم که در املاء کنونی که با واژه لاتینی آن همگونی بیشتری دارد دستکاری کنیم. - م.

نماید. این کار به عمل آمد و حادثه‌ای رخ ننمود. قلیل مدتی پس از آن تحریم امتعه خاتمه یافته از آن وقت تاکنون تحصیل آذوقه برای عساکر زحمتی نداشته است. در ۲۶ دسامبر از شیراز خبر رسید که مستحفظین راه بر سواران هندی که به استقبال مسیر اسماارت می‌رفتند نزدیک کازرون حمله نموده‌اند یک نفر سوار مقتول گردید.

قنسول

قنسول اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که ورود سواران امدادی برای قنسول‌گانه‌های جنوب اثر خوبی بر مأمورین محلی نموده و این ایالت آرام است.

کرمان

امیر اعظم ایالت جدید به کرمان وارد شد.
بلوچها هنوز در حوالی بم هستند.

کرمانشاه

اکثر طرفداران شاه مخلوع در کرمانشاه هستند و محتشم‌الدوله حاکم آنجا در اوخر آکتوبر به سمت بغداد حرکت نمود. سالار‌الدوله فرخخان را بجای خود تعیین نموده فرخخان از عهده انتظامات آنجا بر نیامده در ۲۷ نوامبر قنسول اعلیحضرتی راپورت داد احتمال دارد شهر غارت شود.

در اوایل ماه دسامبر اعظم‌الدوله نماینده دولت ایران ورود نمود و مابین همراهان او و همراهان فرخخان جنگ واقع شد. در ۱۶ دسامبر قنسول اعلیحضرتی راپورت داد شیر آرام است در ۱۵ سالار‌الدوله با استعداد کمی وارد شد.

محمره

شیخ کوشش دارد نظام‌السلطنه را از راه دریا وارد محمره کند و از قرار راپورت واصله به این مقصد نائل شده.

هنگامی که فرمانفرمای فارس بود دولت ایران پس از سلب وی از این مقام در ماه سپتامبر گذشته املاک او را ضبط نمود. شیخ محمره از سفیر اعلیحضرتی درخواست وساطت نموده که اسباب آسودگی نظام‌السلطنه را فراهم آورد. سفیر اعلیحضرتی حتی‌المقدور در این امر اقدام می‌کند.

نمره - ۹۰

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۲ دی ۱۲۹۰ : ۲ محرم ۱۳۳۰]

آقا

راجع به مراسله ۲۷ نوامبر من در باب اوضاع طرق جنوب محترماً اظهار میدارم که در این ماه راپورت معمولی هفتگی از طرف جنرال قنسول اعلیحضرتی برای من نرسیده و علت آن بلاشک بواسطه بی ترتیبی اداره پستخانه بوده. آژانس اداره تلگرافی هند و اروپ در تاریخ ۱۸ آکتوبر بدان اداره خبر داد که دزدان قسمت راه را از ده بید الی اصفهان اشغال نموده و قاطرداران از متابعت مفتشین راه امتناع ورزیده اند و احتمال کلی نمی روید در اوضاع راه به این زوایها بهبودی حاصل گردد. پقرار راپورت واصله در ۳ ماه دسامبر در راه اهواز ۸ صندوق تریاک به سرقت رفته و قنسول اعلیحضرتی مقیم بندر عباس در ۲۲ دسامبر تلگراف نمود که در ۱۶ میلی بندر عباس سارقین به قافله زده معادل قریب دویست لیرای انگلیسی اموال به سرقت رفته است.

امضاء چارج بارکلی

نمره - ۹۱

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰ : ۸ محرم ۱۳۳۰]

آقا

راجع به تلگرافات ۳ و ۴ همین ماه که مخابره نموده ام محترماً سواد راپورتی را که لیوتنان ویلسن که چنانچه می دانید همراه مستحفظین از شیراز به اصفهان می رفت برای جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم بوشهر فرستاده لفاً انفاد می دارم. این راپورت متنضم شرح مفصل حادثه ای است که در تاریخ ۳۰ ماه نوامبر در راه شیراز الی اصفهان نزدیک ایزدخواست [=یزدخواست] به وقوع رسیده و در تلگرافات فوق الذکر من راپورت آن داده شده.

ملفووف نمره ۹۱

شرح گزارشات شخصی از ۶ نوامبر الی ۴ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۳ آبان تا ۱۱ آذر ۱۲۹۰ : ۱۴ ذی قعده تا ۱۲ ذی حجه ۱۳۲۹]

ششم نوامبر من مجدداً برای کازرون به استقبال لیوتنان کلنل دو گلاس و دو اسکادرن سوار از دسته ۳۹ سنترال ایندیا حرکت کردم. دو نفر سوار قنسولخانه

همراه بودند ولی اسباب همراه برنداشتم. قنسول اعليحضرتى دو سوار قشقاپی خواسته بود که همراه من بیایند اينها دیر رسیدند و تا زنيان [=خانزنيان] پيشتر نمىآمدند. راه که تا هفتة قبل پر از مستحفظ بود حالا بکلى خالي شده و مستحفظین راه پس از آنکه يك دسته از قشقاپيان سرخى سرقته نموده بودند فرار كرده بودند. همینکه فهميدم آذوقه و مأكولات نزد نماینده محلی اداره تلگراف هند و اروپا در زنيان موجود است به طرف دشت ارجن [=ارژن] حرکت نموده (تا آنجا چهل ميل است) همینکه تاریک شد به آنجا رسیدم و شب را در راحتگاه تلگرافخانه به سر بردم. روز بعد طلوع آفتاب از راه کوتاهی به طرف کازرون حرکت کردم. يك سوار و چهار تفنگچی از دشت ارجن همراه من آمدند. يکی از آنها يك قوچ صحرایي شکار نمود کله آن بسيار قشنگ بود چنانچه نظير آن را تاکنون در ايران نديده بودم. کله اين قوچ را به موزه تاریخ طبیعی بمبنی خواهم فرستاد. ساعت چهار بعد از ظهر وارد کازرون شدم. روز ۸ تا میان کتل همراه دو اسکادرن رفتم. اين راه ۲۱ ميل مسافت دارد و باید از دو سربالايي بالا رفت که يکی از آنها کتل دختر است که بالاي راهی واقع است که با سنگهای تیکه نرم مفروش میباشد. اسبها با يك سهولتی از اين سربالايها که آخرین نقاط صعب العبور بود بالا رفتند که واقعاً قابل تحسین است. غلام آزانس اداره تلگراف انگليس در میان کتل آذوقه تمیه نموده بود و در اين نقطه و در سایر نقاط راه از اين حیث دوچار اشکال نشديم. در تمام شب باران سخت میباريد. روز بعد از راه گردنۀ پيرزن [=پيرزن] به طرف دشت ارجن حرکت نموديم (۱۴ ميل راه است).

روز ۱۰ به زنيان [=خانزنيان] رفتيم (۱۴ ميل راه است) مستحفظین راه کشكولي در اينجا اسباب زحمت ما شده از قاطرداران قدری پول بعنوان راهداری گرفتند و اينها هم فوراً به طريق معمول وجه را پرداختند و از اين مىترسیدند (بي علت هم نبود) که هرگاه به بهانه حضور ما از تأديه آن امتناع ورزند در موقع دیگري فيما بعد از آنها جبران خواهد شد. لفتنان [=ليوتنان] کلنل دوگلاس نزد اسفنديار خان يکی از رؤسای جزو کشكولي فرستاده به استرداد وجه اصرار نمود و به فوريت مسترد گردید. باران شب شروع به باريدين نموده در تمام روز میباريد بنابراین تصميم شد که به اتفاق يك اسکادرن به طرف شيراز حرکت کنيم چونکه در چنار راهدار که منزل بعد باشد بيش از يك اسکادرن نمىتوانست منزل کند. پس از حرکت طولاني در حالتی که بواسطه باران و سرما کار برای همراهان سخت شده و دو نفر از آنها چند روز بعد وفات نمودند اسکادرن سيخ^۱ به شيراز رسيد.

عساکر تا چند روز بعد یعنی تا ۱۸ ماه نوامبر برای آماده نمودن خود در شيراز توقف نموده مشغول تهیه لوازم خود گردیدند. چون آذوقه يکماهه جمع آوری گردیده بود از اين بابت خيال عموم راحت بود.

۱) گويا منظور نيروي سيخ یا سيك‌های هندی است. - م.

هنگام ورود عساکر به شیراز بواسطه آنکه هوا مانع بود از اینکه کسی از خانه‌ها بیرون آید هیچ نمایشی از مردم یا تشریفاتی به عمل نیامد. روز بعد مردم دسته‌دسته نزدیک چادرها آمده بطور آرام بر آن منظر غیرعادی می‌نگریستند تا آن اندازه که از زمزمه‌های مردم و از تحقیقات مختلفه که شد بین من معلوم گردید که ورود این عساکر چندان در اهالی اثری ننموده به نظر بیطرفی و بی‌اعتنایی بین آن می‌نگریستند و صاحبان املاک و طبقه تجار به ملاحظه آنکه حضور این عساکر حفظ قوانین و نظم و امنیت را تأمین می‌نمود در حال اعتدال بودند و فقط علامت نارضایتی انتشار یک اعلان ژلاتینی بود که بدون امضاء منتشر گردیده نویسنده آن ورود عساکر را بهانه بدگویی و بی‌احترامی به مخالفین پلیتیکی خود قرار داده بود.

در راه کازرون الى شیراز چند نفر از کدخدايان دهات از من درخواست نمودند که یک دسته مستحفظین راه از اهالی آن محلات تشکیل دهم و بدون اینکه کسی به آنها تحریک نموده باشد برای این کار ارائه طریق می‌نمودند و چون این عساکر که در دهات مابین کازرون و شیراز مسکن گزیده و اغلب اوقات خود را به بیکاری می‌گذرانند بلاشک برای انجام این مقصود یعنی مستحفظی راه لیاقت دارند شایسته است آنها را تحت نظر داشت ولی در صورتی هم که رؤسای این عشایر به آنها اجازه خدمت دهند (با آنکه محتمل نمی‌باشد) به عشایر نمی‌توان اعتماد نمود و عقیده من این است که در صورتی می‌توان یک استعداد محلی را مفید و مؤثر دانست که افراد آن درحالی خانه‌های آنها به کار واداشته شوند.

روز ۱۸ دو اسکادرن به طرف شیراز حرکت نمود من مسئول بودم که ترتیبات آذوقه آنها را تا یزدخواست یعنی تا نزدیکی فارس و بهمین طور برای راه کازرون الى شیراز بدهم و تمام ترتیبات این کار را توسط اجزاء محلی اداره تلگرافخانه انگلیس دادم و نتایج خوب از آن به دست آمد. کلیه آذوقه‌ای که لازم بود در هر یک از منازل موجود نموده به قیمت عادله یعنی قیمتی که اجزاء اداره تلگرافخانه از روی اطلاعات خود مقرر نموده بودند خریده می‌شد و هرگاه غیر از این بود شاید تعیین قیمت ارزاق تا اندازه‌ای از قوه من خارج بود.

جمع آوری آذوقه بواسطه غارتگریهای بلاسابقه عشایر قدری دارای اشکال بود. نصف دهات دشت مرودشت به چپاول رفته و صدی بیست و پنج نفر از اهالی ذر عرض دو سال گذشته بسیاری از آن دهات را که پنجسال قبل به چشم خود دیده و آبادی آنها را یادداشت نموده بودم آنجا را ترک نموده بودند. در تمام راه گوشت کمیاب بود و سایر اطعمه حیوانی بواسطه آنکه تمام گله و رمه به غارت رفته بود به دست نمی‌آمد. روز ۲۵ به آباده رسیده در آنجا توقف نمودیم. تا اینجا ۳۰۰ رأس قاطر محمول مال التجاره انگلیسی برای اصفهان و ۳۰۰ نفر سربازان ایرانی بقیه قشونی که برای قلع و قمع اشرار شیراز حرکت داده شده و حالا مخصوص شده بودند به همراه ما بودند. معاون فرمانفرما معزول فارس هم همراه بود. از آباده ۳۰۰ نفر شتر و یکصد رأس الاغ و قاطر که منتظر ورود ما بودند به

همراهی ما حرکت داده شدند. روز ۲۶ اسکادرن سیخ به اتفاق میس راس به شیراز مراجعت نمود و اسکادرن محمدی در تحت کاپیتان اکفورد به طرف شمال در حرکت بود.

از ده بیان به اینطرف سرما شدت نموده مخصوصاً برای یک اسکادرن که مجبور بود شب در چادر به سر برد سخت بود. هم افراد قشون و هم اسبهای ما تحمل این سرما را بخوبی نمودند و چیزی که قابل ملاحظه بود این است که با آنکه عده حیوان همراه ما به هزار رأس می‌رسید مابین آباده و اصفهان در تحصیل علیق به هیچوجه اشکالی رخ ننمود.

در ایزدخواست [=یزدخواست] بطور مختلف شهرت داشت که در منزل دیگر دزد است ولی همینکه واگون پستی وارد شد چون در آنجا هیچ ندیده بود این خبر را تکذیب نمود. به همینطور یک قافله هم وارد شد. ساعت ۷ و ربع از اینجا حرکت کردیم قافله تجار با ۹۰۰ حیوان که پیشتر آنها الاغ بودند برای آنکه در تحت حفاظت ما باشند از ایزدخواست همراه ما آمده بودند که به قمشه بروند خود من در جلو این قافله بودم و جلو ما سربازان ایرانی تفنگهای خود را روی الاغها گذارده آنها را می‌راندند.

نزدیک برجی که از خشت و گل ساخته شده بود ۳۰ نفر از عشایر در ۶ میلی ایزدخواست حمله نمودند و یکی از سربازان داخل خاک فارس مجروح گردید. یقیه یا فرار اختیار نموده یا آنکه تفنگ و فشنگ خود را به دزدان واگذار نمودند و شش تفنگ به دست دزدان آمد.

قافله با چالاکی تمام به عقب برگشته من به کاپیتان اکفورد خبر رسانیده فوراً اسکادرن‌ها را آورده بر عشایر شلیک نمودند سارقین هم بطور سخت شلیک می‌نمودند ولی ظاهراً درست نشانه نمی‌زدند.

کاپیتان اکفورد و لیوتنان ویک هم که خیلی جلوتر بودند گلوله نخورده رسالدار مأمور غلام محمدخان بهادر که به سرکردگی قشون خود اشتغال داشت در بین شلیک به رانش گلوله خورده یک گلوله هم از جلیقه جامه‌دار محمد بهادر عبور نمود یک اسب هم مجروح گردید. بدینختانه قبل از آنکه سوار بر سر سارقین در برج داخل شدند.

قافله در این وقت در تحت حفاظت اسکادرن به طرف مشرق پیچیده بقیه قشون قلعه را محاصره نموده به سوراخهای دیوار آنجا و پنهان کسی که خود را نشان می‌داد شلیک نمودند و دیده می‌شد مجروحین را به آن برج وارد می‌نمودند.

پس از دقتهای لازمه در این موقع نتیجه تفکرات کاپیتان اکفورد این شد که تصرف برج به قوه قهریه باعث تلفات جانی زیاد خواهد گردید و نظر به اوضاع موجوده این کار صلاح نبود.

من در این تصمیم کاملاً با او همراه بودم مخصوصاً چونکه این اسکادرن از مقامات رسمی دستور العمل نداشت که قوافل را حفظ نماید. همانروز سالماء به امین‌آباد

رسیدیم و غرہ دسامبر وقایع را تلگرافاً [=تلگرافی] را پورت دادیم.
روز چهارم ماه به اصفهان وارد شدیم و روز قبل از ورود مستر گریم به استقبال
ما آمد. اکثر اروپاییان مقیم اصفهان و قلیلی از ایرانیان آمدند که ورود ما را
مشاهده نمایند.

برای توقف اسکادرن محل بسیار خوبی نزدیک کاروانسرای بزرگی مجاور با غشای
که خارج شهر است تمیه شده طویله‌های بسیار خوب داشت و چهار مقابل این قشون
هم می‌توانست در آنجا منزل نماید.

امضاء لیوتنان ویلسن

نمره - ۹۲

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳۰ دسامبر ۱۹۱۱ [۸ دی ۱۲۹۰؛ ۸ محرم ۱۳۳۰]

آقا

هنگامی که می‌خواستم مراسله ۲۶ شهر جاری خود را به انتهای رسانم خبر رسید
که در همان روز در قصر اجلاسی متعدد گردیده نایب‌السلطنه فرمانی برای بستن
مجلس صادر نموده است. اکنون با نهایت افتخار مفاد مکتوبی که کابینه وزراء برای
نایب‌السلطنه فرستاده و علل و اسباب درخواست تصویب او را در بستن مجلس ذکر
نموده‌اند اتفاق می‌دارم:

نایب‌السلطنه دقت مخصوص من را به این مسئله جلب نمود که این یادداشت متضمن
بعضی نکات قابل ملاحظه و اهمیت بوده مجلس را بطور وضوح متهم نموده آن را
عایق واقعی دولت دانسته بعلاوه در آن مذکور است که نمایندگان مخصوصاً حزب
دموکرات مردم را تحریک به تحت‌السلاح رفتن و شورش و تحریم امتعه روس و انگلیس
و مخالفت با دولت کرده‌اند و آنها را در واقع مسئول واقعات رشت و تبریز دانسته
و این مسئله به یک طور غریبی با بیانات و تصریحات دولت ایران که اغتشاشات
مذکوره را بعمل تحریک روس می‌دانستند مخالفت دارد.

پس از آنکه شرح وضعیت دولت از طرف وزیر امور خارجه در حضور آن اجلas
به نام نایب‌السلطنه قرائت شد متعاقب آن فرمانی از طرف نایب‌السلطنه برای بستن
مجلس و دیگری برای تجدید انتخابات قرائت گردید.

از قرار راپورت انتخابات جدیده باید در طهران شروع شده و هر قدر زودتر
که امکان دارد در ولایات هم به عمل آید.

مطالب نوشته جوف را و سایر نوشتگاتی که مذکور گردید تلگرافاً [=تلگرافی]
به تمام ایالات و ولایات مخابره نموده‌اند و تاکنون خبری نرسیده که از جایی صدایی
بلند شده باشد. نباید تصور شود که علت آنکه مخالفتی به ظهور نرسیده بواسطه نرم
شدن و میانه روی حزب دموکرات بوده چرا که حزب دموکرات برای برپا نمودن هیجان

عامه تلاش وافر دارند.

ملفووف نمره ۹۲

خلاصه یادداشت کابینه به عنوان نایب‌السلطنه

به تاریخ ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۱۳۳۰] دی ۱۲۹۰: ۲ محرم

چنانچه والاحضرت آگاه می‌باشدند از زمان تشکیل کابینه وزراء از طرف آقای صمصام‌السلطنه، رئیس‌الوزراء چنانچه خود والاحضرت هم کوشش نمودند که لزوم اجتناب از اقداماتی [را] که باعث تضعیف اقتدار دولت بشود بر اعضای مجلس تأکید نمایند ولی بدیغتانه به علت تقلبات بعض اشخاص زحمات آنها به هدر رفت.

در ۲۹ نوامبر سفارت روس مراسله [ای] بعنوان وزارت خارجه نوشته سه فقره تقاضاها نموده برای انجام آن اعلان اعزام قشون کرد. پس از آنکه کابینه مشورت کرده در این باب مذاقه نمودند و از سختی موقع و اهمیت پیش آمدن عساکر روس در موقعی که مملکت به آن حال بود نظریات خود را بر روی کاغذ آورده مجلس را از آن مستحضر ساختند. نمایندگان نظریات کابینه وزراء را رد نموده و وزراء بر حسب تصمیم مجلس به نوت ۱ دولت روس جواب دادند. وزراء چون در تحت این اوضاع می‌شوم از خطرات مهمتر از این در آتیه پیش‌بینی می‌نمودند استعفاء‌نامه خود را به والاحضرت تقدیم داشته قبول نگردید و در همان موقع عده‌ای از نمایندگان به حضور والاحضرت شرف گردیدند که از طرف مجلس اظهار اعتماد به کابینه نموده استدعا نمایند که وزراء بر مقام خود باقی بمانند. کابینه وزراء به امید اینکه مجلس از خطرات موقع بخوبی واقف گردیده راضی شدند که در کار خود مداومت نموده دفعه دیگر مشغول مذاقه در اولتیماتوم دولت روس شدند.

بخوبی واضح است که هرگاه هنگامی که در اول دفعه که کابینه مسئله را به مجلس رجوع نمود نمایندگان با دولت موافقت نموده بودند عساکر روس از رشت معاودت نموده و بدیغتیهای متعاقب آن که بواسطه تحریک بعضی اشخاص در طهران به عمل آمده تلگرافات اغراق‌آمیز به ولایات فرستاده مردم را به بلوادعوت می‌نمودند به وقوع نرسیده وقایع رشت و تبریز به ظهور نمی‌رسید. وکلای حزب دموکرات تلگرافات متعدده به تمام ولایات حتی ممالک خارجه مخابره و اهالی ایران را تحریک به حمل اسلحه و شورش و تحریم امتعه روس و انگلیس و مخالفت با دولت نموده و عوض آنکه در این موقع باریک با دولت دست بدست داده راهی برای استغلال از این اشکالات پیدا نمایند هم خود را مصروف به تولید عوایق و موانع برای دولت نموده و آن را چه سرآ و چه در مجالس خصوصی خود با مخالفتهای سخت مقابل می‌نمودند. و با وجود آنکه وقت بی‌اندازه قیمت داشت نمایندگان به اندازه عده‌ای که برای اخذ رأی کافی باشد در مجلس حضور به هم نرسانیده اگر هم حاضر می‌شدند در مقابل

مخالفت مخت ایشان کاری از پیش نمی‌رفت.

عاقبت در ۱۸ دسامبر وزیر امور خارجه پیشنیهای اولتیماتوم را بقراری که مذکور می‌شد به مجلس عرضه نمود. اول آنکه مجلس در باب اولتیماتوم روس با کابینه موافقت نماید ثانیاً آنکه کمیسیونی انتخاب شود و اختیار کامل به آن داده شود که امر را تصفیه نماید و ثالثاً آنکه بر حسب قانون کابینه جدیدی تشکیل دهنند. بدینختانه مذاکرات اعضای مجلس در این موقع منتج نتیجه نگردیده و تصمیمی حاصل نگردید، چون مجلس نتوانست کابینه جدیدی تشکیل دهد. وزرای حالیه مجبور شدند در مقام خود باقی مانده و بر حسب تعليمات وجود آن طوری که صرفة حقیقی ایران می‌دانستند عمل نمایند.

هنگامی که فقط دو روز مانده بود تا آنکه عساکر روس از قزوین به پایتخت ورود نمایند و نمایندگان دیدند که خطر خیلی نزدیک شده در یک جلسه سری ۳۹ نفر رأی داده تصمیم نمودند که مجلس یک کمیته‌ای تشکیل داده اختیار تمام به آن داده شود ولی در مجلس علنی با یک نمایش طفلانه همان ۳۹ نفر فقط رأی دادند و پس از این اقدام اخطار شد که هیچیک از اعضای مجلس راضی نخواهند شد در این کمیته عضویت بهم رسانند. در تشکیل این کمیته اشکال زیاد در میان بود تا آنکه در شب ۲۱ دسامبر خبر شروع جنگ در تبریز و رشت و ورود عده‌ای از عساکر روس به خراسان رسید. کمیته مذکور در آخرین لحظه تشکیل گردید و تصمیم نمودند که شرایط اولتیماتوم را قبول نمایند و حال آنکه هرگاه در ابتدای امر با نظریات کابینه موافقت نموده بودند حوادث تبریز و رشت بهیچوجه به وقوع نرسیده و عساکر روس هم به قزوین ورود نمی‌نمودند و مبلغی را که دولت روس برای خسارت جنگ مطالبه می‌نمود جزئی و قابل اهمیت نبود.

والاحضرت از مطالب معروضه ملاحظه خواهند فرمود که وقایع تبریز و رشت خطراتی می‌باشد که نفاقها و مخالفتها مضره با دولت آنها را دعوت نموده و تلگرافات و تحریکاتی که از پایتخت شده باعث این بدینختیها گردیده است. واضح است تا آنکه دولت خواه مشروطه و خواه جمهوری دارای اقتدار نباشد امکان ندارد امور را بطور دلخواه اداره نموده و این فلنجی که فعلاً بر دولت عارض شده عاقبت به هرج و مرج و درهم پیچیدگی منجر خواهد گردید.

علاوه بر این نظر به نفاق حقیقی و مخالفت حالية مجلس آشکار است که داشتن حکومت صحیح و اختتام این افتشاشات حاليه ممتنع الوقع می‌باشد بنا بر این هیئت دولت حاضره صلاح چنان می‌دانند – و محض آنکه از خطرات موجوده جلوگیری شود لازم می‌دانند – که والاحضرت بلا تأخیر دستخط بستن مجلس را بدهند با وجود آنکه قانون اساسی به دولت مستقیماً حق بستن آن را نمی‌دهد از طرف دیگر قانون اساسی نمایندگان ملت را اجازه نمی‌دهد که پس از انقضای مدت دو سال از وقت انتخاب خود بطور غیرمعین دوره خود را امتداد دهند.

به مناسبت این اوضاع ما مجبوریم از والاحضرت درخواست صدور دستخط بستن

مجلس را نموده در آن فرمان حکم تجدید انتخابات داده شود.
 امضاء نجفقلی بختیاری صمعتمالسلطنه رئیسوزراء - وثوقالدوله
 وزیر امور خارجه - قوامالسلطنه وزیر داخله - غلامحسین بختیاری سردار محتشم
 وزیر جنگ - حکیمالملک وزیر مالیه - ذکاءالملک وزیر عدله - معاضدالسلطنه
 وزیر پست و تلگراف.

دستخط والاحضرت نایبالسلطنه

چنانچه کابینه لازم می‌دانند صحیح و ممضی است و باید بر وفق دلخواه اجراء
 گردیده فرمان و دستخط تجدید انتخابات تهیه و منتشر گردد.
 امضاء ابوالقاسم ناصرالملک نایبالسلطنه

نمره - ۹۳

مکتوب سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۳ دی ۱۲۹۰ : ۱۳ محرم ۱۳۲۰]

در ضمن صحبتی که در ۳۰ ماه گذشته با وزیر امور خارجه داشتم از ایشان در
 باب اخبار ایران استفسار نمودم و اظهار امیدواری کردم که بزودی صلاح خواهند
 دانست عساکر را از قزوین باز بخواهند.

مسیو سازانف جواباً اظهار نمود که هیچ مایل نیست عساکر را زیاده از حد لزوم
 آنجا نگاه دارد مخصوصاً حالاً که دولت ایران بمحض نوشته خود سه فقره تقاضاهای
 روس را بطور رسمی قبول نموده‌اند ولی فعلاً نمی‌تواند تاریخ عودت آنها را معیناً
 بگوید. تاکنون دو فوج سرباز را از قزوین به رشت فرستاده ولی هرگاه جزئی علائم
 برهمنوردگی و اغتشاش در طهران به ظهور رسید آنها را فوراً به قزوین خواهند
 فرستاد. در تبریز بدون مقدمه و غفلتاً به روسیان هجوم آورده‌اند و دولت روس از
 اینگونه خطرات فيما بعد خود را محفوظ خواهند داشت و بنابراین تا آنکه خطر
 اغتشاشات تازه بر طرف نشود قشون اعزامی را باز نخواهند خواست.

عساکری که به رشت و تبریز فرستاده شده تا آنکه نظم کامل در آنجاها اعاده نشود
 نباید از آنجا حرکت کنند و تا آنکه معلوم نگردد این نظم و امنیت در آنجا دوام
 خواهد داشت عساکر عودت داده نخواهند شد. جناب معزی‌الیه اظهار داشت این کار را
 به مقتضای وقت به عمل خواهند آورد ولی در جواب سؤالی که از ایشان نمودم مسئله
 اینکه این اشغال موقتی حالیه را به تصرف دائمی تبدیل خواهند نمود انکار نمود و
 من اظهار امیدواری نمودم که در این اقداماتی که برای سرکوبی مجرمین می‌شود
 اشخاص بی‌تفصیر جزو مقصرين تنبه نخواهند شد؟ جناب معزی‌الیه اظهار داشت از
 صمیم قلب اطمینان دارد که از این کار احتراز خواهد شد ولی برای آنکه برای
 مایرین نمونه بوده و باعث عبرت آنها شود مجرمین بطور سخت مجازات خواهند شد.

نظر به فشاری که از طرف عقاید عامه بر دولت وارد آمده می‌ترسم اشکال داشته باشد عساکر خود را در این موقع باریک از قزوین باز طلبند.

امضاء جارج بیوکانان

نمره - ۹۴

مکتوب سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۱۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۹ دی ۱۲۹۰] محرم ۱۳۳۰
آقا

روزنامه نیم رسمی موسوم به روسيه در شماره امروز خود مقاله‌ای درج نموده و
بر ضد مطبوعات خارجه و مخصوصاً مطبوعات انگلیس که روس را در اقدام اخیر در
تبریز متهم به اعمال شدیدانه غیر حقه نموده‌اند پروتست می‌نماید و با نهایت تشدد
در خصوص اجلاسی که قرار است در ۱۵ ژانویه از طرف دموکراتهای ایرانی مقیم
آنجا و لرد لمینگتن و پروفسور برون در تحت ریاست مستر لینچ و کمپانی در لندن
منعقد گردد بیاناتی نموده سؤال می‌کند در صورتی که هنگامی که فداییان تبریز در
مورد سربازان روس مرتکب انواع و اقسام اعمال ظالمانه شده در تحت سرکردگی
همین ثقة‌الاسلام نخبای مجرمین قفقاز با آنها همراهی می‌نمودند چرا صدایی از جایی
بلند نشده کسی پروتست ننمود و اظهار می‌دارد چنانچه بسیاری به چشم خود دیده‌اند
اعمال ظالمانه که نسبت به عساکر روس به عمل آمده آنقدر مهیب و وحشت‌انگیز
است که نمی‌توان شرح داد.

نویسنده مقاله باز هم اظهار می‌دارد که اعتدال و میانه‌روی معکمه نظامی روس را
از همین می‌توان فهمید که فقط پانزده نفر را محکوم نموده ۲۶ نفر را آزاد کرده
معفو داشت و بر اهمیتی که اشخاص مثل لرد لمینگتن و پروفسور برون و مستر
لنج [=لینچ] که هماره بر عليه [=علیه] روس جعل اخبار می‌نمایند به این مسئله
می‌دهند که ثقة‌الاسلام یکی از علمای بزرگ بوده پروتست نموده او را عقیده این
است که ثقة‌الاسلام و همدستان او از قبیل شیخ سلیم و صدیق‌الملک و ضیاء‌العلماء
از سرکردگان عمدۀ هیجان ضد روس در تبریز و هرج و مرچ آنجا بوده فداییان آنجا
را دور خود جمع می‌نمودند.

نویسنده مذکور بعلاوه اظهار می‌دارد اینکه گفته شده که مجرمین را در روز مقدس
مسلمین که عاشورا باشد به قتل رسانیده‌اند بهمان اندازه که اتهام قتل زنان و بچه‌ها
داده شده از صحت خارج است. مراسم عزاداری عاشورا تا ظهر به اختتام رسیده و
تا ساعت پنجم بعد از ظهر کسی به قتل رسانیده نشد و اهالی که تاکنون از طرف
فداییان و سرکردگان آنها برایشان خدمات وارد آمده بود کاملاً به این اقدام راضی
بودند. در انتها مقاله مذکور نویسنده ایرانیان را و چنانچه می‌نویسد مجرمین
اروپایی آنها را متنبه می‌سازد که دولت روس تصمیم نموده‌اند اطراف خود را منظم

داشته هرگاه کسی دستی بر ضد یک نفر سر باز روسی بلنده کند مورد عقوبات سخت خواهد شد چنانچه مسیو سازانف هم در ضمن صحبتی که دیروز بعد از ظهر با ایشان داشتم قریب به همین مضمون اظهاراتی نمود معلوم می شود که نویسنده مقاله فرق از جایی تعلیم داشته است.

امضاء جارج بیوکانان

نمره - ۹۵

مکتوب سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
منت پطرزبورغ ۱۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۰ دی ۱۲۹۰؛ ۲۰ محرم ۱۳۳۰]
آقا

به وصول تلگراف ۵ شما یادداشتی برای وزارت امور خارجه امپراطوری انقاد داشته عقاید شما را در مسئله صاحب منصبان سوئی برای ایران مذکور داشتم اینک با نهایت افتخار ترجمه چوابی که از طرف دولت روس برای من رسیده لفأ ارسال می دارم.

امضاء جارج بیوکانان

ملفووف نمره ۹۵

ترجمه یادداشتی که سر جارج بیوکانان برای
دولت روس فرستاده است

نظر به آنکه دولت روس با عقیده ای که سفارت انگلیس در یادداشت خود مذکور داشته اند که فقره دوم اولتیماتوم روس که به دولت ایران داده شده راجع به صاحب منصبان سوئی که به رضایت دولتين روس و انگلیس برای استخدام ایران سابقًا دعوت شده اند نمی باشد دولت امپراطوری به نمایندگان مقیم استخراج [استکهلم] دستور العمل داده اند که دولت سوئی را از این مسئله آگاه سازند.

منت پطرزبورغ ۲۸ دسامبر ۱۹۱۱ [۶ دی ۱۲۹۰؛ ۶ محرم ۱۳۳۰]

نمره - ۹۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۴ دی ۱۲۹۰؛ ۲۴ محرم ۱۳۳۰]

وزیر امور خارجه اطلاع می دهد که شخصی موسوم به رشیدالسلطان با ۱۵۰ نفر سلحشور شاهسون از طرف شاه مخلوع از کشتی روسی به ارزلی پیاده شد.

نمره - ۹۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۴ دی ۱۲۹۰؛ ۲۴ محرم ۱۳۳۰]

تلگراف ذیل از کفیل قنسولگری اعیان‌حضرتی مقیم شیراز و اصل گردیده است: قوام مرا اطلاع می‌دهد که پرسش از فسا مراجعت نموده مرا اطلاع می‌دهد که ملائی موسوم به شیخ علی دشتی به برآذجان رفته کوشش تام دارد که جماعت را بر ضد خارجه متحد نماید و شیخ زکریای لارستانی هم همراهان خود را مشغول جمع‌آوری است که به طرف بندر عباس پیش‌قدمی نماید. قوام اظهار می‌دارد که اطلاع بهم رسانیده است که تلگرافات مهمه از طهران به برآذجان مخابره شده و همین‌طور تلگرافات هم به محمدعلی‌خان مخابره شده اعمال کشکولیها را در حادث اخیره تمجید نموده‌اند.

قوام مرا وعده داده است که اگر بتواند سواد این تلگرافات را از حکومت کازرون بگیرد به من نشان خواهد داد.

اگرچه قوام اظهار می‌دارد که مراجعت پرسش از میان عشایر بواسطه عدم پول بوده است (استعداد خود او هم در اینجا دارند از هم متفرق می‌شوند) این حرکت به نظر من می‌آید که تا اندازه‌ای اسباب اضطراب بوده باشد.

من از بابت اقدامات شیخ علی دشتی که ممکن است باعث انقلاب شود به دولت ایران اظهار نموده و به حاکم بوشهر تعليمات داده شده که کوشش فوق العاده برای چلوگیری آن بنماید.

نمره - ۹۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۴ دی ۱۲۹۰؛ ۲۴ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف امروز صبح من فرمایید:

سفیر روس مرا اطلاع می‌دهد که برای قنسول رشت از سنت پترزبورغ مستقیماً تعليمات رسیده که رشید‌السلطان را با ۱۵۰ نفر شاهسونهای مسلح که همراه او هستند به بندر آستارا که از آنجا آمدند با کشتی عودت دهد.

نمره - ۹۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۴ دی ۱۲۹۰؛ ۲۴ محرم ۱۳۳۰]

خزانه‌دار کل

رجوع به تلگراف ۸ شهر جاری من فرمایید:

کمیته ایرانی منفصل شده است. مشاغل خزانه‌دار کل را مرنارد به عهده گرفته

است — و ضعیت معاونین مالیه امریکایی هنوز درست معلوم نیست ولی امور در مجرای خود حالا جریان می‌نماید.

نمره - ۱۰۰

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۱۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۴ دی ۱۲۹۰؛ ۲۴ محرم ۱۲۳۰]
آقا

مراسلة ۲۷ شهر ماضی جنابعالی مشعر بر صحبتی که در ۲۳ ماه گذشته با وزیر امور خارجه روس داشته‌اید واصل گردید و معلوم شد که مسیو سازانف شما را اطلاع داده است که هر وقتی که دولت ایران کتاباً قبول تقاضاهای دولت روس را تعهد نموده و اخراج مستر شومستر از استخدام دولت مشارالیها حقیقت پیدا کرد عساکر روس که در قزوین می‌باشند فوراً بازخواسته خواهند شد و بعلاوه اظهار داشته‌اند که بین مسئله بازخواست این عساکر و حوادث بسیار مهمی که همین تازگی در شمال به وقوع رسید چندان ارتباطی نمی‌باشد.

نظر به این اظهارات مسیو سازانف مطالب تلگراف ۳ شهر جاری مشعر بر اینکه جناب معزی‌الیه اظهار داشته‌اند که فعلاً بازخواست عساکر از قزوین به هیچ وجه ممکن نمی‌باشد اسباب تعجب و یأس من گردید و به همین طور مسئله اینکه ۱۰۰۰ نفری که از آنجا عودت داده‌اند فقط برای این بوده که قشون ساخلوی رشت را تزیید نمایند اسباب حیرت من گردید.

بلاشک علی که دولت روس را وادر به تصمیم این امر نموده است که عساکر خود را باز نخواهند اغتشاشات واقعه در شمال و هیجان عقاید عامه سنت پطرزبورغ بوده ولی طهران در تمام مدت کاملاً آرام بوده و حقیقتاً نمی‌توان دولت ایران را برای آن ملامت نمود و انتظامات تبریز اعاده شده بطوری که ظاهراً دلیلی به دست نیست که چرا نباید شروع به بازخواست عساکر از قزوین شود.

شما باید موقعی به دست آورده در خصوص این مطالب با مسیو سازانف صحبت نمایید ولی لازم است شما ملاحظاتی را که دولت اعلیحضرتی را وادر به اظهار این مطالب نموده برای وی توضیح نمائید. البته دولت مشارالیها می‌دانند که یک دولت ایرانی که پلتیک خصومتکارانه نسبت به روس تعقیب نماید نمی‌تواند مقتدر باشد و چنین پلتیکی ناچار مصادمه و مجادله با دولت روس را باعث گردیده و البته اسباب تضییف دولت ایران شده از نفوذ آن کاسته یا بکلی آن را معدوم خواهد ساخت و بطریق اولی لازم است که دولت ایران که نسبت به منافع روس بطریق دوستانه عمل می‌کند تقویت شده و تشویق گردد.

دولت حاضرة ایران تقاضاهای دولت روس را قبول نموده و میل صمیمی خود را برای داشتن مناسبات دوستانه با دولت روس ابراز داشته‌اند و هرگاه از طرف دولت

روس هم رویه دوستانه اتخاذ نشده و دولت ایران را تشویق ننمایند به دولت مشارالیها یا اهالی ایران ظاهر نخواهد شد که انتفاعی حاصل خواهند نمود. بازخواست عساکر روس از قزوین باعث تشویق آنها خواهد شد و بر ایرانیان ثابت خواهد شد که دولت حاضرة ایشان چه کرده و چه می‌کند و بدان وسیله وضعیت دولت قوت گرفته آن را قادر خواهد ساخت که اقتدار مسلوبه خود را که برای اعاده انتظامات ایران کمال لزوم را دارد دوباره به دست آورد.

یکی از نتایج ضعف دولت مرکزی اوضاع هرج و مرج جنوب ایران بوده است. راههای تجارتی بکلی مسدود می‌باشند و امنیت جان و مال خارجه در خود شیراز مشکوک است این اوضاع بسیار با تجارت و منافع دولت انگلیس ضدیت دارد و اعاده اقتدار دولت ایران را برای دولت اعلیحضرتی یکی از مسائل مهمه تشکیل می‌دهد. تا زمانی که مناقشات مابین دولت روس و ایران باشد معلوم است نمی‌توان انتظار بیهودی امور را داشت ولی الحال که به این اوضاع امور فامساعد خاتمه داده شده دولت اعلیحضرتی بسیار مایل می‌باشند که دولت روس هرگونه اقدامی را که دولت ایران را قادر خواهد ساخت اقتدار خود را دوباره به دست آورده و اعاده نظم نمایند، تسهیل نمایند.

امضاء گری

نمره - ۱۰۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۵ دی ۱۲۹۰؛ ۲۵ محرم ۱۳۳۰]

جمع‌آوری قشون برای شاه مخلوع در عشق‌آباد

از قرار راپورتی که همین حالا از جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم مشهد رسیده مأمورین محلی روس الحال مشغول عودت دادن عساکری که جمع شده‌اند می‌باشند.

نمره - ۱۰۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۵ دی ۱۲۹۰؛ ۲۵ محرم ۱۳۳۰]

تحقيق نموده ببینید دولت روس حاضرند تعیین مرنارد را برای کفالت خزانه‌داری کل تصویب نمایند؟ ما گمان می‌کنیم این بهترین تدبیری خواهد بود و مسئله تعیین قطعی شخصی به این مقام فعلاً بعهده تعویق اندخته شود.

نمره - ۱۰۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۶ دی ۱۲۹۰؛ ۲۶ محرم ۱۳۳۰]

مطالبی که بموجب راپورت تلگرافی ۱۴ شهر جاری خود اظهار نموده اید تصویب می کنم.

یکی از شرایط تجدید حقوق بایستی این باشد که دولت بریتانیای عظمی و روسیه در صورتی که محمدعلی برخلاف رضای آنها وارد خاک ایران شود دولت ایران را بر علیه او تقویت خواهد نمود.

نمره - ۱۰۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۷ دی ۱۲۹۰؛ ۲۷ محرم ۱۳۳۰]

پس از آنکه ترتیبات مناسب [داده شد] برای اینکه با ضیاءالدوله (که در تلگراف ۲۹ نوامبر خود راپورت دادم در قنسولخانه اعلیحضرتی در تبریز بست اختیار نمود) از راه روسیه تا طهران خوش‌سلوکی شود من به سفیر روس اظهار امیدواری نمودم که دولت روس تقاضای مجازات بستی مزبور را ننموده به ورود وی به طهران معرض او نخواهد شد. همکار روسی من بنا بر این به دولت متبوءه خود نصیحت نمود که فقط تقاضای خلع شئونات از او بنمایند و به دولت روس این طور اطلاع داده شده بود که اگر شما مرا مجاز ننمایید نمی‌توانم موافقت نمایم که به بستی مذکور مجازاتی شود یا آنکه به آزادی وی تعرض شود. از عبارت جواب دولت روس ابراز کدورتی نسبت به من می‌شود و تهدید می‌کنند که هرگاه من در رویه خود نسبت به این مسئله اصرار نمایم و عده‌ای [را] که داده‌اند که با او خوش‌سلوکی نمایند باز خواهد گرفت و به این طریق هر زمان که از قنسولخانه اعلیحضرتی خارج شود بطوری که می‌لشان باشد با او عمل خواهد نمود و علیه‌ذا یحتمل بستی مذکور در توقف خود در قنسولخانه به مدت غیرمعینی ادامه خواهد داد.

عقیده من همین است که عرض می‌کنم و میل دارم بدانم شما با آن موافقت خواهید داشت یا خیر - اگر بستی مذکور با آنکه رویه دولت روس را نسبت به خود می‌داند مایل است که در تعت وعده خوش‌سلوکی که به او داده شده از قنسولخانه خارج شده و به طهران برود نباید او را از این کار باز داشت. در این صورت همینکه از قنسولخانه خارج شد مسئولیت ما خاتمه خواهد یافت ولی ما نمی‌توانیم بستی مذکور را ترغیب به خارج شدن از قنسولخانه بنماییم مگر دولت روس به ما اطمینان دهنده که بدون محاکمه منصفان تقاضای مجازات یا سلب آزادی وی را نخواهد نمود بن من بخوبی واضح است که هرگاه عکس این مسئله واقع شده بود و ما بر کسی که در قنسولخانه روس پناهندۀ شده بود ادعایی می‌داشتیم سلوک و رفتار دولت روس بهتر

از ما نمی‌بود.

از قراری که فهمیده‌ام ادعایی که روسیان بر ضیاءالدolle دارند این است که او به دروغ راپورت داده است که عساکر روس بدون امتیاز زنان و بچه‌ها را مقتول نموده‌اند.

نمره - ۱۰۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۷ دی ۱۲۹۰؛ ۲۷ محرم ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۸ ژانویه من:

وزیر امور خارجه مرا اطلاع می‌دهد که جنرال قنسول ایران مقیم بغداد به ترغیب نمودن دو نفر از علماء از اینکه به ایران وارد نشوند موفق گردیده است.

نمره - ۱۰۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۷ دی ۱۲۹۰؛ ۲۷ محرم ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف دیروز خود که به سنت پطرزبورغ مخابره نموده‌اید بفرمایید: پس از اتمام آنچه به وقوع پیوسته گمان می‌کنم حقوق مناسبی برای شاه مخلوع پنجه هزار تومن خواهد بود. من صلاح نمی‌دانم کلیه حقوقش به او داده شود و امیدوارم که دولت روس در این امر اصرار نخواهد داشت.

نمره - ۱۰۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۷ دی ۱۲۹۰؛ ۲۷ محرم ۱۳۳۰]

به مسیو سازانف اظهار نمایید (وقتی که او را ملاقات می‌کنید) که مقصود من این نبود ارائه طریق نمایم که کلیه مبلغ حقوق شاه مخلوع در حق وی دوباره برقرار شود و با عقیده‌ای که در تلگراف امروز سر جارج بارکلی مذکور گردیده موافقت دارم.

نمره - ۱۰۸

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۵ دی ۱۲۹۰؛ ۱۵ محرم ۱۳۳۰]

آقا

در تعقیب مراسله ۳۰ دسامبر خود افتخار دارم ترجمه فرمان ۲۳ دسامبر نایب‌السلطنه

را برای انتخابات عمومی، لفأ ایفاد دارم:

چنانچه ملاحظه خواهید فرمود نایب‌السلطنه در فرمان خود به ماده دوم پروگرامی که کابینه صیحه‌السلطنه به مجلس عرضه کردند و در دوم سپتامبر آن هیئت آن را تصویب نمودند (رجوع به مراسله ۵ میپتامبر ۱۹۱۱ من نمایید) رجوع می‌نماید که در آن پروگرام کابینه اصرار دارند که از طرف ملت به وکلای دوره دوم مجلس حق اصلاح قوانین اساسی داده شود بنابراین در این موضوع یک قسم اشاره‌ای رفته ولی سخت است تصور شود که با این اوضاع مملکت چطور امکان دارد معین نمود که آیا اکثریت انتخاب‌کنندگان طرفدار یا ضد جرح و تعديل قوانین اساسی سال ۱۹۰۶ و ۱۹۰۷ می‌باشند.

امضاء جارج بازکلی

ملفووف نمره ۱۰۸ فرمان برای انتخابات

بنام اعلیحضرت قدر قدرت شاهنشاه احمد شاه قاجار
خلدالله ملکه و سلطانه

چون دوره پارلمانی مجلس دارالشورای ملی در ۲۳ ذیقده (۱۵ نوامبر ۱۹۱۱) [۲۲ آبان ۱۲۹۰] به اختتام رسیده محض آنکه بین انقضای دوره مزبور با موقع تجدید انتخابات فاصله واقع نشود به صدور این فرمان به اهتمام اشخاصی که حق انتخاب کردن و انتخاب شدن دارند بر وفق قانون جدید مورخه ۴ نوامبر ۱۹۱۱ [۱۱ آبان ۱۲۹۰؛ ۱۲ ذیقده ۱۳۲۹] اعلام می‌نماییم که حاضر برای انتخاب نمایندگان جدید باشند. ما نیز بر طبق دستخط ۲۳ دسامبر ۱۹۱۱ [یکم دی ۱۲۹۰؛ یکم محرم ۱۳۲۰] خودمان تعليمات وافیه به وزارت داخله داده‌ایم که اقدامات لازمه برای حسن پیشرفت و انجام انتخابات و منظور داشتن نکات و دقایق مهمه قانونی بنمایند.

در این موقع لازم می‌دانیم به استحضار عموم اهالی ایالات معروسه برسانیم که از وظایف معینه آنها یی که حق انتخاب دارند این است که با کمال دقت قانون انتخابات را خوانده و مطالعه نموده و در فهم نکات و دقایق آن به همدیگر کمک نموده رجوع به عقل و وجدان خود نمایند و بدانند که بوسیله آراء خود زمام رفاهیت و سعادت خود را و بهمچنین نیک‌انجامی و سعادت مملکت خود را به دست نمایندگان خود می‌سپارند.

آنها یی که در حقیقت لایق این اختیارات می‌باشند بایستی متدين و واقف به اختیاجات ملت بوده لیاقت انجام این وظیفه بسیار مهم را داشته عقاید پلیتیکی آنها بر عموم معلوم و انتخاب‌کنندگان از آن واقف باشند.

نظر به مذاکراتی که در دوم سپتامبر ۱۹۱۱ [۱۰ شهریور ۱۲۹۰؛ ۸ رمضان ۱۳۲۹] از طرف وزراء در مجلس دارالشورای ملی به میان آمد وزراء و اعضاء دارالشوری لازم دانستند که بواسطه اختیاری که از طرف ملت به اعضاء داده شود بایستی آنها

قوانين اساسی را برای اصلاح حال مملکت جرح و تتعديل نمایند. ما، بنابراین، این مسئله را منظور داشته بیرون وفق قوانین اساسی یک حکومت مشروطه – که رجوع به ملت باشد – بر افراد اهالی مملکت و انتخاب‌شوندگان اعلام می‌نماییم که این نکته را در می‌نظر داشته باشند که برای نمایندگان این دوره، این اختیار نیز منظور گردیده محض آنکه پس از افتتاح مجلس جدید، با آزادی رأی و مدافعت و مطالعه کامل مسئله اقداماتی را که صلاح می‌دانند بنمایند.

اگرچه در ممالک مشروطه رسم معمول این است که دولت تاریخ شروع انتخابات و افتتاح مجلس را قبل تعیین و به استحضار اهالی برساند ولی چون انتخابات این دوره بر طبق قانون مصوبه مجلس به عمل خواهد آمد و از آنجایی که وقت زیادی برای ترتیب این کار نبوده، ما جدا به وزارت داخله امر نموده‌ایم که اقدامات لازمه بنمایند یطوری که در مراکزی که انتخابات به عمل می‌آید مقدمات امر را هر اندازه زودتر که امکان دارد ترتیب داده و شروع به انتخابات شود و همینکه نتیجه انتخابات تا اندازه‌ای معلوم گردید، ما را از تعیین یوم افتتاح مجلس جدید مستحضر سازد. ما نیز از وکلایی که انتخاب خواهند شد منتظریم که هرچه زودتر (انشاء الله) برای طهران حرکت نمایند.

امضاء ابوالقاسم ناصرالملک

نمره - ۱۰۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۸ دی ۱۲۹۰] : ۲۸ محرم [۱۳۳۰]

بست اختیار نمودن نایب‌الایاله تبریز:

من با عقاید سر جارج بارکلی راجع به اوضاع موافقت دارم – ما نمی‌توانیم ضیاء‌الدوله را اصرار نماییم از قنسولخانه خارج شود مگر آنکه دولت روس مایل باشند اطمینانات لازمه چنانچه در تلگراف ۱۸ ژانویه او ارائه طریق شده پدهند شما باید این مسئله را برای مسیو سازانف تصریح نمایید.

نمره - ۱۱۰

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۲۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۹ دی ۱۲۹۰] : ۲۹ محرم [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۹ ژانویه شما:

دولت روس نمی‌توانند راضی شوند که ضیاء‌الدوله بدون هیچگونه مجازاتی مستخلص شود اگر چه میلی ندارند او محکوم به قتل گردد و تقاضا می‌نمایند که تمام مشاغل او را گرفته او را از منصب و درجه‌اش محروم ساخته مواجبش را قطع

نمایند چرا که از قراری که دولت مشارالیها اظهار می‌دارند او یکی از مشوقین اغتشاشات اخیره تبریز بوده است.

در حالی که مطالب فوق را عنوان نمود، مسیو سازانف اظهار داشت نمی‌داند اگر ضیاءالدوله را در تحت محاکمه آورند بهتر می‌شود این معجازات را به عمل آورد یا آنکه دولت ایران خود مستقیماً بدون محاکمه این کار را بکنند.

نمره - ۱۱۱

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۹ دی ۱۲۹۰] ۲۹ محرم [۱۳۳۰]

حاوی مضمون مراسله ذیل که مورخه ۲۲ ژانویه است می‌باشد:

آقا

در ۲۰ شهر جاری از وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده در باب امور ایران با ایشان صحبت نمود.

من این طور به صحبت شروع نموده اظهار داشتم که تا زمانی که محمدعلی در ایران توقف دارد استقرار انتظامات آنجا بهبیچوجه میسر نخواهد شد و اصرار نمودم بر اینکه^۱ ما باید فوراً اقدام نموده او را ترغیب به معاودت نماییم. اگر به این امر رضا دهد شما حاضر خواهید بود که با دولت روس متفق شده به دولت ایران توصیه نمایید در حق او حقوقی معادل پنجاه هزار تومان برقرار نماید ولی ادعای وی را برای کلیه حقوقی که قبل از مراجعت خود به ایران می‌گرفت نمی‌توانید تقویت نمایید و اگر حقوقی که شما پیشنهاد نموده‌اید به او داده شود به این شرط خواهد بود که اگر دوباره بدون رضای دولتین، به ایران مراجعت نماید، دولتین در مخالفت با وی از دولت ایران حمایت و تقویت خواهند نمود.

مسیو سازانف در جواب اظهار داشت که او از بابت مبلغی که شما اظهار داشته‌اید حقوق در حق او برقرار شود اعتراض نخواهد داشت و حاضر است به طوری که در تلگراف ۱۴ شهر جاری من راپورت داده شد به او اظهار بنماید ولی او باید از شما مستدعي شود از او تقاضا ننمایید که متعمد شود که اگر محمدعلی مجدداً برای بازگرفتن تاج و تخت سلطنت اقدامی بنماید دولت روس دولت ایران را بر علیه او تقویت خواهند نمود. این کار بنا بر علیی که جناب معزی‌الیه برای من بیان نموده زیاده بر آن چیزی است که دولت امپراطوری می‌توانند بکنند. ولی او همیشه حاضر خواهد بود محمدعلی را بطور سخت متبه نماید و حماقت تجدید اقدامی را که برای او مشمر ثمری نخواهد بود به او بفهماند مخصوصاً در صورتی که دولت اعلیحضرتی هرگز رضا به شناختن او نخواهد داد.

ما بعد شروع به مذاکره مسئله قرضه‌ای که مسیو سازانف در اهمیت زیاد آن با من موافقت خیالی داشت نمودیم. جناب معزی‌الیه نمی‌توانست بطور قطع چیزی در این باب اظهار نماید تا آنکه با وزیر مالیه در این باب مذاکره نماید.

سپس در باب بازخواست عساکر قزوین مذاکره نموده جناب معزی‌الیه را از اطمیناناتی که سابقاً به من داده بود متذکر ساخته و به او اصرار نمودم لازم است دولتین متفقاً مساعی خود را برای اعاده انتظامات بنمایند و تقویت و اعتماد خود را نسبت به دولت ایران به ثبوت برسانند. من در مسئله وضعیت مهمی که دولت اعلیحضرتی^{۱)} در جنوب دوچار شده و در خصوص خسارات‌مهمی که بعلت اغتشاشات آنجا به تجارت ما وارد آمده بود که اگر دولت روس این اقدامات را ننموده و اسباب اضطراب و هیجان عامه نشده [بود] البته آنقدر اهمیت پیدا نمود، با ایشان مذاکره نمودم و سپس مراسله ۱۵ شهر جاری شما را برای جناب معزی‌الیه قرائت نمودم.

مسیو سازانف اذعان داشت بر اینکه اطمیناناتی را که من متذکر شده بودم او به من داده و اظهار داشت که میل ندارد قشون را یکروز زیادتر از آنچه لازم می‌باشد در قزوین نگاه دارد مخصوصاً حالا که مسئله حرکت به سمت طهران به هیچ‌وجه در میان نیست در اوضاع بهبودی حتمی حاصل شده ولی او نمی‌تواند اعتماد داشته باشد که اغتشاشات جدیده در یک نقطه به ظهور نرسد. یک‌روز پیش از این‌بود که در رشت به بعضی از سربازان روسی شلیک شد و تا زمانی که این خطر موجود باشد عقاید هامه عودت عساکر را تعویز نمی‌نماید.

من این طور ارائه طریق نمودم که چون اوضاع طهران و قزوین آرام می‌باشد در هر صورت خوب است آنها را به رشت یا تبریز عودت دهند و این را اولین اقدام مقدماتی برای عودت کلی آنها در وقتی که علت بیم اغتشاشات جدیده در نقاط شمالی دیگر موجود نباشد قرار دهند.

مسیو سازانف چنان می‌نمود تصور [می]^{۲)} نماید که بهمین زودی امکان دارد این کار را انجام داد ولی اظهار داشت نمی‌تواند تصمیمی [اتخاذ] بنماید تا آنکه ابتدا با ارکان حزب مشورت نماید و سپس اظهار داشت که مسئله عودت عساکر را آسانتر است برای ملت روس توضیح نمود در صورتی که به آنها اعلام شود که دولت ایران تعهد نموده‌اند که جبران خساراتی که به خانواده‌های سربازان روسی که در اغتشاشات اخیره مقتول یا بطور سخت مجروح گردیده‌اند وارد آمده همینکه مالیه آنها تصویب نماید بنمایند.

از این صحبت این‌طور به من فرمانیده شد که وزیر امور خارجه بسیار مایل می‌باشد که با ما از روی درستی عمل نموده و مناسبات عادی و صحیحه با دولت ایران برقرار دارد.

۱) حرف «را» از جمله برداشته شد. - م.

نمره - ۱۱۲

تلگراف سو ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۲۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۹ دی ۱۲۹۰ : ۲۹ محرم ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۱۶ ژانویه من به سر جارج بیوکانان.
خزانه‌داری کل

هرگاه برای مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] همین‌طور دستور العمل برسد شما
باید مکتوبی به دولت ایران نوشته اظهار دارید که تا زمانی که سه دولت در باب
جای‌نشین مستر شوستر تبادل افکار ننموده‌اند، دولت اعلیحضرتی تعیین مسیو مرنارد
را به مقام خزانه‌داری کل تصویب می‌نماید.

نمره - ۱۱۳

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه
اداره هند ۲۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۹ دی ۱۲۹۰ : ۲۹ محرم ۱۳۳۰]
آقا

وزیر هندوستان مرا تعلیم داده است که وصول مکتوب ۱۳ شهر جاری شارا که
حاوی مکتوب سفير اعلیحضرتی مورخه ۱۱ دسامبر در باب اغتشاشات اخیره فارس
بود اطلاع داده اظهار نمایم که او با عقایدی که وزیر امور خارجه اظهار داشته
موافقت دارد.

در خصوص قسمت آخری مکتوب شما بایستی اظهار نمایم که وزیر هند مطالبی
را که در خصوص حسن خدمات مستر اسمیت و عساکر هندی مرقوم داشته بودید با
نهایت مسرت قرائت نموده و آنها را به اطلاع مقامات لازمه خواهد رسانید.
امضاء لیونل ابراهمن

نمره - ۱۱۴

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه

معاون وزیر هند به معاون وزیر امور خارجه سلام رسانیده و محض استحضار
خاطر وزیر امور خارجه سواد تلگرافی [را] که مورخه ۲۲ ژانویه ۱۹۱۲ و زاجع به
او ضاع شیراز می‌باشد لفأ ایفاد می‌دارد.

اداره هند ۲۲ ژانویه ۱۹۱۲ [۲ بهمن ۱۲۹۰ : ۳ صفر ۱۳۳۰]

ملفووف نمره ۱۱۴

تلگراف حکومت هندوستان به مارکس اف کرو

۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰؛ ۴ صفر ۱۳۳۰]

ما توصیه می‌نماییم که برای آنکه اشخاصی که مسئول قضیه اخیره بوده‌اند موجبات استرداد خواهر ما را فراهم آورند و برای افتتاح راه بواسطه کلانتران باب مذاکرات مفتوح گردد و برای آنکه دولت ایران را هم مربوط به این عمل نماییم ممکن است صاحب منصبان سوئی را که راپورت داده شده است به طرف شیراز حرکت کرده‌اند برای نظارت و مباشرت این کلانتران با مدد صاحب منصبان انگلیسی به کار و اعانت. و نیز لازم است که قبل از آنکه شروع به مذاکرات شود خان حالیه برازجان متعازات شود و ارائه طریق می‌نماییم که باید فوراً از دولت ایران بخواهیم او را از حکومت برازجان معزول نماییم. اگر این کار را انجام ندهید برای ما لازم می‌شود که خودمان با او طرف شویم و این اقدامی است که بواسطه نزدیک بودن خان مذکور به ساحل متضمن اشکال مهمی نخواهد بود.

منع وارد نمودن اسلحه و مهمات جنگی برای عشایر یکی از ملزمات عمدۀ حسن رفتار و جلوگیری آنها در آینده است و کمال لزوم را دارد که برای انجام این امر با نهایت مراقبت از ورود آن در سواحل ایران همانطوری که در سواحل مکران به عمل می‌آید جلوگیری شود و برای تزیید این جلوگیری ما فعلاً خود مشغول می‌باشیم. ما وضعیت خود را به مناسبت حوادث اخیره نسبت به دولت ایران باید در تحت ملاحظه آوریم و نمی‌خواهیم که بر اشکالات دولت ایران افزوده و تولید موقعی بنماییم که باعث اشکال عودت عساکر شود و همین مسئله تا اندازه زیادی علت‌العلل احتراز ما از اعزام عساکر دیگر به شیراز و راه آن می‌باشد و حتی به خود بوشهر و بایستی ملاحظه نماییم که آیا باید اقدامات برای حصول جبران اخیره و مصارفی که برای این اقدامات می‌شود از دولت ایران بنماییم یا خیر؟

نمره - ۱۱۵

مکتب وزارت بحریه به وزارت خارجه

وزارت بحریه ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳ صفر ۱۳۳۰]

آقا

از طرف لرد کمیسیونرهای وزارت بحریه تعلیم دارم که برای استحضار خاطر وزیر امور خارجه سواد تلگرافی را که در ۲۰ شهر جاری از رئیس کل جهازات جنگی ایست‌ایندیز رسیده لفأً ایفاد دارم.

امضاء گرام گرین

ملفوظ نمره ۱۱۵

سجاد تلگراف رئیس کل جهازات جنگی ایست‌ایندیز
به وزیر بحریه

کلکته ۲۰ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲۳۰ صفر ۱۲۹۰ دی ۲۹: ۲۹ محرم]

از قرار تحقیقاتی که به عمل آمده معلوم می‌شود که مقدار کثیری اسلحه و مهمات جنگی از مسقط به البیداء می‌رسد، قسمتی از آنها از راه دریا و قسمتی از راه خشکی به دست ایلیات [=ایلات] لرستان و فارس می‌افتد و همین مسئله تا اندازه زیادی اسباب بی‌نظمی این عشاير گردیده است.

عشایری^۱ که بیشتر در طرف مشرق و شمال سکونت دارند تفنگهای کهنه خریداری می‌نمایند و فشنگهای آن را ممکن است چندین دفعه با بازوت سیاه پر کرد و عشاير لرستان و فارس حالا غالباً تفنگهای لوله باریک طرز جدید استعمال می‌کنند و فشنگهای آنها را نمی‌توانند خودشان پر نمایند.

فشنگ فقط از یکی از سه راه ذیل ممکن است به آنها برسد:

۱- از خاک عثمانی، از راه بغداد

۲- از خاک روسیه

۳- از راه خلیج فارس

فعلاً فرستادن مقدار زیاد از هر یک از دو راه اولی امکان ندارد ولی با ۲ جلوگیری ورود فشنگ از راه سیم ما بایستی بزودی به اغتشاشات ایلیات [=ایلات] خاتمه بدهیم.

مسئله یک پلتیک عمومی که اتخاذ شود، در مجلس امروز مذاکره شد و ما تصمیم نمودیم تا اندازه‌ای که می‌توانیم جداً از ورود اسلحه و مهمات جلوگیری نماییم.

نمره - ۱۱۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲۳۰ صفر ۱۲۹۰ بهمن ۲]

کاپینه بواسطه خبری که به آنها رسیده که عساکر شجاع‌الدوله و سایر عمال شاه مخلوع در اردبیل و سایر نقاط آذربایجان در صدد می‌باشند که متفقاً به سمت طهران حرکت نمایند، بسیار مضطرب می‌باشند.

دولت ایران که حدس می‌زنند نقشه متعددالمال ما متضمن پیشنهادی برای عمل نمودن با شاه مخلوع می‌باشد، اصرار دارند بر اینکه ما وقت را از دست نداده پروگرام خود را به ایشان ظاهرسازیم. وزیر امور خارجه بنابراین مرا متذکر می‌نماید

۱) اصل: مدامی که عشايری که. - م.

۲) اصل: چنانچه بواسطه. - م.

از وعده شما در باب اینکه همینکه دولت ایران تقاضاهای دولت روس را بر طبق اولتیماتوم دوم قبول نمود، (رجوع به تلگراف ۱۶ دسامبر خودتان که به سنت پطرزبورغ مخابر نموده اید بفرمایید) شما نفوذ خود را به کار خواهید برد که اقدامات مساعد نسبت به ایران به عمل آید.

نمره - ۱۱۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳ صفر ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۰ ژانویه سر جارج بارکلی:
بست اختیار نمودن نایب‌الایاله در تبریز:
با این وضع من تصور می‌کنم ضیاء‌الدوله باید فعلاً در قنسولخانه توقف نماید.

نمره - ۱۱۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳ صفر ۱۳۳۰]
شاه مخلوع:
راجع به تلگراف ۲۰ ژانویه شما:
من عنواناتی را که با وزیر امور خارجه نموده اید تصویب می‌کنم.
خیلی اهمیت دارد که دولتین نباید وقت را از دست داده و پیشنهادی به دولت ایران بنمایند و بنابراین خوشوقت خواهم بود اگر مسیو سازانف جواب قطعی در باب ارائه طریق‌های سفارتین بدهد (رجوع به تلگراف ۱۰ ژانویه طهران بنمایید).
به ملاحظه وضعیت شاه مخلوع این‌مسئله را نباید فراموش کرد که او دیگر حق ادعای تمام حقوق خود را ندارد و عقیده من بر این است که اگر دولتین تصمیم نمایند که حقوقی برای او تعیین شود آنها این کار را فقط در صورتی باید بکنند که او ضمانت کاملتری بنماید که دیگر به ایران مراجعت نخواهد نمود. او بواسطه ورود خصم‌مانه خود دولت ایران را تضعیف نموده و دولت مشارالیها برای جلوگیری او متحمل مخارج گزاف شده‌اند و بدین‌واسطه آنها را از تسکین اغتشاشات جنوب که بعلت آن زیاد شده بازداشتی است و نتیجه این بوده که خسارت زیاد به تجارت انگلیس وارد آمده است.

نمره - ۱۱۹

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۲ بهمن ۱۲۹۰ : ۳ صفر ۱۳۲۰]
آقا

مضامون تلگراف امروز شما را در باب حقوق شاه مخلوع به کنت بنکندرف تبلیغ نمودم و در باب خسارتی که ورود ناگهانی شاه مخلوع به منافع انگلیس در جنوب ایران وارد آورده تأکید نمودم. کنت بنکندرف اظهار داشت که مهمترین کار این است که شاه مخلوع از ایران بیرون رود و او بد نمی‌داند که ضمانت کتبی بطریقی که من ارائه طریق نمودم از او گرفته شود. ولی می‌گوید شاید اگر شرطی قرار دهیم شاه مخلوع از خارج شدن از ایران امتناع ورزد. اگر بتوان بواسطه اصرار نکردن به او طوری نمود که از ایران خارج شود آیا مطالبه شرطی، شرط عقل خواهد بود؟ من اظهار داشتم که هرگاه شاه مخلوع بدون هیچگونه شرطی از ایران خارج شود گمان می‌کنم دولت روس باید او را در تحت نظر و مراقبت خود نگاه دارند.

امضاء گری

نمره - ۱۲۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۳۲۰]
راجع به تلگراف ۲۰ ژانویه شما:

خزانه‌داری کل: برای سفیر روس تعلیماتی نرسیده است.

نمره - ۱۲۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۳۲۰]
بستی در تبریز: رجوع به تلگراف دیروز خودتان فرمایید.

در صورتی که با بستی مذکور تا طهران با مسالت عمل شود و دولت روس اطمینانات صحیحه بدهند که علاوه بر معازاتی که کیفیت آن در تلگراف ۲۰ ژانویه سفیر کبیر مقیم سنت پطرزبورغ مذکور گردیده تقاضای معازات دیگری را نخواهند نمود در صورتی که شما تصویب نمایید گمان نمی‌کنم اعتراضی بشود بر اینکه اصرار بشود بستی مذکور از سفارت اعلیحضرتی خارج گردد.

نمره - ۱۲۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف ۱۲ ژانویه خودتان فرمایید:

من از منارد خواهش کرده‌ام که در جنوب ایران شغلی برای لکفر تعیین نماید -
منارد به دولت ایران اصرار نموده که او را بسرای شیراز تعیین نمایند. من در
صورتی که لازم باشد به او تقویت خواهم کرد.

نمره - ۱۲۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۳۳۰]

خزانه‌داری کل

تقریباً تمام معاونین امریکایی می‌خواهند بروند و منارد علیه‌ها از دولت ایران
اجازه خواسته است که ۸ نفر بلجیکی برای معاونت خزانه استخدام نماید.
او از من خواهش کرده است که تقاضای وی را تقویت نمایم ولی قبل از آنکه
این کار را بکنم باید شما تصویب نمایید.
استخدام این بلجیکی‌ها طبعاً اسباب استحکام مقام منارد به خزانه‌داری کل خواهد
گردید.

همکار روسی من البته تقاضای او را تقویت خواهد نمود مگر آنکه برخلاف آن
برای وی تعليمات برسد.
البته لازم است که بعای امریکایی‌های که استعفاء نموده‌اند اروپایی استخدام
شوند.

نمره - ۱۲۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف دیروز طهران فرمایید:

به مسیو سازانف از طرف من اظهار امیدواری صمیمانه بنمایید که نظر به
اطمینانات او که در تلگراف ۳ ژانویه راپورت داده شده ممکن است اقدامات برای
جلوگیری از هرگونه علامات حرکات شجاع‌الدوله نموده برای دولت روس این کار
بخوبی امکان دارد.

خیلی مطلوب خواهد بود که انتباہی بلاتأخیر به شاه مخلوع داده شود و شما باید
به مسیو سازانف اصرار بنمایید که اظهاری را که در تلگراف ۳۰ ژانویه خود رجوع
بدان نموده بودید فوراً به شاه مخلوع بنمایید.

از قراری که ما فرمیدیم دولت روس رشیدالسلطان را به آستارا عودت داده‌اند ولی سفیر ایران به من خبر داده است که او در حوالی رشت می‌باشد و قصد دارد به سوکردگی قشون خود با قشون شجاعالدوله متعهد گردد.

نمره - ۱۲۵

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۲۳۰]
حاوی مضمون ملخص مکتوب غرہ فوریه است:
آقا

در ضمن صحبتی که در ۲۴ ماه گذشته با وزیر امور خارجه داشتم من مطالب تلگراف ۲۳ ماه گذشته شمارا به ایشان عنوان نموده و اهمیت تقدیم بعضی پیشنهادات را به دولت ایران بدون تأخیر بیجهت به ایشان تأکید نمودم و جناب معزی‌الیه را از راپورتی که واصل گردیده بود مشعر بر اینکه رشیدالسلطان در صدد بوده با شجاع‌الدوله همدست شده و به طهران حمله نمایند مستحضر گردانیدم.

مسیو سازانف وعده داد که فوراً به چنرال قنسول روس مقیم تبریز تلگراف نموده وی را تعليم دهد که بهتر طوری که می‌تواند شجاعالدوله را از این اقدام مایوس نموده او را متنبه سازد که در صورتی که اقدام برای حمله به طهران نماید دولت روس او را به حال خود و اخواهند گذارد.

سپس در خصوص نکات مختلفه که سر جارج بارکلی و مسیو پوکلیوویکی [=پاکلوسکی] در تلگراف متحده‌العال خود به دولتین متبوع‌تین خود اشعار داشته بودند مذاکره شده مسیو سازانف اظهار داشت بسیار حاضر است با دولت اعلیحضرتی اتفاق نموده بطریقی که پیشنهاد نموده‌اند به دولت ایران اظهاری شود او سابق رویه وضع سلوک خود را نسبت به شاه مخلوع توضیح نموده و موافقت خواهد داشت که اعطای حقوق به او به این شرط خواهد بود که تعهد نماید دوباره بدون رضای دولت روس به خاک ایران وارد نشود. جناب معزی‌الیه اظهار داشت که دولت روس بعلاوه نخواهند گذارد شاه مخلوع مجدداً در خاک روسیه توقف نماید. بنظر وی بیتر است که مسئله تعیین حقوق او به دولت ایران و اگذار شود چرا که شاید دولت ایران حاضر نخواهند شد یک مبلغ زیادی که پنجاه هزار تومان باشد به او بدهند.

نمره - ۱۲۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۲۴ ژانویه ۱۹۱۲ [۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۴ صفر ۱۲۳۰]
رجوع به تلگراف ۲۲ ژانویه حکومت هندوستان که عین آن برای شما مخابره شده

فرمایید: این اقدامات را باید بلا تأخیر به انجام رسانید.

نمره - ۱۲۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۵ ژانویه ۱۹۱۲ [۴ بهمن ۱۲۹۰: ۵ صفر ۱۳۳۰]

شجاعالدوله و شاه مخلوع

رجوع به تلگراف ۲۴ ژانویه خود که به سفیر کبیر اعلیحضرتی مقیم سنت پترزبورغ
مخابره شده فرمایید:

از قرار راپورتهایی که برای دولت ایران رسیده استعدادی مرکب از ۲۰۰۰
شاہسون با ۶ عراده توب به امر شجاعالدوله برای میانج و زنجان حرکت داده شده
است، شجاعالدوله رشیدالملک را فرستاده که عساکر را فرمان دهد.

نمره - ۱۲۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۵ بهمن ۱۲۹۰: ۶ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۵ ژانویه من:

سفیر روس مرا اطلاع می‌دهد که دولت متبوء او به قنسول جنرال روس مقیم
تبیریز دستور العمل داده‌اند به شجاعالدوله بگوید که چون دولت روس اظهار نموده‌اند
که تا زمانی که عساکر روس در نزدیکی طهران می‌باشند شاه مخلوع شناخته نخواهد
شد. اقدامات آن اعلیحضرت اسباب یأس او خواهد بود و عساکری که به نام خود
بفرستد قصدی را انجام نداده و دولت روس اینگونه اقدامات را تصویب نخواهد
نمود.

نمره - ۱۲۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۵ بهمن ۱۲۹۰: ۶ صفر ۱۳۳۰]

جنوب ایران

رجوع به تلگراف ۲۳ ژانویه حکومت هندوستان بفرمایید:

گمان می‌کنم خوب است ما تقاضاهای خود را محدود نماییم به جبران معتدلی که
از دولت ایران خواسته شود به این معنی که حقوقی از طرف حکومت هندوستان به
خانواده‌های مقتولین و مجروهین داده شود و قیمت اسلحه‌ای که سرقت شده و اسبابهایی
که کشته شده‌اند و مثلًا مبلغ ۱۰۰۰ لیرا برای مستر اسمارت.

یحتمل امکان داشته باشد بدون آنکه مجبور شویم اقدامات سخت بنماییم دولت ایران را ترغیب^۱ به تعهد تأدیه این مبلغ از قرضه دیگر خود نماییم. همینکه کلنا دوکلاس از روی زمینه فوق کل مبلغ آن را تعیین نماید بعد به شما اطلاع خواهم داد. اما در باب خان برآذجان تصور می‌کنم تقاضای علیحده برای اخراج وی بشود.

نمره - ۱۳۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۵ بهمن ۱۲۹۰ : ۶ صفر ۱۳۳۰]

رشیدالسلطان

در تعقیب تلگراف دیروز خود افتخار دارم عین تلگراف ذیل را که از ویس‌قنصل اعلیحضرتی مقیم رشت دیروز برای من رسیده برای شما مخابرہ نمایم:
رشید دیروز از انزلی برای آستارا حرکت کرد. همراهان او چند روز قبل از راه خشکی حرکت نمودند. قبل از حرکت اسلحه‌ای که از ایشان گرفته شده بود به آنها مسترد گردید.

قنصل روس آقا خلیل و عبدالوهاب را من‌خصوص نموده است.

نمره - ۱۳۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۵ بهمن ۱۲۹۰ : ۶ صفر ۱۳۳۰]

جنوب ایران

از قرار راپورتهایی که از قنسول اعلیحضرتی مقیم شیراز رسیده محمدعلی‌خان اظهار می‌دارد که او بعضی از اشرار را دستگیر نموده است. قوام‌الملک بعضی از اجزاء خود را به کازرون فرستاده که آنها را به شیراز عودت دهند. فعلاً نمی‌توان محمدعلی را ترغیب به تسليم نمودن آنها کرد. کفیل قنسول اعلیحضرتی بعلاوه اظهار می‌دارد علاوه بر آنچه خود محمدعلی اظهار نموده دلیلی دیگر به دست نیست که آیا هیچیک از مقصرين دستگیر شده‌اند یا نه.

من این مسئله را به اطلاع دولت ایران رسانیده و به آنها اصرار نموده‌ام به محمدعلی امر نمایند اشخاصی را که دستگیر نموده تسليم نماید و این خود اقدامی برای جبران خواهد بود.

میل دولت ایران برای بیبودی اوضاع شیراز و داه شیراز از تعیین چهار نفر صاحب‌منصب سوئی که قرار است به آن صفحات حرکت نمایند معلوم می‌شود ولی

شک داریم از اینکه آیا آنها اصلاً به آنجا خواهند رسید و یا آنکه به وزود خود می‌توانند با این هرج و مرج حالیه مقاومت نمایند یا خیر؟

نمره - ۱۳۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۷ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۴ ژانویه من:

لکفر به مقام امین مالیه فارس تعیین شده و سالیانه ۴۰۰۰ تومان برای او مقرر گردیده است.

نمره - ۱۳۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنتر پطرزبورغ ۲۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۷ صفر ۱۳۳۰]

چنانچه در تلگراف ۲۳ ژانویه خود را پورت دادم من به مناسبت قسمت اول تلگراف ۲۴ ژانویه شما با مسیو سازانف صحبت نمودم. همینکه تلگراف آخری برای من رسید دو قسمت دیگر تلگراف شما را در کاغذ شخصی به او مندرج نمودم.

در ضمن چند دقیقه صحبتی که دیشب با مسیو سازانف داشتم چنان معزی‌الیه به من اظهار داشت که او حالا اقدامات نموده انتباھی را که وعده داده بود برای شاه مخلوع خواهد فرستاد.

نمره - ۱۳۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۲۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۷ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۴ ژانویه شما:

خزانه ایران

هرگاه ناچار جای خالی برای اجزاء پیدا شود ما نمی‌توانیم اعتراض نماییم که به جای آنها از اتباع بلجیک تعیین شوند. در هر حال مطلوب این است که هر عده‌ای که امکان دارد مرنارد از معاونین حالیه نگاه دارد در صورتی که اشخاص کارآمدی باشند.

نمره - ۱۳۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۲۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۶ بهمن ۱۲۹۰؛ ۷ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۴ ژانویه سر جارج بارکلی:
بست اختیار نمودن نایب‌الایاله تبریز:

شما باید به وزیر امور خارجه روس اطلاع دهید که اگر جناب معزی‌الیه شرط خوش‌سلوکی نموده و مجازات دیگری علاوه بر آنچه در تلگراف ۲۰ ژانویه ذکر شده تقاضا نمی‌نماید به بستی اصرار خواهد شد که از قنسول‌لغانه خارج شود.

نمره - ۱۳۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۲۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۶ بهمن ۱۲۹۰؛ ۷ صفر ۱۳۳۰]

شما باید یادداشتی که متنضم پیشنهادهای قسمت چهارم تلگراف ۱۰ ژانویه سر جارج بارکلی باشد برای وزیر امور خارجه بفرستید و باید پیشنهاد کنید که تا زمانی که مذاکره از بابت یک قرضه بزرگی به دولت ایران به عمل نیامده دولتين انگلیس و روس هر یک باید بر وفق شرایطی که هر دو سفیر ارائه طریق نموده‌اند ۲۰۰۰۰ لیرا قرضه به دولت ایران بدهند و ما باید بخواهیم که سهم مساعده‌ای که دولت انگلیس می‌دهد باید به مصرف اعاده امنیت جنوب برسد.

گمان می‌کنم خوب است مسئله تعیین مبلغ حقوق شاه مخلوع را به دولت ایران راگذار نماییم.

نمره - ۱۳۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۸ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۰ ژانویه من:

از قراری که از مرnard دریافت‌های وجوهات مالیات به خزانه وارد نمی‌شود و ارباب حقوق، حقوق عقب‌افتاده خود را از او مطالبه می‌نمایند و مساعدة ۲۰۰۰۰ لیرا بسیار لازم است که دولت را قادر به گردانیدن چرخهای کار بنماید تا آنکه ترتیب قرضه بزرگی داده شود.

گمان می‌کنم مساعده‌ای به این مبلغ اگر ممکن باشد باید بلاتأخیر به دولت ایران داده شود و یکی از شروط این باشد که اصرار به اجرای نقشه برای مصرف آن بنماییم که آن نقشه را مرnard طرح نموده و مبلغ زیادی برای پرداخت حقوق ژاندارمری تخصیص نموده باشد.

به عقیده من و عقیده سغیر روس ما نیز باید بلا تأخیر دولت ایران را از شرایطی که در مقابل آن دولتين انگلیس و روس مایل خواهند بود محمدعلی را نصیحت نمایند به اروپا مراجعت نماید، مستحضر سازیم. لزومی ندارد این اظهار را به تأخیر اندازیم تا آنکه عمل قرضه تمام شود.

نمره - ۱۳۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۸ صفر ۱۳۳۰]
کرمانشاه

رجوع به تلگراف ۲۲ دسامبر گذشته من فرمایید:

تلگراف ذیل همین حالا از قنسول اعیان‌حضرتی مقیم کرمانشاه رسیده است. تاریخ مخابره آن ۱۷ ژانویه می‌باشد:

غروب روز ۱۵ ژانویه به قنسولخانه شلیک زیاد شد. شاهزاده دخیل یودن خود را در این کار انکار می‌کند. من چهل قبضه تفنگ در قنسولخانه دارم و اعظم الدوله می‌توانست مستحفظین دیگر تحصیل نماید. آیا در صورتی که دولت ایران اقدامی نکند تکلیف من چیست؟

روز ۱۶ ژانویه سردار مظفر با ۲۵۰ سوار به شاهزاده ملحق گردید. عدد تمام قشون قریب ۱۴۰۰ نفر است باز هم به آن افزوده می‌شود. اگر قشون دولت ایران وارد نشوند ایلات به شاهزاده ملحق خواهند شد.

من بطريق ذیل جواب مخابره نموده‌ام:

محتمل به نظر می‌رسد که اگر شما توسط بستی خود مستحفظ به دست آورید امباب حمله دیگر را فراهم خواهد آورد بهتر است که طریق دیگری اتخاذ شود.

نمره - ۱۳۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۸ صفر ۱۳۳۰]
حادثه مستحفظین شخصی

رجوع به تلگراف ۲۶ شهر جاری من فرمایید:

کلنل دو گلاس مرا اطلاع می‌دهد که تمام قیمت اموالی که پسر قتل رفته و حیوانی که در این دو حادثه به قتل رسیده‌اند ۹۳۴ لیرا می‌باشد.

تلفات سه نفر مقتول و ده نفر مجروح به استثنای اسمارت بود و یک نفر هم مفقودالاثر است. از ده نفر که مجروح شده‌اند سه نفرشان سخت مجروح شده‌اند و سه نفر یحتمل بکلی عاجز شده‌اند.

من پیشنهاد می‌کنم که مبلغ ۴۷۲۴ لیرا به طریق ذیل ادعا شود: هزار لیرا برای اسماارت، سیصد لیرا برای هر یک از مقتولین و مفقودشدها و آنها بکلی عاجز شده‌اند و یکصد لیرا برای هر یک از مجروهین، وقتی که تخمین این مطالبات را می‌زدم در نظر داشتم که حتی‌المقدور از مبلغ ادعای خود بکاهم.

تمام مبلغی که به استثنای جبران قتل اسماارت و اموال مسروقه مطالبه می‌شود به نظر می‌رسد به همان میزانی است که دولت روس برای تلفات در تبریز در نظر دارند مطالبه نمایند (رجوع به تلگراف ۲۰ ژانویه سفیر کبیر اعلیحضرتی مقیم سنت پطرزبورغ فرمایید).

باایستی ادعای ما از قرضه دیگری که می‌شود پرداخته شود.

نمره - ۱۴۰

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۸ ژانویه ۱۹۱۲ [۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۸ صفر ۱۳۳۰]

به وصول تلگراف ۲۴ ژانویه سر جارج بارکلی من کاغذ شخصی برای مسیو سازانف فرستاده و جواب از جانب معزی‌الیه رسید مشعر بر اینکه چون من نارد مشاغل خود را به عهده گرفته است حالا دیگر دیر است که ما اظهار موافقت برای تعیین وی به این مقام بنماییم و بعلاوه اظهار داشت که اگر مسیو من نارد مناسب یودن خود را به ثبوت رساند او در نظر تدارد اعتراض نماید بر اینکه تعیین او دایمی باشد.

در جواب این مراسله من اشعار نمودم که در صورتی که ما خود را بی‌اطلاع از تعیین وی بگذاریم ما اصولی را که دولت روس خود در ماده سوم اولتیماتوم به دولت ایران پیشنهاد نموده‌اند صرف نظر کرده‌ایم.

در مراسله‌ای که حالا برای من رسیده مسیو سازانف اظهار می‌دارد که از آنچه در مراسله سابق خود مذکور داشته نمی‌تواند تجاوز نماید چرا که بواسطه هرگونه اقدامی که ما پیشنهاد نماییم ناچار اسباب تضعیف مقام مسیو من نارد در مقابل دولت ایران فراهم خواهد آمد.

جانب معزی‌الیه بعلاوه اظهار می‌دارد که رویه او در این مسئله بهبودجه باعث نقض اصول مذکوره در اولتیماتوم نخواهد بود چرا که سفارتین در طهران خود مسیو من نارد را معرفی نموده بودند.

نمره - ۱۴۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۹ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۷ ژانویه شما:

خزانه ایران

همینکه آمریکاییان از بابت بعضی وجوهی که خود را محق وصول از دولت ایران

می‌دانند قرار و مداری بدنهند تمام آنها غیر از دو نفر قصد عزیمت دارند. دو نفری که خیال ماندن دارند صاحب منصبان ژاندارمری خزانه می‌باشند که خود را در تحت صاحب منصبان سوئی قرار داده‌اند (حالا که ژاندارمری خزانه جزو ژاندارمری ملی شده است).

نمره - ۱۴۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۲۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۹ صفر ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۷ ژانویه شما:

مسیو سازانف مایل است که ضیاءالدوله را که فعلا در تبریز بست اختیار نموده مالما به طهران برساند و بعلاوه راضی است که علاوه بر آنچه در تلگراف ۲۰ ژانویه من مذکور گردیده تقاضای مجازات دیگری در حق وی نشود.

نمره - ۱۴۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۳۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۱ صفر ۱۳۳۰]
حاوی مضمون ملخص مكتوب غرة فوريه است:

من دیروز از مسیو سازانف ملاقات نمودم که درباب یادداشتی که برطبق دستور العمل تلگرافی ۲۷ ماه گذشته شما برای او فرستاده بودم مذاکره نمایم.

پس از آنکه مسیو سازانف یادداشت مذکور را که سواد آن در جوف است قرائت نمود اظهار داشت که بایستی رئیس مجلس مشاوره را روز جمعه ملاقات نموده با او در باب مسئله مساعدة موقتی که دولتين انگلیس و روس به ایران بدنهند مذاکره نماید. در این منوال سفرای دولتين مقیم طهران باید به دولت ایران نصیحت نمایند که فوراً در باب حقوق شاه مخلوع با او مذاکره نمایند و آنها ممکن است اظهارنامه را که بایستی دولتين به دولت ایران پنماشند نوشه و قسمت اول یادداشت مرا زمینه مطالب خود قرار دهند تا آنجایی که این کلمات نوشته شده است (اصول معاهده انگلیس و روس).

جناب معزی‌الیه اظهار داشت بسیار حاضر است که با اصول مقررة شما موافقت نماید ولی او می‌خواهد که در عبارت یادداشت مذکور بعضی تغییر و تبدیلات داده شود مثلاً او به این فرازها که مذکور می‌گردد اعتراض داشت (به نظر می‌رسد که شناختن شاه مخلوع را منع می‌نماید) و (آنها او را نخواهند شناخت) ولی خیلی آسان است که بدون اینکه با نتیجه‌ای که شما در مد نظر دارید گرفته شود، مخالفت داشته باشد، عبارت یادداشت را تغییر داد. دو سفیر یادداشت مذکور را در موقعی که با

هم قرار دادند برای دولت ایران فرستاده به آنها اطلاع خواهند داد که دولتين مشغول مشورت می باشند که بهترین وسیله برای کمک مالی به دولت مشارکیها را به دست آورند. بعلاوه این اظهارنامه رسمی به دولت ایران، ما ممکن است به محمدعلی عنوان نماییم (بطور خصوصی) که از اقدامات خود نتیجه ای نخواهد برد و دولت اعلیحضرتی بهبیچوجه او را نخواهند شناخت و بنابراین باید از مملکت خارج شود.

در ضمن صحبتی که بعد از آن با هم داشتیم مسیو سازانف مرا اطلاع داد که از در صدد نوشتن کاغذی به من می باشد و فقط منتظر است رئیس مجلس مشاوره آن را تصویب نماید و در این مراسله او شرایطی را که در مقابل آن دولت روس حاضر به همراهی و تقویت دولت ایران می باشند مذکور داشته و نقشهٔ پلیتیک خود را در مورد ایران اظهار خواهند نمود. بعلاوه شرایط مذکوره در تلگرافات متعدد المآل سر جاری بارکلی و مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] جناب معزی‌الیه دو فقرهٔ دیگر هم اظهار داشت یکی تقویت بریگاد قزاق و به کار واداشتن آن در هر نقطه از شمال ایران که لازم باشد و دیگری عقب انداختن انعقاد مجلس تا زمانی که بتوان مجلس سنایی تشکیل داد که در موقع افتتاح مجلس منعقد گردد. مقصود از دو شرط اولی از قرار اظهار مسیو سازانف این است که دولت روس را آخرالامر قادر بر عودت عساکر خود از تبریز بنماید.

ملفوظ نمره ۱۴۳

یادداشت

دولت اعلیحضرتی با عقیده‌ای که اخیراً از طرف نمایندگان دولتين مقیم طهران اظهار شده موافقت دارد بر اینکه نتیجهٔ مذاکراتی که مابین دولت امپراطوری و دولت اعلیحضرتی به میان آمده به نظر می‌رسد که شناختن شاه مخلوع را منع می‌نماید و بنابراین هرگاه دولتين مداخله نمایند باید به تقویت دولت ایران باشد. دولت اعلیحضرتی بنابراین پیشنهاد می‌نمایند که ارائهٔ طریق دو سفیر را قبول نمایند که دولتين به بعضی شرایط با دولت ایران همراهی نموده و به شاه مخلوع اطلاع خواهند داد که او را نخواهند شناخت و او را به مراجعت به اروپا نصیحت نمایند. شرایط این خواهد بود که حقوق مناسبی به شاه مخلوع اعطاء گردد (تعیین مبلغ آن به دولت ایران واگذار خواهد شد) و اعلام عفو عمومی داده شده و مهمتر از همه اینکه دولت ایران تعهد نماید که با اصول معاهده انگلیس و روس موافقت نماید. اگرچه کابینهٔ حالیهٔ ظاهرآ با اصول مذکوره موافقت دارد ولی باید در مد نظر داشت که این کابینهٔ ممکن است استعفاء نماید و بعلاوه دولتين بایستی آخرالامر مجلس را هم در مد نظر داشته باشند. بنابراین خیلی مطلوب است که تعهد صریحی به دست آوریم که دولت ایران کاری که مضر به منافع انگلیس و روس باشد نخواهد کرد و بایستی به دولت ایران اصرار نمود که قشون غیرمنظم خود را (فداپیان را) که وقتی که شاه مخلوع از ایران خارج شود وجود آنها دیگر لزومی نداشت و اسباب زحمت

می باشند، اخراج نمایند بعلاوه عقیده دولت اعلیحضرتی این است که تا زمان مذاکره یک قرضه‌ای به دولت ایران و اداره مالیه که در خصوص چنین قرضه‌ای با آن مذاکره به عمل آید، صرفه در این خواهد بود که دولتين هر یک در مقابل شرایطی که نمایندگان ارائه طریق نموده‌اند ۲۰۰۰۰۰ لیرا به دولت ایران بطور مساعده بدهند که در تحت نظارت خزانه‌دار کل ایران به مصرف رسیده و قسمت زیادی از آن برای مصارف ژاندارمری تخصیص شود. دولت ایران باید ۲۰۰۰۰۰ لیرایی را که دولت انگلیس می‌دهند برای اعاده انتظامات در راه‌های جنوبی ایران به مصرف رسانند.

سنت پطرزبورغ ۱۶ ژانویه ۱۹۱۲ [۲۵ دی ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۳۰ محرم]

نمره - ۱۴۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۳۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۱ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۸ ژانویه شما:

پیشنهادات متعددالمآل سفر ا

آیا مساعدة ۱۰۰۰۰۰ لیرا که هر یک از دولتين بدهند حالیه مکفى خواهد بود؟ اگر مکفى باشد خوب است آن را به همین مبلغ محدود نمود.

نمره - ۱۴۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۳۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۰ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۱ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۸ ژانویه سر جارج بارکلی:

مطلوب است که نمایندگان دولتين مقیم طهران را مجاز نمود که پیشنهاداتی را که در تلگراف متعددالمآل خود مذکور داشته‌اند به دولت ایران اظهار نمایند. امیدوارم دولت روس حالت قبول خواهند نمود که بر وفق آن به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیم دهند.

نمره - ۱۴۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران غرہ فوریه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۲ صفر ۱۳۳۰]

مساعدہ به دولت ایران

رجوع به تلگراف ۳۱ ژانویه خودتان فرمایید:

به عقیده کفیل خزانه‌داری کل، دولت ایران بایستی بتواند تا دو ماه با ۲۰۰۰۰۰

لیرا بگذراند. اگر مساعدةً زیادتری لازم باشد بسته به این است که چه وقت محتمل است قرضه داده شود. آیا ممکن نیست که پاپ مذاکره مساعدةً دیگری را حالاً مفتوح گذارد و دولتین هر یک فوراً مبلغ یکصد هزار لیرا قرض بدهند؟

نمره - ۱۴۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران غرة فوريه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۲ صفر ۱۳۳۰]

ويس قنسول اعليحضرتى مقيم رشت راپورت مى دهد که ديروز رئيس نظميه و چهار نفر دیگر را به دار زدند.

نمره - ۱۴۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران غرة فوريه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۲ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۰ ژانویه من:

ويس فنسول بریطانيای عظمى مقيم رشت راپورت مى دهد که ديروز ۴۰۰ نفر پياده نظام روسي وارد رشت شدند.

از قراری که فهميده ام اينها بعای آنهای خواهند بود که موعد خدمتشان سرآمد.

نمره - ۱۴۹

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ غرة فوريه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۲ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۱ ژانویه شما:

اظهار به دولت ايران - وزير امور خارجه تا سوم فوريه نمى تواند مرا ملاقات کند ولی مشغول نوشتن کاغذی به او هستم و در آن اظهار اميدواری مى كنم که به سفير طهران دستورالعمل داده شده است که در تلگراف ۲۱ ژانویه خود راپورت دادم با سر جارج بارکلی عمل نمایند.

نمره - ۱۵۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه غرة فوريه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۲ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۹ ژانویه از سنت پطرزبورغ:

ممکن است حالا به ضياءالدوله اصرار نمود از قنسولخانه تبريز خارج شود.

نمره - ۱۵۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه غرء فوریه ۱۹۱۲ [۱۱ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۲ صفر ۱۳۲۰]
خزانه‌داری کل

اگر دولت ایران به شما رسماً اعلام نمایند که تعیین دائمی مرنارد را قبول نمی‌نمایند شما ممکن است به آنها اطلاع دهید که دولت اعلیحضرتی اعتراض نخواهد داشت که کاندیدای دیگری بطور دائم در مقام او تعیین شود بشرط آنکه قبل با سفارتین انگلیس و روس مشورت شود و آن کاندیدا از اتباع یکی از دول صغار باشد.

نمره - ۱۵۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
حاجران ۲ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۳ صفر ۱۳۲۰]
حاوی مضمون مراسله ذیل که مورخه ۱۶ فوریه است می‌باشد:
آقا

افتخار دارم نقشه پیشنهادی ژاندارمری برای دولت ایران را که کلنل یالمارسن برای من فرستاده است لفأ ایفاد دارم:

کلنل یالمارسن نیز پیشنهادات مختلف دیگر هم از بابت وجه رسانیدن و تقسیم این ژاندارمری برای من فرستاده و فقرات مهمه آن به قرار ذیل است:
تخمین مصارف ۱۲ ماه اول ۵۵۰۰ لیرا و ۹ ماه متعاقب آن ۷۰۰۰ لیرا می‌باشد.
در بودجه فقط برای پستهای ژاندارمری در راههای ذیل مقرر شده است:
در شمال (۱) راه انزلی به قزوین و طهران الى قم (۲) راه قزوین و زنجان الى سر هند [سرحد؟]

در جنوب راه بوشهر الى شیراز و یزدخواست.

چنین پیشنهاد شده است که در فارس یک باطلیون ۱۵۰۰ نفری تشکیل گردیده برای حفظ راه بوشهر الى شیراز و یزدخواست در شیراز ساخلو باشند امید است که در اواخر ۱۲ ماه اول پستهای ژاندارمری از شیراز الى کنار تنجه (۳۵ میلی طرف جنوب غربی کازرون) به طرف جنوب و باغخان (۱۲ میلی شمال شیراز) به طرف شمال برقرار گردد.

در عرض ۹ ماه متعاقب آن قصد دارند که پستهای آنها را به طرف جنوب تا بوشهر و به طرف شمال تا یزدخواست امتداد دهند.

وجوهی که برای ژاندارمری فارس تخصیص [داده] شده برای ۱۲ ماه اول تخمین ۲۰۷۰۰ لیرا و برای ماه بعد ۲۵۰۰۰ لیرا می‌باشد.

ماژور پیترسن یکی از صاحب منصبان سوئدی ژاندارمری در اوایل فوریه

از ملیران برای شیراز حرکت نمود که شروع به تشکیل باطالیون فارس نماید.
امضاء جارج بازکلی

ملفووف نمره ۱۵۲

ترجمه نقشه تشکیل ژاندارمری

ماده اول - ژاندارمری به دستجات ثابت و سیار منقسم می‌گردد.

ماده دوم - ژاندارمری مخصوص ایالات و ولایات خواهد بود - در بعضی ایالات تمام ژاندارمری سواره و پیاده یک رژیمان تنها تشکیل می‌دهد، در سایر ایالات چندین رژیمان خواهد بود. در ولایات، ژاندارمری فقط یک باطالیان تشکیل می‌دهد. حتی در ایالات، در ابتداء ژاندارمری یک باطالیان تشکیل می‌دهد ولی بعد یک رژیمان تشکیل خواهد داد).

ماده سوم - قشون ثابت مرکب خواهد بود از دستجات مختلف ژاندارم که عده آنها مختلف بوده و در راه برقرار خواهند بود و دائماً با همدیگر رابطه خواهند داشت - برای تشکیل این استعداد راه به فاصله‌های معین منقسم خواهد گردید.

هر یک از این تقسیمات راه را یک دسته یا نصف دسته که عده آن مابین یکی از مراکز قشونی و یک عده از پستهای کوچک تقسیم شده باشد مواظبت خواهند نمود. استعداد و افراد هر یک از این دستجات (نصف دسته) ۳ درجه خواهد بود و بنابر اشکالاتی که در ایالات مختلف انتظار می‌رود درجات مختلف به کار برده خواهند شد. چندین دسته یا نصف دسته یک کمپنی^{۱)} تشکیل خواهد داد و یکی از مراکز این دستجات که غالباً مرکز دسته وسطی می‌باشد نیز مرکز کمپنی خواهد بود - چندین کمپنی یک باطالیان تشکیل داده و دارای یک مرکز خواهند بود.

چنانچه در فوق مذکور گردید باطالیانها تشکیل یک رژیمان می‌دهند. در جاهایی که تمام باطالیانهای یک ایالتی تشکیل یک رژیمان فقط می‌دهند مرکز آن رژیمان عموماً در شهری خواهد بود که ایالت در آنجا اقامت دارد.

در جاهایی که باطالیانهای ایالتی تشکیل چندین رژیمان دهند مراکز آن رژیمانها در نقاط مختلف ایالت خواهد بود.

ماده چهارم - عده دستجات و نصف دستجات مختلف خواهد بود و بسته به عده افراد کمپنی و وسعت محل آن خواهد بود.

عده کمپنی‌های یک باطالیان و عده باطالیانها نیز مختلف خواهد بود و بسته به همان شرایطی است که از روی آن عده دستجات و نیم دستجات تعیین می‌گردد.

اساس کلیه تشکیلات قشون ثابت ترتیب‌دادن دستجات و نیم دستجات به پستهای کوچک خواهد بود چرا که تمام خدمت و پیشرفت کار یک ژاندارمری کافی بسته به تأمین این پستهای می‌باشد.

۱) چنین است در اصل [کمپانی؛ = مجمع، دسته - کمپ = اردو، اردوگاه]. - م.

مادة پنجم - دستجات سیار برای اعزام به محلاتی که قشون ثابت نمی‌توانند آنجاما را منظم و آرام نمایند به کار بردۀ خواهند شد.

دستجات سیار بقرار ذیل تشکیل می‌شوند:

(۱) ژاندارمهای (به انضمام صاحبمنصبان و صاحبمنصبان غیر مأمور) که از یکی یا بیشتر ایالات برای تشکیل دستجات سیار گرفته می‌شود.

(۲) دستجات سیار دایمی که مثل سرباز گرفته و تربیت می‌شوند.

دستجات سیار موقتی ممکن است خارج از حدود خود فقط در موارد مستثنیه به امر دولت علیه خدمت نمایند. در موقع تشکیل این دستجات موقتی همیشه استعداد کافی برای انجام وظایف معمولی باقی گذارده خواهند شد. به این طریق هیچوقت کبیه افراد قشون هر یک از مراکز یا پستهای کوچک برداشته نخواهد شد.

دستجات سیار ژاندارمری در نقاط مرکزی مجتمع خواهند شد و مگر آنکه دولت علیه امر نمایند، خارج از حدود خود خدمت نخواهند نمود.

به کار بردن دستجات دائمی یا موقتی بسته به اوضاع و موقع خواهد بود (و نیز بسته به وسعت اقدامات و مقصد اعزام آنها و مسافت راه و غیره خواهد بود) تا حدی که ممکن است باید از عده قشون ثابت کم ننمود.

نمره - ۱۵۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۳ صفر ۱۳۳۰]

ضیاءالدوله

به وصول تلگراف دیروز شما من به قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز تعلیم دادم که ضیاءالدوله را اصرار به ترک قنسولخانه نماید. از قراری که حالا فهمیده ام دولت روس مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] را تعلیم داده اند که تقاضای تبعید او را به یک نقطه دور ایران بنماید - این باضافه معازاتی است که سفيرکبیر اعلیحضرتی مقیم سنت پطرزبورغ در تلگراف ۲۰ ژانویه خود مذکور داشته است.

تا آنکه دولت روس دست از این تقاضا برندارند، گمان می‌کنم ما باید بستی مذکور را در قنسولخانه نگاه داریم. من بنابراین به قنسول اعلیحضرتی تعلیم داده ام که اجرای تعليمات تلگرافی امروز صبح مرا به تأخیر اندازد.

نمره - ۱۵۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۲ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۳ صفر ۱۳۳۰]

پیشنهادات متعددالمال:

راجع به تلگراف ۳۱ ژانویه شما:

او ضایع امور طهران این مسئله را خیلی مهم می‌دارد که دولتین بدون فوت وقت
بایستی به سفرای خود مقیم طهران تعلیم دهند که به قراری که ذیلاً مذکور می‌گردد
به دولت ایران پیشنهاد نمایند:

۱- دولتین با هم ۲۰۰۰۰۰ لیرا (صد هزار لیرا هر یک) به دولت ایران مساعده
می‌دهند. از این مبلغ که برای احتیاجات بسیار لازمه مشخص شده یک‌صد هزار لیرای
آنرا که دولت اعلیحضرتی مساعده می‌دهند باید برای تشکیل ژاندارمری در جنوب
ایران تخصیص [داده] شود و خزانه‌داری کل باید نظارت به مصرف تمام این مساعده
داشته باشد. دولت اعلیحضرتی در صورتی که هر دو سفراء صلاح بدانند اعتراضی
ندارند که هر یک ۲۰۰۰۰۰ لیرا مساعده پدهند.

۲- یک اطمینانیه که عبارت آن را دو سفیرین بمناسبت پیشنهاد وزیر امور خارجه
روس نوشته باشند برای دولت ایران فرستاده شده به آنها اطلاع دهند که هیچیک از
دولتین بهیچوجه شاه مخلوع یا همراهان او را معاونت یا تشویق نخواهند نمود و از
شاه مخلوع درخواست خواهد شد از ایران خارج شود. مبلغ حقوق او همان خواهد بود
که تعیین شده و اعطای آن بشرط آن خواهد بود که تعهد نماید دیگر به خاک ایران
ورود ننماید مگر آنکه دولت روس ابتدا به این امر رضاخواهند.

۳- دو سفراء باید اعلام عفو عمومی را به دولت ایران ارائه طریق نمایند به
همین‌طور اخراج فداییان را؛ همینکه محمدعلی از ایران خارج گردد.

۴- دو سفراء ممکن است مذاکره مسئله تشکیل یک قشون کوچک ایرانی را با دولت
ایران بنمایند.

۵- از دولت ایران خواسته شود که پلتیک خود را با اصول معاهده انگلیس و روس
و فق دهند و فورمولی برای این مقصود طرح نموده عبارت آن را خود سفراء بنویسند.
اگر مسائل دیگر راجع به پریگاد قزاق و قرضه بزرگ و مجلس سنا قبل از آنکه
کمکی به دولت ایران برسد با آن مذاکره شود او ضایع ایران در این بین بدتر خواهد
شد و من امیدوارم شما بتوانید مسیو مازانف را ترغیب نمایید به مسیو پوکلیوسکی
[= پاکلوسکی] تعلیم دهد که بر حسب مراتب مسطورة فوق فوراً عمل نماید.

نمره - ۱۵۵

تلگراف سر جازج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳ فوریه ۱۹۱۲ [۱۳ بهمن ۱۲۹۰: ۱۴ صفر ۱۳۳۰]

شاه مخلوع

به مراسله ۱۷ ژانویه من رجوع فرمایید:

آخرین راپورتی که از قنسول روس مقیم استراپاد برای سفیر روس رسیده به این

مضمون است که عده استعداد شاه در حوالی استرآباد فعلای هزار نفر می‌رسد؛ یک دسته از قفقازیها هم جزو اینها هستند. از قراری که مذکور است اینها اعتماد به موقیت خود دارند و نقشۀ حمله به شاهروд را می‌کشند.

نمره - ۱۵۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳ فوریه ۱۹۱۲ [۱۳ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۴ صفر ۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف امروز صبح من فرمایید:

جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم مشهد مرا از نمایشاتی که به تقویت شاه مخلوع داده شده و محتمل است اسباب اغتشاش گردد مطلع نموده.

از قراری که راپورت داده شده یک دسته بزرگی از ترکمنها نزدیک شاهرود مشغول چیاول می‌باشند و اوضاع ایالت بطور عموم مغشوش است.

دولت ایران دیروز به من و همکار روسمیم شکایت نمودند که یوسفخان هراتی که در جنرال قنسولگری روس بست اختیار نموده و شخصی موسوم به اکبر بلند که یکی از اجزاء ایرانی جنرال قنسولگری است انقلاب مشهد را به صالح شاه مخلوع تشویق می‌نموده‌اند. مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] دیشب جنرال قنسول روس را تلگرافا [=تلگرافی] دستور العمل داد که جد و جهد کامل نموده از این انقلاب چلوگیری نماید.

نمره - ۱۵۷

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

طهران ۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۵ صفر ۱۳۳۰]

مساعدہ به دولت ایران

رجوع به تلگراف دیروز خودتان به سفیرکبیر اعلیحضرتی مقیم سنت پترزبورغ فرمایید:

مرنارد گمان می‌کند که ۱۴۰۰۰۰ تومان باید [برای] کلیه اسلحه ژاندارمری و ۲۸۰۰۰۰ تومان برای کلیه مصارف ششمایه ژاندارمری تعیین شود (به این مناسبت رجوع به تلگراف ۲ شهر جاری من فرمایید) من بنابراین سؤال می‌کنم آیا شرط عقل است که اصرار نماییم ۱۰۰۰۰۰ لیرا برای ژاندارمری جنوب تخصیص [داده شود؟]

به نظر من اینطور می‌رسد که گذارده شود من و سفیر روس به مشورت کفیل خزانه‌داری کل از بابت محل خرج این مساعدہ تصمیم [اتخاذ] بنماییم.

نمره - ۱۵۸

مکتوب وزارت خارجه به اداره هند

وزارت خارجه ۳ فوریه ۱۹۱۲ [۱۳ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۴ صفر ۱۳۳۰]

از طرف سر ادوارد گری وزیر امور خارجه تعلیم دارم که به مکاتباتی که سابقاً در خصوص مساعدة مبلغ ۴۰۰۰۰۰ لیرا از طرف دولت اعليحضرتی و دولت روس به دولت ایران رد و بدل شده رجوع نمایم و مخصوصاً به قسمت آخری مکتوب ۲۹ ژویت ۱۹۰۷ شما مشعر بر اينکه هرگاه لازم شود اشكالی نخواهد داشت که چند روز پس از اخبار هر مبلغی که تصمیم [گرفته] شود بنا بر قرارداد با دولت روس به دولت ایران مساعدة داده شود.

مارکس اف کرو از تلگرافاتی که با سفيرکبیر اعлиحضرتی مقیم سنت پطرزبورغ و سفير مقیم طهران رد و بدل نموده مستحضر است که اوضاع مالی حالية دولت ایران و اوضاع امور مملکت بطريق عموم یکدفعه دیگر بر مسئله ایران اهمیت داده و صلاح بودن دادن يك مساعدة فوري به دولت ایران در تحت ملاحظه دولتين می باشد.

اینك تعلیم دارم که سواد تلگرافی را که سر ادوارد گری در این باب به سر جارج بیوکانان مخابرہ نموده لفأ ایفاد دارم و شما را مطلع سازم که همینکه معلوم شد دولت روس به ارائه طریقهايی که در آن تلگراف شامل بوده رضا می باشند کاغذ دیگری بعنوان شما فرستاده شده و از شما درخواست می شود که سهم دولت انگلیس را که ۲۰۰۰۰۰ لیرا می شود از بابت عایدات هندوستان بنا بر قراری که داده شده است قبول نمایید.

امضاء لوئیس ملت

نمره - ۱۵۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۴ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۵ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۶ ژانویه من:

تلگراف ذيل از قنسول انگلیس مقیم شیراز رسیده: قوام من اطلاع می دهد که تلگرافی از محمدعلی خان به این مضمون برای او رسیده است که او مقصرين حوادث اخیره را به شیراز فرستاده است.

نمره - ۱۶۰

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۴ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۵ صفر ۱۳۳۰]

حاوي مضمون ملخص ۱ مکتوب ۷ فوریه می باشد:

آقا

به وصول تلگراف دوم شهر جاري شما بنا بر قراری که داده بودیم از وزیر امور

خارجه ملاقات نمودم ولی چون جناب معزی‌الیه آن وقت خیلی مشغول بود و نمی‌توانست از بابت جزئیات نکات متفرقه مندرجه اظهاریه متعددالمآل که بنا بود به دولت ایران داده شود مذاکره نماید من یادداشتی که متضمن پیشنهادات شما بود و مواد آن در جوف است نزد او گذاردم.

مسیو سازانف به من اظهار داشت که به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیم داده است با سر جارج بارکلی از بابت عبارت اظهاریه متعددالمآلی به دولت ایران مشورت نماید و به دولت مشارالیها نصیحت نماید که با شاه مخلوع مذاکره نموده او را ترغیب [به] ترک ایران نمایند و در ازاء آن حقوقی به وی اعطاء نموده و اعلام عفو عمومی نیز بدھند.

او اظهار داشت نمی‌تواند شرطی را که در مقابل اعطای حقوق شما پیشنهاد نموده‌اید قبول کند که شاه مخلوع وعده دهد بدون رضای دولت روس به ایران مراجعت ننماید. همینکه جناب معزی‌الیه را متذکر نمودم که او آن شرط را قبول نموده است (چنانچه در تلگراف ۲۴ ژانویه خود راپورت دادم) مسیو سازانف جواب داد که چون دولت روس نمی‌خواهد بگذارند شاه مخلوع در روسیه اقامت نماید نمی‌توانند مسئولیتی را که چنین شرطی متضمن می‌باشد بر خود گیرند و مخصوصاً چون نمی‌خواهند خود را در معرض اتهام به اینکه مربوط به مسئله مراجعت وی بوده‌اند، قرار دهند.

همینکه دوباره به مسئله مساعده رجوع نمود مسیو سازانف مرا اطلاع داد که وزیر مالیه از دادن چنین مبلغ زیادی که ۲۰۰۰۰۰ لیرا باشد به دولت ایران امتناع ورزیده است و اظهار داشت که حرف مسیو کوکوفتسوف این است که قانون او را اجازه نمی‌دهد چنین مبلغهای گزاف مساعده بدهد. بعلاوه به بانک روس در طهران خسارت وارد آمده و مسیو کوکوفتسوف نمی‌خواهد دیگر خسارت مالی به او وارد آید. من لزوم همراهی به دولت ایران را به مسیو سازانف اصرار نمودم و اظهار داشتم که دولت ایران به هیچ وجه پول ندارد و او را از قراردادی که دولتین در سال ۱۹۱۰ نمودند که متفقاً ۴۰۰۰۰۰ لیرا به دولت ایران قرض دهند متذکر ساختم جناب معزی‌الیه مرا اطمینان داد که بسیار مشتاق همراهی با دولت ایران می‌باشد و اظهار داشت به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیم داده است که با بانک پاریس و هلند مذاکره نموده ببیند حاضراند بهمین زودیها به مناسبت قرضه بزرگی که در مد نظر امت به دولت ایران مساعده دهند چرا که اگر آنها اطمینان مطلوبی از بابت این مسئله بدهند مسیو کوکوفتسوف آن را وثیقه کافی تصور نموده و حاضر خواهد بود که پولی را که لازم است بطور موقع مساعده بدهد. من به مسیو سازانف اصرار نمودم که فوراً در این باب به مسیو کوکوفتسوف نوشته و سعی کند او را راضی نماید مبلغ ۱۰۰۰۰۰ لیرا برای احتیاجات فوری دولت ایران بدهد و جناب معزی‌الیه وعده داد

این کار را به انجام رساند.

مسیو سازانف در ابتداء مایل بود اصرار نماید که به دولت ایران مساعده داده نشود تا آنکه آنها به شرایط مختلفی که دولت روس پیشنهاد نموده بود در مقابل همراهی و تقویت دولت مشارالیها قبول کنند، تن دردهند. من اشعار نمودم که مذاکره تمام این شرایط هفت‌ها یا ماه‌ها مول خواهد کشید و فوراً باید کاری کرد که اسباب رفع تشویش دولت ایران از بابت مالیه بشود. جناب معزی‌الیه بالاخره قبول نمود که پرداخت مساعدة اولی را متوجه به قبول این شرایط ننماید و اظهار نمود بایستی اصرار نماید که قبل از آنکه مساعدة دیگری پرداخته شود قرار و مداری از بابت آنها باید به عمل آید و قبل از آنکه ترتیبات قرضه دیگری به انجام رسد.

ملفووف نمره ۱۶۰

یادداشت

نظر بموقع حالية ایران دولت اعلیحضرتی بسیار مهم می‌دانند که به سفرای روس و انگلیس مقیم طهران اجازه داده شود بدون تأخیر پیشنهادات ذیل را به دولت ایران بنمایند:

۱- محض آنکه رفع احتیاجات فعلی دولت ایران بشود دولتين روس و انگلیس متفقاً مبلغ ۲۰۰۰۰۰ لیرا مساعده می‌دهند و نظارت مصرف آن باید با خزانه‌داری کل بوده و سهم ۱۰۰۰۰ لیرای انگلیس به مصرف تشکیل ژاندارمری جنوب ایران برسد. دولت اعلیحضرتی اعتراضی بر پرداخت مساعدة ۲۰۰۰۰ لیرا که هر یک از دولتين بدهند ندارند در صورتی که نمایندگان آنها در طهران آن را لازم بدانند.

۲- سفرای دولتين بایستی دولت ایران را اطلاع دهند که از محمدعلی خواهش می‌شود از خاک ایران خارج شود و نه دولت روس و نه بریتانیای عظمی، او یا هر یک از همراهانش را تقویت و تشویق نخواهند نمود. دولت انگلیس با ارائه طریق جناب مسیو سازانف موافقت دارند که مسوده نمودن عبارت این اظهاریه در این موضوع به نمایندگان دولتين در طهران واگذار شود و مبلغ حقوق بنا بر قرارداد مابین دولت ایران و شاه مخلوع تعیین گردد و شرطی که در مقابل آن داده می‌شود چنانچه سابق قرار داده شده‌این باشد که آن اعلیحضرت وعده دهنده دیگر بدون رضای دولت روس وارد خاک ایران نشود.

۳- سفرای دولتين باید اعلام عفو عمومی را به دولت ایران پیشنهاد نموده و دولت ایران قشون غیرمنظم خود را هنگامی که محمدعلی از خاک ایران خارج شود اخراج نماید.

۴- سفرای دولتين به دولت ایران اظهار نمایند حاضراند در باب تشکیل یک قشون کمی با دولت مشارالیها مذاکره نموده و طرح آن را بریزند.

۵- سفرای دولتين از دولت ایران خواهش نمایند تعهد نمایند که با اصول معاهده ۱۹۰۷ انگلیس و روس موافقت نمایند - طریقه این خواهش را باید به اختیار

سفراء واگذار نمود.

دولت بریتانیای عظمی را عقیده بر این است که اگر بدون تأخیر به دولت ایران تقویت داده نشود اوضاع از بد بدتر خواهد شد و بنابراین صمیمانه اعتماد دارند که دولت امپراطوری رضا خواهند داد که برای مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیمات فرستاده برای او توضیح نمایند که تمام مسائل دیگر از قبیل مسئله بریگاد قزاق و مجلس سنا و ختم عمل قرضه باید موکول به ملاحظة بعدی شود.

منت پطرزبورغ ۲۱ ژانویه (۳ فوریه) ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] دی ۳۰؛ یکم صفر ۱۳۳۰

نمره - ۱۶۱

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۴ بهمن ۱۲۹۰] ۱۵؛ ۱۲۹۰ صفر ۱۳۳۰

راجع به تلگراف ۲ فوریه سر جارج بارکلی:

دیشب مسیو سازانف به من اظهار داشت باید اصرار نماید که گذارده نشود ضیاءالدوله در طهران اقامت نماید و اظهار داشت از قراری که معلوم است مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] از تعلیماتی که در این خصوص برایش فرستاده شده زیاده از آنچه مقصود بوده تعبیر معنی نموده است و وعده داده که تعلیمات تازه برای او پفرستد.

نمره - ۱۶۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۴ بهمن ۱۲۹۰] ۱۵؛ ۱۲۹۰ صفر ۱۳۳۰

انقلاب مشهد

راجع به تلگراف ۳ فوریه سر جارج بارکلی:

در ضمن صحبتی که دیشب با مسیو سازانف داشتم جناب معزیالیه را از شکایات دولت ایران مستحضر داشتم و اظهار داشتم امیدوارم او به جنرال قنسول روس مقیم رشت تعلیم خواهد داد هر اقدامی که می‌تواند برای جلوگیری انقلابی که به تقویت محمدعلی می‌شود بکند.

من امروز برحسب خواهش مسیو سازانف یادداشتی در این موضوع برای ایشان فرستاده اسامی آنهايی را که دولت ایران از آنها شکایت کرده‌اند ذکر خواهم نمود.

نمره - ۱۶۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۵ فوریه ۱۹۱۲ [۱۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۶ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف دوم فوریه شما به سر جارج بیوکانان:

دولت روس به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیم داده‌اند که به اتفاق من به دولت ایران اصرار نمایند با محمد علی میرزا ابواب مذاکرات را مفتوح نموده آن اعلیحضرت را ترغیب به ترك ایران نمایند بشرط آنکه حقوق او مجدداً در حقش برقرار گردیده و به همراهان او عفو عمومی داده شود. سفیر روس اجازه دارد به دولت ایران اطلاع دهد که اگر مایل باشند ممکن است این مذاکرات توسط قنسول روس مقیم استرآباد به عمل آید و به او تعلیم داده خواهد شد به شاه مخلوع نصیحت نماید که شرایطی را که پیشنهاد شده قبول نماید و به او اشعار کند که اقدامات او بی‌حاصل می‌باشد و دولت اعیان‌حضرتی بهیچوجه او را نغواهند شناخت و دولتین انگلیس و روس هر دو تقویت مادی و معنوی به دولت ایران خواهند کرد. اگر این مذاکرات مشمر ثمری نشود قنسول روس سعی خواهد کرد که قفقازیانی [را]^[۱] که در استخدام محمد علی هستند اخراج نموده و ترکمنها را ترغیب به قبول عفو عمومی و اطاعت دولت مرکزی خواهد نمود.

چون خیلی لازم است بزودی یک اظهاری بشود من امیدوارم شما مرا مجاز خواهید نمود که هرگاه در حصول موقیت دولت روس به پیشنهاداتی که در تلگراف فوق الذکر نموده‌اید تأخیری واقع شود با سفیر روس در باب اظهاریه‌ای که او تعلیم دارد برای دولت ایران بفرستد، مشورت نمایم.

نمره - ۱۶۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۵ فوریه ۱۹۱۲ [۱۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۶ صفر ۱۳۳۰]^[۲]

کلnel سوئیزی ژاندارمری می‌خواهد چهار نفر صاحب منصبان سوئیزی دیگر برای ژاندارمری استخدام نماید. تصور می‌کنم اعتراضی برای این کار در میان نباشد — سفیر روس هم اعتراضی ندارد ولی مسئله را به سنت پطرزبورغ رجوع نموده است.

نمره - ۱۶۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی^۲

راجع به تلگراف ۳ فوریه شما اظهاریه‌ای که پیشنهاد شده است برای دولت ایران

۱) اصل ۲۹ فوریه که با نگرش پاسخ آن، ۵ فوریه درست است. — م.

۲) چنین است در اصل. تلگراف تاریخ مخابره ندارد. — م.

فرستاده شود - من با ارائه طریقی که در قسمت آخری تلگراف خود نموده اید موافقت دارم.

نمره - ۱۶۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۵ فوریه ۱۹۱۲ [۱۵ بهمن ۱۲۹۰] : ۱۶ صفر ۱۳۳۰
شاه مخلوع

بسیار لازم است که شاه مخلوع از ایران خارج شود چرا که حضور او در آنجا اسباب اغتشاش سخت شده و به دولت ایران فوراً تقویت شود. من بنابراین شما را اجازه نمی‌دهم به اتفاق همکار روسی خود و به طریقی که در تلگراف امروز خود ذکر نموده اید عمل نمایید.

نمره - ۱۶۷

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۵ فوریه ۱۹۱۲ [۱۵ بهمن ۱۲۹۰] : ۱۶ صفر ۱۳۳۰
آقا

سفیرکبیر روس در ۳۰ ماه گذشته از من ملاقات نمود که از طرف وزیر امور خارجه روس عقاید دولت اعلیحضرتی را در باب قرضه پیشنهادی به دولت ایران استفسار نماید.

سر آرتور نیکلسن اظهار داشت که مذاکرات راجع به قرضه بزرگ را ممکن است حالا به تعویق انداخت. چیزی که حالا حقیقتاً لازم است این است که به سفرای دولتين در طهران اجازه داده شود این پروگرام معتمد را که از برای اصلاحات می‌باشد و مخصوصاً در خصوص متنبه نمودن شاه مخلوع است به دولت ایران عرضه نمایند. بعلاوه جداً لازم است که قدری پول برای دولت ایران تهیه شود و دولت اعلیحضرتی برای انجام این مقصود پیشنهاد نموده بودند که پرداخت مساعدة ۲۰۰۰۰۰ لیرا که دولتين ابتداء می‌خواستند متفقاً بدهند تجدید شود. این مساعدتها ممکن بود از قرضهای که به عمل می‌آید مرجع گردد ولی سر آرتور نیکلسن اعتماد دارد که دولت روس رضا خواهند داد که سفرای دولتين در طهران به طریقی که در فوق اشاره شده بدون تأخیر عمل نموده و رئیس مجلس مشاوره روس مساعدة ۲۰۰۰۰۰ لیرا را از طرف دولت روس تصویب خواهند نمود.

کنت بنکندرف اظهار داشت که به مسیو سازانف تلگراف خواهد نمود.
امضاء گری

نمره - ۱۶۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۷ صفر ۱۳۳۰]

تلگراف ذیل را امروز قنسول اعلیحضرتی مقیم تبریز برای من فرستاده است:
چون ضیاءالدوله در ساعت معمولی امروز ظاهر نگردید من در اطاق او داخل شده
استونز و یک نفر از نوکرها هم همراه من بودند. او را دیدیم مرده و بر روی سینه
خود بر زمین افتاده و یک طرف قلبش را گلوه مجروح نموده بود. لباس او تمامًا در
بر و دکمه های پیراهن و نیم تنہ اش باز بود. اسباب اطاق همه بجای خود و منظم بود و
همه چیز دلالت بر انتحار می نمود.

من عقب دکتر فرستاده ام و نماینده کارگزار را هم دعوت کرده ام که در موقع
تفتیشات حاضر باشد. او چند کاغذ نوشته است. آنکه بعنوان من است در موقع
مذاکرات باز و قرائت خواهم نمود.

نمره - ۱۶۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۷ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۵ فوریه شما:

صاحب منصبان ژاندارمی سوئی، ما اعتراضی نداریم.

نمره - ۱۷۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۶ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۷ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۴ فوریه شما:

اظهاریه پیشنهادی به دولت ایران - به دولت روس اطلاع دهید که چون آنها در
اصل مسئله مساعدة ۲۰۰۰۰ لیرا اعتراضی ندارند ما پیشنهاد می کنیم که سهم
خود را که ۱۰۰۰۰ لیرا می شود فوراً بپردازیم و منتظر آن شویم که آنها قسمت خود
را بپردازنند. چرا که اگر فوراً پول به دولت ایران رسانیده نشود ما با اوضاع بسیار
سخت در شیراز مصادف خواهیم شد.

نمره - ۱۷۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۸ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۵ فوریه شما:

اظهار به دولت ایران در باب شاه مخلوع:

سفیر روس و من دیروز بر وفق ارائه طریقی که در تلگراف ۵ فوریه خود مذکور

داشتم به نایب‌السلطنه و وزیر امور خارجه اظهاراتی نموده یادداشتی به وزیر امور خارجه دادم. والاحضرت و جناب وزیر امور خارجه از طرف دولت ایران برای این ارائه طریق اظهار تشکر نموده و مداخله قنسول روس را در استراپاد قبول نمودند.

وزیر امور خارجه اول پیشنهاد نمود که ۳۶۰۰۰ تومان مبلغ حقوق باشد ولی ما اشعار نمودیم که یک مبلغ زیادتری باعث تسهیل مذاکرات خواهد گردید. بالاخره تصمیم [گرفته] شد که ۵۰۰۰۰ تومان که فوق هر مبلغی باشد به وی داده شود و سفیر روس به قنسول دستور العمل خواهد داد که از روی زمینه این مبلغ و عفو عمومی کامل مذاکره نموده و بطریقی که در تلگراف ۵ فوریه من بیان شده عمل نماید.

وزیر امور خارجه سخت اصرار داشت بر اینکه دولتين وثیقه بدنهند که بهیچوجه شاه مخلوع را نخواهند شناخت ولی همینکه فرمید ما معاز نیستیم این کار را بکنیم و چون فرمیدند رجوع این مسئله به دولتين متبعوتین خود باعث تأخیر عمل می‌شود جناب معزی‌الیه احتراز نموده که در این موضوع اصرار نمود و آن را شرطی قرار دهد که در مذاکرات نتوان از آن صرف نظر نمود و صمیمانه اظهار امیدواری نمود که دولتين به دادن چنین وثیقه رضا خواهند داد.

در مسئله عمل نمودن با شعاع‌السلطنه و سalarالدوله هم مذاکره شد و وزیر امور خارجه می‌خواست که املاک شعاع‌السلطنه ضبط باشد و به او حقوق جزئی داده شود. ما اشعار داشتیم که این مسئله با اعطای عفو عمومی کامل توافق نخواهد داشت و بعلاوه چون شعاع‌السلطنه با شاه مخلوع بوده و نفوذ کاملی داشت بهتر این بود که بهتر از این با وی عمل شود و حقوق زیادتری به او داده شود. وزیر امور خارجه قبول نمود که در اذای [=ازاء] حقوق جزئی املاک او را رد نماید. و اینطور تصمیم [گرفته] شد که با سalarالدوله مذاکره نموده املاکش را به او مسترد نمایند و چون خیلی بی‌چیز است به او و خانواده‌اش سالیانه ۱۲۰۰۰ تومان بدنهند در صورتی که تا ورود حکومت کرمانشاه مواطن انتظامات آنجا بوده و پس از ورود او مشاغل حکومتی را واگذار و از ایران خارج گردد. وزیر امور خارجه درخواست نمود که قنسولهای ما از طرف دولت ایران به این شروط با او مذاکره نمایند آیا تصویب می‌کنید که همینکه به سفیر روس همین‌طور تعليمات برسد به قنسول انگلیس تعلیم دهم این طور عمل نماید؟

نمره - ۱۷۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۸ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۶ فوریه ضیاء‌الدوله:

از قرار کاغذی که ضیاء‌الدوله به عنوان قنسول انگلیس نوشته بخوبی ظاهر می‌شود که او مرتكب انتشار شده است.

نمره - ۱۷۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۸ صفر ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۶ فوریه شما به طهران:
وزیر امور خارجه اعتراضی ندارد.

نمره - ۱۷۴

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۸ صفر ۱۳۳۰]
حاوی مضمون ملخص^۱ مکتوب ۷ فوریه است:

امروز بعد از ظهر که به ملاقات مسیو سازانف رسیدم که تعلیمات شما را که در تلگراف ۶ شهر جاری خود داده بودید انجام دهم، جناب معزیالیه به من اطلاع داد که مسیو کوکوفتسوف^۲ رضا داده است که ۲۰۰۰۰۰ لیرا مساعده داده شود بشرط آنکه سهم ۱۰۰۰۰۰ لیرا که دولت روس باید بدهند داده نشود تا آنکه دولت اعلیحضرتی قسمت خود را بدهند و اظهار داشت که او بعلاوه شروطی که در پنج فقره پیشنهادات مندرجہ در یادداشت ۳ فوریه من مذکور گشته شرایط دیگری در مقابل پرداخت این مساعده قرار نخواهد داد و تلگرافی [= تلگرافی] به مسیو پوکلیوسکی [= پاکلوسکی] خبر داده بود که او آن پیشنهادات را بکلی قابل قبول می‌داند اگرچه محض آنکه مراتب رسمی به عمل آمده باشد. خواهش کرده بود او نظریات خود را اظهار نماید و اظهار داشت که بایستی فهمیده شود که در باب شرایط مذکوره باید با دولت روس قرار و مداری داده شود و قبل از آنکه ترتیبات قرضه بزرگی به انجام برسد دولت روس می‌خواست آن قرارداد به عمل آید.

در ضمن صحبت مسیو سازانف مرا اطلاع داد که اوامر برای عودت عساکر روس از قزوین به رشت داده شده است.

نمره - ۱۷۵

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه
اداره هند ۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰ : ۱۸ صفر ۱۳۳۰]
آقا

از طرف وزیر هندوستان در مجلس مشاوره تعلیم دارم که وصول مکتوب مورخه ۳ فوریه ۱۹۱۲ شما را در باب مساعدۀ ۴۰۰۰۰۰ یا ۲۰۰۰۰۰ لیرا که پیشنهاد

(۱) اصل: ملخص. - م.

(۲) کوکوفتسوف، ولادیمیر نیکولا یویچ؟ - م.

شده دولتین انگلیس و روس به طریقی که ممکن است بعد از این با دولت روس قرار آن داده شود به دولت ایران قرض دهد، اطلاع دهم.

در جواب لازم است به شما اطلاع دهم که وزیر هندوستان نظر به طریقی که سابقاً در اینگونه موارد عمل نموده‌اند حاضر می‌باشند که در قرضه‌ای که دولت اعلیحضرتی خواهند داد سهیم شوند و او تصور می‌کند این قرضه بطور موقت خواهد بود و همینکه ترتیبات قرضه بزرگتری با دولت ایران داده شد این وجه مسترد خواهد گردید. مقصود عده از قرض دادن بالاتفاق از قرار مذکور این است که طوری اسباب آن برای دولت ایران فراهم آورده شود که بتواند در راههای جنوبی ایران امنیت را برقرار دارد.

همینکه وزیر هند مستحضر گردد که مبلغ ۱۰۰۰۰۰ یا ۵۰۰۰۰ لیرا هرچه بپاشد از طرف لرد کمیسیونرهای خزانه اعلیحضرتی داده شده او مبلغی بهمان میزان به حساب بانک شاهنشاهی ایران انتقال داده و تصور می‌کند توسط بانک مذکور چنانچه در موقع سابقه این وجوهات داده می‌شده پرداخته شود.

نظر به اوضاع غیرعادی که این مساعده در مقابل آن داده شده وزیر هند مایل می‌باشد که مسئله تأمین قرضه و صرف آن به عهده تعویق افتد تا آنکه دولت اعلیحضرتی و دولت روس فرصتی داشته باشند که آن مسائل را در تحت ملاحظه آورند.

امضاء ریچی

نمره - ۱۷۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰]

خزانه‌داری کل

من روز ۲ فوریه بنا بر اجازه ثلگرافی غرہ شهر جاری شما اظهاری به وزیر امور خارجه نمودم.

دولت ایران نه فقط بطور رسمی اعتراضی بین ضد قایم مقام مسترشوستر ننموده‌اند بلکه حالا مرا اطلاع می‌دهند که از آنجایی که انتخاب معاونین خارجه از طرف آنها محدود به دول صفار است استخدام هشت نفر بلژیکی را که بعای آمریکاییهای معزول برقرار شوند تصویب می‌نمایند.

نمره - ۱۷۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۳ فوریه من:

حرکات شاه مخلوع

جنرال قنسول روس مقیم مشهد به قنسول جنرال اعلیحضرتی نوشته است که او

برای آرام نمودن مردم آنچه بتواند خواهد کرد و او از حفاظت یوسفخان هراتی دست پرداشته است.

نمره - ۱۷۸

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰]
حاوی مضامون مراسله ۸ فوریه می باشد:

آقا

افتخار دارم ترجمة اظهاریه دولت امپراطوری را به وزیر امور خارجه که امروز در روزنامه افیشیل مسنجر بطبع رسیده و مشعن است بن اینکه لازم شده است قشون به استرآباد و بارفروش و مشهدسر برای حفظ جان و مال اتباع روس اعزام گردد لفآ ایفاد دارم.

امضاء جارج بیوکانان

ملفوظ نمره ۱۷۸

قنسول روس مقیم استرآباد اخبار وقوع اغتشاشات مهم را در ایالت مازندران که باعث ارتکاب قتل نفوس و غارتگری شده اعلام می دارد. از قرار معلوم مأمورین محلی کاری از دستشان برنمی آمد و نمی توانستند اقدامی بنمایند و هرج و مرج کلی در آن نقاط به ظهور رسید و بواسطه آنکه محل مزبور میدان جنگ محمدعلی شاه مخلوع و هرفداران دولت واقع شده بود بر هرج و مرج افزوده گردید - در میان عساکر شاه بی نظمی و اغتشاش شیوع دارد و ترکمنها و سایر پیروان شاه را با اشکال از غارت شهر بارفروش و ساری جلوگیری می نمایند.

نتیجه این اوضاع امور موقوف شدن کامل تجارت محلی و بست اختیار نمودن تمام تجارت از ترس جان خود در آژانس قنسولگری بارفروش شده است. نظر به خطر معلوم جان و مال اتباع روس و نظر به منافع تأسیسات ما در آن نقطه، قنسوله چون قشونی را که در تحت اختیار خود داشت (دو ستونیه قزاق و دو توپ مسلسل) کافی نمی دانست خواهش نمود که حتماً قشون امدادی برایش بفرستند. مقارن همین اوقات نمایندگان چندین ادارات تجاری مسکو که با مازندران تجارت دارند به وزیر امور خارجه تلگراف نموده درخواست دفاع از منافع خود نمودند. نظر به مراتب فوق تعليمات لازمه داده شده است که دو دسته پیاده نظام با دو توپ مسلسل و دو توپ کوهستانی به استرآباد و یکدسته با دو توپ مسلسل به بارفروش و یکدسته به مشهدسر اعزام گردد.

نمره - ۱۷۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۷ فوریه شما:

من با این پیشنهاد موافقت دارم که توسط قنسولهای کرمانشاه با سالار الدوله مذاکرات به عمل آید.

نمره - ۱۸۰

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰]
آقا

کنت بنکندرف امروز به من اطمینان داشت که بهمین زودی عساکر روس از قزوین عودت داده خواهند شد. نصف آنها به رویی عودت داده خواهند شد و نصف آنها به اردبیل و رشت خواهند رفت.

من اطمینان داشتم خیلی از شنیدن این مسئله خوشقت هستم و این مسئله خیلی ادبیاب تسکین خیال من میباشد که به شاه مخلوع اخطار شده است از ایران خارج گردد. ورود ناگهانی او باعث حرکت قشون یغتیاری از جنوب شده و برای مقابله با او دولت ایران آنچه عایدات داشته‌اند به مصرف رسانیده و میترسیده‌اند مراجعت او به تخت سلطنت باعث حدوث تلافیهای مخت از طرف او خواهد گردید و یکی از نتایج آن مسدود گردیدن راههای جنوبی و موقوف شدن تجارت انگلیس بوده است. بنابراین ما جهت خوب برای تصریح از اقدامات شاه مخلوع داشته‌ایم.

تا زمانی که در طهران حکومتی باشد که با منافع روس در شمال مخالفت داشته باشد من اینطور احسام می‌کرم که من نمی‌توانم آن حکومت را تقویت نمایم و نمی‌توانستم منتظر چنین امری از طرف دولت روس باشم اما حالا که رفع این مانع شده و حکومتی بین کار است که می‌فهمند باایستی منافع دولت روس را در شمال محترم داشته و نصیحت آن را بشنوند چنین حکومتی را باید تشویق و حمایت نمود. چیزی که باایستی معلوم گردد این است که آیا چنین حکومتی دوام خواهد گرد و آیا می‌تواند اقتدار خویش را در ایران حفظ نماید؟

امضاء گری

نمره - ۱۸۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۰ صفر ۱۳۳۰]

مساعده به دولت ایران:

تلگراف سفیر کبیر اعلیحضرتی را که از سنت پطرزبورغ مخابره نموده ملاحظه فرمایید:

دولت روس همکار رویی مرا اطلاع داده‌اند که به پرداخت مساعدة توأم مبلغ ۲۰۰۰۰ لیرا در تحت شرایطی که در ۵ قسمت تلگراف دوم شما که به سنت پطرزبورغ مخابره نموده‌اید اعتراضی ندارند ولی اصرار دارند بر اینکه این مساعده به دفعات و بن حسب مبلغی که هر دفعه دولت ایران احتیاج دارند داده شود از قراری که فهمیده‌ام آنها اصرار دارند که هیچ قسمی از سهم مساعده‌ای که دولت روس می‌دهند نباید داده شود تا آنکه بهمان اندازه دولت انگلیس بپردازند و آنها منتظرند صدی هشت صرف اخذ نمایند.

طریقہ پرداخت این پول به دفعات و مبلغهای جزو از طرف دولتين به نظر من ترتیب مهمی باشد.

دولت روس نیز اصرار دارند بر اینکه باید مصارف آن را در تحت کنترل قرار داد و اظهار نمی‌دارند که کنترل آن باید به دست کی باشد. شاید قصد آنها این باشد که سفارتین باید این کار را بکنند ولی عقیده من بن این است که همینقدر مکافی خواهد بود که خزانه‌دار کل بر وفق پروگرامی که خود او با مشورت سفارتین طرح نموده مصارف را کنترل نماید.

نمره - ۱۸۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۰ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۸ فوریه من:

من به مسیو سازانف اظهار داشتم تأسف دارم که لازم شده است قشون دیگری به شمال ایران اعزام شود. جناب معزی‌الیه اظهار داشت که دولت مجبور شده‌اند این اقدام را بنمایند بجهت اینکه اتباع روس جدا درخواست می‌نمودند از اینگونه وقایعی که در تبریز روی داده باید در مقابل هرگونه خطرات جلوگیری نمود و بهمین‌طور هرگاه اغتشاشات بسیار مهی هم به ظهور رسد او قادر نخواهد بود که در صورتی که فشار آورده شود که بعضی از نقاط شمالی را رون اشغال کند تا بشار ملت را بیاورد. استقرار انتظامات بهر شکلی هست باید به عمل آید و بهترین راه برای به دست آوردن آن این است که در نقاطی که ممکن است اغتشاشات در آنجا روی دهد دستیعات کوچک فشون روس اعزام شود و همین‌قدر که دیگر حضور آنها لزومی نداشته

باشد آنها را عودت دهند. او بطور معین نمی‌داند عده‌ای که به مازندران اعزام شده‌اند چقدر می‌باشد ولی عقیده‌اش بر این است که از سیصد نفر متوازن نخواهد بود. عده‌ای که در تلگراف دیروز خود مذکور داشتم خیلی اغراق است چرا که دستیجاتی که اعزام شده بودند بر عده آنها چیزی اضافه نشده است.

نمره - ۱۸۴

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۰ صفر ۱۳۳۰]

من سفیر ایران را دیروز ملاقات نمودم – او استفسار نمود آیا برای من ممکن نیست به دولت روس اصرار نمایم که با دولت اعلیحضرتی اتفاق نموده و وثیقه‌ای بدهند که در صورتی که شاه مخلوع به ایران مراجعت نماید هیچیک از دولتين او را نخواهند شناخت؟ او این را خیلی مهم می‌دانست که باید آن اعلیحضرت را از هرگونه اقدامی برای مراجعتش مأیوس نمود. من برای سفیر مذکور توضیح نمودم که مسیو سازانوف زیاده از یک دفعه تاکنون امتناع نموده بود از اینکه چنین وثیقه‌ای بدهد و حتی بی‌میل بود از اینکه در مقابل اعطای حقوق به شاه مخلوع شرعاً قرار داده شود که آن اعلیحضرت بایستی کلیتاً تعهد نمایند که بدون رضای دولت روس به ایران مراجعت ننمایند. من اظهار داشتم که اگر دولت ایران خودشان از شاه مخلوع نوشته بگیرند که بدون رضای دولت روس و بریتانیای عظمی مراجعت به ایران ننمایند دولت روس مسئله را به نظر دیگری خواهند نگرفت و من اشعار نمودم که چنین تعهدی احتمال خیلی کم می‌رود آن اعلیحضرت را از خلف قول خود دفعه دیگر ممانعت نماید.

من امروز صبح مسیو سازانف را ملاقات نموده و مفاد صحبت فوق را به او تبلیغ نمودم. او اظهار داشت اعتراضی نخواهد داشت شاه مخلوع چنین وعده را بدهد ولی باید بطور واضح معلوم گردد که دولت روس در این کار مداخله ننموده و دولت ایران آن اعلیحضرت را ترغیب به دادن آن نموده‌اند بدون آنکه کسی در مساعی آنها کمک نماید.

نمره - ۱۸۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۰ صفر ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۷ فوریه سر جارج بیوکانان:

دولت اعلیحضرتی مبلغ ۱۰۰۰۰۰ لیرا امروز از بابت شما به بانک شاهنشاهی سپردند. این وجه نصف مساعده‌ای است که دولتين باید بدهند و هر قدر از این مبلغ

را که بتوان کنار گذارد باید برای تشکیل ژاندارمری جنوب ایران تخصیص [داده] شود.

در صورتی که دولت روس موافقت نمایند من پیشنهاد می‌کنم که صرف بر تمام مبلغ ۲۰۰۰۰۰ لیرا باید از قرار صدی پنج باشد و محل پرداخت آن را باید گمرکات جنوبی یا سایر عایدات دیگر قرارداد و بالاخره بایستی از قسمت اول وجوهات قرضه بزرگی که پیشنهاد شده است ترتیب آن داده شود، پرداخته شود.

چون دولت روس موافقت خود را با پنج نکته که در تلگراف دوم فوریه خود به سنت پطرزبورغ مذکور داشته‌ام معلوم داشته‌اند شما ممکن است به اتفاق مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] شروع به نوشتن اظهاریه به دولت ایران بنمایید.

نمره - ۱۸۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۰ صفر ۱۲۳۰]

دولت روس را از تعليماتی که بموجب تلگراف امروز من در باب مساعده توأم به دولت ایران به سر جارج بارکلی داده شده، مستحضر دارید.

نمره - ۱۸۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۰ فوریه ۱۹۱۲ [۲۰ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۱ صفر ۱۲۳۰]

مساعده به دولت ایران:

رجوع به تلگراف ۹ شهر جاری من نمایید:

تلگراف دیشب من به شما ظاهر خواهد ساخت که پرداخت مساعده از طرف دولت روس بسته به ۵ شرایطی است که شما در تلگراف دوم فوریه خود به سفیر کبیر اعلیحضرتی مقیم سنت پطرزبورغ مغایره نموده‌اید. ممکن است برای حصول موافقت با شرط پنجم قدری اشکال در جلو باشد.

عبارت اظهاریه به دولت ایران باید بسته به این مسئله باشد که آیا این مقاصد و شرایط در آن گنجانیده خواهد شد و یا آنکه مسائل اخراج فداییان و قشون و شناختن معاهده را به عمل پرداخت مساعده مربوط نخواهد دانست و آن را فقط در تحت شرایط تأمین و صرف و مصرف بقاعدۀ آن خواهد پرداخت.

همکار روسی و من پیشنهاد می‌کنیم که از بابت قورمول راجع به شرط پنجم از دولت ایران خواهش بشود که تعهد نموده با اصول معاهده انگلیس و روس موافقت نمایند و گمان می‌کنم بایستی اقلاً ما این تعهد یا تعهد دیگری شبیه به آن را یک سابقه قرار دهیم اگرچه در حصول آن ممکن است دوچار اشکال شویم.

نمره - ۱۸۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۰ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۲۰ بهمن ۱۹۱۲] صفر ۱۳۳۰
رجوع به تلگراف ۸ شهر جاری من فرمایید:

همینکه همکار روسی، مرا اطلاع داد که جنرال قنسول روم مقیم مشهد را پورت
داده است که صدی نود از اهالی آن ایالت با شاه مخلوع همراه بوده و یحتمل اغتشاشات
سخت از تغییر مسلک بیطریق دولتين به وقوع خواهد رسید، من از مأذون سایکس
خواهش نمودم نظریات خود را در این باب اظهار نماید.

جواب او که به من رسیده بطریق ذیل است:

بلاشک اهالی عموماً از اوضاع حالیه تنفس دارند. این مسئله طبیعی است - ولی
اهالی چندان طرفدار هیچیک از دو طرف نمیباشند - شهر دارد کم کم آرام میشود.

نمره - ۱۸۸

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
منت پترزبورغ ۱۱ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۲۱ بهمن ۱۹۱۲] صفر ۱۳۳۰
راجوع به تلگراف ۹ فوریه شما:

وزیر امور خارجه در کاغذ شخصی خود مرا اطلاع میدهد که تحقیق خواهد نمود
ببیند وزیر مالیه از برای سهم مساعدته که دولت روس بایستی بدنهند چه میزان صرف
مطلوبه مینماید ولی عقیده اش بر این است [که] وزیر مالیه قصد داشت از قرار
صدی هفت و نیم یا هشت محسوب دارد و جناب معزی [الیه] اظهار میدارد که این
میزانی بود که برای مساعدته ای که برای پرداخت حقوق مستخدمین امریکایی به دولت
ایران داده شد محسوب گردید.

نمره - ۱۸۹

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۷ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۲۷ بهمن ۱۹۱۲] صفر ۱۳۳۰
آقا

در تعقیب مراسله ۲۱ شهر ماضی من افتخار دارم راپورت دهم که قشون شاه مخلوع
که چنانچه در مراسله مرقوم اظهار داشتم تا سمنان پیش آمده اند، مجبور به مراجعت
شده اند و یکدسته از مجاهدین در تحت فرمان منتصر الدوله که از قراری که حالا
راپورت داده شده شاهزاد را دوباره متصرف شده اند، آنها را در دویم ژانویه شکست
داده اند.

خبر غرب مشعر بر اینکه سالار الدوله دوباره کرمانشاه را قبضه نموده تصدیق شده

است: قنسول اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که او یکمیاز نفر با خود دارد و قصد دارد در فصل بهار باز هم قشون جمع کرده اقدام جدیدی برای وصول به پایتخت بنماید. شجاعالدوله از اشغال روسها استفاده نموده در دوم ژانویه با دویست نفر وارد تبریز گردید و ظاهراً حاکم واقعی آنجا می‌باشد.

این مسئله خیلی خوب است که قنسول روس شجاعالدوله را از اعلام شناختن محمدعلی به سلطنت منع نموده و از قرار معلوم دولت روس به اطمینانات خود که مسئله اقدامات نظامی دولت مشارالیها بیهیچوجه با آمال و آرزوهای محمدعلی در حصول سریع سلطنت مربوط نمی‌باشد پایبند شده و با صداقت عمل نموده‌اند. در مراسله فوق‌الذکر خود من راپورت دادم که به دولت ایران اطلاع رسیده که شجاعالدوله استعدادی به اردبیل فرستاده و از آنجا رشت را تهدید نموده است. این قشون که مرکب از ۱۵۰ نفر شاهسون می‌باشد روز ۱۳ شهر جاری در تحت شخصی موسوم به رشیدالسلطان وارد انزلی گردید ولی قنسول روس مقیم رشد در تحت اوامر سنت پطرزبورغ از آنها خلع اسلحه نموده و با کشتن آنها را به آستانه از آنجا آمده بودند، عودت داد. راپورتهای واصله از مشهد هم ظاهر می‌دارند که فشونی که عمال محمدعلی در عشق‌آباد جمع‌آوری نموده‌اند از طرف مأمورین محلی روس از ورود به خاک ایران منع شده‌اند.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۱۹۰

مكتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۹ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۸ دی ۱۲۹۰] [۱۳۳۰ محرم]

آقا

به استثنای یکی دو فقره نمایشات که بمجرد انفصال مجلس در ۱۴ ماه گذشته به وقوع پیوست چهار هفتۀ اخیره یک مدت آرام غیرمعمول طهران بوده است. بیم و وحشت من و کابینه از بابت اثرات قتل ثقة‌الاسلام در دهم محرم که روز عاشورای مسلمین است محققًا اغراق شده است. ظاهراً دولت خوب مشغول اوضاع طهران می‌باشد و بعلت قتل این ملا انقلاب مخصوصی در ایالات و ولایات محسوس نگردیده و این مسئله بواسطه طریقه سختی است که دولت اخیراً در جلوگیری از تلگرافات اتخاذ نموده‌اند.

از قراری که بر من معلوم شده دولت قصد دارند که انتخابات نمایندگان را برای مجلس جدید تا اندازه‌ای که امکان دارد به تعویق اندازند و حقیقتاً حالیه که تبریز که مرکز ملتیان می‌باشد اینقدر کاملاً در دست روسها می‌باشد ظاهراً کمی احتمال می‌رود که فشار مقاومت نشدنی برای تسهیل امر انعقاد پارلمان به دولت آورده شود.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۱۹۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۱ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] دی ۳۰؛ یکم صفر [۱۳۳۰]
آقا

افتخار دارم ترجمة حکم ۶ ژانویه را راجع به تعیین مسیو مرنارد به مقام کفالت خزانه‌داری کل ایفاد دارم.

امضاء جارج بارکلی

بنام اعلیحضرت سلطان احمد شاه
بر وفق پیشنهاد شورای وزراء ما بطریق
ذیل امر می‌نماییم:

مادةً اول - به ملاحظه تصمیم شورای وزراء که بر طبق عقیده کمیسیون مخصوص
که از طرف اعضای منتخبه پارلمان تشکیل شده نموده‌اند چون مستر مرگان شوستر از
مقام خزانه‌داری کل منفصل شده‌اند، مسیو مرنارد مدیر کل گمرکات موقتاً به مقام
خزانه‌داری کل تعیین شده‌اند.

مادةً دوم - بنابر این مسیو مرنارد از تاریخ این حکم مشاغل خزانه‌داری را در
تحت امر وزیر مالیه به عهده خواهد گرفت و از همان تاریخ تمام حوالجات و نوشتجات
خزانه‌داری باید به امضای ایشان رسیده بدون آن از درجه اعتبار ساقط خواهد بود.
مادةً سوم - کمیسیونی از طرف شورای وزراء تعیین و مجاز خواهد شد که به
محاسبات خزانه‌دار سابق رسیدگی نموده و آنها را به کفیل خزانه‌داری جدید تفویض
نماید.

مادةً چهارم - وزیر مالیه مسئول طریقة اداره نمودن و انجام وظایف خزانه‌دار کل
است و ایشان تعلیمات لازمه را پس از تصویب شورای وزراء برای مدیر موقتی خزانه
خواهد فرستاد.

مادةً پنجم - اجرای این حکم با وزیر مالیه است.
امضاء ابوالقاسم ناصرالملک نایب‌السلطنه
نجفقلی ا رئیس شوری

وثوق‌الدوله وزیر امور خارجه
قوام‌السلطنه وزیر داخله
ذکاء‌الملک وزیر عدلیه
معاضد‌السلطنه وزیر پست و تلگراف
غلام‌حسین وزیر جنگ
حکیم‌الملک وزیر مالیه

۱۵ محرم تنگوز ثیل ۱۳۳۰

[۱۹۱۲] دی ۱۲۹۰ : ۶ ژانویه ۱۹۱۲

نمره - ۱۹۲

مکتوب سو جارج بارکلی به سو ادوارد گری

طهران ۲۲ ژانویه ۱۹۱۲ [یکم بهمن ۱۲۹۰؛ ۲ صفر ۱۳۳۰]

آقا

افتخار دارم به شما اطلاع دهم که مسیو منارد مدیر کل گمرکات همین حالا صورت حساب گمرکات را برای چهار سال لغایت ۲۰ مارس ۱۹۱۱ نوشته است.

در بعضی مراکز از مستخدمین بلجیکی در ایران مذمت نموده‌اند که محاسب مخصوصی به محاسبات آنها رسیدگی ننموده چنانچه ملاحظه خواهد شد در کاغذی که مسیو منارد به وزیر مالیه نوشته و ترجمة آن در جوف است مسیو منارد حاضر است که به محاسبات اداره او رسیدگی شود.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ نمره ۱۹۲

مکتوب مدیر کل گمرکات به وزیر مالیه

طهران ۹انویه ۱۹۱۲ [دی ۱۲۹۰؛ محرم ۱۳۳۰]

جناب حکیم‌الملک وزیر مالیه در طهران

افتخار دارم خلاصه حساب اداره خود را (در مقام مدیر کل گمرکات ایران) برای منه قویی‌ثیل و پیچی‌ایسل و تنگوزئیل و ایتايل (۱۹۰۷-۱۱) [۱۲۸۵-۸۹؛ ۱۳۲۴-۲۸] لفاظ ایفاده دارم.

این حساب به چهار جدول منقسم گشته و بقرار ذیل است:

اول - حساب رسیدهای عایدات که در تمام ادارات گمرک مملکت داده شده و در طهران مرکزیت داده شده است.

دوم - حساب مصارف اداری در تحت اسامی مختلفه.

سوم - حساب پرداختها و پولهایی که از عایدات گمرک از بابت حساب دولت امانت گزارده شده.

چهارم - حساب پول موجودی در اختتام سال چهارم (ایتايل).

جزئیات محاسبات این چهار ساله یعنی محاسبات ادارات مختلفه در ایران و به همین طور محاسبات اداره‌مرکزی در صندوق آهن محفوظ می‌باشند به انضمام نوشت捷ات راجع به مصارف از قبیل حوالجات و رسیدهای صورت اجناس و غیره برای هر سال علیحده نگاه داشته شده که دولت توسط مأمورین خود به آنها رسیدگی نماید.

چنانچه جنابعالی ملاحظه خواهید نمود من خلاصه حساب اداره خود را بطبع رسانیده‌ام. مقصود از این کار این است که برای تمام اشخاصی که مربوط به مالیه مملکت بوده و مخصوصاً می‌خواهند عقیده‌ای که مبنی بر اطلاع کامل از جزئیات امور اداره

گمرکات باشد برای خود تشکیل دهنده سوادی از آن را بنا یشان بفرستم.
من مبادرت نموده از جنابعالی استدعا می‌کنم که هرگونه ملاحظاتی که معکن است
از رسیدگی به محاسبات مذکوره (که من مفتخرآ خدمت جنابعالی فرستاده‌ام و آنها را
با دقت کامل حاضر نموده برای واضح بودن و صحت آن توجه مخصوص نموده‌ام)
ارائه طریق شود به من اطلاع دهید.

امضاء مدیر کل گمرکات

نمره - ۱۹۳

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۲ ژانویه ۱۹۱۲ [یکم بهمن ۱۲۹۰؛ ۲ صفر ۱۳۳۰]
آقا

افتخار دارم خلاصه وقایع ایران را برای چهار هفته گذشته بطریق معمول ماهیانه
ارسال دارم.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ نمره ۱۹۳

خلاصه وقایع ایران برای چهار هفته لغایت ۲۲ ژانویه ۱۹۱۲
طهران

خزانه‌داری کل

کابینه در ۲۶ دسامبر به مستر شوستر اطلاع داد که چون دولت ایران اولتیماتوم
دولت روس را قبول نموده‌اند دیگر او را لازم نخواهند داشت. مستر شوستر در ۱۱
ژانویه [۲۰ دی، ۲۰ محرم] از طهران حرکت کرد و مسیو مرنارد مدیر کل گمرکات
به مقام کفالت خزانه‌داری کل تعیین گردید که از ۶ ژانویه مشغول کار شود، اگرچه
تا ۱۱ ژانویه مشغول کار نگردید.

ژاندارمری خزانه در ۹ ژانویه سپرده به صاحب منصبان سوئی گردید.

مستر کرنز و سایر مأمورین امریکایی که قبل از تحت مستر شوستر بودند هنوز در
طهران می‌باشند ولی احتمال نمی‌رود توقف نمایند.

کابینه

کابینه که تاکنون تغییر ننموده ظاهرآ خوب مشغول اصلاح امور هستند. اخبار قتل
ملای بزرگ تبریز از طرف روسیان در غرّه ژانویه چنین می‌نمود که تهدید به استعفای
کابینه و تجدید اغتشاشات در مرکز کند چرا که آن روز ۱۰ محرم که روز عزای
بزرگ مسلمین است می‌باشد ولی هیچگونه اغتشاشی رخ ننمود.

مطبوعات

از زمان انفال مجلس روزنامه‌جات محلی تماماً ناپدید شدند. دولت مطبوعات دموکراتی را بعلت آنکه از دولت انتقاد نموده بود[ند] موقوف داشتند و روزنامه مجلس هم برای آنکه تلگراف مهیجی از علمای نجف درج نموده و به عشایر اصرار نموده بود بس خدا تعازات خارجه مقاومت نمایند موافق گردید. یک روزنامه رسمی موسوم به آفتاب فعلًا بطبع می‌رسد.

تبریز

در عرض جنگ از ۲۱ الی ۲۴ دسامبر روسیان چندان پیشافتی در مقابل ملتیان که در ارگ متوقف گردیده بودند ننمودند. در تمام این مدت کسی دیگر در جنرال قنسولگری رومن نمانده و مکرراً به آن حمله می‌شد.

روز ۲۵ شلیک در کار نبود و مابین قنسولگری روس و فرمانده نظامی باب مخابرات مفتوح بود.

روز ۲۶ دسامبر قریب ۸۰۰ نفر قشون امدادی روس با چهار توپ وارد شدند و نتیجه این شد که روز بعد فداییان از ارگ خارج شده و از هم متفرق شدند.

جنرال وردنف در ۳۰ دسامبر با دو رژیمان پیاده نظام وارد شده و شهر را قبضه نمود.

در غرّه ژانویه ۷ نفر از ملتیان معتبر و ثقة‌الاسلام که یکی از مجتهدین بسیار محترم می‌باشد در محکمة نظامی محاکمه شده و مقتول گردیدند. در ۲۰ ژانویه با پطرس ملک ادرسیان یکی از ارمنیهای معتبر تبریز هم همین معامله به عمل آمد.

در حالتی که این را می‌نویسیم روسها شهر را تماماً تصرف کرده‌اند و بازارها باز است و اهالی که در جنگ اخیر شرکت ننمودند عموماً اغلب‌هار میل برای صلح می‌نمایند.

جنرال قنسول روس را پورت می‌دهد که یک نفر صاحب منصب و ۳۹ نفر مقتول و ۵ نفر صاحب منصب و ۴۵ نفر مجروح گردیده‌اند و نسبت قطع اعضای مردگان و اذیت و آزار مجروهین را به فداییان می‌دهد.

نسبتهای اعمال خلاف انسانیت از طرف مأمورین محلی ایران به عساکر روس کذب است.

نایب‌الایاله ضیاء‌الدوله برای آنکه رفع مسئولیت بیش از این را بنماید در قنسولگری انگلیس پناهندۀ گردید.

شجاع‌الدوله در دوم ژانویه با ۲۰۰ نفر وارد شهر گردید. اهالی ورود او را تبریک گفتند چرا که کسی دیگر که بتواند وظایف ایالت را انجام دهد نبود.

استعداد تخمینی عساکر روس در آذربایجان بقرار ذیل است:

در تبریز ۳۰۰۰ نفر با ۱۶ توپ

در مرند ۱۰۰۰ نفر با ۴ توپ

در اردبیل
جمع

۱۰۰۰ نفر
۵۰۰۰ نفر با ۱۸ توب

گیلان و مازندران

از ۲۱ دسامبر دیگر در رشت اغتشاشی به ظهور نرسیده.
ویس قنسول اعیین‌حضرتی مقیم رشت را پورت می‌دهد که شاه مخلوع با ۳۵۰ نفر
از همراهان خود هنوز در خواجه‌نفس می‌باشد.
بازارهای رشت متدرجاً باز می‌شوند ولی تمام ادارات دولتی باستثنای اداره پست
و تلگراف بسته است.

مأمورین محلی روس هنوز مشغول تفتيش اسلحه و اشخاصی که می‌خواهند دستگیر
نمایند می‌باشند. قریب ۱۲ نفر از محترمین ایران را دستگیر و به روییه تبعیدشان
نمودند ولی مأمورین محلی روس آنها را به رشت عودت دادند که در محکمه نظامی
محاکمه شوند.

رشید‌السلطان یکی از پیروان شاه مخلوع در ۱۳ ژانویه با ۱۵۳ نفر سوار شاهسون
به انزلی وارد شد و روسها از آنها خلع اسلحه نموده و بعد از آن آنها را به آستانه
که از آنجا آمده بودند عودت دادند.

از قزوین قشون امدادی برای عساکر روس به انزلی و رشت رسیده و عدد آنها
فعلاً به ۲۰۰۰ نفر با ۱۴ توب مسلسل می‌رسد. در قزوین ۲۵۰۰ نفر با ۸ توب
می‌باشند.

مشهد

از قرار راپورت واصله شهر آرام است ولی احساس بر ضد روسها و ما دوام
دارد.

همراهان شاه مخلوع را یک دسته ۹۰۰ نفری سوار در سوم ژانویه در دامغان شکست
داده و منهزماً به یک نقطه معاطی مابین دامغان و شاهرود عودتشان دادند. عساکر
دولتی در ۹ ژانویه از دامغان به طرف شاهرود حرکت کردند.

در عشق‌آباد برای شاه مخلوع قشون جمع‌آوری می‌شود. او در کرانودسک هم
همال دارد ولی از قرار اطلاعات اخیره روسها عساکری را که جمع‌آوری می‌شود
پس می‌فرستند.

علاوه مستحفظین قنسول‌لغانه قریب ۲۵۰۰ نفر قشون روس با هشت توب و پانزده
توب مسلسل در خراسان می‌باشند.

اصفهان

نمایشات بر ضد خارجه چندان اثری بر تجارت خارجه نداشته است.
راپرت چندین فقره سرقت در دور و حوالی ایالت داده شده است. بر عدد دهاتیان

که بدینگتی آنها را به سرقت و ادار نموده است افزوده می‌شود.
سردار ظفر به حکومت اصفهان تعیین گردیده ولی هنوز از طهران حرکت نکرده است.

سردار اشجع حاکم مستعفی در ۱۴ ژانویه از اصفهان به طرف چهارمحال حرکت نمود.

سردار فاتح (معین همایون) برادر سردار اشجع در ۲۵ دسامبر با ۲۰۰ نفر و دو توپ کوهستانی وارد شد و به جنرال قنسول اعلیحضرتی اطلاع داد که از مساعی خود برای دستگیری نایب‌حسین که به بیابانک فرار نموده و نمی‌توانست او را از آنجا تعاقب گند نتیجه حاصل نکرده است.

سردار فاتح با برادرش در ۱۴ ژانویه از اصفهان حرکت نمود.

یزد

امیر اعظم ایالت کرمان در اوخر دسامبر به طرف تفت حرکت نمود که لوطنی‌هایی را که مسئول این همه سرقت‌ها در آن ایالت بودند تنبیه نماید. او قدری خسارت به آنها وارد آورده و مقامات آنها را در تفت غارت نمودند ولی رئیس لوطنی‌ها به فرار موفق گردید.

اوپای مالی بسیار نامناسب است. بعلت ناامنی طرق بانک شاهنشاهی ایران چند ماهی است نتوانسته است از خارج وجه نقد تحصیل نماید و وجهات ذخیره آنها آنقدر کم شده است که مجبور به محدود ساختن معاملات خود شده‌اند.

در ۲۴ دسامبر بر یک دسته پنجاه نفری از قشون سواره هند مرکزی در تحت مأمور بردو در وقتی که از شیراز به طرف کازرون می‌آید که دسته دیگری از همان قشون را که از بوشهر به مراغه مسیر اسماارت می‌آمدند استقبال نماید، در نزدیکی کتل‌دختر حمله شده و یک نفر از آنها مقتول و یک نفر مجروح گردید.

در ۲۶ دسامبر این دستجات نزدیک کاروان‌سرای راهدار یکدیگر را ملاقی شده و وقتی که از حدود آنجا می‌گذشتند تفنگچی‌های کاروان‌سرا بر آنها شلیک نمودند. هساکر بنا بود در راه تاکنون جنگ کنند و مردان مسلح از دهات در عرض راه بیرون آمده و در حمله شرکت می‌نمودند.

در همان اول جنگ مسیر اسماارت مجروح گردید و در وقتی که اسبش بتاخت می‌آمد که به دسته آنها ملحق شود مکشوف گردید که مفقودالاثر می‌باشد. یکی از مستخدمین مریضخانه هم که مجروح گردیده بود عقب مانده بود.

محمدعلی‌خان کشکولی که یک قسمت از راه کازرون سپرده به اوست مسیر اسماارت و مستخدم مریضخانه را در شاهپور به چادر خود برده و جراح ایرانی برای معاينة او حاضر گرد و در ۲۹ دسامبر آنها را به کازرون آورد. تلفات در این حمله دو نفر از همراهان مقتول و یکی از همراهان مفقود مسیر اسماارت و مستخدم مریضخانه و ۷ نفر سوار و یکی از همراهان مجروح گردیدند.

کلنل دوگلاس همینکه اخبار حمله اول را شنید یک دسته ۵۰ نفری به دشت ارجن فرستاد و همینکه خبر حمله دوم به او رسید خود او در ۲۷ دسامبر با یکصد نفر از شیراز به طرف دشت ارجن و کتل دختر حرکت نمود.

در ۲ ژانویه دسته مأذور برداود با تمام مجروحین آنها در کتل دختر به کلنل دوگلاس ملحق گردیدند و تمام آن قشون بدون حادثه دیگری به طرف شیراز مراجعت نموده و ۵ ژانویه بدانجا وارد گردیدند.

مخبر السلطنه به فرماننفرمايی فارس تعیین گردیده ولی هنوز از طهران حرکت ننموده است. قوام‌الملک در این ضمن به کفالت ایالت باقی است و در شیراز امنیت پرقرار می‌باشد.

سیستان

بحران در شمال ایران به سیستان و قائن [=قائ] اثری ننموده است. از قرار راپورتهای اخیره تا اندازه‌ای که به تجارت انگلیس مربوط است راهها آمن بودند.

کرمان

از قرار راپورتی که واصل شده شهر کرمان آرام است.

رفعت نظام باز هم مشغول تحریک اجزاء تلگرافغانه پر علیه [=علیه] ما است. از قرار راپورتهای اخیره، راهها به حال نامناسبی می‌باشند و سارقین مأمورین اداره تلگرافغانه را در موقعی که برای تفتیش گردش می‌کنند غالباً غارت می‌کنند.

کرمانشاه

از زمان ورود سالارالدوله در ۱۵ دسامبر در شهر جنگ نبوده و شهر حالا آرام است.

از زمان ورود سالارالدوله، اعظم‌الدوله ناینده دولت مرکزی در قنسولخانه انگلیس پناهنده شده است.

اهواز

از قرار راپورت انقلاب در آن ناحیه دوام دارد. اگرچه قوافل از اصفهان ایاب و ذهاب می‌نمایند نمی‌توان گفت که راه بختیاری را درست محافظت می‌کنند. بختیاریها قرارداده‌اند امیر مجاهد را به حکومت بهبهان تعیین نمایند و این خود امنیت راه را تأمین می‌نماید. بیکاری و مشغول نبودن دستجات سارقین از قرار مذکور بعلت سختی هوا بوده است.

لنگه

قریب ۴۰۰ نفر از تجار و سایرین با خانواده‌های خود در ماه نوامبر از لار به لنگه وارد شدند.

آنها اظهار می‌دارند که چون از چندی به این طرف تجارت موقوف بوده آنجا را ترک نموده و قصد سکونت در لنگه و دبای [=دوبی] دارند.

نمره - ۱۹۶

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۳ ژانویه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۳ صفر ۱۳۳۰]

آقا

از زمان نوشتن مراسله ۲۴ دسامبر خود در خصوص اوضاع راههای جنوبی، دیگر راپورت سرقت اجناس انگلیسی مابین شیراز و اصفهان نرسیده اگرچه بعضی قطعات راه آنقدر ناامن بوده که صلاح نبود اجزاء اداره برای تفتش خطوط تلگراف حرکت کنند و سارقین هنوز حوالی آباده را اشغال نموده بودند. از قرار معلوم هوای سرد به طریق معمول عده زیادی از سارقین را بجهات دیگر حرکت داده و چندین قواقل در ابتدای ماه دسامبر از عبور اسکادران [=اسکادران] عساکر هندی انگلیس به طرف شمال استفاده نموده به اصفهان رفتند که مسافت خود را تسریع نمایند.

به استثنای حمله‌ای که به عساکر ما در کازرون شده من اطلاعی از بابت اوضاع راه بوشهر الى شیراز ندارم مگر راپرتی که از آژانس تلگرافی رسید مشعر بر اینکه راه مذکور بخوبی امن بود ولی مستعفظین راه از مردم پولهای گزاف بزور می‌گرفتند. راه مابین اصفهان و طهران به یک حال حزن‌انگیزی است و علت آن اقدامات نایب‌حسین و چپاول بختیاریهای سیار می‌باشد.

چون رئیس گاریخانه بواسطه خساراتی که از سرقت اسبها و غیره به او وارد می‌آمد و دولت از جبران خسارات مذکور بی‌میل بود حمل و نقل پسته بکلی مابین مرکز و نقاط جنوبی و مرکزی ایران مقطوع و موقوف گردیده بود. همین تازگی مجددآ ایاب و ذهاب پسته شروع گردید ولی مدیر بلجیکی پستخانه به من اظهار داشت که اگر نتواند قرار و مدار پولی با نایب‌حسین بدهد بیم آن می‌رود که دوباره حمل و نقل پسته موقوف گردد.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۱۹۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۲ فوریه ۱۹۱۲ [۲۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۳ صفر ۱۳۳۰]
عساکر روس در قزوین:

سفیر روس مرا اطلاع می‌دهد که او از پابت اوامر برای عودت عساکر قزوین به رشت چیزی نشنیده است (رجوع به قسمت آخری تلگراف ۷ فوریه سر جارج بیوکانان نمایید).

امکان دارد که وزیر امور خارجه روس به حرکات عساکر که در تلگراف غرہ ماه گذشته راپرت دادم اشاره می‌نمود. از آن وقت تاکنون از آنچه از پابت حرکات عساکر به من راپرت داده شده معلوم می‌شود که آنها بیشتر از رشت به قزوین حرکت کرده‌اند تا از قزوین به رشت.

حال که به شاه مخلوع نصیحت داده شده که از ایران خارج شود یکی از اعتراضات بر علیه [=علیه] حضور قشون را که آنها امید رجعت وی را به تخت سلطنت تشویق می‌نمایند، بر طرف می‌نماید. من شک دارم از اینکه آیا شرط عقل است که به دولت روس فشار وارد آورده شود که علی‌العاله قشون خود را از قزوین عودت دهند؟ و گمان می‌کنم خوب است ما صبر کنیم تا فداییان اخراج شوند.

نمره - ۱۹۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۱۲ فوریه ۱۹۱۲ [۲۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۳ صفر ۱۳۳۰]
مساعدة مشترکه به دولت ایران:

راجع به تلگراف ۹ فوریه شما - شما هر وقتی که مناسب می‌دانید سهم مساعدة ما را بدهید.

از پابت کنترل مصارف، طریقه‌ای که در تلگراف خودتان ارائه طریق نموده‌اید مکفى خواهد بود. میزان صرف را که نباید متجاوز از حدی هفت یا کمتر از حدی پنج باشد شما باید به اتفاق همکار روسی خود عمل آن را بگذرانید.

نمره - ۱۹۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۱۲ فوریه ۱۹۱۲ [۲۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۳ صفر ۱۳۳۰]

لطف نموده مسیو سازانف را از تعليماتی که امروز برای سر جارج بارکلی ارسال شده مستحضر داشته به او اظهار دارید که ما در صورتی که او همانطور اقدامی که ما در مورد سهم مساعدة خود به دولت ایران نموده‌ایم بنماید، مسروور خواهیم شد.

نمره - ۱۹۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۲ فوریه ۱۹۱۲ [۲۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۳ صفر ۱۳۳۰]

تصویر می‌کنم که لزوم اعزام قشون دیگر به شمال ایران که شما در تلگراف ۹ فوریه رجوع بدان نموده بودید، چنان به نظر می‌رسد بطور مستقیم یا غیرمستقیم بواسطه اغتشاشاتی بوده است که از حضور محمدعلی به ظهور رسیده است. من متأسف هستم که دولت روس مجبور به این اقدام شده‌اند ولی از طرف دیگر من از عودت عساکر از قزوین خوشوقت هستم چرا که از آن بخوبی ظاهر می‌گردد که دولت روس مایل به استقرار انتظامات و برقراری اقتدار دولت ایران می‌باشد بدون آنکه در هر جائی که ممکن است عساکر روس مداخله نمایند و در صورتی که دولت ایران نسبت به منافع دولت روس در شمال بطريق دوستانه عمل نمایند.

شما ممکن است به این مضمون با مسیو سازانف صحبت نمایید.

نمره - ۱۹۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۲ فوریه ۱۹۱۲ [۲۲ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۳ صفر ۱۳۳۰]

کرمانشاه - تلگراف ۲۲ دسامبر گذشته مرا ملاحظه فرمایید:

از قرار تلگرافی که از قنسول اعلیحضرتی مقیم کرمانشاه رسیده سالارالدوله به ورود استعداد حکومت در ۸ فوریه فرار گرد.

نمره - ۲۰۰

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

صفت پطرزبورغ ۱۴ فوریه ۱۹۱۲ [۲۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۳۰]

مسیو سازانف امروز مرا اطلاع داد که تعلیمات برای قنسول روس مقیم استرآباد فرستاده شده که به شاه مخلوع بفهماند که از مقاصد خود نتیجه نخواهد برد و به او بگوید که اگر فوراً از ایران خارج شود دولت روس مساعی خود را برای تحصیل حقوقی برای او به کار خواهند برد و فقط نصیحتی که به او می‌توانند بدند این است که این شرایط را او قبول کرده بروند.

مسیو سازانف در این ضمن به من اظهار داشت که دولت روس قبول نموده‌اند سپهبدار در تبریز به جای شجاع‌الدوله منصوب گردد و مقام دیگری به شجاع‌الدوله تفویض شود.

نمره - ۲۰۱

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۱۴ فوریه ۱۹۱۲ [۲۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۲۰]
راجع به تلگراف ۱۲ فوریه شما:

من امروز مضامین تلگراف فوق الذکر شما را به مسیو سازانف رسانیده استفسار نمودم که آیا برای عودت عساکر اقدامات فعاله تاکنون به عمل آمده یا نه؟ مسیو سازانف در جواب اظهار داشت که بعقیده وی عودت عساکر شروع گردیده و اوامر لازمه فرستاده شده و در هن صورت پس از مدت قلیلی تمام قشون از قزوین عودت داده خواهند شد.

نمره - ۲۰۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۱۴ فوریه ۱۹۱۲ [۲۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۲۰]
مساعده به دولت ایران:

راجع به تلگراف ۱۲ فوریه شما:

مسیو سازانف اظهار می‌دارد که مسیو کوکوفتسوف هنوز خیال می‌کند که ما نباید میزان صرف را کمتر از صدی هشت قبول کنیم و وعده می‌دهد که او را ترغیب نماید میزان آن را به صدی هفت تخفیف بدهد چرا که این را مهم می‌داند که دولتين باید هر دو همان میزان صرف را قرار دهند. او بنابراین به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] دستور العمل خواهد داد که با سر جارج پارکلی متفقاً عمل نموده ترتیب این مسئله را از روی زمینه‌ای که شما ارائه طریق نموده‌اید بدهند.

مسیو سازانف نیز اظهار داشت که مسلم است این مساعده فقط به این شرط داده می‌شود که دولت ایران پنج فقره شرایط مندرجہ در تلگراف دوم فوریه شما را قبول کنند و مخصوصاً پیشنهاد پنجم شما را در باب شناختن معاهده انگلیس و روس. از اول قصد او این بود که پرداخت مساعده مشروط به قبول این پیشنهادات باشد و ملاحظة مسائل دیگر را از قبیل مسئله بریگاد قزاق و مجلس سنا و غیره را تا زمانی که در مسئله قرضه بزرگ مذکوره شود به تعویق اندادته است.

تأسف دارم از اینکه در تلگرافات سابقه راجع به این مسئله من عقاید مسیو سازانف را بخوبی واضح نکرده‌ام.

نمره - ۲۰۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ فوریه ۱۹۱۲ [۲۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۶ صفر ۱۳۲۰]

تلگراف ذیل که مورخه دیروز است از طرف کفیل قنسولگری تبریز برای من رسیده است:

شجاعالدوله کفیل ایالت از من ملاقات نمود و من از او بازدید نموده‌ام. از قراری که فهمیده‌ام او بن ضد حکومت حاضره است ولی اگر سپهبدار اعظم باشد اوامر دولت را اطاعت خواهد کرد. از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام اجلسات سری برای مذاکره مسئله امکان عودت شاه مخلوع منعقد می‌شود. از قرار مذکور عضو معظم این اجلسات رشیدالملک می‌باشد اعیان و علماء هم در این اجلسات حضور بهم رسانیده‌اند و نیز شهرت زیاد دارد که هیئت بزرگی از علماء و اعیان از طهران برای برگردانیدن شاه مخلوع حرکت کرده‌اند و مذکور است که مجلل به شاه مخلوع ملحق گردیده و شجاعالدوله او را فرستاده است و راپورت فرستاده شده که عساکر در میانچ اجتماع نموده‌اند. از قراری که می‌شنوم عده‌ای سوار به رشت فرستاده شده است.

بزرگ علمای تبریز را که ملتیان تبعید نموده بودند با شجاعالدوله مراجعت نمود و چون نتوانست تحمل اوضاع موجوده را بنماید سه روز قبل از این از شهر خارج گردید.

نمره - ۲۰۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ فوریه ۱۹۱۲ [۲۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۶ صفر ۱۳۲۰]

دوگلاس راپورت می‌دهد که موعد اجاره هفتارتی که به دست اسکادرن در اصفهان می‌باشد بهمین زودیها منقضی خواهد شد و می‌توان آنرا به قیمت مناسبی تجدید نمود. او استفسار می‌کند که آیا فرض او در اینکه رژیمان مذکور در تابستان در محل حاليه خود می‌مانند صحیح است و آیا او ترتیبات لازمه را باید بدهد؟

نمره - ۲۰۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه ۱۵ فوریه ۱۹۱۲ [۲۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۶ صفر ۱۳۲۰]

از مسیو سازانف تحقیق نماید که آیا اگر من علناً اظهار نمایم که دولت روس با این پیشنهاد موافقت دارند که دولتين باید تعیین مسیو مرنارد را به مقام کفالت خزانه‌داری کل شناخته و شناختن تعیین قطعی او را موكول به آته نمایند و اگر دولت ایران برو علیه [=علیه] تعیین وی اعتراضی داشته باشند با خودشان است که

کاندیدای دیگری را نشان بدهند، او اعتراضی خواهد داشت؟

شما باید نیز از مسیو سازانف بپرسید آیا موافقت دارد به اینکه من اظهار نمایم که دولت روس قصد ندارند اجازه دهنده شاه مخلوع در خاک روسیه سکونت اختیار نماید و آنها حاضر نیستند وثیقه بدهند که او دیگر به خاک ایران مراجعت نخواهد نمود، یا آنکه تعهدی نمایند که آخرالامر وسیله این شود که نسبت نقشه‌ریزی برای مراجعت او به دولت روس داده شود (رجوع به تلگراف ۴ فوریه خود نمایید).

نمره - ۲۰۶

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پترزبورغ ۱۶ فوریه ۱۹۱۲ [۲۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۶ صفر ۱۲۳۰]

حاوی مضمون مراسله ذیل مورخه ۲۰ فوریه می‌باشد:

آقا

افتخار دارم سواد یادداشتی را که در مقابل آن دولت روس را ضمیمه خواهند شد با دولت اعلیحضرتی متفقا هر کدام ۱۰۰۰۰۰ لیرا به دولت ایران مساعده بدهند لفأ ایفاد دارم.

دولت روس تصور می‌کنند که اگرچه بعضی از شرایطی که در تلگراف دوم شهر جاری شما مذکور گردیده به انجام رسیده است، سفرای روس و انگلیس در طهران با وجود این باید مراسله متعددالمالی به دولت ایران نوشته و تمام شرایط دولتين را در آن مذکور دارند. بعقیده آنها باید بواسطه این مراسله مخصوصاً تقاضای تعهدی شود مبنی بر اینکه دولت ایران در آتیه با اصول معاهده انگلیس و روس موافقت خواهند نمود و با دولت ایران خواهد بود که فوزمولی که خودشان بتوانند قبول کنند پیشنهاد نمایند.

در این یادداشت بعلاوه مذکور است که نظر به اوضاع یأس‌آور مالیه دولت ایران، دولت روس در قبول اینکه مسئله این مساعده را با شرایط دیگر علاوه بر آنچه در فوق رجوع به آن شده مربوط ننمایند [اختیار است و؟] حق اینکه هر گونه کمک نقدی دیگر را بسته به تقاضاهای دیگر که در موقع خود دولت اعلیحضرتی را از آن مخبر خواهند ساخت خواهند دانست، برای خود محفوظ خواهند داشت. ۱

امضاء جارج بیوکانان

ملفوظ نمره ۲۰۶

ترجمه یادداشت

دولت امپراطوری حاضرند که به اتفاق دولت اعلیحضرتی هر یک ۱۰۰۰۰۰ لیرا

۱) چنین است در اصل. عبارت گنگ و نارسا است و اصلاح آن جز بصورتی که عمل شده است ممکن نشد. - م.

مساعده به دولت ایران بدهند پسرا یطی که در یادداشت ۲۱ ژانویه سفارت انگلیس مذکور گردیده به حذف فرازی که در ماده دوم این شرایط مرقوم است و مسیو سازانف در باب آن با وزیر مختار دولت انگلیس مذاکره نموده است (بدون رضایت دولت روس).

دولت اعلیعஸٰرتی لازم می‌دانند که برای این قرضه میزان صرف زیادتری از آنچه که در یادداشت ۲۸ ژانویه سفارت (۱۰ فوریه) مذکور گردیده که صدی هفت باشد تقاضا نمایند. ملاحظاتی که دولت امپراطوری را مجبور به این تصمیم نموده، در موقعی سابق بر این کاملاً برای سفارت انگلیس توضیح شده است. در باب کنترل مصارف این مساعده ظاهراً مطلوب خواهد بود که سفرای دولتين انگلیس و روس مقیم طهران به موافقت کفیل خزانه‌داری کل قبل محل مصارف این وجهه را تصویب نمایند و خزانه‌داری کل مواطن خواهد بود که وجهه مزبور برای مقاصد معینه مصوبه به مصرف برسد. محل تأمین سهم قرضه روس بایستی وجهه اضافه عایدات گمرکات شمالی باشد و در صورتی که وجهه مذکوره مکفی نباشد سایر منابع عایدات خزانه ایران که دولت ایران قبول نمایند آن را تأمین خواهد نمود تمام وجهه این مساعده بایستی از وجهه قرضه بزرگ که گفتگوی آن در میان است مسترد گردد. اگرچه بعضی از شرایط مذکوره در یادداشت ۲۱ ژانویه سفارت (۳ فوریه) در واقع به انجام رسیده، با وجود این ظاهراً مطلوب خواهد بود که سفرای دولتين مراسله متعددالعالی به دولت ایران نوشته تمام شرایط دولتين را در آن مذکور دارند. در این مراسله باید مخصوصاً از دولت ایران تقاضا شود یک تعهد مختصری بنمایند که در آتیه پلتیک خود را با اصول معاهده انگلیس و روس وفق دهند و اگر خود ایرانیان میل داشته باشند به آنها واکذار خواهد شد که یک فورمول دیگری که بیشتر مورد قبول آنها واقع شود در این موضوع پیشنهاد نمایند.

دولت امپراطوری مدامی که فراتر فوق الذکر را به اطلاع سفارت انگلیس می‌رسانند و اظهار می‌کنند حاضرند به نمایندگان روس مقیم طهران بنا بر آنچه در فوق مذکور شده تعليمات بدهند، لازم می‌دانند این طور قرارداد نمایند که اگرچه نظر به موقع یأس‌آمیز دولت ایران و لزوم همراهی با آنها نمی‌خواهند مسئله این مساعده را با شرایط دیگر علاوه بر آنچه مذکور شده مربوط سازند حق این را برای خود محفوظ خواهند داشت که همراهی‌های نقدی دیگر را به دولت ایران، موكول به بعضی تقاضاهای نمایند و در موقع خود دولت انگلیس را از این تقاضاهای مستحضر خواهند داشت.

سنت پطرزبورغ ۲ فوریه (۱۵) ۱۹۱۲ [۱۲ بهمن ۱۲۹۰ صفحه ۱۳۳۰]

نمره - ۲۰۷

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۱۶ فوریه ۱۹۱۲ [۲۶ بهمن ۱۲۹۰: ۲۷ صفر ۱۳۳۰]

مسیو سازانف موافقت دارد بر اینکه شما بطريقی که در تلگراف ۱۵ فوریه خود پیشنهاد نموده اید اظهاری از بابت محمدعلی بنمایید و جناب معزیالیه موافقت دارد که از بابت روش و وضع سلوک دولت روس در موضوع خزانه دار کل برای ایران اظهار ذیل بشود:

دولت روس اظهار موافقت با این پیشنهاد نموده اند که دولتین تعیین موقتی منزاره را به مقام خزانه داری کل شناخته و مسئله تعیین قطعی وی را فعلاً به تعویق اندازند و نیز اظهار داشته اند که اگر در ظرف دو سه ماه دولت ایران دلایل صحیحه برای عدم برقراری دائمی وی بدان مقام ارائه ننمایند آنها در صورتی که کاندیدای خوبی پیدا شود که جای او را بگیرد، اشکالی در جلو قرار نخواهند داد.

نمره - ۲۰۸

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ ۱۶ فوریه ۱۹۱۲ [۲۶ بهمن ۱۲۹۰: ۲۷ صفر ۱۳۳۰]

شجاعالدوله:

راجع به تلگراف ۱۶ فوریه من - قسمت آخری آن:

مسیو سازانف امروز به من اظهار داشت که عمل این مسئله هنوز بطور قطع فیصل نشده است، جناب معزیالیه اظهار داشت که مقام ایالت تبریز مقامی است که آدم مقتدری لازم دارد و بعلاوه اظهار داشت که یقین نیست سپهبدار دارای خصوصیات لازمه برای آن مقام باشد و دولت روس مطلقاً اصرار نخواهند نمود که شجاعالدوله در تبریز نگاهداشته شود.

نمره - ۲۰۹

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه

اداره هند ۱۶ فوریه ۱۹۱۲ [۲۶ بهمن ۱۲۹۰: ۲۷ صفر ۱۳۳۰]

آقا

از طرف وزیر هند تعلیم یافتہام که به تلگراف ۲۸ ماه گذشته سر جارج بارکلی در باب مبلغی که بایستی از دولت ایران برای جبران حمله به مستر اسمارت و مستحفظین او مطالبه شود رجوع نمایم.

مبلغی که مذاکره شده (۴۷۳۴ لیرا) به نظر می‌رسد مناسب باشد و بایستی بر قرضه پیشنهادی تحمیل شود.

ظاهر نیست چه وقت سفیر اعلیحضرتی میخواهند این تقاضا را بنمایند ولی بایستی برای ملاحظه سر ادوارد گری ارائه طریق نمایم که باید با این اوضاع که این حادثه یک جزئی از آن است بطور کلی عمل شود و اگر قصد دارند که از دولت ایران مطالبه هرگونه جبران دیگری یا اقدامی برای علاج کار بنمایند مطالبه و تقاضای بسیار عظیمی باید از آنها بشود.

امضاء ریچی

نمره - ۲۱۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۷ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] ۲۷ بهمن ۱۹۱۲ [۱۳۳۰] صفر ۲۸

مشهد و شاه مخلوع:

تلگراف ذیل دیروز از طرف جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم مشهد برای من رسیده است:

تحریکات یوسف به منافع شاه مخلوع مجدداً سخت‌تر از سابق شده است. من همکار روئی خود را دعوت نمودم که کارگزار را به اتفاق من اطلاع دهد که شاه مخلوع راضی شده است از ایران خارج گردد.

داییجا اظهار می‌کند چنین اطلاعی به وی نرسیده [و] مشکل است بتوان از مشروطیتین بیش از این جلوگیری نمود که در صدد تلافی برآیند و اعتماد دارم تعلیمات برای داییجا و من فرستاده خواهد شد که کارگزار را فوراً از ترتیبی که با شاه مخلوع داده می‌شود مستحضر داریم.

نمره - ۲۱۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] ۲۸ بهمن ۱۹۱۲ [۱۳۳۰] صفر ۲۹

حاوی مضمون مراسله مورخه ۱۹ فوریه می‌باشد:

آقا

افتخار دارم سواد مراسله متعددالعالی را که همکار روئی و من، دیروز به وزیر امور خارجه تقدیم نموده و متن‌هادات دولتین در باب همراهی به دولت ایران برای اعاده انتظامات و استقرار مناسبات دولت مشارالیه‌ها با دولتین بر اساس دوستانه استوار می‌باشد لفاظ ایفاد دارم.

شما ملاحظه خواهید نمود که پیشنهاد راجع به رفتار با شاه مخلوع در آن مزقوم شده اگرچه چندی است مذکورات با آن اعلیحضرت شروع گردیده است. این را باید مذکور دارم که عنوانی که در مراسله مذکور به شاه مخلوع داده شده است - یعنی

محمدعلی‌شاه، بعلت اصرار همکار من بود که اضرار داشت بر اینکه دولت متبوعه او همیشه آن اعیان‌حضرت را به این عنوان خطاب نموده‌اند.
چون این مسئله به نظر من مبنی بر احساسات بود و چندان اهمیت مادی نداشت من دیگر اعتراضی ننمودم.

امضاء جارج بارکلی

ترجمة ملفوف نمره ۲۱۱

مکتوب سر جارج بارکلی و مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] به دولت ایران
طهران ۱۸ فوریه ۱۹۱۲ [۲۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۹ صفر ۱۳۳۰]
آقای وزیر

از آنجایی که دولت بریتانیای عظمی و دولت امپراطوری روس مایل می‌باشند که مناسبات فیما بین خود و دولت ایران را بر اساس مستعکم دوستی و اعتماد قرار داده و تا اندازه‌ای که امکان دارد دولت مشارالیها را در اعاده و استقرار انتظامات و آرامی مملکت کمک نمایند، سفارتین روس و انگلیس حسب‌الامر دولتین متبوعتین خود افتخار دارند پیشنهادات ذیل را به دولت ایران بنمایند:

۱- دولتین محض آنکه وجه برای مصارف بسیار لازمه تهیه شود حاضراند هر یک مبلغ ۱۰۰۰۰۰ لیرا مساعده به دولت ایران بدهند. بانک شاهنشاهی و بانک استقرار ارضی به مجرد آنکه از سفرای سفارتین جواب مساعدی به مراسله حاليه رسید هر یک برای این مبلغ در دفاتر خود حسابی نگاه خواهند داشت و چنان مقرر می‌شود که مبلغی را که بانک دسکوخت^۱ حساب آن را نگاه می‌دارد به حساب روبل محسوب می‌گردد و مبلغ آن ۹۴۵۸۵ روبل خواهد بود.

۲- وجه فوق الذکر از قرار نفع سالیانه صدی هفت قرض داده می‌شود و از اولین فقره وجه قرضه آتیه دولت ایران مسترد خواهد گردید و تا آن زمان اضافه وجه کمرکات شمالی و جنوبی که تاکنون دو بانک مذکور در جزو طلب دولت ایران محسوب می‌داشته‌اند، تماماً و علیحده برای استهلاک و پرداخت نفع اسهام مساعدۀ حاليه دولتین روس و انگلیس تعیین خواهند شد.

۳- مساعدۀ مذکور در تحت کنترل خزانه‌داری بر وفق پروگرامی که او به موافقت کاپینه و تصویب سفارتین طرح خواهد نمود به مصرف خواهد رسید و ضمناً شرط می‌شود که یک قسمت زیادی برای تشکیل ژاندارمری دولتی به کمک صاحب‌منصبان سوئی تخصیص خواهد شد. در پیشنهاد نمودن این مسئله و محض نیل به مقاصدی که در ابتدای این مراسله مذکور گشته سفارتین امیدوارند که دولت ایران متعهد می‌شوند که اولاً پلتیک خود را از این به بعد با اصول معاهده انگلیس و روس سنه

(۱) Discount = کسر کردن - تخفیداً (یا گرفتن) - پیش از سرسید نقد کردن و مبلغی از این بابت از آن کم کردن - فرهنگ حییم. - م.

۱۹۰۷ و فق دهن و ثانیاً به مجرد آنکه سالارالدوله و محمدعلیشاه از خاک ایران خارج شدند فداییان و قشون غیرمنظمه را که فعلاً در استخدام دولت ایران می‌باشند اخراج نمایند و ثالثاً با سفارتین در خصوص نقشه‌ای برای تشکیل یک قشون منظم مؤثر کوچکی مذاکره نمایند و رابعاً آنکه با محمدعلیشاه در موضوع حرکت او از ایران و حقوق و عفو عمومی به همراهان وی، مذاکره نمایند. امید است جواب مساعدی داده خواهد شد.

امضاء جارج بارکلی
پوکلیوسکی گزیل [= پاکلوسکی کازیل]

نمره - ۲۱۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۹ فوریه ۱۹۱۲ [۲۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳۰ صفر ۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۴ فوریه من مشعر بر اینکه محمدعلیخان مقصرين وقایع اخیره را
به شیراز فرستاده است:

کفیل قنسول انگلیس حالا راپرت می‌دهد که اینها یعنی را که مقصدر می‌خوانند، متهم به ارتکاب این اعمال می‌باشند و اظهار می‌دارند که مقصدر کل را که فریدون باشد محمدعلی مستخلص نموده و نزد صولت‌الدوله رفته است.

نمره - ۲۱۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۱۹ فوریه ۱۹۱۲ [۲۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳۰ صفر ۱۳۳۰]
تلگراف ذیل مورخه امروز از قنسول اعلیحضرتی مقیم مشهد برای من رسیده است:
جمعیت بسیار زیادی به تقویت شاه مخلوع حالا دارند در مسجد جمع می‌شوند و
چون در زیر اسلحه می‌باشند ممکن است در هر لحظه خونریزی به وقوع رسد.
دیشب در مسجد، شاه مخلوع را به سلطنت شناختند و محتمل نمی‌باشد من بتوانم
زیادتر، از این اوضاع جلوگیری نمایم مگر آنکه شما بتوانید ترتیبی بدھید که به
همکار من تعلیم داده شود پیغام متعدد‌المالی چنانچه سابقاً ارائه طریق نمودم برای
کارگزار فرستاده شود. بسیار لازم است که اقدام بسیار سخت فوری به عمل آید.
من به طریق ذیل جواب داده‌ام:

سفین روس را اطلاع داده است که تعليمات تلگرافی برای قنسول روس فرستاده
خواهد شد و بمجرد آنکه تعليمات لازمه به آنجا برسد، شما می‌توانید با هرگونه

اعلان و اظهاری که به او تعلیم داده می شود برای تسکین هیجان عامه همراهی نمایید.

نمره - ۲۱۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان وزارت خارجه ۱۹ فوریه ۱۹۱۲ [۲۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۳۰ صفر ۱۳۳۰] لطف نموده مفاد تلگراف ۱۷ فوریه طهران را در خصوص اوضاع مشهد به مسیو سازانف ابلاغ نمایید.

نمره - ۲۱۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری طهران ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱۳۳۰-۱] رجوع به تلگراف ۱۴ شهر جاری سر جارج بیوکانان فرمایید: شاه مخلوع اظهار میل به خارج شدن از ایران می نماید ولی اصرار دارد بر اینکه حقوق سابقش به همان طور برقرار باشد و نیز تقاضا دارد که ۱۰۰۰۰۰ تومان فوراً به او داده شود. او اظهار می دارد که این وجهه برای پرداخت حقوق ترکمنها و قفقازیان اجیزی او لازم است.

سفیر روس با قنسول استرآباد خود در باب لزوم این مبلغ مشورت نموده است. قنسول روس جواب داده است که اگر بایستی خرابکاریهای همراهان محمدعلی را خاتمه داد از مبلغی که مذکور گردیده صرف نظر نمی توان کرد.

با این اوضاع و نظر به اهمیتی که این مسئله دارا است سفير روس و من مشغول نصیحت به دولت ایران هستیم که سالیانه مبلغ ۷۵۰۰۰ تومان حقوق در حق شاه مخلوع برقرار داشته و مبلغ یکصد هزار تومانی را که تقاضا نموده است به او داده شود، دولت ایران نصف این مبلغ را متحمل شده شاه مخلوع هم از نصف دیگر صرف نظر نماید. بنابراین تا دو سال اول حقوق آن اعیانحضرت از ۷۵۰۰۰ تومان به ۵۰۰۰۰ تومان تخفیف داده خواهد شد.

قنسول روس مقیم استرآباد در پرداخت ۱۰۰۰۰۰ تومان مذکور کمک خواهد نمود.

نمره - ۲۱۶

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری منت پطرزبورغ ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱۳۳۰-۱] اغتشاشات مشهد:

راجع به تلگراف ۱۹ فوریه شما: مسیو سازانف نتوانست امروز مرا ملاقات کند و من بنابراین بنا بر تعلیمات شما

کتاب آبی

کاغذ شخصی نوشتیم و در این مراسله مضمون تلگراف ۱۹ فوریه سر جارج بارکلی را گنجانیده و از جناب معزیالیه درخواست نمودم که به جنرال قنسول روس مقیم مشهد به طریقی که لازم است فوراً تعلیم داده شود.

نمره - ۲۱۷

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ ۲۱ فوریه ۱۹۱۲ [۲ اسفند ۱۲۹۰ ع ۲۱-۱۳۲۰]

رجوع به تلگراف ۲۰ فوریه من:

در ضمن صحبت امروز مسیو سازانف اظهار داشت امیدوار است که افتشاش مشهد بالاخره به خاتمه رسیده باشد چرا که او تعليمات صریحه به جنرال قنسول روس در آنجا فرستاده است و وعده داد که مجدداً به شاهزاده دابیجا تلگراف خواهد کرد.

بعد در خصوص تقاضاهای شاه مخلوع مذاکره به میان آمد (رجوع به تلگراف ۲۰ فوریه سر جارج بارکلی فرمایید) و مسیو سازانف اظهار داشت که اگر دولت ایران را بتوان ترغیب نمود که پیشنهادات سفرای طهران را قبول نماید او از جانب خود اعتراضی بر علیه [= علیه] ترتیبی که ارائه طریق شده است نخواهد داشت.

نمره - ۲۱۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۲۱ فوریه ۱۹۱۲ [۲ اسفند ۱۲۹۰ ع ۲۱-۱۳۲۰]

وکیل کمپانی نفت قصرشیرین تلگراف کرده است که محمدکریم خان کلهر که سalarالدوله از او تقویت می‌نماید اقدامات و امور کمپانی مذکور را سخت تمدید نموده است و بعلاوه اظهار می‌دارد که تمام مخابرات مقطوع گردیده و قلع و قمع این دو شخص مذکور بسیار لازم است.

باایستی از نمایندگان کمپانی مذکور بر حسب لزوم حفاظت شود که آنها بتوانند در کارهای خود مداومت نمایند لطف نموده در این باب با دولت ایران مذاکره نمایید.

نمره - ۲۱۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران ۲۲ فوریه ۱۹۱۲ [۳ اسفند ۱۲۹۰ ع ۳۱-۱۳۲۰]

راجع به تلگراف ۲۰ فوریه من:

سفیر روس پس از مذاکره با دولت ایران به قنسول روس مقیم استراباد تعلیم

می دهد که به شاه مخلوع فشار وارد آورد ۷۵۰۰۰ تومان حقوق را قبول نمایند و بعلاوه مبلغی را که برای پرداخت حقوق قفقازیها و ترکمنها لازم دارد و این مبلغ را اینطور به دولت ایران مسترد خواهد داشت که سالی ۲۵۰۰۰ تومان از حقوق او کسر شود.

نمره - ۲۲۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۲۲ فوریه ۱۹۱۲ [۳ اسفند ۱۲۹۰ : ۳ ع ۱-۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف ۱۸ فوریه من کنید:

به سفیر روس و من فرماییده شده است که پیشنهادات ما پس از بعضی تغییرات شفاهی قبول خواهد شد اگر فورمول مناسبتر و مطبوعتری از بابت شناختن معاهده انگلیس و روس ارائه شود.

دولت ایران دو فورمول تاکنون ارائه داده اند و فقط یکی از آنها قابل تقدیم به دولتين می باشد. فورمول مذکور بقرار ذیل است:

از آنجایی که دولت ایران مایل به استقرار مناسبات مستحکمه دوستانه با دول معاور می باشند تعهد می نمایند که پولتیک خود را با اصول معاهده ۱۹۰۷ انگلیس و روس وفق دهنند تا اندازه ای که چنین پلتیکی به اصول اساسی مذکوره در مقدمه معاهده مذکور لطمه نزنند که اول استقلال و تمامیت ایران دوم ترقی آن بطور صلح و آرامی و سوم معامله مساوی با تمام ممالک از حیث تجارت و صنعت.

نمره - ۲۲۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۲۲ فوریه ۱۹۱۲ [۳ اسفند ۱۲۹۰ : ۳ ع ۱-۱۳۳۰]

رجوع به تلگراف واصله دیروز از سنت پطرزبورغ فرمایید:

اگر دولت ایران با تزیید حقوق شاه مخلوع مخالفت دارند شاید ممکن باشد مسئله را بطوری اصلاح نمود.

نمره - ۲۲۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۳ فوریه ۱۹۱۲ [۴ اسفند ۱۲۹۰ : ۴ ع ۱-۱۳۳۰]

عساکر روس در قزوین:

راجع به تلگراف ۱۶ فوریه من:

مسیو سازانف امروز بمن اظهار داشت که تلگرافی برای او از طهران رسیده.

مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] در آن اظهار عقیده نموده است که عودت تمام قشون روس از قزوین در این موقع حالیه ابدأ صلاح نمی باشد. مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] بعلاوه اظهار داشت که عقیده وی بر این است [که] دولت ایران خودشان نظر به مسئله خلع اسلحه نمودن فداییان خوشوقت خواهند بود که یک استعداد روسی حاضر باشند که بتوانند در ظرف سه روز خود را به مرکز برسانند.

مسیو سازانف اظهار داشت که مشغول تحقیق است ببیند آیا هنوز ممکن است حرکت قشون را از قزوین به تعویق انداخت؟ ولی بیم از آن داشت که مأمورین محلی تمام ترتیبات لازمه را برای عودت آنها داده اند.

نمره - ۲۲۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۳ فوریه ۱۹۱۲ [۴ اسفند ۱۲۹۰؛ ۴ ع ۱-۱۳۳۰]

شناختن معاہدة انگلیس و روس توسط دولت ایران:

راجع به تلگراف ۲۲ فوریه سر جارج بارکلی:

مسیو سازانف تصور می کند که ما باید به دولت ایران توضیح نماییم که چون فقط دولت روسیه و بریتانیای عظمی و ایران با مسئله ای که در تحت مذاکره است مربوط می باشد لازم نیست که آنها در جواب خودشان اشاره به سایر دول خارجی نمایند و ما باید به آنها فشار وارد آوریم که مسئله سیم فورمول خودشان را حذف نمایند.

نمره - ۲۲۴

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سنت پطرزبورغ ۲۳ فوریه ۱۹۱۲ [۴ اسفند ۱۲۹۰؛ ۴ ع ۱-۱۳۳۰]

وزیر امور خارجه تلگرافی از جنرال قنسول تبریز برای من مخابره نموده مشعر است بر اینکه کفیل قنسولگری انگلیس به سر جارج بارکلی تلگراف کرده است که از هر جمیت مطلوب است که شجاعالدوله که ایلات و عشایر او را می خواستند و به مقام ایالت آنجا نفوذی در میان آنها داشت شناخته آید. کفیل قنسولگری مخالف بود با تعیین مسپهدار که فداییان و ارامنه دور او جمع بودند و ورود او ممکن بود باعث حدوث اغتشاشات جدیده گردد.

مسیو سازانف بعلاوه به من اظهار داشت که اگرچه او هیچ میل نداشت دولت ایران را مجبور نماید شجاعالدوله را تعیین نمایند، بعقیده او خیلی اصح خواهد بود که او را لامعاله برای ایالت نگاه دارند زیرا که او نمی توانست جواب این مسئله را بدهد که آیا در صورتی که دوباره اغتشاشات در تبریز رخ دهد چه اثری بر پلیتیک روس خواهد بخشید؟

نمره - ۲۲۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه ۲۳ فوریه ۱۹۱۲ [۴ اسفند ۱۲۹۰: ۴ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۲ فوریه سر جارج بارکلی:
مراسله متعددالمال به دولت ایران

فورمول دولت ایران بنظر ما قابل ایراد است چرا که بمحض آن مابین اصول معاشه و آنچه در مقدمه آن مذکور شده تباين حاصل می شود و این خود يك امتيازی است که دولتين صاحب امضای آن به همچوجه نمی توانند روا دارند بعلاوه اصول مذکوره در مقدمه بطور مکفى در فورمول مذکور خلاصه شده و کلمات استقرار نظم از آن حذف شده است.

من پیشنهاد می کنم که تمام کلمات مذکوره در فورمول ایران از کلمات معاهمه ۱۹۰۷ حذف و بعای آن کلمات ذیل مرقوم گردد: و با مسرت اطمیناناتی را که در مقدمه معاهمه مذکور گنجانیده شده می شناسند یا آنکه در آن مذاقه خواهند نمود.
شما باید این را به وزیر امور خارجه ارائه طریق نموده استفسار نمایید که آیا دولت روس پیشنهاد دیگری دارند ارائه طریق بنمایند؟

نمره - ۲۲۶

مکتوب ناکس کفیل قنسولگری به سر ادوارد گری
شیراز ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰: ۴ محرم ۱۳۳۰]
آقا

افتخار دارم بر وفق تعليمات سفير اعليحضرتى مراسله اى را که در جوف آن صورت سرقتها و حمله هايى که به اتباع انگليس شده و سرقتهاي اجناس انگليس که در راههایی که در عرض چهار سال اخیر در ناحية اين قنسولگری به وقوع رسیده لفاظ ايفاد دارم. مقدار اموالي که در اين سرقتها از ميان رفته و مأمورین محلی ایران آنها رامسترد نموده اند در آن مذکور گشته است.

امضاء ناکس

ملفوظ يك نمرة ۲۲۶

مکتوب ناکس کفیل قنسولگری به سر جارج بارکلی
شیراز ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰: ۴ محرم ۱۳۳۰]
آقا

بر حسب تعليمات مندرجه در تلگراف متعددالمال ۸ دسامبر شما، افتخار دارم لفاظ صورت حمله ها و سرقتهايى که بر اتباع انگليس و سرقتهاي اجناس انگليس که در اين ناحية قنسولگری در عرض چهار سال اخیر به وقوع رسیده ايفاد دارم.

این صورت فقط حمله‌ها و سرقت‌هایی را [که] در راههای معظم به وقوع رسیده نشان می‌دهد.

من این مسئله را در دو ورقه شرح داده‌ام و رقة اول تاریخ وقوع سرقت و محل آن و مرتكبین و اشخاصی که مخالف با آنها شده مرقوم گشته در ورقه دوم در باب کیفیت حمله یا سرقت و قیمت اموال مسروقه و مبلغی که مأمورین محلی ایزان بازگرفته‌اند نوشته شده و نامناسب به نظر نیامده است که صورتی هم از خساراتی که در عرض سه ساله اخیر بالاراده به خطوط تلگراف اداره تلگراف هند و انگلیس وارد آمده و قیمت خسارت آن فعلاً معلوم نمی‌باشد العاق شود.

ملفووف نمره ۱۱۴

صورت حمله‌ها و سرقت‌های اجناس انگلیس

از سال ۱۹۰۸ تا ۱۹۱۲

ورقة اول

نمره	تاریخ	محل	مرتكبین	اشخاص یا اداراتی که طرف بوده‌اند
۱	۱۲ زانویه ۱۹۰۸	کتل ملو۱	دهاتیان	دولت اعلیحضرتی کمپانی حاج علی‌اکبر و پسران در لندن
۲	۵ فوریه ۱۹۰۹	صیوند	اعراب	کمپانی دیکسن۲
۳	مارس (۲)	آب‌باریک	باصریها	کمپانی دیکسن۲
۴	۱۸ مارس	میان‌کتل	شقائقیها	کمپانی دیقلر
۵	۸ زویت	میان‌کتل	کالونیها	کمپانی شیمک
۶	۱۰ اوت	دالکی۴	دهاتیان	کمپانی اسحقیان
۷	۱۸ اوت	نژدیک دالکی	دهاتیان	کمپانی دیکسن
۸	۲۰ اوت	زرقان	اعراب	کمپانی دیقلر
				کمپانی زیتون
۹	۲۰ اوت	کازرون	قرالان رام	کمپانی دیکسن
۱۰	۲۳ اوت	قنگ‌ترکان	دهاتیان	کمپانی داود ساسون
۱۱	۶ سپتامبر	میان‌کتل	دهاتیان	کمپانی دیکسن
۱۲	۹ سپتامبر	شلگستان	بویراحمدیها	بانک شاهنشاهی
۱۳	۹ سپتامبر	خان‌خوزه۵	اعراب	تبعه مصری
۱۴	۳ اکتوبر	شلگستان۶	بویراحمدیها	کلوب انگلیس
۱۵	۷ نوامبر	شلگستان	بویراحمدیها	کمپانی دیقلر

(۱) اصل: کتل ملو. - م.

(۴) اصل: دالکیها. - م.

(۵) اصل: خانه‌خوزه. - م.

(۶) در گویش‌های محلی شولستان نیز گفته می‌شود. - م.

نمره	تاریخ	محل	مرتكبین	اشخاص یا اداراتی که طرف بوده‌اند
۱۶	۱۰ نوامبر	احمدیها	غیر معلوم است	ادارة گبرهای بمبئی
۱۷	۱۷ نوامبر	شلکستان	بویر احمدیها	مازور دوکا کمپانی دیکسن
۱۸	۷ دسامبر ۱۹۰۹	ده شیخ	ماسیر میها (۱) (۲)	کمپانی زیتون و خلیل
۱۹	۱۵ فوریه	زنیان	غیر معلوم است	کمپانی سملک [شیمک]
۲۰	۱۷ مارس	کروشول	لشنهای	مستر جنتلمن
۲۱	۳۰ مارس	عباس آباد	دهاتیان	دورند لینتن
۲۲	۶ آوریل	سیوند	اعراب	کمپانی ذیقلر
۲۳	۹ آوریل	بهبهان	الوار	مستر اسمیت (اجزاء ادارة تلگرافخانه)
۲۴	۱۶ مه	چنار راهدار	ماسیر میها	کمپانی ذیقلر
۲۵	۱۸ مه	عبدوئی	قراؤلان رام	کمپانی دیکسن
۲۶	۲۲ ژوئن	ده شیخ	ماسیر میها	کمپانی ذیقلر
۲۷	۳ ژوئن	هفت ملا	دهاتیان	کمپانی دیکسن
۲۸	۷ ژوئن	زنیان	فشناییها	کمپانی مولادر بمبئی
۲۹	۱۶ اوت	پل خان	اعراب	مستر میدلتون
۳۰	۲۸ اکتوبر	خانه گرگان	بویر احمدیها	کمپانی داودساسون
۳۱	۲۸ نوامبر	سینه سفید	فشناییها	کمپانی اندردویر
۳۲	۱۸ نوامبر ۱۹۱۰	کنار قخته	دهاتیان	کمپانی ذیقلر
۳۳	ژانویه (۳)	چنار راهدار	ماسیر میها	کمپانی ذیقلر
۳۴	۱۲ آوریل	قادر آباد	دهاتیان	منشی قنسولگری اعلیٰ حضرتی
۳۵	۱۷ آوریل	شلکستان	بویر احمدیها	کمپانی ذیقلر
۳۶	۳۰ مه	فریدیک سیاخ	سرخسیها	کمپانی ذیقلر
۳۷	۱۳ اوت	ایضاً	فشناییها	ایضاً
۳۸	۱۴ نوامبر	آغ چشمہ	فشناییها و الوار (۴)	کمپانی دیکسن
۳۹	اوت (۴)	گردنه امامزاده اسعایل	کمپانی شیمک	کمپانی سرویس زیو
۴۰	نوامبر (۴)	ایضاً	بویر احمدیها	کمپانی داودساسون حاجی سید محمد کازرونی مقیم بمبئی اتباع هندی انگلیس

(۱) اصل: ماسرم. - م.

(۲) اصل: کردشول. - م.

(۳) اصل: لاشانیس. - م.

(۴) اصل: ماسرم. - م.

(۵) اصل: لاشانیس. - م.

نمره	تاریخ	محل	مرتكبین	اشخاص یا اداراتی که طرف بوده‌اند
۴۱	۲۲ فوریه	آب‌باریک	اعراب	کمپانی ذی‌قلر
۴۲	۱۵ فوریه	خانه‌گرگان	کروشولیها	کمپانی ذی‌قلر
۴۳	۱۳ مارس	سورمه ^۱	دهاتیان	ایضاً
۴۴	غرة آوریل	گودنرم	کروشولیها	کمپانی دیکسن
۴۵	۱۲ فوریه	خانه‌گرگان	ایضاً	کمپانی دادوساسون
۴۶	۲۰ زون	کمارچ	قصقاویها	کمپانی لیوینگستن
۴۷	۷ زویه	دشت‌ارجن	دهاتیان	کمپانی دیکسن
۴۸	۱۷ زویه	مرغاب	غیر معلوم است	کمپانی ذی‌قلر
۴۹	۲۷ زویه	خسروشیرین	قصقاویها	بانک شاهنشاهی ایران
۵۰	۲۲ اوت	کازرون	دهاتیان	کمپانی لیوینگستن
۵۱	۲۶ اوت	تنگ‌ترکان	کمارجیها	کمپانی شیمک
۵۲	۷ سپتامبر	کنارتخته	دهاتیان	کمپانی ذی‌قلر
۵۳	۹ سپتامبر	تنگ‌ترکان	کشکولیها	کمپانی دادوساسون
۵۴	۱۷ سپتامبر	ایضاً	قرالان راه	اتباع هندی انگلیس
۵۵	۲۶ سپتامبر	پل فسا	قصقاویها	لغستان دیلسن
۵۶	غرة اکتوبر	پل آبگینه	دهاتیان	کمپانی ذی‌قلر
۵۷	۳ اکتوبر	تنگ‌ترکان	کشکولیها	کمپانی اندردویر
۵۸	۱۲ اکتوبر	شلگستان	بویراحمدیها	میس‌راس، کمپانی ذی‌قلر و دیکسن و لاید
۵۹	۱۳ اکتوبر	ده شیخ	قصقاویها	کمپانی ذی‌قلر
۶۰	۲۹ اکتوبر	خان‌خوره	غیر معلوم است	میس‌راس
۶۱	۱۹ نوامبر	پل قره‌کج	بویراحمدیها	تجار زاپونی در تحت حفاظت انگلیس
۶۲	۳۰ نوامبر	شلگستان	کهکلوئیها	اسکادرن سواره دسته ۳۹
۶۳	۲۰ دسامبر	دشت ارجن	دهاتیان	کمپانی ذی‌قلر
۶۴	۲۴ دسامبر	کتل دختر	کشکولیها	۵۰ نفر از سواره دسته ۳۹

ملاحظه: این مسئله قابل ملاحظه است که در فاصله مابین حمله به مستر بیل در آوریل ۱۹۰۹ (نمره ۲۵) فقط ویلسن رام در ۲۱ اکتوبر ۱۹۱۱ یکی از اتباع انگلیس بین شیراز و اصفهان مسافرت نموده.

نمره ۶۲: این حمله بود که بر قافله نزدیک اسکادرن سواره هند مرکزی که برای امداد مسحوقظین قنسول‌لغانه اصفهان عرکت می‌نمود شد. در جنگی که واقع شد مأمور رسیلدار رزیمان مذکور بطور سخت مجروه گردید.

نمره ۶۴: این حمله خائنانه بود از طرف، قراولان راه که در ضمن آن یک سوار مقتول، یکی مجروه و دو اسب مقتول گردیدند.

ورقة دوم

مبلغی که مسترد
قیمت اموال مسروقه گردیده است
قرآن قران

کیفیت سرقت

نمره بموجب
ورقة اول

		جلوگیری از مستحفظین سواره	۱
		سرقت قافله	۲
		ایضاً	۳
		ایضاً	۴
		ایضاً	۵
		ایضاً	۶
		ایضاً	۷
۱ ۵۲۰۰۰	۲۳۶۰	ایضاً	۸
	۶۳۰	ایضاً	۹
	۲۶۱۵	ایضاً	۱۰
	۴۲۹۸	ایضاً	۱۱
	۳۵۰	ایضاً	۱۲
	۱۴۷۰	ایضاً	۱۳
	۲۳۰۰	ایضاً	۱۴
	۹۷۶۸	ایضاً	۱۵
	۲۷۴۵	ایضاً	۱۶
	۷۸۰۰	ایضاً	۱۷
	۲۷۸۵	ایضاً	۱۸
	۲۵۵۰	ایضاً	۱۹
	۱۱۵۰	ایضاً	۲۰
	۲۷۳۰	ایضاً	۲۱
	۲۶۵۰	ایضاً	۲۲
	۱۲۲۰	ایضاً	۲۳
	۳۱۳۶۸_۲۵	سرقت قافله	۲۴
	۲۰۶۵_۷۵	ایضاً	۲۵
	۲۳۹۶	ایضاً	۲۶
	۱۰۶۰۰	سرقت و حمله	۲۷
	۶۱۹۴	ایضاً	۲۸
۶۰۱	۶۵۱	سرقت قافله	۲۹
۵۸۰۰	۵۸۰۰	حمله	۳۰
	۱۸۸۸۸	سرقت قافله	۳۱
	۱۷۴۹	ایضاً	۳۲
	۱۸۰۰	ایضاً	۳۳
	۲۳۳۲	ایضاً	
	۵۸۰۰	ایضاً	
	۲۱۱۰	سرقت و حمله	
	۴۳۰۷۲	سرقت قافله	
	۲۸۰۸۰	ایضاً	
	۱۱۱۹	ایضاً	
۴۱۹۶	۲۱۷۹۲	ایضاً	

اعلغي که مسترد

قيمت اموال مسروقه گردیده است
قرآن

کيفيت سرقت

نصره بموجب
ورقة اول

۶۰۰	۵۶۰۰	سرقت و حمله	۳۴
طیع	{ -	حمله بر قنسول اعليحضرتى (دونفر از سوازان مستحفظ مقتول)	۳۵
۱۳۷۳-۴۵	{ ۵۶۵	سرقت قافله	۳۶
	۲۹۴۱	ايضاً	۳۷
	۵۴۲۷۷	ايضاً	۳۸
طیع	{ ۳۹۸	سرقت حمله بر قافله	۳۹
	۳۴۶	ايضاً	۴۰
	۵۶۷۳	سرقت قافله	۴۱
طیع	{ ۱۳۲۰	ايضاً	۴۲
	۸۳۵	ايضاً	۴۳
	۴۵۱۰	ايضاً	۴۴
	۳۵۰۰	ايضاً	۴۵
	۴۶۹۸	ايضاً	۴۶
	۱۳۰۰	ايضاً	۴۷
	{ ۱۰۵۱۵	ايضاً	۴۸
	۱۵۰۰۰	ايضاً	۴۹
	۷۵۰	ايضاً	۵۰
	{ ۲۰۵۷	ايضاً	۵۱
	۲۸۰	ايضاً	۵۲
	۲۵۰۰	ايضاً	۵۳
	۱۳۴۹	ايضاً	۵۴
اموال تماماً مسترد گردیده است	-	سرقت و حمله	۵۵
طیع	{ ۶۰۰	سرقت قافله	۵۶
۱۳۵۱۵	{ ۲۱۶۰۰	ايضاً	۵۷
	۱۳۵۱۵	(۱) حمله و سرقت	۵۸
	۳۵۹۱۰۰ (تخميناً)	(۲) سرقت قافله	۵۹
	۵۱۱۵	سرقت قافله	۶۰
	۶۳۳	حمله بر قافله	۶۱
۸۵۰	۸۵۰	سرقت و حمله	۶۲
		جنگ و گریز	۶۳
		سرقت قافله	۶۴
		حمله بر قافله	
۲۲۲۴۰-۸۵	۷۳۸۱۶۵	جمع كل	

صورت خسارتنی که عمداً به خطوط تلگرافی اداره تلگرافی هند و اروپا مابین بوشهر و آباده وارد آورده‌اند.

قران

۱۶۷۲۶	لغايت غره ماه ژانویه ۱۹۰۹
۲۳۸۹۳	لغايت غره ماه ژانویه ۱۹۱۰
۴۷۳۲۳	لغايت غره ماه ژانویه ۱۹۱۱
۹۷,۹۴۲	جمع

امضاء ناکس

نمره - ۲۲۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۳۳۰-۱] می ۱۲۹۰ ع ۵

مشهد و شاه مخلوع

ایالت از قنسول ژنرال اعليحضرتی مقیم مشهد درخواست نموده است که پیغام کتبی به این مضمون برای مهیجین انقلاب بفرستد که شاه مخلوع بنا بر اظهارات بریطانیای عظمی و دولت روسیه اظهار میل نموده است که از ایران خارج شود. چون این انقلاب رو به ازدیاد است ژنرال قنسول اعлиحضرتی از من خواهش نموده است به او اجازه دهم که با خواهش ایالت موافقت نماید.

من در جواب تلگراف کردہ‌ام که او به هر کس که می‌خواهد کتاب اطلاع دهد که دولتین به شاه مخلوع اصرار می‌کنند از ایران خارج شود و فقط کاری که باید به مناسبت این مسئله فیصله شود راجع به مبلغ حقوقی است که باید به وی داده شود.

نمره - ۲۲۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۴ فوریه ۱۹۱۲ [۱۳۳۰-۱] می ۱۲۹۰ ع ۵

راجع به تلگراف ۲۱ فوریه شما:

وکیل کمپانی نفت قصرشیرین ماه گذشته از من استفسار نمود که آیا می‌توان یکی از سواران مستحفظ هندی را فرستاد که اموال کمپانی مذکور را حفظ نماید تا آنکه دولت ایران اعاده نظم بنمایند؟

من جواب دادم نه می‌توانم دستور العمل اعزام قشون دیگر از هندوستان صادر کنم

و نه هم می‌توانم اجازه به کار و اداشتن مستحفظین قنسول‌گانه را برای مقصودی که خواسته شده است، در کرمانشاه بدهم.

بر حسب تعلیم تلگرافی شما به وزیر امور خارجه اظهاراتی نموده‌ام. جناب معزی‌الیه اظهار می‌دارد که دولت ایران می‌خواهد فرمانفرما حاکم جدید با قدری استعداد دولتی به کرمانشاه برود ولی پول که لازم است ندارند.

چنانچه در تلگراف ۱۳ شهر جاری خود راپرت دادم سالار‌الدوله و داودخان از کرمانشاه فرار کرده‌اند.

نمره - ۲۲۹

تلگراف سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۴ فوریه ۱۹۱۲ [۵ اسفند ۱۲۹۰] ع ۵ - ۱ [۱۳۳۰]

مساعده به دولت ایران و ژاندارمری جنوب

راپرت داده شده است که شما در ۲۱ فوریه در پارلمان اظهار داشته‌اید که قسمت مساعده‌ای را که دولت انگلیس خواهند داد به مصرف اعاده امنیت راهنمایی جنوب خواهد رسید.

به عقیده من به نظر می‌آید هیچ لازم نیست چنین مبلغ بزرگی یعنی ۱۰۰۰۰۰ لیرا برای ژاندارمری جنوب تخصیص [داده] شود (رجوع به تلگراف ۲ فوریه من نمایید) چرا که این کار باعث تضییق احتیاجات دیگر خواهد گردید.

نظر به تلگراف ۵ فوریه شما من با کفیل خزانه‌داری کل در باب مسوده پروگرام مصارف مذکوره نموده‌ام و بمحاسب آن ۴۲۰۰۰۰ تومان برای تمام ژاندارمری تخصیص [داده] شده است. این مبلغ بر طبق تخمینی است که کل‌نل سوئیز زده است و تصور می‌شود تا ششم‌ماه برای تشکیل آن اداره مکافی خواهد بود. آیا این کار را مناسب می‌دانید و یا اینکه می‌خواهید من اصرار کنم بر اینکه این مبلغ بطور معین مابین ژاندارمری شمال و جنوب تقسیم شود؟

نمره - ۲۳۰

مکتوب وزارت خارجه به اداره هند

وزارت خارجه، ۲۴ فوریه ۱۹۱۲ [۵ اسفند ۱۲۹۰] ع ۵ - ۱ [۱۳۳۰]

آقا

از طرف سر ادوارد گری وزیر امور خارجه تعلیم دارم که به مناسبت مراسله ۱۶ شهر جاری شما استفسار نمایم که آیا عقیده لرد کرد بر این است که وقت آن رسید، است دولت ایران را از مبلغ جبرانی که دولت اعلیحضرتی تصمیم نموده‌اند برای حمله به مستر قنسول اسماارت از دولت ایران مطالبه نمایند مستحضر سازند مخصوصاً نظر

به اینکه در باب این مبلغ اخیراً در مجلس مبعوثان انگلیس مذاکره شده است؟
امضاء لوئیس ملت

نمره - ۲۳۱

وزارت خارجه، ۲۵ فوریه ۱۹۱۲ [۶ اسفند ۱۲۹۰] ع ۶ - ۱ [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۲ فوریه شما و تلگراف ۲۳ فوریه سر جارج بیوکانان:
اگر تصمیم عودت عساکر روس از قزوین نسخ شود خیلی یا هن آمیز خواهد بود.
آیا به عقیده شما امنیت جان و مال اتباع خارجه بسته به توقف آنها در حوالی طهران
است و یا آنکه دولت ایران برای نگاه داشتن آنها اظهارات سخت نموده اند؟

نمره - ۲۳۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۲۵ فوریه ۱۹۱۲ [۶ اسفند ۱۲۹۰] ع ۶ - ۱ [۱۳۳۰]

او ضاع تبریز

رجوع به تلگراف ۲۳ فوریه سنت پترزبورغ:

نظر به اقدام مشترک در موضوع شاه مخلوع آیا احتمال تحصیل رضایت دولت ایران
برای تعیین شجاع الدله به مقام ایالت می رود و هرگاه اینطور باشد چطور می توانند
آنها به دیانت و امانت او اعتماد داشته باشند؟

اینطور معلوم می شود که مستر شیپلی مایل است موافقت به این مسئله داشته باشد
که معکن است مطلوب باشد این مقام به شجاع الدله داده شود.

نمره - ۲۳۳

مکتوب کنت بنکندرف ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۷ - ۱ [۱۳۳۰]

به عقیده ما فقط علتی که دولت ایران را وادار به تعویق حرکت لازم محمدعلی از
ایران می نماید اشکالاتی است که در بابت حقوق او و پولی که می خواهد به ترکمنها
و سایر همراهان خود بدهد و مسترد داشتن آن وجه پیدا شده.

ما به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] تعلیم می دهیم که اظهار عقیده نماید که
در حالی که ما اعتراضی بر علیه [=علیه] کسر نمودن نداریم، کسر کردن ۲۰۰۰۰
تومان از یک حقوق ۷۰۰۰۰ تومانی (که مبلغی است که پیشنهاد شده) خیلی زیاد
است. این مبلغ باید به ۱۰۰۰۰ تومان تخفیف داده شود.

اما در بابت پولی که می خواهد، مبلغ آن باید برای احتیاجات حقیقی وی مکافی
باشد و گرفته باید ما منتظر اغتشاشات و هجمهای ترکمنها و همراهان او باشیم.

مسيو پوكليوسكى [=پاكلوسكى] تعليم دارد که اين ملاحظات را تأکيد نماید. چون مهمترین مسئله حرکت شاه مخلوع است خيلي مطلوب است که به سر جارج بارکلى تعليمات داده شود که بتواند اقدام مسيو پوكليوسكى [=پاكلوسكى] را در اين امر تقويت نماید.

سفارت روس ۲۶ فوريه ۱۹۱۲

نمره - ۲۳۶

تلگراف سر جارج بارکلى به سر ادوارد گرى
طهران، ۲۶ فوريه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۷ اسفند ۱۳۳۰] ع ۱-۷
شجاعالدوله

راجع به تلگراف ديروز شما:

تلگراف واصله از کفیل قنسولگری از تبریز که مسيو سازانف به آن رجوع می‌کند، موخره ۱۶ فوريه و بقرار ذيل است:

من مبادرت نموده ملاحظات ذيل را خدمت شما عرض می‌کنم: دولت ايران هر قدر محق به داشتن عقيدة حالية خود باشند اشتباه می‌کنند اگر اين مسئله را فراموش کنند که فقط يك نفری که بتواند آذربایجان را در تحت نظم آورد بلاشك شجاعالدوله می‌باشد. ایلات متعدد غیر منظم از او بسیار می‌توانند حتی اگرچه خود اینها آشکارا اظهار می‌دارند که بهيچوجه از اولياء امور مرکز ترسی ندارند.

از قراری که اطلاع یافته‌ام شجاعالدوله يك قرارداد مخفیانه با رؤسای ایلات دارد و اگر سپهبدار تعیین گردد تازمانی که گزارده می‌شود او در مملکت توقف داشته باشد، همراهی او را لازم خواهد داشت.

از طرف دیگر رشیدالملک و رفیعالدوله از بستگان شجاعالدوله که از فقیر و غنى بزور پول می‌گيرند، برای شهر و این ایالت بلائی هستند و نباید به هیچ وجه گزارده شود آنها با مأمورین محلی رابطه داشته باشند.

مخالفت دولت ايران بروضد تعیین شجاعالدوله به مقام ایالت مثل سابق شدید است. تلگراف ذيل که همین حالا از طرف کفیل قنسولگری تبریز رسیده شکهای مرا در اینکه آیا می‌توان به او اعتماد نمود. [که] با دولت ايران بطور امانت و دیانت رفتار نماید، تصدیق می‌کند.

شجاعالدوله خان ماکو را برای حکومت خوی و سلماس و ارومیه تعیین نموده است. شجاعالدوله این اقدام را محض این نموده است که همراهی خان مذکور را برای خود تحصیل نماید. رؤسای عمدۀ تمام ایلات به انضمام اکراد، لقب گرفته‌اند. به من اطلاع رسیده که تمام این اقدامات يك قسمت پروگرامی به منافع شاه مخلوع

(۱) در اصل ۱۹۱۰ بوده که ظاهرًا غلط چاپی است. - م.

می باشد. از قراری که می شنوم برای کوشش در مجبور کردن شاه مخلوع به مراجعت در اول بهار، اهالی آذربایجان هیجان عمومی خواهند نمود. ما ممکن است منتظر اغتشاشات باشیم مگر آنکه دولت ایران اقدامی برای رفع این آنتریگها بنماید.

نمره - ۲۴۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۷ - ۱ [۱۳۳۰]

عساکر روس

راجع به تلگراف دیروز شما:

دولت ایران نه اینکه بطور سخت اضرار ندارند بر اینکه عساکر روس در قزوین نگاهداشته شوند، بلکه گاهگاهی هم از من خواهش می کنند من در عودت آنها از ایشان تقویت نمایم. حضور آنها در نزدیکی پایتخت به عقیده من برای تأمین جان و مال خارجه لازم نیست. با وجود آن، چون محتمل است فداییان را اگر بدانند عساکر روس در نزدیکی طهران می باشند اخراج نمود، من هنوز خیال می کنم اصلاح این خواهد بود که حالیه برای عودت آنها فشار آورده نشود.

نمره - ۲۴۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۷ - ۱ [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف امروز صبح من:

همکار روسي من، مرا اطلاع می دهد که عساکر روس در انزلی و رشت بایستی به روسيه عودت داده شوند و عساکر قزوین را هم بایستی بدانجا بخواهند - به استثنای یک رژیمان قزاق [و] دو یاطالیان پیاده نظام و چهار عزاده توب کوهستانی که در رشت و انزلی نگاهداشته خواهد شد.

برای انجام امورات فوق و نیز برای تغفیف عده زیادی از عساکر تبریز، اوامر فرماده شده است.

نمره - ۲۴۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۷ - ۱ [۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه من:

جنرال قنسول مقیم تبریز را همکار من تعلیم داده است که شجاع الدله را مایوس

نماید از اینکه کسی را برای حکومتهای جزو تعیین نماید، چرا که اگر این کار را بکند ارجاع به یک وضع قانونی به این معنی که ایالت از طرف دولت مرکزی تعیین گردد، اشکال خواهد داشت.

مادامی که یقیناً مطلوب خواهد بود که تا زمانی که سپهبدار از اینجا فرستاده نشده شجاعالدوله بایستی به ایالت آنجا منصوب باشد خوب است که دولت روس اوامر بسیار سخت به وی بدهند که از هرگونه آنتریگ احتراز نماید. هنگامی که سپهبدار مقام خود را اشغال نماید دولت ایران از قراری که فهمیده‌ام حاضر خواهد بود که شجاعالدوله را به مقام اولی خود که حکومت مراغه باشد تعیین نمایند.^{۱)}

نمره - ۲۳۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰؛ ۷ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۱۲ شهر جاری من:
شاه مخلوع از دولت روس خواهش کرده است که مبلغ ۶۰۰۰ روبل بد او قرض داده شود و وعده می‌دهد که به ورود خود در ادسا آن را مسترد دارد و از آنها درخواست نموده است یک کشتی‌جنگی او را ببرد، از قراری که فهمیده‌ام ترتیبات برای انجام خواهشات او داده شده است.

او حالا اظهار می‌دارد که فقط ۷۰۰۰۰ تومان برای پرداخت حقوق ترکمنها و قفقازیها لازم است و استدعا می‌کند که یک قسمتی از این پول را دولت ایران تهییه نمایند و دوباره از دولت روس خواهش کرده است که طوری کنند مجدداً حقوق سابق او در حقش برقرار شود.

دولت روس مادامی که عقیده‌شان بر این است که ۷۵۰۰۰ تومان حقوق در حق شاه مخلوع برقرار شده و خود او پرداخت حقوق ترکمنها و قفقازیها را متحمل شود، تصور می‌کنند که مبلغی که برای آن مقصود لازم است باید بواسطه کسر کردن سالی ۱۰۰۰۰ تومان (و نه ۲۵۰۰۰ تومان) از حقوق او به دولت ایران مسترد گردد. همکار روسی من به دولت ایران فشار وارد می‌آورد که به این امر موافقت نمایند و من نظر به اهمیت و لزوم آن مسئله او را تقویت می‌نمایم.

به عقیده قنسول روس، قبل از آنکه شاه مخلوع از ایران خارج شود، بایستی محل خرج ۷۰۰۰۰ تومان مذکور معین شود. از قراری که فهمیده‌ام دولت روس هم با این نظریه موافقت دارند.

نمی‌دانم چطور این وجه باید داده شود مگر آنکه دو بانکها [=هر دو بانک] آن را بدهند.

۱) چنین است در اصل - عبارت آشفته و فارسی است. - م.

آیا می‌توان به بانک شاهنشاهی اصرار نمود که از بابت حساب جاری آن را پس‌دازد و آن را اولین تحمیل بر قرضه مشترک دولتیں قرار دهند؟ اگر بانک روی مجبور شود که تصویب لازمه را برای پرداخت سهمیه خود حاصل نماید اسباب تأخیر در کار خواهد بود.

نمره - ۲۴۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] ۷ ع ۱-۱۳۳۰
مشهد

جنرال قنسول اعلیحضرتی امروز به قرار ذیل تلگراف کرده است:
عده دولتیان که مقامات متبرکه را در تصرف دارند روز بروز زیاد می‌شود.
من تلگراف ذیل را در جواب مخابره نموده‌ام:
شما به قصد آرام کردن انقلاب باید هرگونه اقدام مشترکی را که مطلوب تصور می‌نمایید به قنسول روس پیشنهاد کنید. هرگونه اقدامی که می‌کنید را پورت بدھیند.

نمره - ۲۴۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] ۷ ع ۱-۱۳۳۰
راجع به تلگراف ۱۳ فوریه من:
از قراری که دولت ایران اطلاع یافته‌اند سالارالدوله کرمانشاه را دوباره گرفته و بازارها را غارت نموده است.
به سفیر روس در باب اظهار متعددالمآل به سالارالدوله دستورالعمل نرسیده است
(رجوع به تلگراف ۸ فوریه خود نمایید).

نمره - ۲۴۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] ۷ ع ۱-۱۳۳۰
راجع به تلگراف ۲۴ فوریه شما:
زاندار مری

راپورت صحت ندارد – طریقه‌ای که پس از مذاکره با مسیو مرنارد ارائه طریق شده است در این موقع مناسب است و شما ممکن است آن را اتخاذ نمایید.

نمره - ۲۴۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه، ۲۶ فوریه ۱۹۱۲ [۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۱-۱۲۳۰

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه سر جارج بارکلی:

شما باید تحقیق نمایید که آیا وزیر امور خارجه روس حاضر است که از بانک روس درخواست نمایید که در ظرف دو روز ۳۵۰۰۰ تومان پول بدهد؟ ما از بانک شاهنشاهی استدعا می‌کنیم که این مبلغ را فوراً بدهند و از آنها درخواست می‌کنیم که اگر مسیو سازانف جواب منفی بدهد تمام مبلغ ۷۰۰۰۰ تومان را بدهند.
لطف نموده نتیجه تحقیقات خود را تلگراف کنید.

نمره - ۲۴۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ، ۲۷ فوریه ۱۹۱۲ [۸ اسفند ۱۲۹۰] ع ۱-۱۲۳۰

راجع به تلگراف ۲۳ فوریه شما:

دولت روس به نماینده خود مقیم طهران دستورالعمل داده‌اند که پیشنهاد نموده با سر جارج بارکلی توافق فورمولی برای شناختن معاهده انگلیس و روس به طریقی که ارائه طریق نموده‌اید به دولت ایران تقدیم نمایند.

نمره - ۲۴۴

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه
اداره هند، ۲۷ فوریه ۱۹۱۲ [۸ اسفند ۱۲۹۰] ع ۱-۱۲۳۰

آقا

از طرف وزیر هندوستان تعلیم دارم که وصول مکتوب ۲۴ شهر چاری شما را در باب اوضاع جنوب ایران اطلاع داده و در جواب اظهار دارم که جناب اجل ایشان به جهاتی که ذکر شده است اصلاح می‌دانند که دعاوی دولت اعلیحضرتی بطور کلی ارائه شود ولی از آنجایی که مبلغی که بایستی برای جبران مطالبه شود در پارلمان مذکور گشته و چون تأخیر در مطالبه آن ممکن است اسباب سوءتفاهم گردد، او برعلیه [=علیه] اینکه حالا اظهاری که پیشنهاد شده است به دولت ایران بشود اعتراض ندارد.

امضاء ریچی

نمره - ۲۴۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۸ فوریه ۱۹۱۲ [۹ اسفند ۱۲۹۰: ۹ ع ۱-۱۳۳۰]

ممکن است از طرف بانک شاهنشاهی امروز در باب پرداخت مساعدة یکصد هزار تومان به دولت ایران با شما مذاکره شود. این مبلغ بغير از وجهی است که برای پرداخت حقوق ترکمنها و قفقازیها لازم می‌باشد.

بعثت اظهاری که کفیل خزانه‌داری کل به من نموده است من امروز صبح به رئیس بانک شاهنشاهی در باب پول اولی مذاکره نمودم ولی همکار روسی من که او را ملاقات نمودم می‌خواهد پرداخت پول به تعویق اندادته شود تا آنکه رویه دولت ایران نسبت به فورمول اصلاح شده برای شناختن معاهده انگلیس و روس دیده شود. تا امروز این فورمول اصلاح شده را به دولت ایران پیشنهاد می‌کنیم.

نمره - ۲۴۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۸ فوریه ۱۹۱۲ [۹ اسفند ۱۲۹۰: ۹ ع ۱-۱۳۳۰]

راجع به تلگراف امروز من:

وزیر امور خارجه وعده داده است که امروز با کابینه مشورت نموده و فردا به ما شفاها اطلاع دهد که آیا فورمول اصلاح شده قبول شده است یا نه. او نمی‌توانست امروز بعد از ظهر چیزی به ما بنمایاند که دلیل بر قبول آن باشد.

اگر فورمول مذکور قبول شود امیدوارم که رئیس کل بانک شاهنشاهی رئیس بانک را مجاز خواهد نمود که یکصد هزار تومانی را که مرنارد لازم دارد بدون شرطی بدهد که از مساعدة مشترکی که دولتين خواهند داد مسترد شود. ممکن است که پرداخت این یکصد هزار تومان هم پس از آنکه فورمول اصلاح شده تصویب گردد، به تأخیر اندادته شود.

نمره - ۲۴۷

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

مشت پطرزبورغ، ۲۸ فوریه ۱۹۱۲ [۹ اسفند ۱۲۹۰: ۹ ع ۱-۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه شما:

من بطوریکه دستور العمل داده شده بود، دیروز با وزیر امور خارجه صحبت نمودم. چناب معزی‌الیه به من امروز اظهار داشت که مشغول مذاکره با وزیر مالیه بوده و همینکه ایشان تصویب نمودند تلگراف اکیدی برای سفیر روس فرستاده بانک روس را مجاز به پرداخت ۳۵۰۰۰ تومان خواهد نمود.

نمره - ۲۴۸

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
سنت پطرزبورغ، ۲۸ فوریه ۱۹۱۲ [۹ اسفند ۱۲۹۰ ع ۹-۱] [۱۳۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه سر جارج بارکلی:
اظهار به سالارالدوله

وزیر امور خارجه مشغول فرستادن تعليمات در این موضوع به سفير روس می باشد
ولي ترس از آن دارد که پس از موفقیت اخیری که سالارالدوله حاصل نموده است
معامله با او ممکن است آسان نباشد.

نمره - ۲۴۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه، ۲۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۰ اسفند ۱۲۹۰ ع ۱۰-۱] [۱۳۳۰-۱]

شما بايستی برای حمله به اسمارت و مستحفظین او ۴۷۳۴ لیرا ادعا نمایید (رجوع
به تلگراف ۲۸ ژانویه خودتان نمایید) مگر آنکه حالا بر عليه [=علیه] این اقدام
اعتراضی داشته باشد.

نمره - ۲۵۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه، ۲۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۰ اسفند ۱۲۹۰ ع ۱۰-۱] [۱۳۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۲۸ فوریه شما:
از بانک شاهنشاهی درخواست شده است که فوراً مبلغ ۳۵۰۰۰ تومان در تحت امر
و اختیار سفير اعليحضرتی مقیم طهران موجود داشته باشد.

نمره - ۲۵۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه، ۲۹ فوریه ۱۹۱۲ [۱۰ اسفند ۱۲۹۰ ع ۱۰-۱] [۱۳۳۰-۱]

مساعده به دولت ایران

به تلگراف ۲۸ فوریه از طهران رجوع گنید:
بانک شاهنشاهی بنا بر خواهش من یکصد هزار تومان موجود نموده است ولی
شاید دولت روس این را ترجیح می دهند که نصف پولی را که لازم است بدهند.
لطف نموده از مسیو سازانف تحقیق نمایید که آیا مایل به این کار هستند یا
آنکه می خواهند بانک شاهنشاهی تمام این پول را بدهند؟

نمره - ۲۵۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، غرّه مارس ۱۹۱۲ [۱۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۱ ع ۱۳۳۰-۱]
ژاندارمری ایران

یک نفر صاحب منصب سوئیڈی فعلاً در شیراز است. سه نفر دیگر فردا از طهران حرکت می‌کنند. کلنل سوئیڈی امیدوار است که پس از دوازده ماه از ورود ژاندارمری به شیراز، بطور کامل در راه بوشهر الى اصفهان مشغول کار شوند و امیدوار است که پتواند در طرف شش ماه نصف راه از بوشهر الى یزدخواست را پس از ورود آنها قراولی نماید. او هنوز تصمیم ننموده است که این نصفه کدام قسمت باشد - یعنی آن قسمتی که بطرف شمال شیراز الى کازرون امتداد دارد یا قسمتی که مابین بوشهر و شیراز واقع است؟

نقشه او تا اندازه‌ای که مربوط به نقاط جنوبی است این است که راه از بوشهر الى یزدخواست را محافظت نماید و احتمالات موققیت صاحبمنصبان سوئیڈی در این نقطه محدود هرچه باشد نمی‌توان اعتماد نمود که دولت ایران یک وقتی قادر بر این باشند که یک اقدام نظامی که فقط وسیله استقرار انتظامات باشد در جنوب بنمایاند [=بنمایند].

راجع به تلگراف ۲۹ ماه گذشته شما:

در تلگراف ۲۸ ژانویه خود، من تخمین خسارت اموال را که وارد آمده به اندازه ده لیرا کمتر از مأخذ زده‌ام بنا بر این مبلغ ۴۷۴۴ لیرا از دولت ایران مطالبه خواهد شد و فشار آورده خواهد شد که پرداخت آن از قرضه دیگری که داده می‌شود بشود و نه از مساعدۀ مشترکی که دولتین در صدد پرداخت آن می‌باشند.

نمره - ۲۵۳

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
منت پطرزبورغ، غرّه مارس ۱۹۱۲ [۱۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۱ ع ۱۳۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۲۹ فوریه من:

دولت روس رضا داده‌اند که ۳۵۰۰۰ تومان بدهند و به سفیر روس تلگراف کردند که با سر جارج بارکلی برای طریقه بکار بردن این وجه در تأییه حقوق همراهان شاه مخلوع مشورت نماید.

نمره - ۲۵۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، غرہ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۱ اسفند ۱۹۱۱: ۱۱ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۱۵ فوریه شما:

مستحفظین اصفهان

شما باید کلنل دوکلاس را اطلاع دهید که نمی‌توان تصمیمی برای مدت
توقف رژیمان در اصفهان نمود، او باید مدت اجاره را اگر ممکن باشد برای وقت
کمی زیاد کند.

نمره - ۲۵۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، غرہ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۱ اسفند ۱۹۱۱: ۱۱ ع ۱-۱۳۳۰]
رجوع به تلگراف غرہ مارس سنت پطرزبورغ نمایید:
شاه مخلوع

شما باید به مشورت مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] عمل نمایید.

نمره - ۲۵۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۲ اسفند ۱۹۱۱: ۱۲ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۶ فوریه من:

شاه مخلوع به ایستگاه جهازات روس در آشوراده^{۱)} رفته برادر خود شاع السلطنه
را در استرآباد گذارده است که با مشورت قنسول روس عمل ترکمنها و قفقازیها را
تمام نماید.

نمره - ۲۵۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۲ اسفند ۱۹۱۱: ۱۲ ع ۱-۱۳۳۰]
تلگراف ذیل در دوم مارس از شیراز رسیده است:

ماژور کتلول و کپتان پیچر در ۶ میلی شهر مشغول مشق دادن به یک اسکادرن
سواره هندی بودند. اهالی ده موسوم به سلطان‌آباد و تفنگچیهایی که در سنگر بالای

تپه ده بودند چهل تیر به سواره ما شلیک کرده بعضی از گلوله‌های آنها مستقیماً در میان مردان ما می‌افتداد. مازور کتلول از مردان خود جلوگیری نمود که جواب شلیک آنها را ندهند و باب مذاکرات با تفنگچیان روی تپه را باز نموده آنها اظهار داشتند که تصور کرده بودند سواران ما سرخی‌هایی بودند که مشغول غارت دهات دور و حوالی بودند و از اشتباه خود اظهار تأسف نمودند. من در این باب اظهارات لازمه به قوام نمودم و او کدخدای سلطان‌آباد را احضار نموده و او را به قنسولخانه فرستاد. چون این حادثه به نظر می‌رسد نتیجه سهیوی باشد، من با موافقت مستر دوگلاس با زبان ملایم کدخدای را سرزنش نموده و او را از خطری که برای خود و ده او متصور بود (اگر چنین سهیوی تکرار شود) متنبه نمودم.

من رویه‌ای را که کفیل قنسولگری اتخاذ نموده تصویب می‌کنم.

نمره - ۲۵۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۲ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] اسفند ۱۲۹۰ ع ۱۲ - ۱

راجع به تلگراف ۲۸ فوریه شما:

مساعده به دولت ایران

دولت روس ممکن است این را اصلاح بدانند که بانک شاهنشاهی تمام مبلغ ۱۰۰۰۰۰ تومان را بدهند. بنا بر این من از بانک درخواست نمودم که وجه مذکور را حاضر داشته باشد.

نمره - ۲۵۹

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ، ۲ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰] اسفند ۱۲۹۰ ع ۱۲ - ۱

راجع به تلگراف ۲۹ فوریه شما:

وزیر امور خارجه تصور می‌کند که بایستی مساعدة دیگری به دولت ایران داده نشود تا آنکه دولت ایران پیشنهادی را که در مراسله مشترک محتوی می‌باشد قبول نمایند.

اگر این پیشنهادات قبول شد به بانک روس تعلیم داده خواهد شد که نصف آن را که ۵۰۰۰۰ تومان باشد مساعده بدهند.

نمره - ۲۶۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۴ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ اسفند ۱۴؛ ۱۳۳۰-۱]

حاوی مضمون مراسله ۸ مارس می باشد:

آقا

افتخار دارم سواد مشروحدای را که در آن، من به وزیر امور خارجه اطلاع داده ام که به مناسبت حرکت شاه مخلوع از ایران، مبلغ ۳۵۰۰۰ تومان [که] به حساب دولت ایران در بانک شاهنشاهی امانت گذارده ام [برای شما بفرستم]. سواد جواب جناب معزیالیه که وصول این مبلغ را اطلاع داده اند در جوف است.

بانک روس هم به اندازه همین مبلغ با همین شرایط مساعده داده است.

امضاء جارج بارکلی

ملفووف یک نمره ۲۶۰

مکتوب سر جارج بارکلی به وثوقالدوله

۲ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ اسفند ۱۴؛ ۱۳۳۰-۱]

آقای وزیر

افتخار دارم جنابعالی را اطلاع دهم که من امروز از طرف دولت اعلیحضرتی مبلغ ۳۵۰۰۰ تومان به حساب دولت ایران در بانک شاهنشاهی به اختیار خزانه داری کل امانت گذارده ام. این مبلغ نصف ۷۰۰۰۰ تومانی است که به مناسبت حرکت محمدعلی لازم است. و اینطور مقرر است که این ۳۵۰۰۰ تومان باید اولین تحمیل بر مساعدة ۲۰۰۰۰ لیرای دولتین انگلیس و روس قرار داده شود (در صورتیکه مساعدة مذکور داده شود) و در صورتی که مساعدة مذکور داده نشود محل پرداخت این ۳۵۰۰۰ تومان عایدات گمرکات جنوبی خواهد بود بهمان طریقی که برای سهیم مساعدة مشترک ۲۰۰۰۰ لیرای انگلیس بمحض مراسله متحددالمال ۱۳ فوریه پیشنهاد شده بود.

هرگاه جواب زودتر بفرستید مسرور خواهم شد. در این موقع وقت را غنیمت شمرده جنابعالی را از مراتب ارادت خود مطمئن می نمایم.

امضاء جارج بارکلی

ملفووف دو نمره ۲۶۰

ترجمه مکتوب وثوقالدوله به سر جارج بارکلی

۳ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ اسفند ۱۳؛ ۱۳۳۰-۱]

جنابا

افتخار دارم وصول کاغذ ۲ شهر جاری جنابعالی را در باب مبلغ ۳۵۰۰۰ تومانی که بمناسبت حرکت محمدعلی در بانک شاهنشاهی امانت گذارده شده است املاء دهم. دولت ایران در حالی که از دولت بریتانیای عظمی برای همراهی مخصوصی که از این

بابت نموده‌اند اظهار تشکر می‌نمایند، اظهار می‌دارند که اظهارات مندرجه در این مکتوب شما مورد قبول واقع شده و به کفیل خزانه‌داری گفته [شده] است که بر وفق آن عمل نمایند.

امضاء وثوق الدوله

نمره - ۲۶۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۴ مارس ۱۹۱۲ [۱۴ اسفند ۱۲۹۰ : ۱۴ ع ۱۳۳۰ - ۱]

راجع به تلگراف ۵ فوریه من:

کلمل سوئی ژاندارمری می‌خواهد دو نفر دیگر صاحب‌منصب و یک نفر بیطار سوئی استخدام نماید.

من تصور می‌کنم بر علیه این اقدام اعتراضی نباشد. سفير روس هم اعتراضی ندارد.

پس از این تمام عده سوئی‌ها در ژاندارمری به بیست نفر خواهد رسید.

نمره - ۲۶۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰ : ۱۵ ع ۱۳۳۰ - ۱]

کفیل خزانه‌داری کل صورتی برای سفارتین فرستاده. از آن معلوم می‌شود که بغير از مالیات، عایدات دولت ایران از روی میزان حد وسط عایدات پنج ساله اخیره ۴۰۰۰۰۰ تومان از گمرکات و ضرایغ‌خانه و تلگرافخانه و تذکره و خالصه‌جات و تریاک و باندرل عرق می‌باشد. از این مبلغ ۲۸۰۰۰۰ تومان آن برای مصارف معینه حالیه به مصرف خواهد رسید و بواسطه پرداخت قرضی که دولت ایران به بانک روس مدیون می‌باشند، این وجه به ۲۱۵۰۰۰ تومان تخفیف داده خواهد شد.

از این فقرات فوق‌الذکر او استنتاج می‌کند که برای قرضه ۳۳۰۰۰۰۰ تومان از قرار صدی پنج تأمینات مکفى خواهد بود که پس از کسر نمودن مبلغ مذکور در صورتی که قیمت اسهام آن از قرار ۸۵ باشد برای دولت ایران مبلغ ۲۲۰۰۰۰۰ باقی خواهد گذارد که از آن مبلغ قریب دو میلیون برای قروض جاریه و دعاوی خارجه داده شود (و من تخمین آن را بقریب ۳۰۰۰۰۰۰ تومان می‌زنم).

نمره - ۲۶۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰: ۱۵ ع ۱-۱۳۲۰]

شجاعالدوله و تبریز

تلگراف ذیل امروز از کفیل قنسولگری مقیم تبریز و اصل گردیده است: در عرض هفتة گذشته چندین اجلسات اعیان و ملاهای شهر منعقد شده.

در خصوص مراجعت شاه مخلوع، با کمال شدت مذاکرات مبنی بس تقویت او نمودند و ریش‌سفیدان آن محله را مجبور به حضور در آنجا نمودند.

امروز بر بالای عده زیادی از دکانها بیرق سفید پرا فراشته‌اند و بر روی آنها

زنده‌باد محمدعلی‌شاه نوشته‌اند. از قراری که مذکور است همین ترتیبات هم در

اردبیل و ارومیه و خوی به وقوع رسیده است.

نمره - ۲۶۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰: ۱۵ ع ۱-۱۳۲۰]

تلگراف ذیل امروز از کفیل قنسول شیخ‌از رسیده است:

ایلغانی روز غرة مارس به کازرون وارد شد. خان کشکولی و فارسی‌مدان به ملاقات او آمدند. او بطور حتم به شنبه‌بلوکیها که احمدخان رئیس آنها داماد اوست پشتگر می‌دارد.

از قرار مذکور صولت‌الدوله مشغول آنتریگ و رشوهدادن است که خوانین مذکوره را از ایلغانی جدا نماید. صولت‌الدوله هنوز به ملاقات ایلغانی نیامده و ظاهراً از تقویت هن یک از طرفین بی‌میل می‌باشد و می‌خواهد خودش ایلغانی بشود. حاجی محمد‌کریم‌خان به معیت صولت‌السلطنه و سایر خوانین با کمال فعالیت مشغول آنتریگ بر ضد ایلغانی می‌باشد.

محتمل به نظر نمی‌رسد که هیچیک از سه برادر حالیه بتوانند خود را به ریاست تمام ایل برقرار دارند.

خشقاپیها شاید گاهی طرفدار این و گاهی طرفدار آن یک خواهند بود و عموماً متمایل به آن رئیسی خواهند بود که آزادی آنها را برای عدم پرداخت مالیات بهتر نمانت نموده و می‌گذارد بدون معازات دزدی نمایند.

نمره - ۲۶۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۵ ع ۱-۱۳۳۰]

تلگراف ذیل از کفیل قنسولگری شیراز رسیده است:

عدد زیادی صندوق برای عساکر هندی پس از مدتی که حمل آنها در راه بوشهر به تعویق افتاده بود آخرالامر به اینجا رسیده‌اند. بسیاری از صندوقها را باز کرده و اشیاء مختلفه را از آن سرقت نموده‌اند. قاطرداران اظهار می‌دارند که چون از بوشهر سپهوا به تفنگچیان اطلاع داده بودند که این صندوقها محتوی اسلحه و مهمات جنگی برای عساکر هندی می‌باشند، بطرف صندوقهای ما آمد و آنها را باز کرده و تفتش نمودند. خان کمارج نیز که صندوقها را باز نمود، مقداری اشیاء را برداشت. سردار احتمام نیز در راه کازرون در نزدیکی خان زنیان^۱ به تجسس اسلحه یک صندوق باز کرد. ما در این مورد هستیم که اظهارات لازمه به مقامات لازمه بنماییم و همینکه مبلغ خسارتی که وارد آمده درست معلوم شد ادعای خود را عرضه خواهیم داشت. تمام راپورتهای واصله حاکی احساسات پدر بن‌علیه [=علیه] ماست و ایلات از آنچه به تصور آنها مظفریت بن‌علیه هندی است، مشعوف می‌باشد.

منشی ارمنی کمپانی دیکسن^۲ همینکه در راه بطرف بالا می‌آمد. اول پسی کرد که بطریق معمول سابق خود را اروپایی قلمداد نماید ولی بزودی دریافت شرط عقل آن است که خود را مسلمان ایرانی بنمایاند.

نمره - ۲۶۶

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۵ ع ۱-۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۴ مارس سر ادوارد گری: دولت روس اعتراضی بن‌علیه [=علیه] تعیین دو نفر صاحب منصبان سوئی دیگر ندارند.

نمره - ۲۶۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۵ ع ۱-۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۱۹ فوریه شما:

حمله بن‌مستر اسمارت

معلوم است از تنبیه اشخاصی که مقصرين حقیقی نمی‌باشند فایده نخواهیم برداشت. شما لازم نیست فعلا در این باب اقدامی بنمایید.

۱) اصل: خانه‌زیستان. - م.

۲) اصل: دکسن. - م.

نمره - ۲۶۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰: ۱۵ ع ۱۲۳۰-۱]

اداره هند پیشنهاد می‌کنند^{۱)} توصیه حکومت هندوستان را دایر بر اینکه دسته ۱۶ نفری پیاده نظام که فعلا در بندرعباس می‌باشند تا مدت دو سال در آنجا نگاهداشته شوند.

من به خزانه اطلاع می‌دهم که تصور می‌کنم مطلوب باشد با پیشنهاد اداره هند موافقت شود.

نمره - ۲۶۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۵ مارس ۱۹۱۲ [۱۵ اسفند ۱۲۹۰: ۱۵ ع ۱۲۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۴ مارس شما:

صاحب منصبان سوئی

اگر دولت روس به همکار روسي شما تعلیم می‌دهند که اعتراضی ننماید من هم اعتراضی نخواهم داشت.

نمره - ۲۷۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۶ مارس ۱۹۱۲ [۱۶ اسفند ۱۲۹۰: ۱۶ ع ۱۲۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۵ مارس من:

همکار روسي من به چنرال قنسول روس مقیم تبریز تعلیم می‌دهد که با کفیل قنسولگری انگلیس در خصوص انتباہ مشترکی به شجاع الدوله برعلیه [=علیه] تعرییک مردم به دادن نمایشات به منافع شاه مخلوع مشورت نماید.

نمره - ۲۷۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۶ مارس ۱۹۱۲ [۱۶ اسفند ۱۲۹۰: ۱۶ ع ۱۲۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه شما:

کرمانشاه

آیا شما و همکار روسي خودتان بنابر آنچه در تلگراف ۷ فوریه خود پیشنهاد نموده اید عمل کرده اید؟
تجار انگلیسی از خطر زیاد به چان و مال شکایت دارند.

نمره - ۲۷۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۷ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۱۷ اسفند ۱۳۳۰ - ۱] ع راجع به تلگراف ۶ مارس شما:

کرمانشاه

ما به مضمونی که اشاره شده بود به قنسولها تعلیم دادیم بایستی سالارالدوله را از مذاکرات با شاه مخلوع مستحضر دارند و اینکه آن اعلیحضرت در شرف حرکت بوده و با کمال شدت به او نصیحت داده شود که بنا بر شرایطی که دولت ایران ارائه داده اند حرکت نماید.

ما تعلیمات خود را در غرہ مارس توسط رؤسای بانک شاهنشاهی و بانک روس مقیم همدان فرستادیم که توسط قاصد نزد او فرستاده شود چرا که مخابرات تلگرافی مابین همدان و کرمانشاه هنوز مقطوع بود.

نمره - ۲۷۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۷ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۱۷ اسفند ۱۳۳۰ - ۱] ع راجع به تلگراف ۶ مارس من:

کفیل قنسولگری تبریز راپورت می دهد که قنسول روس از شجاعالدوله خواهش نموده است دست از تحریک به انقلاب از طرف شاه مخلوع بردارد و الحال نمایشات به منافع آن اعلیحضرت موقوف شده است.

نمره - ۲۷۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۷ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ ۱۷ اسفند ۱۳۳۰ - ۱] ع

وزیر امور خارجه بنا بر قراری که داده شده بود امروز صبح به سفارت روس رفت که با همکار روسی من در باب مضمون جواب مراسله مذاکره نماید. او مسوده ای همراه خود داشت که از بابت بعضی نکاتی که ذیلاً مذکور می گردد موافق دلخواه نبود اگرچه پس از مذاکره، او آن قسمتهایی را که مورد اعتراض واقع شده بود اصلاح نمود که به کابینه نشان داده آن را تصویب نمایند و وعده داد که قبل از آنکه فردا آن را به امضاء برساند مسوده پاک نویس شده آن را به ما ارائه نماید:

(۱) در این مسوده وزیر امور خارجه چیزی در باب تصویب پروگرام مصرف مساعده از طرف سفارتین اظهار ننموده است.

(۲) در این مسوده مذکور است که دولت ایران با کمال دقت با اصول معاهده

انگلستان و روس موافقت خواهند نمود ولی بقیه فورمول مذکور مبهم بود و ظاهرآ تا اندازه‌ای اصول معاہده را با آنچه در مقدمه مذکور گردیده متباین می‌نمود.

(۳) قسمتی که راجع به قشون بود چیزی از بابت مذاکره با سفارتین در آن مذکور نبود و فقط مشعر بود بر اینکه دولت ایران در انتخاب صاحبمنصبان خارجه از دول صفار و برای اسلحه استعداد منتظر همراهی مؤثر دولتین خواهند بود.

پس از چندی مذاکره، ما از بابت سه مسئله فوق‌الذکر بطریقی که ذیلاً مذکور می‌شود توافق آراء حاصل نمودیم:

- ۱) پروگرام مصارف باید همانطوری که سفارتین تصویب نموده‌اند نوشته شود.
- ۲) قسمت آخری فورمول مذکور بایستی بنا بر پیشنهاد دولتین نوشته شود مگر آنکه کلمات که رسماً باید شناخته شود تبدیل به کلمات معمول گردد چرا که در فارسی کلماتی که درست معنی کلمات آخری را پیغاشد نیست و کلمه مسرورانه هم حذف شود.

(۳) عبارت آن بطریق ذیل می‌باشد: دولت ایران از بابت پروگرام خود برای تشکیل قشون، سفارتین را مستحضر خواهند داشت محض آنکه در نکات لازمه تبادل نظریات شود.

در این مسوده شرح مختصری از بابت شاه مخلوع مذکور گشته و اظهار امیدواری می‌شود که دولتین به دولت ایران همراهی خواهند کرد که آن اعلیحضرت را از مراجعت دفعه دیگر ممانعت نمایند. جزئیات ترتیبات حقوق او بایستی در مشروحة علیحده مرقوم گردد. جزئیات ترتیبات حقوق او به قراری است که راپورت داده شده مگر آنکه به اضافه حقوق شاه مخلوع: (۱) ۶۰۰۰ تومان بایستی به یکی از پسران آن اعلیحضرت که در طهران ساکن است داده شود و (۲) حقوق ۲۵۰۰۰ تومان هم همه ماله به خانواده او داده شده و از حقوقش کسر شود. این دو نکته در مشروحة مشترک ما مذکور نشده بود ولی نامناسب نمی‌باشند و وزیر امور خارجه وعده داده است که آنها را به کابینه ابلاغ نماید.

در خاتمه این مسوده اظهار امیدواری شده است که دولتین قرضه‌ای بدون شرایط دیگر غیر از آنچه راجع به تأمین و غیره می‌باشد حالا تسهیل می‌نمایند و در مسئله حضور عساکر خارجی به همین زودی بر وفق امیدهای دولت ایران تصمیم گرفته خواهد شد. ۲۰

نمره - ۲۷۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۸:۱۲۹۰ ع ۱۸-۱] [۱۳۳۰]
راجع به تلگراف غرة مارس من:
من دیروز در پاپ جبران حمله به مستحفظین اسمارت با وزیر امور خارجه مذاکره
نمودم.

عقیده او با من موافق بود در این که ادعای ما خیلی معتمد است و او در صدد
که آن را به کابینه ارائه نماید - من به او اظهار داشتم می‌توانم راضی شوم
تعهدی بشود که ادعای ما اولین تعامل بن قرضه دیگر باشد و او اینطور بن من
ضمانت که از بابت این مسئله اشکالی پیدا نخواهد شد.

نمره - ۲۷۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۸:۱۲۹۰ ع ۱۸-۱] [۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۶ فوریه من:
سفیر روس مرا اطلاع می‌دهد که او پیشنهاد می‌کند حالیه دو باطلیان - ۱۳۰۰
نفر - در قزوین نگاه داشته شود و یک استعدادی به همین اندازه بین رشت و انزلی
 تقسیم شود.

نمره - ۲۷۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۸:۱۲۹۰ ع ۱۸-۱] [۱۳۳۰]
تلگراف ذیل در ۸ مارس از طرف ژنرال قنسول انگلیس مقیم بوشهر واصل شده
است:

در ۱۰ فوریه جهازات جنگی یک کشتی شراعی را که در صدد قاچاق اسلحه از
ساحل خاک اعراب به یک نقطه ساحل در ۸۰ میلی طرف غربی لنگه بوده گرفته‌اند. به
ثبوت رسیده است که این اسلحه‌ها متعلق به اهالی ناحیه تراکومه [=تراکمه] که
ورود اسلحه به آنجا منوع است می‌باشد. تراکمه‌ایها [=تراکمه‌ایها] از آنوقت
تاکنون سعی داشته‌اند که استعدادی برای حمله به لنگه و اداره گمرک و ویس قنسولگری
مخصوصاً تهیه نمایند.

ویس قنسول انگلیس حالا تلگراف می‌کند که قشون گردنه تنگ‌خرجال را که در

۳۰ میلی شمال چرک و معتبر راه به لنگه است گرفته‌اند و پیشقدمی عمومی به شهر را می‌توان انتظار داشت. اهالی مضطرب می‌باشند و مأمورین محلی اغلب‌هار عدم توانائی برای هرگونه کمک و همراهی می‌نمایند. شیوخ بنادر شیلکوه^۱ بعضی طرفدار یک طرف و بعضی طرفدار طرف دیگر می‌باشند. میرغو و موکانی سعی دارند که با تهیه قشون مخالفت نمایند و چارک^۲ و چیرو باطننا در این امر شرکت دارند.

نمره - ۲۷۸

تلگراف سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰ اسفند ۱۸] ع ۱۲۳۰ - ۱
لنگه

رجوع به تلگراف قبل امروز من نمایید:
جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم بوشهر تلگراف می‌کند که ۱۵۰ نفر را صاحب- منصب بحری درجه اول از جاسک به لنگه حرکت داده است و تصور می‌کند که بواسطه اینکه کشتی اعلیحضرتی برج و باروی شیخ چیرو را خراب نموده است یحتمل از پیشقدمی آنها جلوگیری شود و این اقدام در هر صورت اثر خوبی خواهد داشت. ویس قنسول لنگه با این عقیده موافقت دارد.

جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم بوشهر اقدام ذیل را توصیه می‌نماید:
ویس قنسول اعلیحضرتی مقیم لنگه با ایستی شیوخ چیرو و چارک^۲ را توسط کشتی اعلیحضرتی متنبه نماید که اگر اجازه می‌دهند هجوم به لنگه به وقوع رسد، ما یقین خواهیم کرد که آنها در این امر شرکت دارند و کشتیهای اعلیحضرتی بدون گفتگو اقدامات برای سرکوبی آنها بعمل خواهند آورد.

شیخ چیرو مدت‌زمانی است که اسباب مزاحمت فراهم می‌آورد. در ماه اکتوبر ۱۹۱۰ در موقعی که همینطور هجومی واقع شده بود رویه و وضع رفتار او موافق دلغواه نبود و در وقتی که یک کشتی شراعی محمول اجناس انگلیسی از نزدیکی جزیره هیندارابی که در قلمرو او است عبور می‌نمود به او شلیک شد. ویس قنسول اعلیحضرتی درخواست جبران این مسئله را نموده شیخ مذکور جواب گستاخانه به مراسله او داد. سر بی‌کاکس نصیحت می‌کند که ما باید این موقع را از دست نداده برای این قضیه جبران نماییم که فوراً ۵۰۰۰ روپیه در کشتی اعلیحضرتی امامت بگذارد و یا آنکه کسی را تا فیصله این امر گرو بدهد و او را متنبه نمایند که در صورتی که تا ۴۸ ساعت موافق دلغواه عمل ننماید برج و باروهای او منهدم خواهد شد.

من به جنرال قنسول اعلیحضرتی تلگراف کرده‌ام که از بابت آوردن ۱۵۰

(۱) اصل: شیلکوه. - م.

(۲ و ۳) اصل: چارک. - م.

نفر اقدام اور اتصویب می‌کنم اگر تصور می‌کند که حفظ جان و مال اتباع انگلیس پیاده شدن آنها را لازم می‌دارد من او را مجاز می‌نمایم که تعليمات لازمه را صادر کند و نیز از بابت طریقه‌ای که بایستی با دو شیخ مذکور عمل شود اظهار موافقت به توصیه‌های او نموده‌ام.

نمره - ۲۷۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۸ اسفند ۱۲۹۰: ۱۸ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۷ مارس از طهران:

پیشنهادات مشترک

لطف نموده از بابت نظریات مسیو مازانف در باب تغییر پیشنهادات استفسار نمایید - ظاهراً اصلاحات مذکوره ممکن و مناسب خواهد بود.

نمره - ۲۸۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۹ مارس ۱۹۱۲ [۱۹ اسفند ۱۲۹۰: ۱۹ ع ۱-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۷ مارس من:

اینطور ظاهر می‌گردد که اصرار نمودن ما به دولت ایران در اینکه متعهد شده با سفارتین در باب تشکیل قشونی مذاکره نمایند باعث شک و سوء‌ظن کابینه شده است. وزیر امور خارجه دیروز ما را ملاقات نموده خواهش کرد که قبول نموده ذکری از تبادل نظریات نماییم و عنوان نمود که کابینه ممکن است امتعفاء کند و این مسئله را در مراسله ذکر ننماید، اگرچه آنها عملاً حاضرند که در باب نقشه قشونی خود با ما مذاکره نمایند. او اظهار داشت که اعتراضات ما بر ضد فورمول اولی او که مسئله استخدام صاحب‌منصبان اجنبي از دول صفار در آن مذکور بود بواسطه این بود که ما ممکن بود اصرار نماییم صاحب‌منصبان روس در شمال و انگلیس در جنوب تعیین شوند و به ما اصرار نمود که مطالبی را که می‌خواهیم در آن مذاکره نماییم اظهار نماییم و مخصوصاً می‌خواست بداند که آیا مقاصد ما همانهایی می‌باشد که ممکن است از اعتراضات ما برعلیه [=علیه] فورمول آنها از روی سوء‌ظن پی بدان برد. ما اظهار داشتیم که تا زمانی که دولت ایران نقشه خود را برای تشکیل قشونی به ما ارائه نداده‌اند ما نمی‌توانیم مطالب خود را که در آن مذاکره شود تعیین نماییم. همکار روسی من وزیر امور خارجه را متذکر نموده گفت البته جناب شما

می دانید که دولت روس مایل می باشند بر برجگاد قزاق بیفزایند ولی برای او از بابت عده ای که لازم است بر آن افزوده شود تعليماتی نرسیده. من اظهار داشتم برای من دستور العملی نرسیده ولی همینقدر می دانم دولت متبع من مایل می باشند قشوی تشکیل شود که قادر بر اعاده نظم باشد. ما وزیر امور خارجه را اطمینان دادیم که سبب اینکه می خواهیم با ما مذاکره شود این است [که] می خواهیم از این بابت مطمئن شویم که استعدادی که تشکیل می شود در واقع مؤثر باشد و اگر در ضمن مذاکرات ما نصیحتی داده ایم که قبول آن برای دولت ایران امکان پذیر نبوده همان کلمات فور مولی که ما روز هفتم مارس او را ترغیب نمودیم به کابینه تقدیم نماید، دولت ایران را مجبور به قبول چنین نصیحتی نخواهد نمود. ما بطور سخت به جناب معزی الیه اصرار نمودیم که کابینه را وادار به قبول این فور مول بنماید.

جناب معزی الیه وعده داد که اظهارات ما را به کابینه ابلاغ نماید

نمره - ۲۸۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۹ مارس ۱۹۱۲ [۱۹۱۲: ۱۲۹۰: ۱۹] ع ۱۳۳۰-۱

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه، قسمت آخر آن:

کفیل قنسولگری تبریز راپورت می دهد که ۱۵۰۰ نفر از عساکر روس خارج شده اند ولی ۱۰۰۰ نفر چند روز قبل از این ورود نمودند.

فعلاً ۳۰۰ نفر قشون در تبریز می باشند و ۵۰۰ نفر مایین شهر مذکور و جلفا هستند.

نمره - ۲۸۲

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

سن پطرزبورغ، ۹ مارس ۱۹۱۲ [۱۹۱۲: ۱۲۹۰: ۱۹] ع ۱۳۳۰-۱

مساعده به دولت ایران

راجع به تلگراف ۸ مارس شما:

مسیو مازانف امروز به من اظهار داشت که او با تصمیم شما در اینکه سه نکته مذکور را می توان موافق دلخواه تصور نمود موافقت دارد و همینکه جوابیه اصلاح شده دولت ایران بر سر حاضر است مساعدة مذکور را پدهد.

میل او اول این بود که قبول ننماید کلمات حضور قشون اجنبی در جمله آخری مسوده جوابیه اظهار بشود ولی عاقبت راضی شد که اعتراضی ننماید به این سبب که نبایستی جمله مذکور را حتماً راجع به دولت روس دانست چرا که دولت انگلیس هم در خاک ایران قشون داشت.

نمره - ۲۸۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۹ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۹ ع ۱۳۳۰-۱] اسفند ۱۹۱۱

به تلگراف ۲۵ فوریه من و تلگراف ۸ مارس خودتان رجوع نمایید:

وقتی که فداییان از هم متفرق شوند امید است که قشون روس در قزوین باز هم تخفیف خواهد یافت — یعنی در صورتی که در اوضاع امور بطور کفايت بهبودی حاصل شود، شما بلاشك در موقع خود به این مضمون با مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] مذاکره خواهید نمود.

نمره - ۲۸۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۹ مارس ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۹ ع ۱۳۳۰-۱] اسفند ۱۹۱۱

راجع به تلگراف ۸ مارس خودتان در باب لنگه، من تصویب می‌کنم.

نمره - ۲۸۵

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۸ فوریه ۱۹۱۲ [۱۲۹۰: ۱۹ صفر ۱۳۳۰]

آقا

افتخار دارم راپورت دهم که مسئله خساراتی که قرار است در موقعی که معاونین آمریکایی از مشاغل خود منفصل می‌شوند به آنها داده شود و مدتی بود جلب توجه دولت ایران را به خود نموده بود، اکنون فیصله شده است.

دولت ایران از مستر شوستر خواهش نموده بودند که مشاغل خزانه‌داری کل را تفویض به کمیته‌ای نماید که آن کمیته در ثانی آن را به مسیو مرنارد کفیل خزانه‌داری کل تفویض نماید و عقیده آنها این بود که هرگاه کمیته بطور واسطه عمل نماید برای مستر شوستر آسانتر است تا آنکه خود او مستقیماً با مسیو مرنارد در این امر طرف شود. تا زمانی که کمیته مذکور شروع به کار گرد قدری تأخیر روی داد و چون تاریخی که مستر شوستر برای حرکت خود قرار داده بود که ۱۱ ژانویه [۲۰ دی ۱۲۹۰: ۲۰ محرم ۱۳۳۰] باشد نزدیک شده بود، مشاغل خود را به مستر گرنت یکی از آمریکاییان که معاون اول او است تفویض نموده او را مجاز نمود که آن را به کمیته واسطه یا مسیو مرنارد واگذار نماید. چون مستر شوستر در ۱۱ ژانویه حرکت نمود دیگر وجود کمیته واسطه علت و سببی نداشت و بنابراین منحل گردید و مستر

کرنز امورات خزانه را در ۱۲ ژانویه به مسیو مرنارد واگذار نمود. در این موقع مستر کرنز از جانب همکاران آمریکایی خود بر همه واضح نمود که راضی نخواهند شد بغير از آنکه در تحت یکی از آمریکاییان باشند در تحت امر اجنبی دیگر خدمت نمایند و مدت کمی بعد از آن ۱۴ نفر معاونین آمریکایی از دولت ایران ادعا نمودند که حقوق سه ساله آنان را به موجب شرایط کنترات تأثیه نمایند – حقوق آنها نه فقط شامل مواجبهای آنها تا انتهای سه سال بود بلکه متضمن انعام معادل نصف مواجب سالیانه هر یک از آنها و مخارج مراجعت به آمریکا بود که تمام آنها رویهم رفته متجاوز از ۲۵۰۰۰ لیرا بود.

پس از مذاکرات بسیار زیاد قرار بر این شد (بر حسب ارائه طریق مسیو مرنارد) که به سه نفر آمریکاییهایی که بامسترشوستر در یک وقت به طهران رسیده بودند و هشت ماه خدمت صحیحی نموده بودند از روی این زمینه حقوق داده شود ولی به سایرین که اخیراً وارد شده بودند از روزی که از کار خود منفصل شدند مواجب یک ساله به آنها داده شود به انضمام مخارج مسافرت و نصف حقوق سالیانه بطور انعام.

در این مراسله آمریکاییان را به معاونین آمریکایی خطاب نموده‌اند. در حقیقت دو نفر از آنها به رضایت سفارتین راضی شده‌اند که در خدمت خود ادامه دهند. یکی از آنها کلنل مریل و دیگری ماژور پروس می‌باشد که مسترشوستر برای ژاندارمری خزانه استخدام نموده و حالا در تحت کلنل سوئی ژاندارمری مشغول خدمت می‌باشند. کلنل مریل در جزایر فیلیپین در ژاندارمری خدمات شایان نموده و کلنل یالمارسن مایل به نگاهداشتن وی می‌باشد. ماژور پروس ابتدا در قشور آلمان بود.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۲۸۶

مکتوب سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۷ فوریه ۱۹۱۲ [۲۷ بهمن ۱۲۹۰: ۲۸ صفحه ۱۳۳۰]
آقا

متعاقب ارسال مکتوب ۱۷ ماه گذشته خود به نظر می‌رسید که شورش شدت نموده است.

دولت ایران مستحضر گردیدند که شجاع‌الدوله از تبریز و سایر عمال شاه مخلوع در آذربایجان مشغول طرح نقشه‌ای بودند که یک قشون متحدى از راه طهران برای حمله به میانج بفرستند. از قرار را پرتمهای روسیه از ولایات استرآباد و مازندران معلوم می‌گردد که این ولایات بکلی در ید اختیار محمدعلی بوده‌اند. خود آن اعلیحضرت

در استرآباد بود و از قرار مذکور عده قشون او به انضمام یک دسته از قفقازیان به ۳۰۰۰ نفر می‌رسید. از راپرت‌ها بعلاوه معلوم می‌شد که قشون او در صدد حمله به شاهزاد بودند و اعتماد به مظفریت خود داشتند. در این ضمن بموجب راپرت از مشهد انقلاب مهمی از طرف محمدعلی در آنجا به وقوع رسیده. پناهراین موقع آن بود که دولتین بنا بر قرارداد خود چنانچه در تلگراف متعددالمال سفارتین ارائه طریق شده بود (رجوع به تلگراف ۱۰ ژانویه‌من نمایید) اظهارات مذکوره را بر ضد محمدعلی بنمایند. چنانچه از مراسله دیگری متعاقب این ملحوظ می‌گردد به قنسول روس مقیم استرآباد در ۸ فوریه تعلیم داده شده بود که این اخطار را به محمدعلی برساند. نتیجه قطعی مذاکراتی که با آن اعلیحضرت در میان بود در موقع نوشتن این مکتوب معلوم نبود.

به جنرال قنسول روس مقیم تبریز تعلیم داده شده بود که شجاعالدوله را متبه سازد که دولت روس اظهار نموده‌اند تا زمانی که عساکر روس نزدیک طهران می‌باشند آن اعلیحضرت به سلطنت شناخته نخواهد شد و مقاصد او یا سآمیز بوده و دولت روس اعزام قشون را از طرف او تصویب نخواهند نمود و آنها مقصودی را انجام نخواهند داد. به جنرال قنسول روس مقیم مشهد نیز اوامر مؤکده داده شد که برای تسکین انقلاب شهر حتی‌القوه کوشش نماید. از این تعلیمات نتیجه و ثمری که تاکنون به ظهور رسیده این است که از قراری که راپرت داده شده مشهد آرامتر شده و از پیشقدمی قشون شجاعالدوله به میانج چیزی شنیده نمی‌شود.

مخابرات تلگرافی با غرب هنوز مقطع است و اخبار حرکات سالارالدوله فقط از گوش و کنار برای من رسیده است. دفعه آخری که در ۸ فوریه از او خبری داشتم یک دسته از قشون دولتی در تحت امر یارمحمدخان یکی از مجاهدین معروف او را از کرمانشاه خارج نموده بودند.

امضاء جارج بارکلی

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱۳۳۰-۱]
آقا

افتخار دارم سواد یادداشتی را که همکار روسی و من در موقع مذاکرات در موضوع شاه مخلوع که در تلگراف ۷ شهر جاری خود راپرت آن را دادم به او تقدیم نمودیم، لفایفاد دارم.

چنانچه در آن تلگراف راپرت داده شد، وزیر امور خارجه مداخله قنسول روس مقیم استرآباد را برای انجام مذاکرات با شاه مخلوع در باب حرکت وی از خاک

ایران قبول نمود به شرط آنکه حقوقی معادل ۵۰۰۰ تومان^{۱)} به او داده شده به تابعین او عفو عمومی داده شود.

روز بعد از این که ۸ فوریه باشد سفیر روس به قنسول‌روس مقیم استراپاد تلگرافا [=تلگرافی] تعليمات لازمه برای مذاکرات به طریقی که ذکر شده فرستاد و او را مأمور نمود که از آنجایی که دولت اعلیحضرتی او را بهیچوجه نخواهد شناخت، از اقدامات خود بجز یاس چیز دیگری نخواهد برد و دولتين همراهی و تقویت معنوی و مادی به دولت ایران خواهد نمود و با او قرار داد که اگر از این مذاکرات نتیجه مطلوبه حاصل نشد قنسول بایستی حتی القوه سعی در خارج نمودن قفقازیانی که به تقویت شاه مغلوع اخیراً به استراپاد آمده بودند بنماید.

در ۹ شهر جاری، قنسول راپورت داد که دستورالعمل‌های او را به انجام رسانیده. از قرار معلوم محمدعلی از اظهاراتی که به او شده است بسیار تعجب نموده و اظهار کرده است امیدوار به همدردی دولت روس بوده و هرگاه تخت و تاج سلطنت را دوباره بدست آرد در تمام اقدامات و اعمال خود خواهشات دولت روس را ملحوظ خواهد داشت. با وجود این، اظهار نموده است که در صورتی که امپراطور بخواهد مایل است از ایران خارج شود و منتظر وصول اوامر امپراطوری و تسویه مسئله حقوق خود از طرف امپراطور می‌باشد چرا که به نظر او مبلغی که دولت ایران تعیین نموده‌اند با شئونات وی مناسب نمی‌باشد.

در ۱۵ فوریه به قنسول روس تعليم داده شد به شاه مغلوع اظهار نماید که تصمیم دولت روس قطعی بوده و بهتر این است که او این موقع خوبی [را] که برای تحصیل حقوق و عفو عمومی برایش حاصل شده از دست ندهد و امیدوار به چیزی بهتر از این نباشد. شاه مغلوع در جواب اظهار داشت مایل به حرکت می‌باشد ولی تکرار نمود که حقوقی که مقرر گردیده مکفی نبوده و همان حقوقی که در موقع رولوسیون در حق او برقرار بود که ۱۰۰۰۰۰ تومان باشد به او اعطای گردد و بعلاوه مبلغی کمتر از ۱۰۰۰۰ تومان مطالبه نمود که به ترکمنها و قفقازیها داده شود که باعث تولید اغتشاشات نشوند.

قبل از آنکه ما پیشنهادات قطعی دیگری به دولت ایران بنماییم همکار روسی من از قنسول روس مقیم استراپاد استفسار می‌کند که آیا او این مبلغ آخری را لازم می‌داند و آیا خود او می‌تواند این وجه را به مصارفی که اظهار شده است بررساند؟

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ نمره ۲۸۷ ترجمة يادداشت

سفیر روس و من امروز صبح آمده‌ایم که حسب‌الامر دولتين متبعین خود به

۱) اصل: ۵۰۰۰۰ تومان که با نگرش به پیشینه موضوع فادرست می‌نماید. - م.

دولت ایران ارائه طریق نماییم که دولت ایران حالا بایستی با محمدعلی میرزا داخل مذاکرات نشده او را ترغیب به حرکت از ایران نمایند به شرط آنکه حقوق وی را که دولت ایران قرار مبلغ آن را با خود او خواهند داد دوباره برقرار نموده و به اتباع و همراهان او عفو عمومی کامل داده شود. ما تعلیم داریم اظهار نماییم که در صورتی که دولت ایران مایل باشند که مذاکرات راجعه به حرکت محمدعلی میرزا از طرف قنسول روس مقیم استرآباد بعمل آید سفیر روس برای قنسول مذکور تعلیمات خواهند فرستاد که لزوم قبول نمودن محمدعلی آنچه را که دولت ایران حاضرند به او بدهند تأکید نماید.

طهران، ۶ فوریه ۱۹۱۲ [۱۶ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۷ صفر ۱۳۳۰]

نمره - ۲۸۸

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱-۱۳۳۰] آقا

افتخار دارم خلاصه وقایع ۴ هفتۀ اخیر ایران را بطريق معمول ماهیانه لفاظ ایفاد دارم.

امضاء جارج بارکلی

ملفووف نمره ۲۸۸

خلاصه وقایع ایران در چهار هفتۀ گذشته

لغایت ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱-۱۳۳۰]

طهران

کابینه: در ۱۴ فوریه [۲۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۳۰] اینطور اعلام شد که محتمم‌السلطنه که در کابینه سپه‌دار بود و در ۲۴ ژویت ۱۹۱۱ [یکم ارداد ۱۲۹۰؛ ۲۷ رجب ۱۳۲۹] استعفاء نمود به جای حکیم‌الملک به مقام وزارت مالیه منصوب گردیده است. از قراری که مذکور است تغییرات دیگر هم عنقریب در کابینه داده خواهد شد.

مستخدمین آمریکایی: مستر کرنز در ۱۰ فوریه [۲۰ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۱ صفر ۱۳۳۰] غفلتاً از طهران حرکت نمود و اکثر مستخدمین خزانه آمریکایی هم خارج گردیدند. مسئله حقوق ۳ ساله آنها بقراری که در مراسله علی‌بعده راپورت آن داده شده فیصله شده است.

پیشنهادات انگلیس و روس: در ۷ فوریه [۱۷ بهمن؛ ۱۸ صفر] سفرای انگلیس و روس از نایب‌السلطنه و وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده در باب حرکت شاه مخلوع از

ایران پیشنهاداتی نمودند. همینکه پیشنهادات مزبوره مورد قبول واقع گردید، قنسول روس مقیم استرآباد اظهارات لازمه در باب بی‌نتیجه بودن اقدامات برای وصول به تاج و تخت سلطنت به شاه مخلوع نموده و او را از حقوقی که دولت ایران حاضرند در سورتی که از مملکت خارج شود به او بدهند مستحضر ساخت.

اوپاوع عمومی: در عرض ۴ هفته اخیر آرامی و سکون کامل در طهران برقرار بوده، دولت دراستقرار نظم مداومت نموده و حزب دموکرات هم، ابراز فعالیتی ننموده‌اند. بواسطه اقدام امیر مفخم بختیاری که در ۱۸ فوریه [۲۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۳۲۰] وزیر داخله را بعلت دستگیری بعضی اشخاص که متهم به نمایشات به منافع شاه مخلوع بودند وادر به آمدن به خانه خود نموده و ۴ ساعت او را توقيف نموده و تهدید به کتکش نمود، مردم قدری به هیجان آمده‌اند.

طبعوعات: در آخر ماه ژانویه روزنامه رسمی موسوم به آفتاب، بطبع رسیده و ناکنون چندین مقالات سیاسی که ظاهراً از جانب دولت می‌باشد درج نموده، میانه روی و تحقیق در منافع حقیقی ایران را مسلک و شعار خود نموده است.

تبریز

در عرض چهار هفته اخیره اغتشاشات دیگری در تبریز به وقوع نرسیده. ضیاءالدوله که از ۲۶ دسامبر ۱۹۱۱ [۴ دی ۱۲۹۰؛ ۴ محرم ۱۳۲۰] در قنسولخانه انگلیس پناهنه گردیده بود، در ۵ فوریه [۱۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۶ صفر ۱۳۲۰] مرتکب انتشار گردید.

مستر شیپلی قنسول در ۹ فوریه [۱۹ بهمن؛ ۲۰ صفر] حرکت نمود و در غیاب او مستر استونز کفالت امور را می‌نماید.

شجاعالدوله که از دوم ژانویه به مقام کفالت ایالت منصوب می‌باشد، به مستر استونز در ملاقاتی که در ۱۴ فوریه [۲۴ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۵ صفر ۱۳۲۰] با او داشته به او فهمانیده است که اگر سپهبدار به مقام صدارت عظمی برقرار نشود او با دولت حاضره مخالفت خواهد نمود.

از قراری که راپورت داده شده انجمنهای سری که علماء و ایرانیان محلی معروف هم در آن عضویت داشته‌اند، منعقد گردیده است که در خصوص امکان مراجعت دادن شاه مخلوع مذاکره نمایند.

گیلان و مازندران

از جمله اشخاص معتبر ایرانی که به روسیه تبعید شده و مأمورین محلی روس آنها را به رشت عودت داده بودند که در محکمة نظامی محاکمه شوند، چهار نفر آنها مقصو واقع شده و در ۳۱ ژانویه [۱۰ بهمن؛ ۱۱ صفر] آنها را بدار زدند. دو نفر

دیگر را هم روسیان در دوم فوریه در انزلی به قتل رسانیدند. ژنرال گنیخ فرمانده عساکر بادکوبه به فرماندهی قشون روس در گیلان منصب شده است. در ۳۰ ژانویه [۹ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۰ صفر ۱۳۳۰] چهارصد نفر پیاده نظام بر عساکر بادکوبه اضافه شد.

بعثت راپورتهای موحشه که برای دولت روس می‌رسید مشعر بر اینکه اتباع و تجارت روس در مازندران و استرآباد در خطر می‌باشد در اوایل فوریه در سنت پطرزبورغ تصمیم شد که دو دسته پیاده نظام با دو عراده توپ به استرآباد و یک دسته به یارفروش و یک دسته به مشهدسر اعزام گردد.

مشهد

مازو رژنرال روکو [که] به فرماندهی عساکر روس در خراسان منصب است، در ۱۲ ژانویه [۲۱ دی ۱۲۹۰؛ ۲۱ محرم ۱۳۳۰] با چهارصد نفر پیاده نظام وارد مشهد گردید. در اوایل فوریه هیجانی به منافع شاه مخلوع شروع گردید. در ۵ فوریه [۱۵ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۶ صفر ۱۳۳۰] اوضاع بسیار سخت‌تر شده جمعیت زیادی در کوچه‌ها بنای گشت و گذار نموده و نظمیه را به مبارزت می‌طلبیدند. آخرالامر این جمعیت از هم متفرق شدند. این ایالت عموماً بعلت حضور دسته‌جات بزرگ غارتگر ترکمان و اکراد مفسوش است.

اصفهان

اصفهان به حال آرامی باقی است ولی در دور و حوالی شهر اغلب به خانه‌های مردم می‌ریزند و آنچه دارند غارت می‌کنند. تحریم امتعه خارجی به آخر رسیده است.

بعثت سختی هوا، در عده سرقت‌های این ولايت نقصان حاصل گردیده است. مسیو مرنارد تعیین مستر هیکاک را به مقام وکیل معلى خزانه‌داری کل تصدیق نموده است.

سردار ظفر حاکم جدید‌التعیین از طهران برای اصفهان حرکت نموده است. نایب حسین، دزد معروف با دولت ایران از در مصالحت درآمده و پرسش که در طهران محبوس بود در ۸ فوریه [۱۸ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۹ صفر ۱۳۳۰] به وی ملحق گردید.

یزد

از قرار راپورتی که واصل شده شهر آرام است ولی اوضاع مالی کما فی الساق مرتب نیست.

شہاب‌الدوله حکمران (اسدالله‌میرزا) که سابقًا وکیل مجلس بود و بعد به مقام

وزارت منصوب بود) از قرار راپورت و اصله بیشتر از اسلاف خود ابراز کفايت در مقابل انقلاب نموده اگرچه از ملمع و عصبيت اتحاد اسلامي او شکایت زياد می شود.

سيستان

قبول شدن تقاضاهای دولت روس اسباب رضایت عامه گردید.
اخبار حوادث اخیره تبریز به سیستان رسید ولی قنسول اعليحضرتی تصور می کند ظهور اغتشاشات محتمل نمی باشد چرا که علمای بزرگ با ما خوب هستند و حشمة الملك حکمران بر ضد هرگونه نمایشات ضد خارجه می باشد.

کرمان

اخبار شمال ایران باعث هیجان زياد در کرمان گردیده بازارها مسدود و نقطهای آتشین ایجاد شده و مشق داوطلبان ملي شروع گردید.

به مجرد ورود امير اعظم، ايالت جدید، در ۱۵ دسامبر [۲۲ آذر ۱۲۹۰ ذي حجه ۱۳۲۹] بازارها مفتوح گردیده مشق داوطلبان ملي موقوف گردید و شهر به حالت اولیه خود رجعت نمود.

سردار نصرت (کفیل ايالت سابق) در ۶ فوريه [۱۶ بهمن ۱۲۹۰ صفر ۱۳۳۰] بطری طهران حرکت نمود که حساب شخصی و پولهایی [را] که برای عساکر به او داده شده بود تصفیه [=تسویه] نماید.

کرمانشاه

در شب ۱۶ فوريه [۲۶ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۷ صفر ۱۳۳۰] چند گلوله به قنسولخانه اعليحضرتی که در آنجا عده‌ای به انضمام اعظم‌الدوله کفیل حکومت سابق پناهنده گردیده بودند شلیک شد. همینکه در این باب اطمیهارتی به دولت ایران شد وزیر امور خارجه اطمیهار داشت که سالارالدوله مسئول شلیک مذکور بوده و او این کار را بعلت دوام حضور پناهندگان در قنسولخانه نموده است و بعلاوه اطمیهار داشت که دولت ایران اقدام دیگری بر ضد سالارالدوله نمی‌توانند بکنند مگر آنکه به فرمانفرما حاکم جدید‌التعیین آنجا فشار بیاورند که هرقدر زودتر که امکان‌پذیر است بطری کرمانشاه حرکت نماید.

مخابرات تلگرافی با کرمانشاه مقطوع گردیده و اخبارات متضاد مختلفه از باخت اوضاع آنجا به سفارت رسیده است. در ۸ فوريه راپورت داده شد که سالارالدوله فرار نموده و پناهندگان از قنسولخانه خارج گردیده‌اند، ولی در ثانی راپورت داده شد که سالارالدوله دوباره به شهر ورود نموده است.

نمره - ۲۸۹

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۰ فوریه ۱۹۱۲ [یکم اسفند ۱۲۹۰؛ یکم ع ۱-۱۳۳۰]
آقا

در باب مراسله ۲۳ ژانویه من در خصوص اوضاع طرق جنوبی افتخار دارم راپورت
دهم که بطريق معمول در وسط زمستان خیلی کم راپورت سرقت داده شده است.
از قرار تلگرافی که از کفیل قنسولگری اعلیحضرتی مقیم شیراز رسیده از بابت
راه شیراز مشعر است براینکه یکی از قوافل از راهدار راپورت می‌دهد که بعلت
ناامنی راهها حرکت آن به عهده تعویق افتاده و قاطردارانی که به کازرون رسیده‌اند
بعلت بدرفتاری زیاد قشقاییها از پیش‌رفتن امتناع می‌ورزند. از قراری که راپورت
داده شده دو لنگه بار متعلق به صاحب‌منصبان انگلیسی را قشقاییها در تنگ ترکان
به سرقت برده‌اند و قاطرداران آنجا شکایت دارند از اینکه قشقاییها مستحفظ راه
اتصالاً از قوافل خرده‌دزدی می‌کنند. دو لنگه بار دیگر هم در تنگ بولاکی به سرقت
رفت. مستر اسمارت اظهار می‌دارد که مشغول ترتیب فرستادن مأموری است که
بارهای انگلیسیها را که در راه متفرق می‌باشند حفاظت نموده اگر ممکن باشد آنها را
به شیراز حمل نماید.

یک قافله شتردار که از شیراز بطرف اصفهان می‌آمد سارقین به آن حمله نموده
۶۰ شتر با بارهای آنها را به سرقت برداشت و از قرار راپرتهایی که از چنرال‌قنسول
اعلیحضرتی مقیم اصفهان رسیده رویهمرفته از اواسط ماه ژانویه [اوخر دی ۱۲۹۰؛
اوخر صفر ۱۳۳۰] تا سوم فوریه [۱۳ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۴ صفر ۱۳۳۰] از قرار
معلوم قوافل در کمال آزادی در راه شیراز الی اصفهان ایاب و ذهاب می‌نموده‌اند.
نقشه خطرناک در حوالی آباده می‌باشد ولی مازور پیترسن صاحب‌منصب سوئی
ژاندارمری در موقعی که بطرف شیراز می‌رفته از آن نقطه بدون مستحفظ سالم
عبور نموده است. در نزدیکی ده بید مازور پیترسن با یک قافله الاغی که تازگی غارت
شده بود مصادف گردیده و او با سه یا چهار نفر همراهان او سارقین را تعاقب نموده
به او شلیک نمودند ولی او هم دو نفر از آنها را مجروح و گرفتار نمود.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۲۹۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۱ مارس ۱۹۱۲ [۲۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱-۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۹ مارس من:

دیروز وزیر امور خارجه توسط معین‌الوزاره مسوده دیگر جوابیه دولت ایران را
به مراسله متحده‌الممال سفارتین به من تسليم نمود.

نوشته مزبور از چندین حیث با مسوده سابقی که در ضمن مذاکرات ۷ مارس [۱۷ اسفند ۱۲۹۰؛ ۱۷ ع ۱۳۳۰] ما اصلاح شد (رجوع به تلگراف آن روز من نمایید) مخالف است. مسئله عمدہ‌ای که دارای اختلاف است از بابت فورمول تعهد مذاکره تشکیل قشون با سفارتین می‌باشد. عبارت آن حالا طوری نوشته شده است که دولت ایران را مقید می‌سازد به اینکه فقط انتخاب صاحب‌منصبان را مورد مذاکره قرار دهنده (و دولت ایران به این کار مقید می‌باشند) و اشخاص لازمه را از اتباع یکی از دول صغار تحصیل نمایند.

من مسیو پوکلیوسکی [=پاکللوسکی] را طبعاً بی‌میل یافتم از اینکه رضا دهد به اینکه صاحب‌منصبان روسی مستثنی باشند و من بنابراین پس از مشورت با او به معین‌الوزاره اطلاع داده‌ام – اگرچه او در موقعی که مسوده وزیر امور خارجه را برای من فرستاد مذکور داشت که آخرین حرف دولت ایران همین است – که مابین مسوده جدید و مسوده‌ای که در ۷ مارس مذاکره و اصلاحاتی در آن شد، آنقدر تباين می‌باشد که ما قادر نیستیم آن را قبول نماییم.

از قراری که فرمیده‌ام دولت ایران بکلی بی‌میل به قبول تزیید معتل بریگاد قزاق نمی‌باشند ولی کابینه و نایب‌السلطنه نیز بکلی مخالف این هستند که مسئولیت چنین تعهدی را که مقدمه دخول صاحب‌منصبان روسی و يحتمل صاحب‌منصبان انگلیس در قشون و بکار بردن این قشون در منطقه‌های علیحده می‌باشد بس خود بگیرند.

نمره - ۲۹۱

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۱ مارس ۱۹۱۲ [۲۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف ۴ مارس من:

قنسول روس مقیم استرآباد راپرت می‌دهد که پرداخت حقوق قفقازیها در کمال آرامی در جریان است و حالا اینها از استرآباد حرکت کرده‌اند.

نمره - ۲۹۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۱ مارس ۱۹۱۲ [۲۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱۳۳۰]

راجع به تلگراف غرہ مارس من:

مشروطه‌ای از دولت ایران برای من رسیده اظهار تأسف خود را برای آنچه به وقوع رسیده تکرار نموده و راضی شده‌اند مبلغ ۴۷۴۴ لیرا بر حسب پیشنهاد من از بابت جبران بدھند.

نمره - ۲۹۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۱ مارس ۱۹۱۲ [۲۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱۳۳۰-۱]

در عرض دو هفته اخیر مجدداً سرقت اموال در راههای جنوبی شروع گردیده مابین شیراز و اصفهان بر یک قافله در طرف جنوب ده بیلد حمله شده از کمپانی ذیقلر معادل ۲۰۰۰ لیرا اجناس سرقت شد و قافله دیگری هم چند روز بعد از آن در همانجا سرقت شد و در شمال آباده هم بر قافله دیگری حمله شده و شصت بار مال التجاره متعلق به کمپانی ذیقلر برده شد. ۳۰۰ نفر دزد قافله بزرگی را در نزدیکی قمشه سرقت نموده [اند]. جزئیات کیفیت اموال مسروقه درست معلوم نیست. یک دسته از کهگلوئیها [کهگیلویه‌ای‌ها] هم گردنۀ ارچینی را متصرف شده و در ۸ مارس پسته و مسافرین را غارت نمودند.

جنرال قنسول بغداد راپرت می‌دهد که تمام راههای از بغداد الى طهران مسدود می‌باشند. دو نفر از مسافرین اروپایی که تازگی از خانقین مراجعت نموده‌اند، نمی‌توانند پیشتر بروند.

قنسول اعلیحضرتی مقیم بندرعباس راپورت سرقت قوافل را که در آن از هندوها معادل ۲۵ لیرا اجناس سرقت نموده‌اند داده است.

نمره - ۲۹۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۱۱ مارس ۱۹۱۲ [۲۱ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱۳۳۰-۱]

راجع به تلگرافات ۲۶ فوریه و ۸ مارس:

آیا بعلاوه ۵۰۰ نفری که روز گذشته حرکت کرده‌اند باز هم از عساکر روس از تبریز عودت داده خواهند شد؟

از بابت عساکر قزوین آیا مقصود شما این است که ۱۴۰۰ نفر از آنجا به روسیه احضار شده‌اند و یا آنکه بنا بود بعضی از آنها در تبریز توقف نمایند.

نمره - ۲۹۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]

از قرار راپورتهایی که از طرف جنرال قنسول اعلیحضرتی مقیم مشهد رسیده ظاهرًا اوضاع آنجا هنوز اسباب تشویش خیال می‌باشد.

عدة طرفداران شاه مخلوع حالا خیلی زیاد است و اسلحه و مهمات جنگی فراوان

دارند و مأمورین محلی هم مشکل است بتوانند با این اوضاع مقابله نمایند. سفیر روس برای مقابله با این اوضاع حاضر است که قشون رومن را امر به همراهی مأمورین محلی نماید.

نمره - ۲۹۶

تلگراف سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]

چون دولت ایران همین حالا راضی شده‌اند که جبرانی که بمناسبت قضیه مستحفظین در دسامبر گذشته تقاضا شده بود پردازند، این موقع مخصوصاً به نظر می‌رسد مناسب باشد برای آنکه از طرف دولت اعلیحضرتی اظهاری در خصوص کم کردن عده مستحفظین ما بشود، ولی کسر نمودن عده اینها بایستی بسته به ورود فرمانفرمای جدیدی برای فارس باشد.

دولت ایران مخبر السلطنه را در چند هفته قبل به فرمانفرمایی آنجا تعیین نمودند ولی عدم وجودهات تاکتون او را از حرکت بدان نقطه که مقام خود را اشغال نماید باز داشته است. به عقیده من تعیین او از بهترین انتخاباتی که ممکن بود بعمل آید می‌باشد.

نمره - ۲۹۷

تلگراف سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]

کرمانشاه

راجع به تلگراف ۲۶ فوریه من:

در تلگرافی مورخه ۲۹ فوریه که امروز واصل گردید، قنسول اعلیحضرتی مقیم کرمانشاه اخباری را که دولت ایران داده‌اند مشعر بر اینکه سالارالدوله دوباره کرمانشاه را قبضه نموده است تصدیق می‌نماید. مستر مکدول راپورت می‌دهد که در آن وقت غارت زیادی بعمل آمده و کفیل حکومت سابق و سایر مأمورین دولتی مقتول گردیدند. او بعلاوه اظهار می‌دارد که سالارالدوله شکست سابق خود را بعلت حضور پستیها در قنسولخانه اعلیحضرتی می‌داند و بنابراین از قنسولخانه ما بی‌اندازه دلخور شده و از بانک شاهنشاهی نیز مکدر است.

از قرار معلوم پنج نفر از عساکر دولت در قنسولخانه ما پناهنده شده‌اند. مستر مکدول نیز راپورت می‌دهد که یکی یا زیادتر از سواران مستحفظ قنسولخانه ما مجروح گردیده‌اند ولی کیفیت مجروح شدن آنها را اظهار نمی‌دارد.

نمره - ۲۹۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]
شاه مخلوع در دهم مارس از آشوراده برای بادکوبه حرکت نمود.

نمره - ۲۹۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]
عساکر روس

راجع به تلگراف ۱۱ مارس شما:

از بابت فرستادن عده‌ای از عساکر قزوین به تبریز هیچ مذاکره در میان نیست. تا آن اندازه که توانسته‌ام برای خود کشف نمایم تاکنون هیچیک از عساکر از قزوین پطرف روسيه حرکت نکرده‌اند.

همکار روسي من اظهار می‌دارد که وضعیت حاليه به قراری است که ذيلا مذكور می‌گردد:

اگر دولت روسي پیشنهاد او را (رجوع به تلگراف ۸ مارس من نمایید) که پس از مشورت با جنرال روسي در قزوین عرضه گردید قبول نمایند دو رژیمان از رشت به روسيه و سه باطاليان و دو باطری از قزوین به روسيه عودت داده خواهند شد.

اگر از طرف دیگر دولت روسي پیشنهاد مذكور را قبول ننمایند و تخلیه قزوین بايستی بفوریت به انجام برسد عودت عساکری که در نظر می‌باشد، رویهم رفته به دو رژیمان و دو باطری و پنج باطاليان خواهد رسید.

سفیر روسي نمی‌تواند عده معین عساکر تبریز را به من اظهار نماید و می‌گويد که چند باطاليان تاکنون به روسيه عودت داده شده‌اند. واضح است که اينها ۱۵۰۰ نفری هستند که در تلگراف ۹ مارس ذکر آنها شده. دو رژیمان حالا در تبریز متوقف می‌باشند و هزار نفری که تازه وارد شدند به آنها ملحق خواهند شد.

نمره - ۳۰۰

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۳۰-۱]
رجوع به تلگراف ۹ مارس طهران نمایید:

من پیشنهاد می‌کنم که هر دو سفراء اظهار غیررسمی به وزیر امور خارجه ايران بنمایند به این مضمون که دولت ايران رد نمودن فورمول اول را از طرف ما سوء

کتاب آبی

تعبیر نموده‌اند و بنا بر پیشنهادات ما اتباع دول صفار و نه اتباع بریتانیای عظمی و روس در قشون ایران استخدام خواهند شد.

از مسیو سازانف تحقیق نمایید که آیا با این مسئله موافقت دارد؟

نمره - ۳۰۱

مکتوب اداره بحریه به وزارت خارجه

اداره بحریه، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰] ع ۲۲-۱ [۱۳۳۰-۱] آقا

از طرف لرد کمیسیونر های اداره بحریه تعلیم دارم که برای استحضار خاطر وزیر امور خارجه سواد تلگراف ۱۲ شهر جاری را که از سپهسالار قشون ایست‌ایندیز در باب تهدید به هجوم به لنگه و پیاده شدن ۱۵۰ نفر سپاهی رسیده لفا ایفاد دارم.
امضاء گراهم گرین

ملفوظ نمره ۳۰۱

مکتوب سپهسالار قشونی ایست‌ایندیز به اداره بحریه

بمبئی، ۱۲ مارس ۱۹۱۲ [۲۲ اسفند ۱۲۹۰] ع ۲۲-۱ [۱۳۳۰-۱]

صاحب منصب درجه اول بحری راپورت می‌دهد که قریب ۲۴۰۰ نفر از غارتگران بلاشک قصد پیشقدمی بطرف لنگه را دارند. چون صاحب منصب درجه اول بحری و ویس‌قنسول لنگه برای دفاع قنسولخانه پیاده نمودن سپاهیان را توصیه نموده‌اند من امر نموده‌ام ۱۵۰ نفر پیاده شوند و به بریگاد بحری امر داده‌ام که در صورتی که لازم شود زیاده بر این بر مستحفظین قنسولخانه افزوده شود خود را مهیای پیاده شدن داشته باشند.

نمره - ۳۰۲

تلگراف سر چارچ بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ، ۱۳ مارس ۱۹۱۲ [۲۳ اسفند ۱۲۹۰] ع ۲۳-۱ [۱۳۳۰-۱]

راجع به تلگراف ۱۲ مارس شما:

مسیو سازانف بر ضد ارائه طریق شما که ما بایستی دولت ایران را اطلاع بدھیم که تعبیری از رد نمودن فورمول اول از طرف ما نموده‌اند سهو و خطا بوده اعتراضی ندارد. جناب معزی‌الیه حق این مسئله را برای خود محفوظ خواهد داشت که تقاضا نماید بر عده بریگاد قزاق افزوده شود. از قراری که فهمیده‌ام عقیده او این است که هنگامی که عساکر روس از شمال ایران احضار شدند بریگاد قزاق را در عوض آنها بکار واداشت.

نمره - ۳۰۳

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، ۱۳ مارس ۱۹۱۲ [۲۳ اسفند ۱۲۹۰ ع ۲۳-۱]
آقا

سفیر ایران در ۶ شهر جاری به دیدن آمده مستر ملت از او پذیرایی نمود.
جناب معزی‌الیه تحقیق نمود که آیا دولت اعلیحضرتی فورمولی را که دولت ایران
از بابت شناختن معاہدة ۱۹۰۷ انگلیس و روس پیشنهاد نموده‌اند تصویب نخواهند
نمود (رجوع به تلگراف ۲۲ ماه گذشته خودتان نمایید) و از اصرار برای قبول نمودن
مسوده تصحیح شده آن که از طرف ما ارائه شده احتراز خواهند نمود.

مستر ملت اشعار نمود که فورمول دولت ایران به نظر دولت اعلیحضرتی قابل
اعتراض می‌باشد چرا که از مفاد آن بین اصول معاہده و آنچه در مقدمه آن مذکور
است تباین حاصل می‌شود و آن چیزی است که دول صاحب امضای این معاہده
نمی‌توانند قبول نمایند. بعلاوه، در فورمول دولت ایران اصول مقدمه آن معاہده
بطور کامل خلاصه نشده و به کلمات استقرار نظم اشاره‌ای نرفته است. او بنابراین
به میرزا مهدی‌خان اصرار نمود که دولت خود را نصیحت نماید مضمونی [را] که
دو نمایندگان [=نماینده] پیشنهاد نموده‌اند بلاتأخیر قبول نمایند.

امضاء گری

نمره - ۳۰۴

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۸ فوریه ۱۹۱۲ [۹ اسفند ۱۲۹۰ ع ۹-۱]
آقا

در باب مراسله ۱۷ شهر جاری، من افتخار دارم سواد دو مراسلاتی که از قنسول
کرمانشاه برای من رسیده و راپورت قبضه شهر را از طرف عساکر دولتی و فرار
سالارالدوله می‌دهد لفأ ایفاد دارم.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ ۱ نمره ۳۰۴

مکتوب مکدول قنسول به سر جارج بارکلی

آقا

افتخار دارم راپورت دهم که در عصر روز ۷ [۱۷ بهمن ۱۲۹۰؛ ۱۸ صفر ۱۳۳۰]
راپورت رسید که یاری‌محمدخان فرمانده عساکر دولتی کوه بیستون را قبضه نموده
است. در عرض شب در پل قره‌سو که در ۴ میلی شهر واقع است جنگ و گریزی
به وقوع رسیده و کلمه‌هایها از عقب قنسول‌غانه از آنجا بطرف ماهی داشت رو به فرار

گذاردند و قریب ۱۰ نفر از مجاهدین که یکی از آنها حسین‌خان صاحب منصب کرمانشاهی بود بقتل رسیدند. در ساعت ۵ قبل از ظهر روز هشتم باز هم قدری جنگ در کار بود و سپس یار محمدخان خود تنها به قنسولخانه آمد و اجازه خواست اعظم‌الدوله را ملاقات نماید که محض جلوگیری از خونریزی با او نقشه بریزد. من راضی به ورود او شده و او چند دقیقه اعظم‌الدوله را ملاقات نمود.

در تمام روز جنگ در کار بود و عساکر دولتی متدرجاً به جلو می‌آمدند و نزدیک غروب آنها تقریباً تمام شهر را تا دم دروازه قصر که یک قطعه عمارت بزرگی است متصرف شدند و دو دفعه نزد اعظم‌الدوله فرستاده از او درخواست نمودند به آنها ملحق شود و دو نفر صاحب منصب همین پیغام را برای او آوردند. من بنا بر آنچه به سالار‌الدوله اظهار نموده بودم او و همراهان او را در بست نگاه داشتم به وعده اینکه تا زمانی که شهر در تصرف دولتیها نباشد به آنجا نروند.

همینکه تاریک شد به قصر داخل شدند، ولی سالار‌الدوله و داوودخان و سردار مظفر و سایرین فرار کرده بودند و از دروازه در حدود شهر خارج شده و از قراری که راپورت داده شده به دربند که در حدود کردستان و کرمانشاه واقع است رفته بودند. حرکات ثانوی آنها راپورت داده نشده.

اکثریت قشون شاهزاده مذکور ظاهراً جرأت نکرده‌اند که بیرون رفته و با سربازان مقابله نمایند. شرف‌الملک کردستانی از قرار معلوم مقتول گردیده است ولی تا آن اندازه که شنیده‌ام تلفات زیادی از طرفین نبوده است.

امروز صبح یکی از گاردهای افتخاری با بیرونی به قنسولخانه آمد پس از اظهار تشکر به من بطور رسمی بستیها را به قصر برد.

اعظم‌الدوله حالا به کفالت حکومت منصوب است و اعلان کرده است که اگر کسی غارتی بنماید معکوم به قتل خواهد گردید.

بعثت پیشقدمی عساکر دولتی قزاقهای روس را نگاه داشته‌اند ولی فردا حرکت خواهند کرد و این مکتوب را توسط همکار روسی خود می‌فرستم.

امضاء مکدول

ملفوظ دو نمره ۴۰۶

مکتوب قنسول مکدول به سر جارج بارکلی

کرمانشاه، ۱۳ فوریه ۱۹۱۲ [۲۳ بهمن ۱۲۹۰؛ ۲۴ صفر ۱۳۳۰]

آقا

در تعقیب مراسله ۹ فوریه خود افتخار دارم شما را اطلاع دهم که شرف‌الملک کردستانی در جنگ مقتول نگردید. او در خانه آقا محمود برادر آقا محمد مهدی مجتبه بود و فردا صبح روز جنگ با برادرزاده و دو نفر از نوکرهایش از طرف مجاهدین بضریب گلوله مقتول گردید. کردستانیهایی که در کرمانشاه می‌باشند شهادت نامچه به مهر رسانیده‌اند مشعر بر اینکه مجاهدین او را کشته‌اند و اهالی شهر

تفصیری ندارند و این را نزد ایل فرستاده‌اند که آنها را از کشتن کرمانشاهی‌ها ممانعت نماید.

آقامحمد دستگیر گردید و به همینطور آقا رحیم و حاجی‌آقاولی و آقا سید رضا قمی و شیخ‌الاسلام که تمام از علماء بودند دستگیر شدند. تمام مراسلات و مکاتبات سالار-الدوله در عمارت حکومتی پیدا شد و جعبه تحریر آقامحمد از خانه‌اش آورده شد. کمیسیون فوق العاده دولت در این مسئله تحقیق نموده بر ضد آنها رأی داد. از بابت تقصیر آقامحمد هیچ شک و شبیه نبود. کمیسیون اینطور تصمیم نمود که بایستی ۴۰۰۰ تومان داده با سایرین به طهران فرستاده شود.

در عرض شب، یار محمدخان سردار امر به کشتن او و داده علی‌الطلوع روز ۱۲ او را به دار زدند. یار محمدخان کمیسیون مزبور را اطلاع داد که بر حسب اوامن مرکز این اقدام را نموده است. سایرین را يحتمل به طهران خواهند فرستاد ولی در اینکه آیا آقارحیم از قتل مستخلص خواهد شد شبیه می‌باشد.

صبح روز نهم دو نفر از صاحب‌منصبان رژیمان زنگینه را با دو نفر میرغضب و یکی دو نفر دیگر به ضرب گلوله مقتول نمودند.

سالار‌الدوله زن خود را که یکی از شاهزاده‌خانمهای همانجا بود با خود برد. روز نهم به ماهی دشت رسیده و دهات اطراف را برای آذوقه غارت نمودند. سالار مسعود (حسینخان گوران) و صمصم‌الممالک سنجابی به خانه‌های خود رهسپار گردیده امتناع نمودند از اینکه بیش از این سالار‌الدوله را کمک نمایند. سردار مظفر و سالار‌همايون و همراهان آنها با او هستند و عده آنها به سیصد نفر و یک عراده توپ می‌رسد و از ماهی دشت به اراضی خالصه قریب ۱۲ میلی کرمانشاه که در طرف اقصی شمال غربی واقع است رفته‌اند و از قرار مذکور برای فراهم نمودن قشون امدادی نزد طوایف کلهر و اکراد و الوار فرستاده‌اند.

عساکر دولتی منکب از ۲۰۰ نفر مجاهد، ۱۰۰ نفر گلbagی و سربازان محلی و داوطلب می‌باشد. شاید عده آنها رویه‌رفته به هزار نفر می‌رسد و تمام اینها دارای اسلحه و مهمات خوب می‌باشند و برای قشون کمک به فرمانفرما تلگراف گرده‌اند. شهر آرام و مردم متوجه می‌باشند. دو نفر از آخوندها موسوم به سید محمد روضه‌خوان و نایب‌الصدر در قنسول‌لغانه بست اختیار نموده‌اند و اینها متهم به تقصیرات پلیتیکی می‌باشند ولی می‌گویند بی‌تفصیری خود را می‌توانند ثابت نمایند. امضاء مکدول

نمره - ۳۰۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، ۱۴ مارس ۱۹۱۲ [۲۴ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۴ ع ۱۳۲۰-۱]
راجع به تلگراف ۱۲ مارس شما:

کرمانشاه

شما اگر ممکن است باید بطور سخت سالارالدوله را متنه سازید.

نمره - ۳۰۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۵ مارس ۱۹۱۲ [۲۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱۳۲۰-۱]

کرمانشاه

دیروز تلگراف ذیل که مورخه ۸ مارس می‌باشد از قنسول اعلیحضرتی و اصل گردید:
بنا بر خواهش رسمی کارگزار، من صورت محتویات امانتی را که سالارالدوله در
بانک شاهنشاهی ایران سپرده است نوشتم. همین که شاهزاده به کرمانشاه مراجعت
نمود او عنوان نمود که مورخه ۹۵۰۰۰ تومان از آن برداشته شده است. این مسئله بکلی
کذب است. اگر چه من او را از حقایق مسئله مستحضر داشتم او این نسبتی [را]
که داده است تکرار نموده و اظهار می‌کند که بانک شاهنشاهی باید این کسر بود را
تادیه نماید. تا این لحظه او جوابی برای عذرخواهی که من تقاضا نموده‌ام نفرستاده
است. می‌ترسم برای بانک قدری خطر داشته باشد.

نمره - ۳۰۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۱۵ مارس ۱۹۱۲ [۲۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱۳۲۰-۱]

کرمانشاه

رجوع به تلگراف دیروز شما:

قادها از ایاب و ذهاب بین همدان و کرمانشاه امتناع می‌ورزند و بانک همدان
مرا اطلاع می‌دهد که وسیله مخابره با کرمانشاه به دست نمی‌باشد.
تا این وقت اظهاریه متحددالمال ما بایستی به سالارالدوله رسیده باشد چرا که
رؤسای بانک همدان تعليمات ما را در دوم مارس توسط دو نفر قزاق که بدانجا
می‌رفتند به قنسولهای کرمانشاه رسانیدند.
گمان نمی‌کنم حالا بتوان انتیاه دیگری به شاهزاده نمود.

نمره - ۳۰۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۱۵ مارس ۱۹۱۲ [۲۵ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱۳۳۰-۱]

جمله اول تلگراف ۱۳ مارس سنت پطرزبورغ را ملاحظه نمایید:

شما باید بسر طبق آن وقتی که همانطور دستورالعمل به مسیو پوکلیوسکی [=پاکلوسکی] می‌رسد به وزیر امور خارجه اظهاری بنمایید.

نمره - ۳۰۹

تلگراف مر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۶ مارس ۱۹۱۲ [۲۶ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۶ ع ۱۳۳۰-۱]

مذاکرات متعددالمآل؛ مسئله قشون ایران

راجع به تلگراف دیروز شما:

همکار روسي و من وزیر امور خارجه را امروز صبح ملاقات نموده به او اطلاع دادیم که مسئله محدود ساختن عده قشون در میان نبوده و دولتین مخالف این نمی‌باشند که دولت ایران صاحب منصب از اتباع دول صفار استخدام نمایند.

اگرچه ما سابقاً در ضمن مذاکرات با وزیر امور خارجه خود را از قصة [=قضیه؟] محدود ساختن قشون برای الذمه نموده بودیم، سفیر ایران مقیم سنت پطرزبورغ این مسئله را متذکر شده بود.

همکار روسي من برای وزیر امور خارجه توضیح نمود که اظهار ما بهیچوجه راجع به بریگاد قزاق نبود و بریگاد مزبور در صورتی که بخواهد، بر عده آن بیفزایند بطريق حالیه اداره خواهد شد.

نمره - ۳۱۰

مکتوب وزارت خارجه به اداره هند

وزارت خارجه، ۱۶ مارس ۱۹۱۲ [۲۶ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۶ ع ۱۳۳۰-۱]

آقا

از طرف سر ادوارد گری وزیر امور خارجه تعلیم دارم که سواد مراسله‌ای را که از طرف سفیر اعلیحضرتی مقیم طهران رسیده و محتوی نقشه تشکیل ژاندارمری ملی برای ایران است و کلnel یالمارسن آن را طرح نموده برای شما لفا ایفاد دارم که به مارکس اف کرو تقدیم نمایید.

چنانچه ملاحظه خواهد شد تا اندازه‌ای که در باب ایالت فارس نوشته شده است قصد این است که مراکز قشون مزبور را در شیراز قرار دهند و امید می‌رود که تا اوآخر سال اول پستهای ژاندارمری از طرف جنوب تا کنارتخته که به مسافت ۱۲۰

میلی شیراز است و از طرف شمال تا باغ خان که به مسافت ۱۲ میلی شمال شیراز است پرقرار شود.

در عرض ۹ ماه متعاقب آن هم پستهای آنها در جنوب تا بوشهر و در شمال تا یزدخواست پرقرار خواهد شد.

عقیده سر ادوارد گری بر این است که ترتیباتی که فعلاً در مد نظر می‌باشد مورد اعتراض سخت خواهد بود برای اینکه لااقل برای یک مدت ۱۲ ماهی یک قطعه وسیع مملکت – که در حقیقت به اندازه ۵۵ میل می‌باشد – بین بوشهر و کنارتخته در دهنه بزرگترین مدخل تجارت به داخله انگلیس بدون محافظت می‌ماند در صورتی که در راه شمال از طهران به ساحل دریا نقطعه بلا محافظت موجود نمی‌باشد.

تا وقتی که این قطعه بلا محافظت بماند مسئله اینکه قسمت راه بین کنارتخته امن می‌باشد برای تجارت انگلیس دارای نفع نخواهد بود چرا که همینکه اجناس از بوشهر حرکت داده شد محتمل است پسرقت پرود و بنابراین من باید استفسار نمایم که آیا به عقیده لرد کرو مطلوب به نظر می‌آید که به سر جارج بارکلی تعلیم داده شود به دولت ایران اصرار نمایند که توجه خود را در اول وله به تمام راه چنوب شیراز معطوف دارند نه اینکه فقط یک قسمتی از آن را مثل آنکه بطرف باغ خان که در طرف شمال آنجا است قراولی نمایند.

امضاء لوئیس ملت

نمره - ۳۱۱

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ، ۱۷ مارس ۱۹۱۲ [۲۷ اسفند ۱۲۹۰] ع ۲۷-۱ [۱۲۳۰]

سفیر ایران امروز ملاقاتی از من نموده استفسار نمود ببیند من می‌توانم کاری کنم که باعث تسریع مذاکرات راجعه به قرضه بزرگی گردد؟

من به او اظهار داشتم تا آنکه جواب مراسلة متعددالمال ما از طرف دولت ایران فرستاده شود برای من فایده‌ای نخواهد داشت که به وزیر امور خارجه فشار بیاورم. او مرا اطمینان داد که جواب مراسلة مذکور حالاً دیگر به تأخیر انداخته نخواهد شد و به من اصرار نمود که لزوم حتمی ترتیب قرضه را به وصول جوابیه به شما بفهمانم.

نمره - ۳۱۲

مکتوب وزارت خارجه به اداره هند

وزارت خارجه، ۱۸ مارس ۱۹۱۲ [۲۸ اسفند ۱۲۹۰] ع ۲۸-۱ [۱۲۳۰]

آقا

از طرف سر ادوارد گری وزیر امور خارجه تعلیم دارم که سواد تلگراف سفیر

اعلیحضرتی مقیم طهران را که در آن ارائه طریق نموده است که حالیه موقع مناسبی است برای آنکه به دولت ایران گفته شود که دولت اعلیحضرتی پس از ورود فرمانفرمایی به فارس از عده مستحفظین آنجا خواهند کاست، برای آنکه به مارکس اف کرو تقدیم شود لفاظ ایفاد می دارم. و نیز باید اظهار نمایم که سر ادوارد گری بنا بر اطلاعاتی که حالیه برایش رسیده مایل است که با عقایدی که سر جارج بارکلی اظهار نموده شریک شود اگرچه او بخوبی درک می کند که تا زمانی که لرد کرو از نظریات فرمانفرمای هند واقع نشود تصمیم قطعی نخواهد شد.

امضاء لوئیس ملت

نمره - ۳۱۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۱۹ مارس ۱۹۱۲ [۲۹ اسفند ۱۲۹۰ : ۲۹ ع ۱۳۳۰ - ۱]

مستر مایر ویس قنسول انگلیس که به ریاست اداره ذیقلر در سلطانآباد منصوب است بختیاریها او را مابین اینجا و قم لخت کرده اند.

نمره - ۳۱۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۲۰ مارس ۱۹۱۲ [۳۰ اسفند ۱۲۹۰ : ۳۰ ع ۱۳۳۰ - ۱]

راجع به تلگراف ۱۹ مارس شما:

ممکن است صمصام‌السلطنه از بختیاریها جلوگیری کند آیا می‌توانید او را ترغیب نمایید اقدامات لازمه بنمایید؟

نمره - ۳۱۶

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه

اداره هند، ۲۰ مارس ۱۹۱۲ [۳۰ اسفند ۱۲۹۰ : ۳۰ ع ۱۳۳۰ - ۱]

آقا

از طرف وزیر هند تعلیم دارم که وصول مراسله ۱۶ شهر جاری شما را در باب نقشه‌ای که کلنل یالمارسن برای تشکیل ژاندارمری ملی در ایران طرح نموده است اطلاع دهم.

مارکس اف کرو با وزیر امور خارجه موافقت دارد که اصلاح این است که اولاً شرطی از بابت حفظ تمام راه بین شیراز و بوشهر بشود ولی کنارتخته ظاهرآ آخرین منزلی است در آن قسمت کوهستانی که بیشتر احتمال می‌رود به قوافل حمله بشود و

به مسافت کمی از آن، راه از کتل مولا عبور نموده و به دشت می‌رسد و یحتمل عقیده کلنل یالمارسن این است که اگر در کنارتخته پستی برقرار شود راه تا دالکی که پایی تپه واقع است بطور مکفى محافظت خواهد شد و محافظت دشت را ممکن است به هر قدر قوایی که ممکن است حکمران بوشهر دارا باشد واگذار نمود. لرد کرو صحیح نمی‌داند که در تصمیم صاحبمنصبان سوئی مداخله‌ای شود که در صورتی که بتوان، از آن صرف نظر نمود و اینطور ارائه طریق می‌نماید که دولت اعلیحضرتی ممکن است با این پیشنهاد به شروط ذیل موافقت نمایند که اولاً پستی که در کنارتخته برقرار می‌شود تا دالکی قراولی نماید و ثانیاً حکمران بوشهر را شخصاً مسئول امنیت بقیه راه‌یاری بوشهر قرار دهند. این را باید به خاطر داشت که ده برازبان که جای خطرناکی است و خان آنجا آدم شریری است در این قسمت آخری می‌باشد.

ممکن است سر ادوارد گری بخواهد قبل از تصمیم با قنسول مقیم خلیج فارس مشورت نماید.

لرد کرو تصور می‌کند که برای حفظ راه از بندرعباس الی کرمان که حالیه مغلوش است و محتمل است همینکه سرقت‌های بین بوشهر و شیراز دیگر چندان فایده نداشته باشد بدتر شود ظاهراً قرار و مداری داده نشده. قنسول اعلیحضرتی مقیم کرمان و اداراتی که اموالشان بسرقت رفتند در این باب اظهاراتی نموده‌اند و لرد کرو ارائه طریق می‌نماید که بایستی به دولت ایران فشار وارد آورده شود که برای اعاده نظم این راه هم اقدام بنمایند.

امضاء ریچی

نمره - ۳۱۶

تلگراف سو جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۱ مارس ۱۹۱۲ [یکم فروردین ۱۲۹۱؛ یکم ع ۱۳۳۰-۲]

مراتب ذیل مضمون جوابی است که دولت ایران در ۲۰ مارس به پیشنهادات متحده‌مال ما داده‌اند:

ترجمه مکتوب

آقای سفیر

افتخار دارم وصول مراسله‌ای را که جنابعالی در ۲۹ صفر (۱۸ فوریه) [۲۸ بهمن] گذشته به اتفاق جناب سفیر روس برای من فرستاده بودید و مشعر بود بر بعضی پیشنهادات برای برقراری مناسبات فیما بین دولت ایران و دولتین انگلیس و روس بر اساس مستحکم دوستی و اعتماد و همراهی با اعلیحضرت شاه در اعاده و استقرار نظم و امنیت در مملکت اطلاع دهم. دولت علیه از آنجایی که بی‌اندازه نیات حسنة دولت مجاور را احساس نموده و میل دارند این پیشنهادات را کاملاً موافق دلخواه به انجام رسانند با نهایت افتخار جنابعالی را از مراتب ذیل مستحضر می‌دارند:

۱) در باب مسئله مبلغ ۲۰۰۰۰۰ لیرا که برای آن بانک شاهنشاهی و بانک دسکوونت به نام دولت ایران حسابی در دفاتر خود نگاه خواهند داشت، و از بابت مساعدۀ قرضۀ اولی که دولت ایران در صدد گرفتن آن می‌باشند محسوب خواهد بود، دولت متبوعه من موافقت دارند که این وجه از اولین وجوهات قرضۀ مذکور مسترد شود و نفع آن از قرار سالیانه صدی هفت محسوب خواهد گردید و اضافه عایدات گمرکات شمالی و جنوبی جزئاً و کلاً محل استهلاک و پرداخت نفع آن قرار داده خواهد شد.

۲) محض اینکه اطمینان داشته باشند که دولت تصمیم نموده‌اند و سفارتین هم مستحضر می‌باشند برسد دولت علیه به مأموری که خزانه‌داری کل سپرده او است خواهند سپرد که تمام مصارفی را که از این پول باید بشود نظارت نماید و اینطور مقرر می‌شود که یک قسمت عمدۀ‌ای از این مساعدۀ برای تشکیل ژاندارمری دولتی به کمک صاحب‌منصبان سوئی به مصرف خواهد رسید.

ب۱: در باب ۴ مسئله مندرجۀ در قسمت آخری مراسله متعددالمال دولت ایران، از آنجایی که بطور حتم می‌دانند تمامیت و استقلال و بهمینطور ترقی به حال آرامی ایران را دولتین متحابه صمیمانه مایل می‌باشند با نهایت مسرت از این رویۀ مساعدۀ آنها خوشوقت بوده و بطریق ذیل جواب می‌دهند:

۱) دولت ایران محض اثبات میل و افر خود برای استقرار مناسبات فیما بین خود و دولت بریتانیای عظمی و دولت روس بر یک اساس متبین دوستی و اعتماد با دقت تمام با اصول معاهده ۱۹۰۷ انگلیس و روس موافقت خواهند نمود و متوجه اطمیناناتی که در مقدمۀ معاهده مزبور مندرج ایست خواهند بود.

۲) بر طبق آنچه در پروگرام دولت متبوعه من تصمیم شده است پس از حرکت قطعی محمدعلی‌میرزا و سالارالدوله از خاک ایران مجاهدین اخراج شده و سایر عساکر غیرمنظمه در تحت دیسیپلین واقع گردیده و به تدریج همینکه در تشکیلات نظامی ترقی حاصل شد جزو عساکر منظمه خواهند شد.

۳) برای استقرار نظم و امنیت در مملکت تشکیل قشون منظم مؤثری یکی از مسائل اصلیۀ پروگرام هیئت وزراء را تشکیل می‌دهد و این مسئله مشهود است که قشونی که تشکیل می‌گردد به مناسبت احتیاجات مملکت خواهد بود.

دولت ایران محض تیقن دولتین از اینکه تشکیل این قشون را یکی از وظایف بسیار لازمه خود می‌دانند سفارتین را برای تبادل افکار دوستانه در مسائل و نکات لازمه راجع به آن مستحضر خواهند ساخت.

۴) از بابت حرکت محمدعلی‌میرزا و اعطای حقوق به او، نظر به پیشنهادات دولتین انگلیس و روس قراردادی که موضوع مكتوب علیحدۀ‌ای قرار داده شده به انجام رسیده است.

برای رفع هرگونه موانع که در راه تسکین مملکت و اعاده انتظامات می‌باشد و محض آنکه مؤثر بودن اقداماتی که دولت برای امنیت عمومی می‌نمایند تأمین شود، دولت ایران اعتماد دارند که دولتین مجاور از هرگونه معاونتی مضایقه نخواهند نمود که تمام خطرات اقدام جدید شاه مخلوع برای ورود به ایران محو گردد. دولت علیه از آنجایی که میل دارند بر وفق پیشنهادات دولتین انگلیس و روس عمل نمایند به همراهان محمدعلی میرزا عفو عمومی اعطاء خواهند نمود. این عفو عمومی فقط برای حوادث و اعمالی است که قبل از اعطای آن بوقوع رسیده و به آنچه فیما بعد به ظهور رسد راجع نخواهد بود.

ت ۱: دولت ایران چنانچه بمحض فقرات فوق مقاصد دوستانه خود را نسبت به دولتین و میل صمیمانه خود را برای استقرار نظم و امنیت در مملکت به ثبوت رسانیده‌اند بی‌اندازه مایلند که کمک و همراهی مؤثر دو مملکت مجاور را در مسائلی که ذیلاً نگاشته می‌شود جلب نمایند:

(۱) برای اقسام عمل قرضه‌ای که برای فعلیت‌دادن اصلاحات لازم است بطوری‌که شرایطی که در مقابل آن مقرر می‌شود فقط راجع به نفع و استهلاک و وثیقه آن باشد.

(۲) عساکر خارجی بر حسب اراده دولت ایران هر قدر زودتر که امکان دارد خاک ایران را تغذیه نمایند.

نمره - ۳۱۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۲ مارس ۱۹۱۲ [۲ فروردین ۱۲۹۱؛ ۲ ع ۱۳۳۰-۲]

رجوع به تلگراف ۲۰ مارس خودتان نمایید:

سرقت شدن اموال ویس‌قنسول در سلطان‌آباد

می‌ترسم دیگر حالا نتوان از بختیاریها جلوگیری نمود در عرض چند سال آخر آنها از افتشاشات عمومی استفاده نموده و بلامجازات دزدی می‌کرده‌اند ولی بدون شک صاحبان‌السلطنه آنچه بتوانند از جلوگیری آنها کوتاهی نخواهد نمود.

من توجه دولت و رؤسای بختیاری را به این سرقتها جلب نموده و در شرف عرضه داشتن ادعای خود برای اموال مسروقه که همین حالا شرح جزئیات آن برای من رسیده است می‌باشم.

نمره - ۳۱۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان

وزارت خارجه، ۲۲ مارس ۱۹۱۲ [۲ فروردین ۱۲۹۱؛ ۲ ع ۱۳۳۰-۲]

جواب دولت ایران به مشروحة متعددالمال به نظر من موافق دلخواه است و پیشنهاد می‌کنم که به سفیر دولت اعلیحضرتی تعلیم داده شود قسمت مساعدة ما را فوراً به ایشان بپردازند، تحقیق نمایید آیا دولت روس با این امر موافقت دارند؟

نمره - ۳۱۹

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری

منت پطرزبورغ، ۲۴ مارس ۱۹۱۲ [۴ فروردین ۱۲۹۱؛ ۴ ع ۱۳۳۰-۲]

راجع به تلگراف ۲۲ مارس شما:

مساعدہ به دولت ایران

وزیر امور خارجه موافقت دارد و بر طبق آن به سفیر روس تعلیم خواهد داد.

نمره - ۳۲۰

مکتب سر اسپرینگ رایس به سر ادوارد گری

استخلم [= استکهلم]، ۱۹ مارس ۱۹۱۲ [۲۹ اسفند ۱۲۹۰؛ ۲۹ ع ۱۳۳۰-۱]

آقا

در باب تلگراف ۵ شهر جاری سر جارج بیوکانان افتخار دارم اظهار نمایم که با شارژدار روس از وزیر امور خارجه سوئی ملاقات نموده جناب معزی‌الیه را اطلاع دادیم که دولتین اعتراضی بر علیه [= علیه] استخدام دو نفر صاحب منصب دیگر و یک نفر بیطار اعتراضی ندارند.

کنت اهرنزوارد از ما اظهار تشکر نموده اظهار داشت تاکنون برای او اطلاعی از بابت خواستن این سه نفر از طرف کلنل سوئی نرسیده است و البته بلاشك به وزیر جنگ اطلاع خواهد رسید.

صیسیل اسپرینگ رایس

نمره - ۳۲۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۵ مارس ۱۹۱۲ [۵ فروردین ۱۲۹۱؛ ۵ ع ۱۳۳۰-۲]

او ضاع مشهد خیلی سخت شده است. جنرال قنسول ما را پورت می‌دهد که جنگ اتصالاً در کار است و همکار روسی من در شرف اعلام قانون نظامی می‌باشد.

نمره - ۳۲۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۵ مارس ۱۹۱۲ [۵ فروردین ۱۲۹۱: ۵ ع ۲-۱۳۳۰]
لطف نموده رجوع به تلگراف ۷ مارس من نمایید:
کرمانشاه

در راپورت مورخة ۱۵ شهر جاری قنسول اعلیحضرتی اظهار می دارد که نصیحتی را که او و قنسول روسی به سالارالدوله داده اند او رد نموده است و نه فقط بی میل است از اینکه شرایطی را که دولت ایران پیشنهاد نموده قبول نماید بلکه ادعای حکمفرمایی بر تمام مغرب ایران در تحت سلطنت شاه می نماید.

نمره - ۳۲۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۵ مارس ۱۹۱۲ [۵ فروردین ۱۲۹۱: ۵ ع ۲-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف امروز من:

همکار روسی و من دیروز وزیر امور خارجه را از جوابی که سالارالدوله به اظهاریه دو قنسول داده است مستحضر نمودیم.

جناب معزی الیه اظهار داشت که درخواستهای سالارالدوله بطور وضوح قابل قبول نمی باشد و قبول آنها تمامیت ایران را نقض نموده و به این طریق نه فقط با منافع ایران بلکه با منافع دولتین نیز مخالفت دارد.

وزیر امور خارجه ما را مطمئن ساخت که دولت در تهیه اعزام یک استعداد مؤثری بر ضد سالارالدوله بوده و از ما خواهش نموده بطور سخت تری اظهارات خود را تکرار نموده و به قنسولها دستور العمل بدھیم این اظهارات را اشاعه بدھند.

ما در صورت تصویب دولتین پیشنهاد می کنیم که با خواهش وزیر امور خارجه موافقت شده به قنسولها تعلیم داده شود که با کمال سختی به سالارالدوله اصرار نمایید از ایران خارج شود و به او خاطر نشان نمایند که رویه حالیه او مخالف با منافع دولتین می باشد و دولت ایران در اقدامی که بر علیه [= علیه] او می نمایند کاملا مطمئن به تقویت و همدردی ما می باشند و هرگاه از ایران خارج نشود دولتین دیگر اقدامی برای تحصیل حقوق او نکرده و از او حمایت بهبیچوجه نخواهند کرد و به دو قنسول مذکور تعلیم داده خواهد شد که اظهارات خود را هر قدر که امکان دارد اشاعه دهند.

نمره - ۳۲۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه، ۲۵ مارس ۱۹۱۲ [۵ فروردین ۱۲۹۱؛ ۵ ع ۲-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۴ مارس سر جارج بیوکانان:
شما می‌توانید سهم مساعدۀ ما را فوراً بپردازید.

نمره - ۳۲۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۲۵ مارس ۱۹۱۲ [۵ فروردین ۱۲۹۱؛ ۵ ع ۲-۱۳۳۰]
من با ادارۀ هند در باب نقشهٔ تشکیل ژاندارمری سوئیس که در مراسلهٔ ۱۴ فوریه
خودتان را پورت داده بودید مشغول مذاکره بوده‌ام.

وزیر هند نقشهٔ مذکور را بطور عموم قابل قبول می‌داند ولی به نظر وی (که من
هم با او موافقت دارم) چنان می‌رسد که نظر به خطری که قوافل در حرکت از بوشهر
برای شیراز دوچار می‌شوند یکی از اقدامات اولیه بایستی ترتیب حفظ تمام راه بین
اینجاهای باشد.

ما می‌خواهیم رفع هرگونه تأخیری را بنماییم و تا اندازه‌ای که امکان دارد تصفیه
این امر را به اختیار کلnel مذکور واگذاریم و بنابراین نقشه او را قبول می‌کنیم در
صورتی که اولاً حکمران بوشهر شخصاً تعهد مسئولیت امنیت راه از بوشهر الى
دالکی را بنماید (که شامل برآذجان باشد که در یکی دو موقع محل وقوع چند فقره
سرقت بوده) و ثانیاً قوهٔ ژاندارمری که در کنار تخته قرار داده می‌شود راه را تا دالکی
قرار اولی نماید.

اما از بابت راه بین بندرعباس و گرمان لرد کرو بیم دارد از اینکه نامنی راه
شیراز هرقدر زیادتر شود بر نامنی حالیه این راه به مناسبت افزوده خواهد شد و
تصور می‌کنند ممکن است دولت ایران را برای رفع این مسئله مجبور به اقدامات
نمود. نمی‌دانم این کار در قوهٔ آنها خواهد بود تا آنکه از قرضهٔ پیشنهادی وجوهات
لازم را تحصیل نماید؟

شما باید با جنرال قنسول بوشهر مشورت نموده و مرا از نظریات خود تلگرافاً
[=تلگرافی] مستحضر دارید.

نمره - ۳۲۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، ۲۶ مارس ۱۹۱۲ [۶ فروردین ۱۲۹۱؛ ۶ ع ۲-۱۳۳۰]
ادارات تجاری منچستر از خطر بزرگ در همدان که شاید بعلت سالارالدوله باشد
شکایت دارند. به دولت ایران اصرار نمایید که در اعزام قشون کوتاهی نکنند.

نمره - ۳۲۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بیوکانان
وزارت خارجه، ۲۶ مارس ۱۹۱۲ [۶ فروردین ۱۲۹۱: ۶ ع ۲-۲]
راجع به تلگراف ۲۵ مارس سر جارج بارکلی:
سالارالدوله

من پیشنهاد را تصویب می‌کنم و از دانستن نظریات دولت ایران مسرور خواهم شد.

نمره - ۳۲۸

مکتوب اداره بحریه به وزارت خارجه
اداره بحریه، ۲۷ مارس ۱۹۱۲ [۷ فروردین ۱۲۹۱: ۷ ع ۲-۲]
آقا

از طرف لرد کمیسیونرهای اداره بحریه مأمورم که برای اطلاع وزیر امور خارجه
مواد تلگراف مورخه ۲۶ شهر جاری را که از سپسالار قشونی ایستایندیز در باب
او ضایع خلیج فارس رسیده لفأ ایفاد دارم. سواد این مکتوب به اداره هند فرستاده
شدہ.

امضاء گراهم گرین

ملفووف نمره ۳۲۸

تلگراف سپسالار قشونی جزاير ایستایندیز به اداره بحریه
بمبئی، ۲۶ مارس ۱۹۱۲ [۶ فروردین ۱۲۹۰: ۶ ع ۲-۲]
صاحب منصب درجه اول بحری امروز اینطور را پرت می‌دهد:
هیجان بر ضد لنگه به نظر می‌رسد صورت جنگ مذهبی می‌گیرد ولی از قرار اخبار
جدیده بعلت پسر فرمانفرمای فارس که حرکاتش در جهرم اسباب سوء ظن شده حمله
به تأخیر افتاده است. خیلی احتمال می‌رود که عده‌ای زیاده بر آنچه ابتداه تخمين
زده شده بود به لنگه حمله خواهند آورده و در جزو اینها اکثر طوایف لارستان می‌باشند
مگر آنکه پسر فرمانفرمای فارس از حرکت آنها در لار جلوگیری نماید.

نمره - ۳۲۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۲۷ مارس ۱۹۱۲ [۷ فروردین ۱۲۹۱: ۷ ع ۲-۲]
او ضایع همدان

رجوع به تلگراف ۲۶ مارس خود نمایید:
در چندین موقع دولت ایران اطمینان به من داده‌اند که مشغول هرگونه اقدامات

برای فرستادن قشون کافی بدون تأخیر می‌باشد.
همینکه بعد تحقیق کردم امروز معلوم شد که فرمانفرما که به حکومت منصوب شده است به او سپرده شده است که قسمت زیادی از آن قشون را جمعآوری نماید – یعنی آن قشونی که به نظر من غیرمکفی می‌آمد – و من از دولت ایران استدعا نموده‌ام که بعضی از فداییان یافرم که در موقع قبل اینطور بخوبی از کار درآمده‌اند بر ضد سالارالدوله فرستاده شوند.

نمره - ۳۳۰

تلگراف سر جارج بیوکانان به سر ادوارد گری
منت پطرزبورغ، ۲۷ مارس ۱۹۱۲ [۷ فروردین ۱۲۹۱: ۷ ع ۲-۱۳۳۰]
راجع به تلگراف ۲۶ مارس شما:

سالارالدوله

وزیر امور خارجه نیز تصویب می‌کند و تعليمات لازمه پرای سفیر روس مقیم
مله‌ان خواهد فرستاد.

نمره - ۳۳۱

مکتوب اداره هند به وزارت خارجه
اداره هند، ۲۷ مارس ۱۹۱۲ [۷ فروردین ۱۲۹۱: ۷ ع ۲-۱۳۳۰]
آقا

در باب مراسله ۱۸ شهر جاری شما از طرف وزیر هند تعليم دارم سواد تلگرافی را که از حکومت هندوستان راجع به اوضاع فارس رسیده لفأ ایفاد دارم.
درحالی که مارکس اف کرو در پیشنهادی که در این مراسله شما مذکور گردیده بطور عموم با سر ادوارد گری هم عقیده است او میل دارد که تأکید نماید لزوم مطالبه نمودن از دولت ایران تنبيه آنهايی را که اهل محل بخوبی آنها را مسئول حمله بر مستحفظين اسمارت می‌دانند، چرا که دولت اعليحضرتی خود نمی‌توانند در اين کار اقدام نمایند.

جناب معزى‌الیه نیز ارائه طریق می‌نمایند که یکی از شروط عودت قطعی عساکر پایستی تعریضی از طرف دولت ایران باشد که صاحب‌منصبان سوئی را در تشکیل قوه ژاندارمری به هر وسیله که می‌توانند تقویت نمایند.

امضاء ریچی

ملفووف نمره ۳۳۱

سواو مکتوب حکومت هند به مارکس اف کرو

[۱۳۳۰-۲ ع ۳: ۱۲۹۱ فروردین ۱۹۱۲ مارس ۲۳]

به عقیده سر پی کاکس اوضاع نزدیک شیراز رو به بیبودی است.

ما تصور می کنیم که بایستی باز هم به دولت ایران فشار آوریم که آنها باید را که مسئول حملات می باشند تنبیه نمایند و تأدیه چنان آنها را از وظیفه اقدام در این امر باز ندارد.

ما از بابت مسئله نگاهداشت قنسولخانه شیراز و اصفهان با سر جارج بارکلی موافقت داریم که دلیل وضع رفتار دوستانه رؤسای ایلات در راه فیما بعد بایستی شرط تغییف مستحفظین قنسولخانه باشد.

نمره - ۳۳۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

[۱۳۳۰-۲ ع ۸: ۱۲۹۱ فروردین ۱۹۱۲ مارس ۲۸] طهران،

راجع به تلگراف ۲۵ مارس شما:

امروز من حواله برای مبلغ ۱۰۰۰۰۰ لیرا که سهم مساعدة دولت انگلیس باشد به دولت ایران داده و از کفیل خزانهداری کل خواهش نمودم که با بانک شاهنشاهی ایران قرار و مدار مسترد داشتن ۳۵۰۰۰ تومانی که به مناسبت حرکت شاه مخلوع داده شده است بدهد.

چنانچه آگاه می باشید اضافه عایدات گمرکات شمال و جنوب باید بالتمامه برای پرداخت نفع و استهلاک اسهام قرضه مساعدة مشترک ۲۰۰۰۰۰ لیرای دولتين روس و انگلیس قرار داده شود.

پس از مشورت با رئیس بانک شاهنشاهی ایران من ارائه طریق می نمایم (در صورتی که شما تصویب نمایید) که اضافه عایدات گمرکی ماه به ماه از غرہ ماه مه از طرف بانک لندن از بابت حساب دولت اعلیحضرتی فرستاده شود تا آنکه قسم دولت انگلیس تماماً پرداخته شود.

نمره - ۳۳۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

[۱۳۳۰-۲ ع ۸: ۱۲۹۱ فروردین ۱۹۱۲ مارس ۲۸] وزارت خارجه،

راجع به تلگراف ۲۸ مارس سر جارج بیوکانان:
سالارالدوله

شما بر طبق پیشنهادی که در تلگراف ۲۵ مارس خود نموده اید می توانید عمل نمایید.

نمره - ۳۳۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران، ۲۹ مارس ۱۹۱۲ [۹ فروردین ۱۲۹۱؛ ۹ ع ۲-۱۳۳۰]

مطلوب ذیل ملخص تلگرافی است که [در] ۲۴ مارس از طرف کفیل قنسولگری شیراز رسیده و از آن معلوم می‌شود که احتمال قوی می‌رود نقل‌مکان ایلات بطور آرامی بگذرد:

بواسطه نزاع مابین اهالی کازرون و قشقاییها راه بوشهر کمی مغشوش شده است و چندین فقره سرقت‌های جزئی از قوافل به وقوع رسیده و پسته‌ای هم که از بوشهر می‌آمده بسرقت رفته است. حکومت کازرون بنا بر اعتراضات قطعی اهالی کازرون برعلیه [=علیه] داشتن حکومت قشقایی از محمدعلی‌خان به منتصرالملک فرمانده رژیمان ملایی منتقل شده است. قشقاییها ایاب و ذهاب قوافل را از عقب کمارج به شاهپور و از آنجا از راه ناندان به دشت ارجن منعرف نموده‌اند و ایاب و ذهاب از راه کازرون را بکلی متروک داشته‌اند و قوام‌الملک و تجار مجبور به موافقت در این امر گردیده‌اند. ولی قوام‌الملک مرا اطمینان می‌دهد که در اول و مدد برای انحراف ایاب و ذهاب آنها به راه معمولی اقدام خواهد نمود. ایلخانی با استعداد دولتی که مرکب از ۲۵۰ نفر سواره و پیاده و دو عراده توب و تفنگچیان قشقایی که رویهم رفته قریب ۲۰۰۰ نفر می‌شود در جیره می‌باشد. رؤسای قشقاییها و شش‌بلوکیها و اهالی فارسی‌مдан و صفوی‌خانی و تمدیها با آنها می‌باشند. صولت‌السلطنه تاکنون بی‌طرفی اختیار نموده ولی از قرار را پورت‌های واصله از کازرون منتظر ورود او به تخانی می‌باشند. صولت‌الدوله اهل خانه خود را عقب گذاشده و با یک دسته از دره‌شولیها [=دره‌شوری‌ها] بطرف بالا حرکت نموده و از قرار مذکور در بیست میلی ایلخانی اقامت دارد. از قرار مذکور دسته‌جات دیگر دره‌شولیها [=دره‌شوری‌ها] طرفدار ایلخانی می‌باشند. رؤسائ و محمد‌کریم‌خان که طرفدار ایلخانی هستند مدتی است در باب ترتیب اصلاحی بین دو برادر مشغول مذاکره بوده‌اند. ظاهراً رؤسائ مایل به خونریزی از طرف هیچیک از ایلخانیها نمی‌باشند و استقلالی که روز بروز پیدا می‌کنند اهمیت ایلخانی‌گری را کم کم از نظر آنها محو می‌کند.

مذاکرات صلح هنوز ~~عملیتی~~ پیدا نکرده است و نصرالدوله در فسا می‌باشد. اعراب در آنجا اجتماع می‌نمایند، ایلات همه فعلاً مشغول حرکت هستند و بایستی در طرف دو هفتۀ به درۀ شیراز وارد شوند. قوام‌الملک که تاکنون شیراز و دور و حوالی آن را خوب منظم نموده ماضی طرب است و بیشتر علت آن عدم پول است و از چندی به این طرف به من اظهار می‌داشت که اگر دولت ایران برای او پول نفرستند نمی‌تواند دیگر حفظ انتظامات را بنماید. خیلی خوب خواهد بود که دولت ایران برای فرمانفرمای فارس فوراً پول بفرستند که حقوق نظمیۀ شهر و مستحفظین دور و حوالی شیراز را پردازد. مأمورین محلی تصور می‌کنند که اگر پول داشته باشند می‌توانند این موقع

باریک حرکت ایلات را سالم گذرانیده از حوادث ممکنه جلوگیری نمایند.
کفیل خزانه داری کل وعده داده است که از مساعدة مشترک مبلغ سی هزار تومان
برای تأدیه حقوق پلیس و مستحفظین به شیراز بفرستد.

نمره - ۳۳۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۳۰ مارس ۱۹۱۲ [۱۰ فروردین ۱۲۹۱، ۱۰ ع ۱۳۳۰-۲]
نقشه ژاندارمری

رجوع به تلگراف ۲۵ مارس خودتان بنمایید:

من تقاضاهای شما را در باب راه بین بوشهر و شیراز از برای کلنل سوئی
توضیح نموده‌ام. او خوب درک می‌کند که خوب است از ابتداء اسباب حفاظت تمام
این قسمت راه فراهم آورده شود و او ابتداء قصد داشته است که این مطلب را پیشنهاد
نماید. او خود را مجبور می‌دانست که طوری کند که به هیچ‌وجه من الوجوه حتی تصور
این مسئله هم نشود که در صورتی که قشاییها ببینند ژاندارمری فقط در قسمت راه
آنها برقرار شده بر خصوصیت کاری آنها افزوده شود درحالی که هیچ اقدامی برای
جلوگیری غارتگری ایلات بین شیراز و اصفهان بعمل نیامده است.

قبل از آنکه تصمیم قطعی بشود او می‌خواهد منتظر وصول راپورتی از مأمورینی
 بشود که بطرف شیراز حرکت کرده‌اند. من پیشنهاد می‌کنم که در این موضوع بیش
از این به او فشار آورده نشود مگر آنکه شما مرا تعلیم دهید این کار را بکنم چونکه
من ترجیح می‌دهم تا اندازه‌ای که ممکن است او را به اختیار خود واگذاریم.

من از بابت تلگراف شما با سر پی‌کاکس مشورت نموده‌ام. چون هنوز نقشه کلنل
را ملاحظه ننموده او نمی‌تواند از بابت احتمال پیشرفت آن چیزی بگوید ولی تصور
می‌کند صحیح باشد اشعار نماید که نقشه مزبور مبنی بر تجربیاتی است که او از
بابت اوضاع آنجاها حاصل نموده چونکه هیچیک از صاحب منصبان تاکنون از آن خط
عبور ننموده‌اند و او تصور می‌کند خیلی خوب خواهد بود که نقشه مزبور حتی از
همان اول کار به تمام راه بین شیراز و بوشهر منبسط شود و صلاح نمی‌داند ما با
پیشنهادی موافقت نماییم که در تحت آن کنترل یک قسمت راه به دست ایرانیها باشد
بدون آنکه مفتشی و پول رسانیدن به آن از تحت نظارت صاحب منصبان سوئی خارج
باشد.

به عقیده وی هیچ دلیلی به دمت نیست برای تصور اینکه بواسطه بهبودی راه
بوشهر الى شیراز امنیت راه بندر عباس الى کرمان در مخاطره افتاد و یحتمل بواسطه
جلوگیری از اغتشاشات حدود شیراز این مسئله به وقوع رسد.

خشایایها تا راهی‌ای کرمان برای غارت نمی‌روند و فقط ایلات فارس که این کار
را می‌کنند بعضی از قبایل عرب می‌باشند که تا آن اندازه که به راه اصفهان الى

بوشهر مربوط است تا شیراز زیادتر بطرف جنوب نمی‌روند بنابراین از اعتراضی که پیشنهاد شده است به دولت ایران در این موضوع بشود من مخالف این کار هستم چرا که تا زمانی که دولت ایران قرضه بدست نیاورده من گمان نمی‌کنم بتوانیم اقدامی جدی برای جلوگیری اغتشاشات در راه بندر عباس الی کرمان بنماییم. آنچه می‌توانیم امیدوار باشیم این است که اقدامات لازمه برای اجرای پیشنهادات محدود کلnel سوئی بعمل خواهد آمد.

نمره - ۳۳۶

* مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری
طهران، ۸ مارس ۱۹۱۲ [۱۸ اسفند ۱۲۹۰] ع ۱۸-۱ [۱۳۳۰]
آقا

افتخار دارم سواد مکتوبی را که به وصول تعليمات مندرجہ در تلگراف ۲۹ شهر گذشته شما راجع به تقاضای جبران دو فقره حمله که در ماه دسامبر گذشته بر مستحفظین قنسولخانه شد به وزیر امور خارجه نوشتم لفاظ ایفاد دارم.

امضاء جارج بارکلی

ملفوظ نمره ۳۳۶

سواد مکتوب سر جارج بارکلی به دولت ایران
طهران، ۴ مارس ۱۹۱۲ [۱۴ اسفند ۱۲۹۰] ع ۱۴-۱ [۱۳۳۰]
آقای وزیر

افتخار دارم جلب توجه جنابعالی را به مراحلات ۲۵ و ۲۷ دسامبر خود بنمایم که به موجب آن دولت ایران را از دو فقره حمله سختی که بر مستحفظین اعزامی از شیراز به بوشهر بعمل آمد مستحضر داشته‌ام - در موقعی که برای همراهی اسمارت کفیل قنسولگری شیراز انگلیس پس از انقضای مدت مرخصی به مقام خود مراجعت می‌نمود، رفته بودند.

این حملات بزرگ منتج به کشته شدن سه نفر از مستحفظین و مفقود شدن یک نفر و مجروح شدن مستر اسمارت و ۱۰ نفر دیگر و سرقت اموال معادل ۹۴۴ لیرا گردید.

الحال از طرف دولت اعلیحضرتی برای من تعییم رسیده که برای این حملات مطالبه جبران نمایم و تقاضای مجازات اشخاصی که مسئول بوده‌اند کرده شود. دولت اعلیحضرتی بخوبی از اوضاع سخت مالی دولت ایران مستحضر بوده و از آنجایی که بسیار مایلند حتی المقدور از مزاحمت دولت ایران احتراز نمایند تغییر خسارات را بطور اعتدال زده‌اند و مبلغی که بایستی من ادعاء نمایم ۴۷۴۴ لیرا می‌باشد و این مبلغ از بابت فقرات ذیل مطالبه می‌شود:

برای مجروح شدن اسمارت ۱۰۰۰ لیرا

برای ۴ نفر مقتول یا مفقود و ۳ نفری که محتمل است از

۲۱۰۰ لیرا

مجروح شدن عاجزشوند از قرار هر یک ۳۰۰ لیرا

۷۰۰ لیرا

برای ۷ نفری که کمتر مجروح شده‌اند هر یک یکصد لیرا

۹۴۴ لیرا

برای قیمت اموال مسروقه

من امیدوارم که جواب مساعدی زودتر برایم فرستاده شود.

امضاء جارج بارکلی

نمره - ۳۳۷

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه، دوم آوریل ۱۹۱۲ [۱۳۳۰-۲ ع ۱۲۹۱] فروردین ۱۹۱۲

راجع به تلگراف ۱۲ مارس شما:

اوپرای جنوب ایران

دولت اعلیحضرتی با کمال دقت اوپرای جنوب ایران را در تحت نظر آورده دو باتب
حمله به اسارت توجه مخصوص نموده‌اند:

۱) لازم به نظر می‌آید که آنها باید از اهل محل می‌باشند و مقصص آن حمله می‌باشد
برای مجازات به دولت ایران تسلیم شوند. اگر این کار به انجام پرسید دو نت
اعلیحضرتی فوراً دسته قشونی [را] که در بوشهر می‌باشند عودت خواهند داد و ائم
رؤسای ایلات و سران آنها تا دو ماه اقلاماً ابراز احساسات دولستانه و رویه مسالمت‌آمیز
نمودند و حمله دیگری در راه رخ ننمود عودت قشون سواره از شیراز و اصفهان هم
شروع خواهد شد.

دولت ایران بایستی بدانند که دوام رویه دولستانه دولت اعلیحضرتی نسبت به آنها
بایستی بسته به تشکیل ژاندارمری سوئدی مؤثری باشد و بنابراین بایستی بدانند
که قبل از عودت قطعی عساکر باید به هر قسمی که برایشان امکان دارد از صاحب
منصبان سوئدی تقویت نمایند.

از تلگراف ۲۹ مارس شما ظاهر می‌گردد که قوام‌الملک خوب شیراز را منظم نموده
و شاید صلاح باشد که در همین وقتی که ایلات نقل مکان می‌کنند خود دولت متصرفی
انتظامات آنجا بشوند ولی هر قدر زودتر که امکان دارد بایستی فرمان‌نفرمای جدید
برای فارس فرستاده شود و مقام خوبی به قوام داده شود ولی هرگه به فرمان‌نفرمایی
منصوب گردد لازم است دولت ایران از او تقویت کامل نموده وجه لازم را به او
پرسانند.

۲) نظر به بهبودی اوپرای من متمایل به این مسئله هستم که هرگونه پیشنهاد
دیگری به دولت ایران در خصوص به کار و اداشتن رؤسای ایلات به تعویق انداخته
شود.

۳) و صلاح نیست که بغير از مستحضر داشتن دولت ایران پلتیک خود را زیادتر
اشاعه دهیم.

فهرستها*

- ۱) در این فهرستها اعلام مربوط به مجلدات اول تا هفتم یکجا تنظیم شده است و برای سهولت مراجعه شماره هر جلد را قبل از ذکر شماره صفحات مربوط در [] قرار داده ایم.
- ۲) در این فهرستها از ذکر نام نویسنده‌گان و مغاطیان و شهرهای مبدأ و مقصد نامه‌ها و تلگرافها خودداری کرده ایم.

نامهای کسان

یادآوری

چنانکه خوانندگان توجه خواهند فرمود در این فهرست بزخی نامهای مشابه دیده می‌شود که بنظر می‌رسد باید مربوط به یک شخص باشد و جا داشت که ما هم آن اسمی را در یک ردیف فهرست بندی کنیم. ولی چون قرینه و نشانه آشکاری در دست نبود که بی‌کمان شویم اسمی یادشده واقعاً مربوط به یک نفر است یا اشخاص جداگانه و معالی هم برای بررسی بیشتر نداشتیم ازین‌رو آنها را به همان‌گونه که در متن کتاب آمده بود در فهرست گنجانیدیم تا هم خود ما به راه خطا نرفته باشیم و هم دست خوانندگان برای تحقیق بیشتر باز باشد.

آقا خلیل [ج ۷] ۱۵۶۸

۷۰۰ [۴]

آصف‌الدوله [ج ۱] ۹۱، ۱۰۹، ۱۱۰، آقارحیم کرمانشاهی [ج ۷] ۱۶۶۷

۷۹۵، ۷۹۶، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۶۵، ۱۶۸، ۱۶۹، آقازاده (مجتبی) [ج ۴] ۱۶۶۷

۱۲۵۱، ۲۴۹، ۲۶۸، ۲۸۶، ۳۰۵، ۳۲۲، آقازاده نراقی [ج ۶] ۱۲۵۱

[ج ۱] ۴۳۱، ۵۲۲، ۵۹۶، آقا سید جمال‌الدین واعظ [ج ۲] ۴۰

۵۰۳، ۶۰۳، ۶۱۴، ۶۲۹، ۶۳۰، ۷۱۳، ۴۱، ۲۱۶

۱۶۶۷، آقا سید رضا قمی [ج ۷] ۷۱۴

۸۹۵، ۸۹۷، آقا سید عبدالله [ج ۴] ۳

۹۳۰ [ج ۳] ۷۲۱

۷۹۵، آقا باقر [ج ۳] ۷۲۱

۷۹۳، ۷۹۲، آقا سید عبدالله مجتبی [ج ۱] ۸، ۸، ۱۱، ۲۲، ۷۷، ۷۸، ۱۲۵، ۱۳۰

- ۱۵۴، ۱۶۵، ۱۷۹، ۱۹۵، ۲۰۰، [ج ۳] ۷۲۷
- احمد (سلطان احمد) [ج ۳] ۶۸۵، [ج ۴] ۲۳۸، ۲۴۸، ۹۰۶، ۹۲۸
- آقا سید محمد (طباطبانی) [ج ۱] ۱۵۴
- آقا سید محمد مجتبد [ج ۱] ۱۱، ۲۴، ۱۱، ۲۷
- آقا شیخ نورالله [ج ۱] ۸۲، ۲۵، ۲۴، ۱۵۶، ۱۲۰، ۴۲، ۴۰
- آقا صدر [ج ۴] ۷۹۸
- آقا محمد مهدی [ج ۱] ۴۶، [ج ۷] ۱۶۶۷، ۱۶۶۶
- آقا محمود [ج ۷] ۱۶۶۶
- آقا میرزا ابراهیم مجتبد [ج ۶] ۱۲۶۶، ۱۲۶۷
- آقانجفی [ج ۱] ۲۵، ۲۸، ۲۷، ۲۴
- آقا نورالله [ج ۱] ۱۲۷، ۱۲۳، ۱۲۳، ۱۵۷، ۱۲۸، ۱۲۳، ۷۲۳، ۵۴
- [ج ۲] ۲۶۹، ۵۲۲، [ج ۴] ۸۲۲
- آکانر نک: اوکاچی ۹۵۶، ۸۹۲، [ج ۲] ۴۷۱، [ج ۳] ۱۵۷، ۲۶۷، ۱۵۷
- ابراهمن، لیونل [ج ۷] ۱۵۶۰
- ایپراہیم (دکتر) [ج ۳] ۷۰۴
- اپختانوف (پاختیتونوف؟) [ج ۶] ۱۳۰۰
- اتابک [ج ۱] ۴۲، ۴۷، ۴۸، ۴۰، ۵۰، ۵۶
- اتابک اعظم [ج ۱] ۴۱، ۴۳، ۴۸، ۵۲
- اجلالالملک [ج ۲] ۳۸۷، [ج ۳] ۵۴۶
- احتشامالدوله [ج ۶] ۱۳۴۰
- احتشامالسلطنه [ج ۱] ۶۰، ۶۰، ۸۸، ۸۰، ۱۵۴، ۱۱۶۳
- استوکس(ماژور) [ج ۱] ۱۶۹، ۱۶۷، ۱۵۹، ۹۵، ۲۶۴، ۱۷۸ – ۱۷۶
- استوارت (استووارت) [ج ۱] ۷۰
- استروس [ج ۳] ۷۶۲، [ج ۶] ۱۲۸۳
- استروگراوسکی – استروگراتسکی [ج ۱] ۴۱۹، ۴۰۶، ۳۰۰
- استند [ج ۱] ۱۸۸
- استراگراوسکی – استروگراتسکی [ج ۱] ۱۵۴، ۵۶۶
- استوپولو (سر – مسیو) [ج ۵] ۱۵۴، ۸۸، ۸۰، ۶۴۶، ۵۹۴
- استوکس (ماژور) [ج ۱] ۱۶۹، ۱۶۷
- اردشیرخان (قشقائی) [ج ۷] ۱۵۲۷
- ارشدالدوله [ج ۳] ۷۵۶، [ج ۵] ۷۵۶
- اسپرینگرایس (سر) [ج ۵] ۹۷۶، ۹۸۷، ۱۱۹۵، ۱۲۱۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳
- اسپرینگرایس (سر) [ج ۶] ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸
- اسپرینگرایس (سر) [ج ۶] ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴
- استد [ج ۱] ۱۶۷۵، [ج ۷] ۱۲۴۸
- استراگراوسکی – استروگراتسکی [ج ۱] ۴۱۹، ۴۰۶، ۳۰۰
- استروگراتسکی – استروگراوسکی [ج ۱] ۱۵۴، ۵۶۶
- استوارت (استووارت) [ج ۱] ۷۰
- استوکس (ماژور) [ج ۱] ۱۶۹، ۱۶۷

- ۱۰۱۱، [ج ۵] ۷۱۹
اسکلی (دکتر) [ج ۱] ۱۴۱
۹۲۰ [ج ۴] اسکندرخان (پسر سردار ظفر) [ج ۱]
[۳] اسارت [ج ۱] ۲۵۱، ۲۶۲، ۲۶۱، [ج ۲] ۷۷۹ [ج ۴]
۹۶۰، ۹۴۶، ۸۶۵، ۸۲۶، ۷۸۵
۱۰۳۱، ۱۰۲۹، ۹۹۵ [ج ۵]
۱۴۲۹، ۱۴۲۵ [ج ۶] ۱۰۲۲
۱۴۹۷، ۱۴۹۲_۱۴۸۷ [ج ۷]
۱۵۰۵_۱۵۰۲، ۱۵۰۰، ۱۴۹۹
۱۵۱۸، ۱۵۱۴، ۱۵۱۰_۱۵۰۸
۱۵۴۰، ۱۵۲۷، ۱۵۲۱، ۱۵۲۰
۱۶۰۴، ۱۵۷۲، ۱۵۷۱، ۱۵۶۷
۱۶۴۳، ۱۶۲۸، ۱۶۳۶، ۱۶۲۸
۱۶۸۳، ۱۶۷۹، ۱۶۵۹، ۱۶۴۷
۱۶۸۴
اسماعیلخان (دکتر) [ج ۴] ۷۷۸، [ج ۵]
[۱۰۷۴] ۱۱۹۷
اسمیت (سی. اس) [ج ۴] ۸۰۶، [ج ۵]
۱۴۸۳، ۱۴۶۹ [ج ۶] ۱۰۸۵
۱۶۲۳، ۱۵۶۰، ۱۵۲۸ [ج ۷]
۸۹۹ [ج ۳] ۶۹۰، [ج ۴] ۶۹۰
اسنارسکی (ژنرال) [ج ۳] ۵۶۵، ۵۷۱،
۷۶۱، ۵۷۸
اسیکک (میسو) [ج ۵] ۱۰۳۰
اصفرخان [ج ۱] ۲۴۹
۵۲۹ [ج ۲] اعتمادالذکرین [ج ۲]
۵۳۱ [ج ۲] اعدل الدوله [ج ۲]
۴۲۶ [ج ۲] اهزازالعمالک [ج ۲]
۱۵۴۰ [ج ۶] اعظم الدوله [ج ۷]
۱۶۶۶، ۱۶۵۸، ۱۶۰۵، ۱۵۷۱
افتخار التجار [ج ۱] ۱۴۰
اقبال الدوله [ج ۱] ۲۴۹، ۲۶۷، [ج ۲]
۴۰۸، ۴۰۶، ۳۶۳
۲۲۸، ۲۰۵، ۱۹۸، ۱۹۵، ۱۸۰
۲۵۱، ۲۵۰، ۲۴۷، ۲۴۵، ۲۳۹
۲۲۳، ۲۰۶، ۲۸۹، ۲۶۸، ۲۵۴
۶۰۵، ۵۸۹ [ج ۳] ۴۷۲
۶۴۵، ۶۴۳، ۶۳۹، ۶۱۱، ۶۰۸
۶۹۰، ۶۸۸، ۶۸۵، ۶۸۱، ۶۵۱
۷۲۴، ۷۲۱، ۷۱۹، ۷۱۷، ۷۰۵
۹۱۹، ۹۱۷ [ج ۴] ۷۶۵، ۷۴۷
۱۱۰۳، ۹۷۷ [ج ۵] ۹۴۲
۱۱۲۹، ۱۱۱۰، ۱۱۰۹، ۱۱۰۵
۱۱۴۶_۱۱۴۲، ۱۱۳۶_۱۱۲۰
_۱۱۶۴، ۱۱۵۹، ۱۱۵۵، ۱۱۴۹
_۱۱۷۳، ۱۱۷۱_۱۱۶۸، ۱۱۶۶
۱۱۹۹، ۱۱۹۵، ۱۱۹۲، ۱۱۹۰
۱۲۴۴، ۱۲۲۸_۱۲۲۵، ۱۲۰۰
۱۲۶۴، ۱۲۵۷، ۱۲۶۲، ۱۲۶۹
۱۳۲۲، ۱۲۹۶، ۱۳۱۱، ۱۳۰۶
۱۳۶۰، ۱۳۴۸، ۱۳۳۱، ۱۳۳۰
۱۴۰۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۵، ۱۳۸۲
۱۴۲۱
استیونس - استدون - استونز - استونس
[ج ۱] ۵۳، ۱۱۰، ۲۲۵، ۲۷۱،
۳۰۴، ۲۹۱، ۲۸۵، ۲۷۴، ۲۷۲
۳۱۸، [ج ۵] ۹۰۷، [ج ۴] ۱۰۹۹
[ج ۷] ۱۶۵۶، ۱۵۸۸
اسدالله [ج ۳] ۶۰۰، ۷۰۴، ۷۲۹، ۷۴۵
اسدالله میرزا - شاهزاده اسدالله میرزا
[ج ۳] ۶۷۴، ۷۲۸، [ج ۴] ۷۷۲
۹۵۶، ۹۲۹، ۹۰۶، ۸۶۸، ۷۷۸
[ج ۵] ۱۰۳۶، [ج ۷] ۱۶۵۷ (نیز
نک: شهاب الدوله)
اسدالله (یاور) [ج ۲] ۵۳۱
اسعدالسلطنه [ج ۶] ۱۴۷۶
اسفندیارخان (کشکولی) [ج ۷] ۱۵۴۲
اسکات (دکتر) [ج ۳] ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۸

- اقبال السلطنه [ج ٢] ٤٨٩
 اقتدار نظام [ج ١] ٢٨٢
 اكبر بلند [ج ٧] ١٥٨١
 اكبر ميرزا [ج ١] ٢٤٩
 اكبر خان [ج ٥] ١١٥٤، ١٠٩٩
 اكرم السلطان [ج ١] ٥٢
 اكتور (دكتر) [ج ١] ٢٨٢
 اكزامپلاروف [ج ٣] ٦٠٦
 اکفرد - اکفورد (کاپیتان) [ج ٦] ١٣٩١، ١٣٩١
 امير سومان - امير سومان سوادکوهی [ج ٥] ١٠١٢
 اسماعیل خان) [ج ٥] ١٠١٢
 امير جنگ [ج ٢] ٥٠٦، ٥٢١
 امير حشمت [ج ٥] ١٠١١
 امير خان سردار [ج ٥] ١٠٥٦
 امير سيف الدين ميرزا [ج ٤] ٨١٢
 امير عشایر [ج ٤] ٨٩١
 امير مجاهد بختیاری [ج ٥] ١٢٢٨
 امير مقلی خان [ج ٣] ١٢٣٣
 امير مغلی میرزا [ج ١] ١٢٣٣
 امير مفعم - امير مفعم بختیاری [ج ٣]
 امان اللہ خان [ج ٥] ١٠٩٩، ١١٥٥
 امان اللہ میرزا [ج ٥] ١٠٩٦؛ شاهزاده
 امان اللہ میرزا [ج ٥] ١٢٠٦
 امير اسعد (پسر سپہدار) [ج ٥] ١٠٣٧
 امير اعظم [ج ١] ١٢٦، ٩٢، ٩٠، [ج ٥] ١٢٣١، ١٢٠٧، ١٠٥٦
 امير افخم [ج ٤] ٩١٢، ٩٣٢، ٩٣٦، [ج ٦] ١٢٩٠، ١٤٤٩، ١٣٣٨، [ج ٧] ١٦٥٨، ١٥٤٠
 امير الملك [ج ٧] ١٥٠٩
 امير المعالك [ج ٥] ١١٣٩، ١١٢٩، ١١٢٩
 امير بهادر - امير بهادر جنگ [ج ١] ٤، امير نظام [ج ٣] ٧٠٧، ٥٦١
 امين الدوله [ج ٥] ١٢٠٥، ١١٣١، ١٢٥، ١٢٥
 امين السلطان [ج ١] ٣٦، ٣٢، ٣٢
 امين الممالک [ج ٤] ٧٦٨، ٢٦٦، ٢٤٦، ٢٣٨، ٢٢٧

۵۰۹، ۵۰۸، ۵۰۵، ۴۹۷، ۴۹۵
 ۵۸۷، ۵۷۹ [۳] ۵۱۲، ۵۱۱
 ۶۲۵، ۶۲۳، ۶۲۰، ۶۲۲، ۶۰۹
 ۶۵۲، ۶۵۱، ۶۲۸، ۶۲۷
 ۷۵۶، ۷۵۲، ۷۵۰، ۶۹۲، ۶۵۴
 ۸۱۴، ۸۰۲ [۴] ۷۶۶، ۷۵۷
 ۸۲۹، ۸۲۷، ۸۲۶، ۸۱۷، ۸۱۵
 ۸۸۲، ۸۶۳، ۸۶۰، ۸۵۲، ۸۵۱
 [۶] ۱۱۸۳ [۵] ۱۱۸۲، [ج ۶]
 ۱۳۶۳
 ۶۳۱ ایل بیگی [ج ۳]

بارکر [ج ۱] ۱۴۲
 بارکلی (سر جرج) [ج ۲] ۳۳۶، ۳۳۰
 ۴۶۲، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۱۶، ۳۹۱
 ۵۵۴ [۳] ۵۱۲، ۴۹۸، ۴۷۳
 - ۷۱۷، ۶۵۳، ۶۹۴، ۶۶۴، ۶۹۷، ۶۹۸
 ۸۲۹، ۷۱۹ [۴] ۷۲۵، ۷۲۶، [ج ۴]
 ۹۷۵ [۵] ۹۰۱، ۸۵۹، ۸۳۷
 ۱۰۴۱، ۱۰۱۴، ۱۰۰۴، ۹۸۷
 ۱۱۲۳، ۱۱۲۲، ۱۱۱۰، ۱۱۰۹
 ۱۱۶۱، ۱۱۵۷، ۱۱۴۴، ۱۱۲۵
 ۱۱۸۳، ۱۱۸۰، ۱۱۷۸، ۱۱۷۳
 ۱۲۲۶، ۱۲۲۲، ۱۱۸۹، ۱۱۸۸
 ۱۲۵۴ [۶] ۱۲۵۲، ۱۲۲۷
 ۱۳۰۶، ۱۲۵۶، ۱۲۵۵، ۱۲۵۰
 ۱۳۲۲، ۱۳۱۵، ۱۳۰۹، ۱۳۰۸
 ۱۳۵۹، ۱۳۵۱، ۱۳۴۴، ۱۳۲۹
 ۱۴۰۹، ۱۴۰۷، ۱۴۰۰، ۱۳۷۶
 ۱۴۴۱، ۱۴۱۸، ۱۴۱۴، ۱۴۱۰
 - ۱۵۰۵، ۱۴۹۶، ۱۴۸۷ [۷]
 - ۱۵۲۹، ۱۵۱۳، ۱۵۱۱، ۱۵۰۷
 ۱۵۵۷، ۱۵۵۵، ۱۵۳۵، ۱۵۲۱
 ۱۵۷۲، ۱۵۷۰، ۱۵۶۶، ۱۵۶۳
 ۱۵۸۵، ۱۵۸۳، ۱۵۷۶-۱۵۷۴

امین دربار [ج ۳] ۶۷۴
 انتظام الملک [ج ۱] ۲۶۷، ۱۸۷، [ج ۲]
 ۹۵۷، ۹۳۹، ۹۳۱، ۴۷۱
 انتظام الملک [ج ۶] ۱۴۶۲، ۱۴۶۶
 ۱۴۷۶ (نیز نک نصر الدوّله)
 اوین (اوبرون - ابیین - اپرون) [ج ۳]
 ۶۲۳، ۵۸۹ - ۵۸۴
 - ۶۵۱، ۶۲۷، ۶۲۴، ۶۲۸، ۶۲۵
 [۴] ۶۵۵، ۶۵۵-۶۶۶، [ج ۴]
 ۸۹۶، ۸۶۳ ... ۸۶۰، ۸۵۲، ۸۵۱
 [۵] ۹۲۱، ۹۲۰، ۹۰۱-۸۹۸
 ۱۲۵۵، ۱۲۴۳، ۱۲۲۲ [۶] ۱۲۸۲ - ۱۲۷۹
 ۱۲۸۲، ۱۲۶۰، ۱۲۵۷
 ۱۲۹۷ - ۱۲۹۵، ۱۲۹۲، ۱۲۹۱
 ۱۳۱۰، ۱۳۰۹، ۱۳۰۷ - ۱۳۰۴
 - ۱۳۱۹، ۱۳۱۷-۱۳۱۴، ۱۳۱۲
 ۱۴۵۳، ۱۴۵۱، ۱۳۲۶، ۱۳۲۲
 ۶۸۲، ۶۸۱ [۳]
 اوکانر - اوکونار (ماژور) [ج ۳]
 ۶۸۵، ۶۸۸، ۶۸۱، ۷۱۹، [ج ۴]
 ۱۲۰۷، ۱۰۹۷، ۱۰۳۸ [۵]
 اهرنزوارد - اهرنسوارد (کنت) [ج ۶]
 ۱۶۷۵ [۷] ۱۲۷۲
 ایازخان دره‌شوری (شولی) [ج ۶]
 ایزولسکی - ایسولسکی - ایزوالسکی -
 ایسوولسکی [ج ۱] ۱۴، ۱۸، ۱۱۵،
 ۱۹۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۲۱، ۱۱۸
 ۲۱۰، ۲۰۹، ۲۰۲، ۱۹۹، ۱۹۴
 ۳۱۰، ۲۵۸، ۲۵۷، ۲۲۵، ۲۲۴
 ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۵
 [۲] ۳۲۵، ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۳۱، [ج ۲]
 ۳۶۱، ۳۵۸، ۳۵۶، ۳۲۸، ۳۲۶
 ۳۹۵، ۳۹۳، ۳۹۱، ۳۷۹، ۳۶۷
 ۴۲۳، ۴۲۰، ۴۱۱، ۴۰۱، ۳۹۹
 ۴۱۶، ۴۰۰، ۴۰۸، ۴۲۹، ۴۲۸
 ۴۹۹، ۴۹۱، ۴۹۰، ۴۸۷، ۴۸۶

- برل (نایب) [ج ۶] ۱۳۴۸، بیرون [ج ۱] ۷۰، بیرون [ج ۱] ۷۰، بیروت (میسو) [ج ۵] ۱۲۲۸، پشیر خاقان [ج ۲] ۶۴۹، بلارانوف [ج ۱] ۶۴، بلک (لفتنت) [ج ۱] ۱۲۷، بلک من [ج ۱] ۱۸۷، ۲۲۱، ۱۹۰، ۱۸۷ [ج ۲]، ۸۷۱ [ج ۴]، ۳۸۴، پنکن دورف (کنت) [ج ۱] ۲۹۷، ۲۹۷، ۳۰۸، ۵۸۶ [ج ۲] ۵۰۹، ۳۹۲، [ج ۳] ۵۸۷، ۵۸۷، ۶۰۷، ۶۰۹، ۶۲۸، ۷۳۴، ۱۱۲۶ [ج ۵] ۸۴۰، ۷۲۵، ۱۱۴۳_۱۱۴۵، ۱۱۸۹، ۱۱۴۵ [ج ۶] ۱۲۶۴، ۱۲۹۱، ۱۲۹۱، ۱۳۲۳، ۱۳۲۷، ۱۳۲۷، ۱۳۸۳، ۱۴۱۹، ۱۴۱۰، ۱۴۰۶، ۱۴۰۳، ۱۵۱۵_۱۵۱۳، ۱۵۱۱ [ج ۷] ۱۴۲۳، ۱۴۲۹، ۱۵۹۳، ۱۵۸۷، ۱۵۶۴، ۸۲، بیمن [ج ۱] ۸۲، بیباء السلطنه [ج ۴] ۹۶۰، ۹۶۱، [ج ۶] ۱۴۶۵، بیباء الوعظین [ج ۱] ۲۶۲، بیہادر السلطنه [ج ۲] ۳۸۸، بیہادر الملک [ج ۵] ۱۲۰۷، بیہمانی [ج ۲] ۶۹۰، بهرامخان [ج ۴] ۸۱۲، [ج ۵] ۱۰۱۴ [ج ۵] ۸۱۲، ۱۰۹۸، ۱۰۷۶، ۱۲۸۵، برادر بهرامخان [ج ۵] ۱۰۹۹، ۱۰۷۶، بهرام میرزا [ج ۱] ۱۴۴، ۲۱۸، ۱۴۴ [ج ۳] ۷۱۳، بیزو - بیزوت [ج ۱] ۹۴، ۱۰۹، ۱۳۰، ۲۶۱_۲۵۹، ۱۸۸، ۱۸۳_۱۸۱، براون (پروفسور) [ج ۷] ۱۵۴۹، برايس (جیمز) [ج ۵] ۹۸۶، ۱۰۰۲، ۱۰۱۷، ۱۰۰۵، ۱۰۰۴، برتری (سر فرانسیس) [ج ۵] ۹۸۵، [ج ۶] ۱۴۰۳_۱۴۰۵، بردود (ماژور) [ج ۷] ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۵۰۹، ۱۵۰۰، ۱۴۹۹، ۱۴۹۱، ۱۶۰۵، ۱۶۰۴، ۱۵۲۱، ۱۵۱۰، باکالی [ج ۳] ۶۸۸، باکر [ج ۳] ۶۸۷، ۷۱۹، بانوی عظمی [ج ۱] ۲۳۷، بخشو (حسن) [ج ۳] ۷۱۶، براون (پروفسور) [ج ۷] ۱۵۴۹، براون (پروفسور) [ج ۷] ۱۵۴۹، ۱۰۰۲، ۹۸۶، ۱۰۱۷، ۱۰۰۵، ۱۰۰۴، برتری (سر فرانسیس) [ج ۵] ۹۸۵، [ج ۶] ۱۴۰۳_۱۴۰۵، بردود (ماژور) [ج ۷] ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۵۰۹، ۱۵۰۰، ۱۴۹۹، ۱۴۹۱، ۱۶۰۵، ۱۶۰۴، ۱۵۲۱، ۱۵۱۰، باکر (درودی) [ج ۴] ۷۹۴، باقرخان [ج ۲] ۴۸۹، ۴۶۴، ۳۸۷، [ج ۳] ۵۹۲، ۵۹۱، ۵۸۵، ۵۵۸_۵۵۶، ۶۵۲، ۵۹۹، ۷۷۹ [ج ۴] ۷۶۰، ۷۴۹، ۷۰۱، ۸۲۴، ۸۲۱، ۸۱۹_۸۱۶، ۸۱۴، ۸۲۳، ۸۲۷، ۹۱۶، ۹۰۶، ۸۹۷، ۸۲۷_۸۲۷، ۱۱۵۲ [ج ۵] ۹۲۸، ۹۱۹، باکالی [ج ۳] ۶۸۸، باکر [ج ۳] ۶۸۷، ۷۱۹، بانوی عظمی [ج ۱] ۲۳۷، بخشو (حسن) [ج ۳] ۷۱۶، براون (پروفسور) [ج ۷] ۱۵۴۹، براون (پروفسور) [ج ۷] ۱۵۴۹، ۱۰۰۲، ۹۸۶، ۱۰۱۷، ۱۰۰۵، ۱۰۰۴، برتری (سر فرانسیس) [ج ۵] ۹۸۵، [ج ۶] ۱۴۰۳_۱۴۰۵، بردود (ماژور) [ج ۷] ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۵۰۹، ۱۵۰۰، ۱۴۹۹، ۱۴۹۱، ۱۶۰۵، ۱۶۰۴، ۱۵۲۱، ۱۵۱۰، هشت

۹۲۲، ۹۱۵، ۹۱۴، ۸۹۹، ۸۸۶
۹۸۸، ۹۸۰ [۵] ج [۵] ۹۲۵، ۹۲۷
۱۱۰۲، ۱۰۰۶، ۹۹۳، ۹۹۰
۱۱۳۰، ۱۱۲۳، ۱۱۲۲، ۱۱۱۱
۱۲۱۰، ۱۱۸۹، ۱۱۸۴، ۱۱۳۸
۱۳۰۰، ۱۲۹۷، ۱۲۷۹ [۶] ج [۶]
۱۳۱۰ – ۱۳۰۸، ۱۳۰۶، ۱۳۰۴
۱۳۲۱، ۱۳۱۹ – ۱۳۱۷، ۱۳۱۴
۱۳۳۰، ۱۳۲۸، ۱۳۲۶ – ۱۳۲۴
۱۳۵۴، ۱۳۵۳، ۱۳۵۰، ۱۳۴۷
۱۳۶۲، ۱۳۵۹، ۱۳۵۷، ۱۳۵۶
۱۳۷۱، ۱۳۶۹، ۱۳۶۵
۱۳۸۵، ۱۳۸۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۳
– ۱۴۰۸، ۱۴۰۰، ۱۳۹۵، ۱۳۹۳
۱۴۳۸، ۱۴۱۸، ۱۴۱۷، ۱۴۱۰
۱۵۲۵، ۱۵۰۲، ۱۵۰۱ [۷] ج [۷]
۱۵۲۵ – ۱۵۳۲، ۱۵۳۰، ۱۵۲۹
۱۵۷۵، ۱۵۷۴، ۱۵۶۶، ۱۵۶۰
۱۵۸۵، ۱۵۸۳، ۱۵۸۱ – ۱۵۷۹
۱۶۰۹، ۱۵۹۵، ۱۵۹۰، ۱۵۸۶
۱۶۲۹، ۱۶۲۰، ۱۶۱۶، ۱۶۱۵
۱۶۶۰، ۱۶۵۱، ۱۶۳۸، ۱۶۳۰

۱۶۶۹

پتروف [ج ۴] ۹۷۰

پرنی (مسيو) [ج ۵] ۱۲۲۸، ۱۲۳۷

پرسوس (ماژور) [ج ۷] ۱۶۵۲

پروین [ج ۱] (نک: شاه جهان)

پریبینی زوف (کاپیتان) [ج ۳] ۶۴۲
۷۰۶، ۶۸۷

پریم [ج ۱] ۴۲، ۲۵

پسر داودخان کلپر [ج ۳] ۷۱۱

پسر رحیم خان [ج ۴] ۷۹۲، ۷۹۷
۹۳۸، ۹۴۲، ۹۵۵، ۹۵۶ (نک:

بیوکخان)

پسر سردار اسعد [ج ۴] ۷۹۷، ۷۹۲

۲۸۷، ۲۷۵، ۲۷۰ – ۲۶۸
[۲] ۲۹۹، ۲۰۲، ۳۰۰، ۲۸۸
۴۰۵، ۳۹۹، ۳۹۴، ۳۷۶، ۳۵۸
۷۷۵ [۴] ۴۵۸، ۴۵۷، ۴۱۹
۱۱۲۰ [۵] ج [۵] ۸۴۹، ۸۲۵
بیگلر بیگی (نصرالدله) [ج ۲] ۲۸۳
۶۴۷، ۶۰۰ [۳] ۴۶۸، ۳۸۵
بیل [ج ۱] ۲۲۳، ۲۸۵ [۲] ج [۲]
۵۳۵، ۵۲۴، ۴۷۲، ۴۷۱، ۴۳۱
۶۱۰، ۶۰۴ – ۶۰۲، ۵۶۹ [۳]
۶۵۰، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۳۱
۷۶۵، ۷۶۴، ۷۲۳، ۷۱۵، ۷۱۴
۷۹۰، ۷۸۸، ۷۸۷ [۴] ج [۴]
۸۴۶، ۸۳۷، ۸۳۶، ۸۰۷، ۸۰۳
[۷] ۹۵۷، ۸۶۶، ۸۵۸، ۸۵۷
۱۶۲۴

بیوکانان (سر) [ج ۶] ۱۴۰۳، ۱۳۹۱
۱۴۲۶، ۱۴۲۲، ۱۴۱۱، ۱۴۰۵
[ج ۷] ۱۴۹۲، ۱۴۸۹ ۱۵۰۸
۱۵۳۲، ۱۵۲۰، ۱۵۱۸، ۱۵۱۲
۱۶۰۷، ۱۵۸۶، ۱۵۸۲، ۱۵۵۰
۱۶۸۰، ۱۶۷۷، ۱۶۷۵، ۱۶۱۷

بیوکخان (پسر رحیم خان) [ج ۱] ۵۱

۵۲

پاری [ج ۱] ۲۸

پاسک [ج ۳] ۷۶۵، ۷۶۶، [ج ۴] ۷۸۷

[۵] ۹۹۷، [ج ۵] ۷۹۰

پاسکوویل (پاسکرویل؟) [ج ۳] ۵۹۲
پاکلوسکی – پاکلاوسکی [ج ۳] ۶۹۲
۷۵۶، ۷۵۲، ۷۴۳، ۷۳۹، ۷۲۶
۷۸۵ [۴] ۷۶۷، ۷۶۶، [ج ۴] ۷۸۵
۷۵۷، ۸۵۲، ۸۵۰، ۸۴۹، ۸۲۹، ۸۱۷
۸۸۳ – ۸۸۱، ۸۶۴، ۸۶۳، ۸۵۱

- پسر ظل السلطان [ج ٢] ٦٦٤، ٦٦٥
 پسر نایب حسین [ج ٤] ٩٥٧، ٩٥٨
 پطروس ملك ادرسيان (ادرسيان؟) [ج ٧] ١٦٠٢
 پطروف [ج ٥] ٩٩٩، ٩٩٥، ٩٨١
 پوتک (ادوارد) [ج ٥] ١١٧٢
 پیترز (سیر جنت) [ج ٥] ١٠٩٨
 پیترسن (لفتنان) [ج ٥] ١٢٢٨، ١٠٨٥
 (ماژور) [ج ٧] ١٦٥٩، ١٥٧٧
 پیچر (کاپیتان) [ج ٧] ١٦٣٨
- تاجرباشی - تاجرباشی روس [ج ٣]
 ١١٦٣، [ج ٤] ٥٩٣، [ج ٥] ٩٣٨
 ترور (کاپیتان - میجر - مسیجر؟) [ج ٢]
 ٨٢٠، [ج ٤] ٤٦٦
 تزار [ج ٣] ٦٢٧، ٦٢١
 تقیزاده [ج ١] ٩٩، ١٣٠، ١٣١، ١٤٨
 ١٥٤، ١٦٥، ١٩٦، ٢١٦، ٢٢٨، ٢٢٩
 [٣] ٢٣٩، ٢٤٢، ٢٤٥، ٢٦٢، ٢٦٣، [ج ٣]
 ٦٩٩، ٥٧١، ٥٥٠
 ٧٧٨ [٤] ٧٢٧، ٧٠٩، ٧٠٨
 ٩٠٥، ٨٩٥، ٨٩٧، ٨٩٠، ٨٤٥
 ١٠٣٦، ٩٣٠، ٩١٤، ٩٠٦
 تمدن الملك [ج ٥] ٩٧٣، ١٢٤٧
 تومانیانس [ج ٥] ١٢١٩
 تیمورخان [ج ١] ١٥٧
- چرچیل [ج ٢] ٣٤١، ٣٤٦، ٣٤٩
 ٥٢٦، ٣٧٢، ٣٧٧، ٤٥٩، ٣٧٨
 [٣] ٦٠٨، ٥٩٩، ٥٥٤_٥٥١
 ٦٣٩، ٦٢١، ٦١٨، ٦١٦، ٦١٥
 ٦٨٣، ٦٨١، ٦٤٥، ٦٤٤، ٦٤١
 ٧٢٢، ٧٠٨، ٧٠٥، ٧٠٤، ٦٨٦
 ٩٢٣، ٧٢٨، ٧٦٠، [ج ٤] ٨٢٦، ٨٢٣
 [ج ٥] ١٠٩١، ١٠٢٣، ١٠٢٠
 [ج ٦] ١٣٨٩
- چریکوف (چاریکوف) [ج ١] ٢٦٤، ٢٦٣
 ٢٩٩_٢٩٤، ٢٩٠، ٢٧٩، ٢٧٣
 [٣] ٥١٥ [٢] ٣٠٨، ٣٠٧
 ٥٧٥، ٥٥٤، ٥٤٥، ٥٤٤، ٥٤٢
 ١١٩٥، [ج ٥] ٦٦٣، ٦٦٠، [ج ٥] ٦٦٣
 [ج ٦] ١٤٤٢
- ثقة الاسلام [ج ٢] ٤٨٨، [ج ٣] ٥٩١
 [ج ٢] ١٥١٥، ١٥١٢، ١٥١٠، ١٥١٥
 ١٥٤٩، ١٥٢٤، ١٥٢٠، ١٥١٨
 ١٦٠٢، ١٥٩٨
 ثقة الملك [ج ٤] ٨٢١، ٨١٨
- جلال الدوله [ج ١] ٩٠، ٢١٤، ٢١٥، ٢١٥
 ٨٦٩ [٤] ٢٨٠، [ج ٢] ٢٢٨
 ٩٩٥، ٩٩٤ [٥] ٩٦٦، [ج ٥] ٩٧٠، ٩٦٦
 ١٠٥٧، ٩٩٩
 جنتلمن [ج ٤] ٨٠٦، [ج ٧] ١٦٢٣
 جواد خان [ج ٤] ٨٣٦ [٣]
 جوجو (جو) [ج ٥] ١٠٣٨
 جولد (گولد) بسrand (لفتنان) [ج ٥]
 ١٢٢٨، ١٠٨٥
 ٢٣٩ [١] ٢٤٦
 جیمز - جیمس [ج ٣] ٧٣١، [ج ٤] ٨٠٦
 ٩٦٠ - چیند [ج ٤] ٨١٢، ٨١٢
 ٣٥٢، ٣٤٦، ٣٤١ [ج ٢]
 ٥٢٦، ٣٧٢، ٣٧٧، ٤٥٩، ٣٧٨
 [٣] ٦٠٨، ٥٩٩، ٥٥٤_٥٥١
 ٦٣٩، ٦٢١، ٦١٨، ٦١٦، ٦١٥
 ٦٨٣، ٦٨١، ٦٤٥، ٦٤٤، ٦٤١
 ٧٢٢، ٧٠٨، ٧٠٥، ٧٠٤، ٦٨٦
 ٩٢٣، ٧٢٨، ٧٦٠، [ج ٤] ٨٢٦، ٨٢٣
 [ج ٥] ١٠٩١، ١٠٢٣، ١٠٢٠
 [ج ٦] ١٣٨٩

حاجی میرزا آقاسی [ج ۱]	۹	حاج امام جمعه خوئی [ج ۶]	۱۳۸۹
حاجی میرزارضاخان [ج ۵]	۱۰۵۵	حاج سید نصرالله [ج ۲]	۶۷۴، ۷۲۷
حاجی میرزا علی صراف اصفهانی [ج ۵]	۱۲۴۷	حاج شیخالرئیس [ج ۴]	۹۲۹
حاجی نایب [ج ۱]	۱۵۸، ۱۳۸، [ج ۲]	حاج میرزا رضاخان [ج ۴]	۷۷۸
	۵۲۱	حاجی آخوند (مجتبی) [ج ۴]	۷۹۵
حبيب‌الله‌خان [ج ۲]	۵۲۲	حاجی آقا [ج ۲]	۹۳۷
حسام‌الدوله [ج ۳]	۶۰۱، ۶۴۸، ۷۲۹	حاجی آقا محسن (اراکی) [ج ۱]	۵۵
حسام‌الملک [ج ۶]	۱۳۴۰	حاجی آقا ولی [ج ۷]	۱۶۶۷
حسن بخشو (نک: بخشو)		حاجی ابراهیم [ج ۳]	۹۰۲
حسن (وثوق‌الدوله) نک: وثوق‌الدوله		حاجی ایلخانی [ج ۵]	۱۰۲۳
حسین (پسر نایب‌الصدر) [ج ۱]	۲۸۶	حاجی خسروخان [ج ۳]	۷۶۲
حسین‌خان (معین‌الوزاره) [ج ۶]	۱۳۴۱	حاجی رستم‌بیگ [ج ۵]	۱۰۳۹
[ج ۷]	۱۵۰۲، ۱۵۰۵_۱۵۰۷	حاجی رحیم‌خان [ج ۲]	۵۳۰
حسین (نیز نک: معین‌الوزاره)	۱۶۶۶	حاجی سید محمد کازرونی [ج ۷]	۱۶۲۳
حسین‌خان کسمانی [ج ۳]	۷۴۴	حاجی سیف‌الدوله [ج ۳]	۷۶۵
حسینقلی [ج ۳]	۷۰۴	حاجی شیخ محمد واعظ [ج ۱]	۱۱۹
حسینقلی‌خان [ج ۳]	۸۲۵	حاجی عز‌الممالک [ج ۶]	۱۳۸۸
	۷۴۱، [ج ۴]	حاجی علی‌آقا [ج ۱]	۲۸۶، [ج ۳]
	۹۰۶، ۹۵۰، ۹۲۷، ۹۲۶، ۹۲۴، ۹۰۶	حاجی علی‌اکبر (کمپانی) [ج ۷]	۱۶۲۲
	۹۷۹	حاجی علی‌لاری [ج ۳]	۶۵۱
	۹۵۳، ۹۵۶، ۹۷۲، ۹۵۶، [ج ۵]	حاجی قوام [ج ۵]	۱۲۰۷
	۱۰۳۶، ۱۰۳۵، ۹۹۷	حاجی مجdal‌الدوله [ج ۳]	۷۰۷
حسینقلی‌خان نواب [ج ۱]	۲۴۶، ۹۲		۱۱۳۱
[ج ۳]	۵۹۷، ۶۷۴، ۷۰۷، ۷۲۷	حاجی محمد (درودی) [ج ۴]	۲۹۵
	۸۸۰، ۲۷۸	حاجی محمد باقر (درودی) [ج ۴]	۷۹۵
حسینقلی شاهسون [ج ۵]	۱۰۳۷	حاجی محمدحسین کازرونی [ج ۱]	۳۵
حشمت‌الدوله [ج ۳]	۵۶۳، ۵۵۹	حاجی محمدکریم‌خان (قشقائی) [ج ۵]	۸۳۰، ۷۹۶
حشمت‌السلطان (علی‌خان) [ج ۶]	۱۴۸۱	حاجی محمدکریم‌خان (دکتر) [ج ۲]	۱۰۵۸
حشمت‌الملک [ج ۱]	۳۵، [ج ۵]		۱۰۵۸، [ج ۷]
	۱۰۳۸		
	۱۱۵۳، ۱۰۷۵، ۱۰۹۷		
	۱۰۳۹		
حشمت‌العالک [ج ۴]	۸۳۴		
حکیم‌الملک (دکتر) [ج ۳]	۷۰۴		
[ج ۴]	۷۷۸، ۸۸۰، ۹۰۶		
	[ج ۵]		
	۱۲۰۵، ۱۳۳۵		

دوگلاس (کلنل) [ج ۱] ۱۰، ۶۲، ۶۴، ۶۶	دارابمیرزا [ج ۴] ۸۵۲، ۸۶۳، ۱۵۳۲
دوگلاس (کلنل) [ج ۱] ۱۰، ۱۰، ۱۰۱۲، ۱۰۳۰	دارابمیرزا [ج ۴] ۸۵۲، ۸۶۳، ۱۵۳۲
دالتون [ج ۵] ۲۸۵، ۳۸۴، ۴۱۰، ۴۱۰	دالتون [ج ۵] ۲۸۵، ۳۸۴، ۴۱۰، ۴۱۰
داودخان [ج ۲] ۷۸۷، ۵۳۳	داودخان [ج ۲] ۷۸۷، ۵۳۳
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خازن‌الملک [ج ۴] ۷۹۵
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خاص‌آقا [ج ۲] ۲۲۶
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان انگالی [ج ۳] ۶۵۷، [ج ۵] ۱۰۴۰
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان برازجان [ج ۷] ۱۶۷۲، ۱۵۶۸، ۱۵۶۱
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان بنادر سرحد (روس) [ج ۵] ۱۱۹۱
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان بندر (بوشهر) [ج ۴] ۸۷۲
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان بندر ریگ [ج ۳] ۷۱۶
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان کماراج [ج ۵] ۱۰۷۲، ۱۰۵۴
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان ماکو [ج ۳] ۶۶۳، [ج ۷] ۱۶۴۳
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خان مکاری [ج ۴] ۱۲۹، ۱۲۷
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خسروخان [ج ۱] ۴۷۱، [ج ۲] ۸۲، [ج ۳] ۶۴۹
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خوانین شهرابی [ج ۵] ۱۰۷۷
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خوبیوف (کاپیتان) [ج ۳] ۷۵۵
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	خوردل (علی‌اکبر) [ج ۶] ۱۴۷۷
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	دابیشا – دابیجا – دابیجی – داپیچا
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	(پرس) [ج ۱] ۹۳، [ج ۳] ۹۰۷
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	[ج ۴] ۷۴۴، ۶۴۸، [ج ۵] ۱۶۱۸، ۱۶۱۴
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	[ج ۶] ۱۳۲۴
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	دارابمیرزا [ج ۴] ۱۱۷۸، ۱۱۶۹
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	دارسی [ج ۴] ۸۳۱، ۸۱۵
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	داگلاس – دوکلاس (کلنل) [ج ۶] ۱۳۱۹
داودخان کلهر (نک: داودخان) [ج ۲] ۷۱۱، ۷۸۶	

۴۴۰، ۴۳۴، ۳۷۱، [ج ۲] ۲۷۲
 ، ۴۹۹، ۴۴۲، ۴۶۲، ۴۴۳، ۴۸۲،
 [ج ۳] ۵۶۵، ۵۶۵، ۶۴۶، ۶۹۴، ۷۰۱،
 ۷۵۶، ۷۵۶، ۷۵۲_۷۴۸، ۷۳۶، ۷۵۴
 [ج ۴] ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۰، ۷۵۸
 ، ۷۹۰، ۷۸۵، ۷۸۴، ۷۸۱_۷۷۹
 ، ۸۰۹، ۸۰۲، ۸۰۱، ۷۹۷، ۷۹۲
 ، ۸۱۹، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۵، ۸۱۵، ۸۱۹
 ، ۱۰۱۲، ۱۰۱۱، [ج ۵] ۸۲۱
 ۱۲۰۲، [ج ۶] ۱۳۳۷
 رس (خانم – مادموازل) [ج ۶] ۱۲۶۵
 ، ۱۲۸۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۵، ۱۲۶۸
 ۱۲۹۹، ۱۲۹۶، ۱۲۹۸، ۱۲۹۳
 رسالدار – رسیدار (ماژور) [ج ۷] ۱۶۲۴
 ۱۵۴۴، ۱۵۳۹
 رستم بیگ [ج ۵] ۱۰۹۹
 رشیدالسلطان [ج ۴] ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸
 ۱۱۵۲، ۹۵۵، [ج ۵] ۱۰۱۲، ۱۰۱۲
 ۱۲۰۲، ۱۱۹۷، ۱۱۷۶، ۱۱۷۳
 [ج ۷] ۱۲۲۲، ۱۲۲۸، ۱۲۰۶
 ۱۵۶۸، ۱۵۵۱، ۱۵۵۰
 ۱۶۰۳، ۱۵۹۸
 ۷۰۱ رشیدالملک [ج ۱] ۱۷۸، [ج ۳] ۱۷۸
 ۷۸۵ [ج ۴] ۷۶۰، ۷۴۹، ۷۷۹
 [ج ۵] ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، [ج ۷] ۱۶۳۰
 ۱۵۶۷، ۱۶۱۰، ۱۶۲۰
 ۷۲۹ رفت الدوّله [ج ۳] ۶۴۹
 رفت نظام [ج ۳] ۷۶۳، [ج ۶] ۱۴۴۹
 [ج ۷] ۱۶۰۵
 رفیع الدوّله [ج ۷] ۱۶۳۰
 رکن الدوّله [ج ۱] ۱۲۴، [ج ۲] ۱۲۷
 [ج ۳] ۵۶۷، ۵۶۷، ۵۷۸، ۵۸۰، ۵۸۰، ۶۰۰
 ۸۱۱، ۷۴۷، ۷۲۹، ۷۴۴، [ج ۴] ۱۱
 [ج ۵] ۹۰۷، ۹۳۰، ۹۷۰، [ج ۶] ۸۲۳
 ۱۰۹۹، ۱۰۷۷، ۱۰۱۳، ۹۸۲

دیکی (بروس) [ج ۵] ۱۰۰۵، ۱۰۷۳
 ۱۱۴۶ دیلسن [دیکسن؟] (لفتنان) [ج ۷] ۱۶۲۴
 ذکاءالملك [ج ۱] ۱۷۸، [ج ۴] ۷۷۸
 ۱۴۴۴، ۱۰۱۱، [ج ۵] ۸۹۱
 [ج ۷] ۱۵۹۹، ۱۵۴۸، ۱۵۳۵
 رئیس روحانی کربلاه [ج ۳] ۷۱۲
 رئیس علی [ج ۳] ۷۲۳، ۷۱۶
 رئیس علی تنگستانی [ج ۴] ۹۴۱ (نک:
 رئیس علی)
 رابینو [ج ۱] ۱۴۱، ۵۲، ۶۲، ۸۴، ۵۹
 ۳۵۲ [ج ۲] ۲۱۳، ۱۷۰، ۱۶۱
 [ج ۵] ۴۲۵ راتیسلا – راتیسلو – رتیسلو [ج ۱]
 ۲۹۲، ۲۸، ۲۲، ۴۳، ۵۳، ۴۲، ۲۶۶
 ۳۶۸، ۳۵۱ [ج ۲] ۳۱۱، ۳۱۰
 ۳۹۰ – ۳۸۸، ۳۸۶، ۳۷۱، ۳۷۰
 ۴۱۹، ۴۱۷، ۴۱۵، ۴۱۴، ۴۰۲
 ۴۴۲، ۴۳۵، ۴۲۳، ۴۲۴_۴۲۲
 ۴۸۱، ۴۶۲، ۴۵۵، ۴۵۲، ۴۴۶
 [ج ۳] ۵۲۶، ۵۲۵، ۵۰۴، ۴۸۸
 ۵۹۴، ۵۷۱، ۵۸۳، ۵۹۰، ۵۶۵
 ۵۹۹ راس (ویلسن) [ج ۷] ۱۶۲۴
 راس (میس) [ج ۷] ۱۶۲۴، ۱۵۴۴، ۱۶۲۴ (نک:
 رس، خانم – مادموازل)
 رامل (بارون) [ج ۶] ۱۲۷۳، ۱۲۷۲
 رانزل (کنت) [ج ۵] ۹۸۷، ۹۷۶، ۹۷۶
 رتیسلا [ج ۴] ۸۱۱
 رجب افندی [ج ۱] ۵۲
 رحیم خان [ج ۱] ۵۱، ۵۲، ۲۳۶، ۲۷۱

۶۱۰، ۶۰۸، ۶۰۶، ۵۸۹، ۵۸۵
 ۶۱۲، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۷، ۶۲۱
 ۶۲۲، ۶۲۴، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۳۰، ۶۳۲
 ۶۳۳، ۶۳۸، ۶۳۷، ۶۳۹، ۶۳۸
 ۶۴۲، ۶۶۳، ۶۶۵، ۶۸۱، ۶۸۳
 ۶۹۳، ۶۹۷، ۶۹۶، ۷۲۱، ۷۲۶
 ۷۲۵
سازانوف [ج ۳] ۵۸۵، ۵۸۴، ۵۸۲
 [ج ۴] ۶۵۵، ۷۳۸، ۶۹۷، ۷۴۸، [ج ۴]
 ۱۰۰۰ [ج ۵] ۹۲۱، ۹۲۰، ۸۳۹
 – ۱۴۰۳ [ج ۶] ۱۱۰۵، ۱۰۱۴
 ۱۴۲۳، ۱۴۱۹، ۱۴۱۴، ۱۴۰۷
 ۱۴۵۹، ۱۴۵۳، ۱۴۵۱، ۱۴۲۴
 ۱۴۹۸ – ۱۴۹۶، ۱۴۸۹ [ج ۷]
 ۱۵۲۴، ۱۵۱۳، ۱۵۱۲، ۱۵۰۱
 ۱۵۲۳، ۱۵۳۱ – ۱۵۲۹، ۱۵۲۵
 ۱۵۵۵، ۱۵۵۲، ۱۵۵۰، ۱۵۴۸
 ۱۵۶۵، ۱۵۶۳، ۱۵۵۹ – ۱۵۵۷
 ۱۵۷۴ – ۱۵۷۲، ۱۵۶۹، ۱۵۶۶
 ۱۵۸۷، ۱۵۸۵ – ۱۵۸۳، ۱۵۸۰
 – ۱۶۰۷، ۱۵۹۵، ۱۵۹۴، ۱۵۹۰
 ۱۶۳۰، ۱۶۲۰ – ۱۶۱۷، ۱۶۱۳
 ۱۶۵۰، ۱۶۴۹، ۱۶۳۶، ۱۶۳۴
 ۱۶۶۴

ساعددالدole [ج ۱] ۴۲
سالار ارفع [ج ۲] ۲۸۳ (نک: سردار ظفر)
سالار اشرف [ج ۲] ۲۳۰
سالار الدole [ج ۱] ۴۶، ۴۷، ۶۷، ۹۸، ۱۵۶،
 [ج ۵] ۹۲۲، ۱۷۵ [ج ۴]
 ۱۱۲۹، ۱۱۲۱، ۱۰۹۶، ۱۰۷۴
 ۱۱۲۹، ۱۱۲۵، ۱۱۲۴، ۱۱۲۰
 ۱۱۷۳، ۱۱۵۹، ۱۱۵۶، ۱۱۴۴
 ۱۱۹۷، ۱۱۹۲، ۱۱۸۵
 ۱۲۰۵، ۱۲۰۳، ۱۲۰۲، ۱۱۹۸
 ۱۲۱۳، ۱۲۱۲، ۱۲۱۰ – ۱۲۰۸

[ج ۶] ۱۴۷۱، ۱۴۴۸، ۱۳۳۷ [ج ۷]
 ۱۵۳۸ [ج ۸] ۸۱۱
رنکینگ (لفتنت) [ج ۱] ۱۲۹، [ج ۴]
 روتر [ج ۴] ۹۴۲
 روکو (ماژور ڈنرال) [ج ۷] ۱۶۵۷
 رومانوسکی [ج ۳] ۶۴۱، ۶۳۹ [ج ۴] ۷۰۵
 ری (کاپیتان) [ج ۳] ۷۶۴ [ج ۴] ۸۰۶
 ریتمیستر سیفورد [ج ۶] ۱۳۴۷
 ریچی [ج ۷] ۱۵۹۱، ۱۶۱۴، ۱۶۲۴
زاپولسکی – **زپولسکی** (کاپیتان) [ج ۳]
 ۶۸۷، ۷۰۵ [ج ۴] ۷۰۶، ۷۰۵
زاير خزر – **زاير خدر** (زاير خضر) [ج ۴]
 ۸۹۴، ۹۴۱ [ج ۵] ۱۱۵۰
زاير قادر (زاير خدر؟) [ج ۳] ۷۱۶
زليونيكستان (مستر) [ج ۵] ۱۰۹۸
زمانخان [ج ۵] ۱۵۷ [ج ۱] ۱۳۹، ۱۵۷
زيقلر – **زيگلر** [ج ۱] ۲۷۲

زرز (پادشاه انگلیس) [ج ۴] ۸۵۴ [ج ۵] ۸۵۴
سابلين – **سبلين** [ج ۱] ۲۱۹ [ج ۲] ۳۲۲
 ۳۲۴، ۳۲۶ [ج ۲] ۳۶۱، ۳۶۴، ۳۶۰
 ۴۰۳، ۴۲۵، ۴۲۳، ۴۲۱، ۴۱۶، ۴۱۵
 ۴۷۳، ۴۵۲، ۴۴۳، ۴۴۱، ۴۴۰
 ۴۲۹، ۴۲۷، ۴۹۸، ۴۹۱، ۴۸۷
 ۵۲۸، ۵۲۷، ۵۲۶، ۵۲۵ [ج ۳]
 ۵۸۴، ۵۸۲، ۵۶۰، ۵۵۷، ۵۵۲

۵۸۹، ۵۸۸، ۵۸۷، ۵۷۷، ۵۷۵
 ۶۱۱، ۶۰۹_۶۰۷، ۵۹۹، ۵۹۵
 ۶۳۹، ۶۲۷، ۶۲۲، ۶۲۴، ۶۱۴
 ۶۸۶، ۶۸۴_۶۸۱، ۶۴۵_۶۴۱
 ۷۰۷_۷۰۴، ۷۰۱، ۶۸۹، ۶۸۷
 ۷۲۶، ۷۲۱، ۷۲۰، ۷۱۴، ۷۱۲
 ۷۴۱، ۷۲۲_۷۲۱، ۷۲۹، ۷۲۸
 ۷۷۸ [ج] [۴]، ۷۵۸، ۷۴۵، ۷۴۳
 ۸۹۵، ۸۰۹، ۸۰۲، ۷۸۴، ۷۸۳
 ۸۶۹، ۸۶۸، ۸۶۷، ۸۵۵، ۸۵۴
 ۹۳۰، ۹۱۳، ۹۰۷، ۸۹۱، ۸۸۹
 ۱۰۰۷، ۱۰۰۶، ۱۰۰۳ [ج]
 ۱۰۳۳، ۱۰۳۰، ۱۰۲۸، ۱۰۱۱
 ۱۰۶۷، ۱۰۴۱، ۱۰۳۷ – ۱۰۳۵
 ۱۰۹۰، ۱۰۸۴، ۱۰۷۷، ۱۰۷۳
 ۱۱۲۵، ۱۱۲۱، ۱۱۰۸، ۱۱۰۱
 ۱۱۵۶، ۱۱۵۲، ۱۱۵۱، ۱۱۳۹
 ۱۲۰۴، ۱۲۰۲، ۱۱۹۷، ۱۱۶۳
 [ج] [۷] [۷] [۷] [۷] [۷] [۷]
 ۱۶۳۰، ۱۶۱۳، ۱۶۲۰، ۱۶۰۸
 ۱۶۵۶، ۱۶۵۵، ۱۶۳۲

سپه‌سالار [ج] [۱] [۴۵]، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۴۱ [ج] [۱] [۴۵]، ۵۰۹، ۴۶۹، ۴۲۸ [ج] [۲] [۲۸۴]
 ستارخان [ج] [۱] [۲۶]، ۲۹۷، ۲۹۵ [ج] [۲] [۲۲۸]، ۲۲۸، ۲۲۷، ۲۲۶، ۲۲۵، ۲۲۴، ۲۲۳
 ۴۸۹، ۴۶۶، ۴۶۲، ۴۴۶، ۴۰۹
 ۵۱۶، ۵۱۵، ۴۹۸، ۴۹۶، ۴۹۳
 ۵۷۶، ۵۷۱، ۵۵۸_۵۵۶ [ج] [۳] [۳] [۳] [۳] [۳] [۳]
 ۶۰۸، ۵۹۹، ۵۹۲، ۵۹۱، ۵۸۵
 ۶۵۲، ۶۵۱، ۶۴۶، ۶۲۸، ۶۲۷
 ۷۴۳، ۷۳۹، ۷۳۶، ۷۱۹، ۷۰۱
 ۷۵۸، ۷۵۷، ۷۵۲، ۷۵۰، ۷۴۹
 ۸۱۴، ۷۸۴، ۷۷۹ [ج] [۴] [۷۶۰]
 ۸۲۳، ۸۲۷ – ۸۲۶، ۸۱۹_۸۱۶
 ۹۲۸، ۹۱۹_۹۱۶، ۹۰۶، ۸۹۷

– ۱۲۳۱، ۱۲۲۵، ۱۲۲۱، ۱۲۱۸
 ۱۲۶۶، ۱۲۵۸ [ج] [۶] [۶] [۶]
 – ۱۲۸۶، ۱۲۸۴، ۱۲۸۲، ۱۲۷۳
 ۱۳۳۱، ۱۳۲۹، ۱۳۲۰، ۱۲۸۸
 ۱۳۴۰، ۱۳۳۹، ۱۳۳۶، ۱۳۲۳
 ۱۴۵۶، ۱۴۵۰، ۱۴۴۲، ۱۴۲۸
 سالار‌الدوله قاجار [ج] [۵] [۵]
 [ج] [۷] [۷] [۷] [۷] [۷]
 ۱۵۴۰، ۱۵۳۹، ۱۵۳۱، ۱۵۳۰
 ۱۶۰۵، ۱۵۹۷، ۱۵۹۳، ۱۵۸۹
 ۱۶۲۸، ۱۶۱۸، ۱۶۱۶، ۱۶۰۸
 ۱۶۵۳، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۲
 ۱۶۵۸، ۱۶۸۰_۱۶۷۶، ۱۶۷۳
 سالار‌السلطان [ج] [۱] [۲۸۵] [۲۸۵]
 سالارخان [ج] [۲] [۵۲] [۵۲]
 ۸۲۲ [ج] [۴] [۴] [۴] [۴] [۴]
 سالار مسعود [ج] [۴] [۴] [۴] [۴]
 ۸۲۳ (حسینخان
 گوران) [ج] [۷] [۷] [۷]
 سالار معزز [ج] [۳] [۳] [۳] [۳]
 سالار مکرم [ج] [۱] [۱۲۴] [۱۲۴]
 ۷۲۹ [۳] [۳] [۳] [۳]
 سالار مؤید [ج] [۴] [۴] [۴] [۴]
 سالار همایون [ج] [۷] [۷] [۷]
 سامانی (جواد) [ج] [۲] [۲] [۲]
 ساکس-ساکس (ماژور) [ج] [۱] [۱] [۱]
 ۴۶۸، ۴۶۷، ۴۲۰، ۴۲۴، ۴۲۳ [۲]
 [ج] [۳] [۳] [۳] [۳] [۳]
 ۱۰۳۸، ۹۸۰ [۵] [۵] [۵] [۵]
 ۱۲۸۱، ۱۲۷۸ [۶] [۶] [۶] [۶]
 ۱۵۹۷ [۷] [۷] [۷] [۷]
 سپهدار – سپهدار اعظم [ج] [۱] [۱]
 [۲] [۲] [۲] [۲] [۲]
 ۴۵۹، ۴۲۵، ۴۲۱، ۴۱۶، ۴۱۳
 [۳] [۳] [۳] [۳] [۳]
 ۵۲۹، ۵۲۱، ۴۶۱، ۴۶۰
 ۵۷۳، ۵۶۸، ۵۶۶، ۵۶۷_۵۶۱

- سدار احتشام (ضيغم الدوله) [ج ٦] ١٦٠٤
 سردار افخم [ج ٢] ٤٢٥، ٤٢٦، [ج ٥] ١٤٧٨
 سردار افخم [ج ٢] ١١٥٢
 سردار اكرم [ج ٤] ٩٤٠، ٨٨٥ [ج ٥] ١١٣٥، ١١٠٦
 سردار اكرم [ج ٤] ١٢٣٤، ١٢١٠ [ج ٥] ١١٧٣، ١١٧٠
 سردار امجد [ج ٢] ٤١٣، ٣٥٢ [ج ٤] ٥٦٨
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ٨٣٣، ٨٢١، ٨١٠، ٨٠٩، ٧٨٥ [ج ١] ٧٦٥
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ٩٠٦، ٨٩١، ٨٨٩، ٨٥٥، ٨٤٥ [ج ٥] ٤٥١، ٤٣٣ [ج ٢]
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ١٢٠٢، ٩٩٩، ٩٧٩ [ج ٥] ٥٧٢ [ج ٣] ٥٤٠، ٥٢٣، ٥١٨
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ١٢٣٠، ١٢٢٨، ١٢٠٦ [ج ٦] ٥٨٩، ٥٨٨، ٥٨٦، ٥٨٤_٥٧٩
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ١٤٤٢، ١٣٣٦، ١٢٨٧، ١٢٨٦ [ج ٦] ٥١٣، ٥١١، ٥٠٩، ٥٠٧
 سردار بهادر (پسر سردار اسعد) [ج ٤] ١٤٤٥، ١٣٥٠، ١٣٣٦ [ج ٦] ٥٢٤، ٥٢١، ٥١٨، ٥١٦، ٥١٤
 سردار جنگ - سردار جنگ بختيارى [ج ٤] ٧٤٦، ٧٤١، ٧٣١، ٧٣٠ [ج ٣] ٥٨٤_٥٨١، ٥٤٥_٥٣٦
 سردار جنگ - سردار جنگ بختيارى [ج ٤] ٨٤٦، ٧٨١، ٧٧٩ [ج ٤] ٥٧٤_٥٧٣، ٥٤٠، ٥٢٣، ٥١٨
 سردار جنگ - سردار جنگ بختyarى [ج ٤] ٩٣٩، ٩٤١، ٩٠٩، ٨٩٣، ٨٥٦ [ج ٥] ٥٠١، ٥٢٤، ٥٢١، ٥١٨، ٥١٤
 سردار جنگ - سردار جنگ بختyarى [ج ٤] ١٢٨٧، ١١٩٨ [ج ٥] ٥٨٤_٥٨١، ٥٤٥_٥٣٦
 سردار جنگ - سردار جنگ بختyarى [ج ٤] ١٤٤٥، ١٣٥٠، ١٣٣٦ [ج ٦] ٥٢٧، ٥٨٦
 سردار سعیدخان [ج ٤] ٨١٢، ٨١٢ [ج ٥] ٧١٠، ٧٠٧_٧٠٤، ٦٨٧
 سردار سعیدخان (كپى) [ج ١] ١٥٩ [ج ٦] ٧٣٠، ٧٢٦، ٧٢١، ٧٢٠، ٧١٤
 سردار ظفر [ج ٢] ٤١٣، ٣٦٥ [ج ٤] ٧٧٣، ٧٤٣، ٧٤١، ٧٤٠، ٧٣٣
 سردار ظفر [ج ٢] ٩٥٧، ٩٣١، ٩٣٠، ٩١٣، ٨٣٤ [ج ٤] ٨٠٩، ٧٩٧، ٧٩٢، ٧٨٣ [ج ٥]
 سردار ظفر [ج ٢] ١٦٥٧، ١٦٠٤، ١٥٣٩ [ج ٦] ٨٥٤، ٨٤٦، ٨٤٥، ٨٣٨، ٨٣٦
 سردار ظفر [ج ٢] ١٥٣٩ [ج ٧] ٨٨٤، ٨٨٣، ٨٧٣، ٨٦٨، ٨٥٥ [ج ٦] ٨٥٤، ٩٣٩_٩٢٧، ٩٢٢، ٩١٦
 سردار ظفر [ج ٢] ١٥٣٩ [ج ٧] ٩١٣، ٩٠٦، ٨٩١، ٨٨٩، ٨٨٨ [ج ٦] ٩٥٤، ٩٣٩_٩٢٧، ٩٢٢، ٩١٦
 سردار ظفر [ج ٢] ١٥٣٩ [ج ٧] ٩٠٤، ٩٠٣، ٩٠٢، ٩٠١، ٩٠٠ [ج ٦] ١٠٣٦، ٩٦٧
 سردار ظفر [ج ٢] ١٥٣٩ [ج ٧] ٩٠٥، ٩٠٤_٩٠٣، ٩٠٢، ٩٠١ [ج ٦] ١٠٥٥، ١٠٤٩_١٠٤٧، ١٠٤٣
 سردار ظفر [ج ٢] ١٥٣٩ [ج ٧] ٩٠٦، ٩٠٥، ٩٠٤، ٩٠٣، ٩٠٢ [ج ٦] ١٠٧٨، ١٠٧٣، ١٠٦٢، ١٠٥٨
 سردار فاتح (معين همايون) [ج ٧] ١٦٠٤ [ج ٦] ١١٢١، ١١١٩، ١١١٦، ١٠٩٦
 سردار فاتح (معين همايون) [ج ٧] ١٦٠٤ [ج ٦] ١٢٤٧، ١٢٣٣، ١١٩٧ [ج ٦] ١٤٠١، ١٣٩٩، ١٣٨٠، ١٢٥٠
 سردار فاتح (معين همايون) [ج ٧] ١٦٠٤ [ج ٦] ١٥٣٢، ١٤٨٦ [ج ٧] ١٤٢٩، ١٤٢٩
 سردار فاتح (معين همايون) [ج ٧] ١٦٠٤ [ج ٦] ١٥٣٦
 سردار فيروز [ج ١] ٣٠٦، ٢٨٦، ٢٦٨ [ج ٢] ٤٣١، ٣٢٣ [ج ٣] ٨١١، ٨١١
 سردار فيروز [ج ١] ٣٠٦، ٢٨٦، ٢٦٨ [ج ٢] ٤٣١، ٣٢٣ [ج ٤] ٨٤٦، ٨٤٥، ٨٤٤
 سردار محتشم [ج ٣] ٥٨٣، ٥٠١ [ج ٤] ٩٠٨، ٩٠٧، ٩٠٦، ٩٠٥ [ج ٤] ٨٤٦، ٨٤٥، ٨٤٤
 سردار محتشم [ج ٣] ٥٨٣، ٥٠١ [ج ٤] ٩٣١ [ج ٥] ٩٤٨، ٩٥٦، ٩٥٤، ٩٥٣ [ج ٤] ٩٤٨، ٩٤٦، ٩٤٥
 سردار محتشم [ج ٣] ٥٨٣، ٥٠١ [ج ٤] ١٢٠٦، ٩٩٩، ٩٧٩ [ج ٥] ١٢٣٠، ١٢٢٠، ١٠٩٧، ١٠٧٦
 سردار محتشم [ج ٣] ٥٨٣، ٥٠١ [ج ٤] ١٢٨٦ [ج ٥] ١٥٣٩ [ج ٧] ١٤٤٨، ١٤٤٨، ١٤٤٨ [ج ٦] ١٥٣٩

- ۵۲۳، ۵۲۱، ۵۱۹، ۵۱۷، ۴۸۲
 ۵۵۰، ۵۴۷، ۵۴۲ [ج ۲] ۵۴۰
 ۵۷۴، ۵۷۲، ۵۶۴_۵۵۹، ۵۵۳
 ۶۰۱، ۵۸۸، ۵۸۱، ۵۸۰
 ۶۲۲، ۶۱۳، ۶۱۰، ۶۰۵، ۶۰۲
 ۶۸۰، ۶۴۴_۶۴۰، ۶۴۲، ۶۴۴
 [ج ۵] ۷۴۴، ۷۱۷، ۷۰۴، ۶۸۲
 ۱۱۹۶
- سعدالسلطنه [ج ۱] ۳۲۲
 سعدالملك [ج ۳] ۷۴۳
 سعیدالسلطنه [ج ۱] ۹۵
 سعیدالملالک [ج ۲] ۵۹۹
 سعیدخان [ج ۵] ۱۱۵۴، [ج ۶] ۱۲۸۵
 سلطانعلیخان وزیر دربار [ج ۲] ۴۱۲،
 ۴۲۸
- سلیمان سیرزا [ج ۱] ۲۱۷
 سلیمان خان بهادرالسلطنه [ج ۲] ۳۸۸
 سهام الدوله [ج ۳] ۶۶۵، ۶۶۵، ۷۲۲، ۷۲۱،
 ۷۷۴ [ج ۴] ۷۶۳، ۷۴۸_۷۴۶
 ۸۶۷، ۸۱۳، ۸۱۰، ۷۸۲، ۷۷۶
 ۸۶۸
- سهامالسلطنه [ج ۲] ۵۲۳
 سید [ج ۲] ۴۲۵، ۴۶۷، ۴۴۶، ۴۷۸
 ۶۲۹، ۶۰۳، [ج ۳] ۴۷۶، ۵۶۹
 سید ابوالحسن [ج ۳] ۵۶۹
 سید احمد (دستکی) [ج ۱] ۱۷۵
 سید اسدالله [ج ۲] ۷۱۴، ۷۲۳، ۷۱۴
 سید اسدالله نجفی [ج ۳] ۶۱۲
 سید اکبر [ج ۱] ۱۷۴
 سید اکبرشاه [ج ۵] ۱۱۵۴
 سیدالمحققین [ج ۵] ۱۰۱۱
 سید جعفر [ج ۲] ۵۶۹
 سید جمال الدین (راعظ؟) [ج ۱] ۴۱،
 ۲۱۶
 سید حسن [ج ۱] ۲۶۲

- [ج ۷] ۱۲۸۷، ۱۳۳۶، ۱۴۴۴، ۱۴۴۴
 ۱۵۲۵، ۱۵۴۸، (غلامحسین بختیاری)
 ۱۵۹۹
- سردار معیی (معزالسلطان) [ج ۴]
 ۹۰۷، ۹۱۶_۹۱۶، [ج ۵] ۱۱۵۴
 ۱۲۰۲، ۱۲۰۷، ۱۲۲۸، ۱۲۳۳، ۱۲۳۳
 ۱۲۳۵، [ج ۶] ۱۲۸۷
- سردار مسعود [ج ۳] ۶۱۵
- سردار مظفر [ج ۳] ۵۶۶، [ج ۵] ۱۲۳۱
 ۱۶۶۷، ۱۶۶۶، ۱۵۲۱، [ج ۷]
- سردار مظفر (داودخان) [ج ۶] ۱۳۴۰
- سردار معتضد (بهجهتالملک) [ج ۱]
 ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۸۷، ۱۹۰، [ج ۲]
 ۱۰۹۹، [ج ۵] ۴۲۹، ۴۱۳
- سردار معتمد [ج ۲] ۴۵۹، ۴۲۶، ۴۶۰
 [ج ۳] ۱۰۳۷، [ج ۵] ۷۲۸، [ج ۶] ۱۲۲۹
- سردار منصور [ج ۱] ۲۱۴، ۲۱۵، ۱۸۵
 ۴۶۰، ۴۲۶، ۳۸۰، [ج ۲] ۲۲۸
 [ج ۳] ۷۰۷، ۷۲۶، [ج ۴] ۷۸۴،
 ۸۶۷، ۸۶۵
- سردار ناصر [ج ۴] ۹۱۲، ۸۲۳
 سردار نصرت [ج ۲] ۵۲۸. [ج ۴]
 ۹۷۰، ۹۷۱، [ج ۵] ۹۹۵، ۱۰۳۹
- سردار همایون [ج ۱] ۱۷۴، [ج ۲]
 ۱۲۲۹، ۴۵۹، ۴۲۶، [ج ۵] ۱۲۲۹
- سعدالدوله [ج ۱] ۱۶، ۲۵، ۲۸، ۸۱
 ۱۲۱، ۱۱۶، ۹۲، ۸۸_۸۶
 ۱۶۵، ۱۴۶، ۱۴۵، ۱۴۲، ۱۴۰
 [ج ۲] ۳۷۷، ۳۷۶، ۳۶۵، ۳۷۴، ۲۷۷
 ۲۹۱، ۲۹۷، ۲۹۹، ۴۱۲، ۴۲۸، ۴۳۵، ۴۷۳، ۴۵۶، ۴۴۱

- سید حسین لاری [ج ۲] ۴۱۰
 سید شیر [ج ۳] ۷۲۳ (نک: شیخ شیر)
 سید شہاب [ج ۱] ۱۲۸
 سید عبدالله - سید عبدالله مجتبی [ج ۳] ۶۹۰، ۷۸۳، ۷۷۸ [ج ۴] ۶۹۰، ۷۸۳، ۷۷۸ (نک: آقا سید عبدالله مجتبی)
 سید عبدالحسین [ج ۲] ۵۲۴، [ج ۳] ۷۱۴، ۶۰۳
 سید عبدالحسین لاری [ج ۱] ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۱۱۰، ۱۱۰۷، ۱۱۰۶، ۱۱۱۲، ۱۱۱۰، ۱۱۰۷، ۱۱۰۶
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۲] ۳۴۶ (نک: نایب‌السلطنه)
 شاهزاده فرمانفرما [ج ۲] ۳۶۹، ۳۷۰ (نک: فرمانفرما)
 شاهزاده مخلوع [ج ۵] ۱۰۰۰، ۱۰۷۴، ۱۰۸۵، ۱۰۷۴
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۲] ۱۱۲۴، ۱۱۲۷، ۱۱۲۲، ۱۱۲۴، ۱۱۲۷، ۱۱۲۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۱۴۳، ۱۱۵۲، ۱۱۵۶، ۱۱۵۲، ۱۱۴۳
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۱۶۰ - ۱۱۶۴، ۱۱۶۷، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۱۷۹ - ۱۱۷۶، ۱۱۷۹ - ۱۱۷۶، ۱۱۷۱
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۱۹۷، ۱۱۹۳، ۱۱۹۶، ۱۱۹۳، ۱۱۹۱
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۰۵ - ۱۲۰۵، ۱۲۰۲، ۱۲۰۰، ۱۱۹۹
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۱۴، ۱۲۱۲، ۱۲۱۱، ۱۲۰۸
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۲۵، ۱۲۲۴، ۱۲۲۲، ۱۲۲۰
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۲۹، ۱۲۲۳، ۱۲۳۰، ۱۲۲۹
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۶۳، ۱۲۶۱، ۱۲۷۳، ۱۲۶۶، ۱۲۶۳
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۸۹، ۱۲۸۱، ۱۲۷۸، ۱۲۸۹
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۲۹۱، ۱۲۹۹، ۱۲۹۸، ۱۲۹۸، ۱۲۹۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۳۲۱، ۱۳۱۲، ۱۳۰۴، ۱۳۰۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۳۲۲، ۱۳۲۹، ۱۳۲۴، ۱۳۲۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۳۲۷، ۱۳۲۷، ۱۳۲۷، ۱۳۲۷
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۳۹۵، ۱۳۹۲، ۱۳۸۲، ۱۳۷۸
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۴۰۴، ۱۴۰۲، ۱۴۰۰، ۱۳۹۷
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۴۱۱، ۱۴۱۰، ۱۴۰۷، ۱۴۰۶
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۴۱۱، ۱۴۲۲، ۱۴۱۷، ۱۴۱۱
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۴۰۹، ۱۴۰۰ [ج ۷] ۱۴۰۰، ۱۴۰۰ [ج ۷]
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۲۳، ۱۵۲۲، ۱۵۱۸، ۱۵۱۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۳۸، ۱۵۳۷، ۱۵۳۱ - ۱۵۲۹
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۵۵، ۱۵۵۳، ۱۵۵۰، ۱۵۴۰
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۷۰، ۱۵۶۹، ۱۵۶۷ - ۱۵۶۲
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۸۱، ۱۵۸۰، ۱۵۷۴، ۱۵۷۳
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۸۹ - ۱۵۸۶، ۱۵۸۴، ۱۵۸۳
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۵۹۷، ۱۵۹۵، ۱۵۹۳، ۱۵۹۱
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۶۰۳، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۷
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۶۱۱، ۱۶۱۴، ۱۶۱۶، ۱۶۱۹ - ۱۶۱۶
 شاهزاده نایب‌السلطنه [ج ۱] ۱۶۲۷، ۱۶۲۲ - ۱۶۲۹، ۱۶۲۷
 شاپشال [ج ۱] ۱۳۱، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۱، ۱۷۰
 شادجهان (شاه جمهانیان) - پروین [ج ۱] ۱۶۲، ۳۵، ۲۷

- ۱۲۵۷ [ج ۶] ۱۲۲۸، ۱۲۲۵
 ۱۲۸۹ ۱۲۸۲ – ۱۲۷۹، ۱۲۶۴
 ۱۳۰۰ ۱۲۹۲، ۱۲۹۱، ۱۲۹۶
 ۱۳۰۷ ۱۳۰۵ – ۱۳۰۳، ۱۳۰۱
 ۱۳۲۷ ۱۳۱۰ – ۱۳۲۳، ۱۳۲۶
 ۱۳۲۶ ۱۳۲۹ – ۱۳۲۲، ۱۳۲۵
 ۱۳۵۳ ۱۳۳۹ – ۱۳۴۸، ۱۳۴۶
 ۱۳۶۷ ۱۳۵۸ – ۱۳۵۶، ۱۳۶۴
 ۱۳۷۵ ۱۳۷۲، ۱۳۷۰، ۱۳۷۵
 ۱۳۸۶ ۱۳۷۹، ۱۳۸۳، ۱۳۸۰
 ۱۴۰۲ ۱۴۰۰ – ۱۴۰۲، ۱۳۸۸
 ۱۴۱۱ ۱۴۰۹ – ۱۴۰۷، ۱۴۰۴
 ۱۴۴۶ ۱۴۴۵، ۱۴۴۰، ۱۴۲۳
 [ج ۷] ۱۴۶۱، ۱۴۵۹، ۱۴۵۵
 ۱۵۰۲ ۱۵۰۱، ۱۴۹۴، ۱۴۹۲
 ۱۵۲۴ ۱۵۲۳، ۱۵۲۵، ۱۵۱۹
 ۱۶۵۱ ۱۵۹۱، ۱۵۵۲
 ۱۰۳۹ ۱۰۳۸ [ج ۵]
 ۱۰۹۷ ۱۰۷۵
 شهابالدole (اسدالله میرزا) [ج ۴]
 [ج ۷] ۱۶۵۷ (نیز نک: اسدالله
 میرزا)
 شهابالسلطنه [ج ۴] ۹۶۹، [ج ۵]
 ۱۲۲۰ ۱۲۲۴ [ج ۱]
 شوکتالملک [ج ۳] ۷۲۹
 شیپلی [ج ۴] ۸۲۷، ۸۲۳، [ج ۷]
 ۱۵۲۶ ۱۵۲۹، ۱۵۲۶
 شیخ آقا (مجتبه) [ج ۴]
 ۷۹۵ [ج ۴] ۸۹۰
 شیخ اسماعیل هشترودی [ج ۴]
 شیخ الاسلام [ج ۷] ۱۶۶۷
 شیخ الرئیس [ج ۱] ۹۱۹، ۲۲، ۱۹۵، ۱۹۵، ۲۲۸
 شیخ چارک [ج ۷] ۱۶۴۸
 شیخ چیرو [ج ۷] ۱۶۴۸
 شیخ حسین چاهکوتائی [ج ۳] ۷۱۶
 شیخ خزعل [ج ۴] ۹۴۲، ۹۳۳، ۷۹۹
- ۱۶۴۴، ۱۶۴۱، ۱۶۴۰، ۱۶۳۸
 ۱۶۶۱، ۱۶۵۷ – ۱۶۵۲، ۱۶۴۶
 ۱۶۶۳، ۱۶۷۴، ۱۶۸۰ (نیز نک:
 محمدعلی شاه، محمدعلی شاه قاجار،
 محمدعلی میرزا)
 شجاعالدوله [ج ۳] ۶۴۷
 شجاعالدوله نک: صمدخان
 شجاعالسلطنه [ج ۵] ۱۲۳۵
 شجاعالملک [ج ۱] ۱۲۴، ۱۲۳، [ج ۳]
 ۷۴۵، ۷۲۹
 شجاعنظام [ج ۱] ۳۰۹، ۳۲۴، [ج ۲]
 ۳۸۹
 شجاعالملک [ج ۳] ۷۲۹
 شرفالملک کردستانی [ج ۷] ۱۶۶۶
 شجاعالسلطنه [ج ۱] ۱۴، ۱۵، ۱۵۲، ۱۵
 ۴۶۰، ۴۲۱، ۴۱۷ [ج ۲]
 ۱۵۶ [ج ۵] ۱۱۸۷، ۱۱۹۶، ۱۲۰۲
 ۱۲۰۵، ۱۲۰۰ [ج ۶]
 ۱۳۰۰، ۱۲۲۹ [ج ۶]
 ۱۳۱۰ – ۱۳۰۸، ۱۳۰۶، ۱۳۰۳
 ۱۳۱۷ – ۱۳۱۴، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷
 ۱۳۲۷، ۱۳۲۵، ۱۳۲۴ [ج ۷]
 ۱۳۲۰، ۱۳۲۹، ۱۳۲۲، ۱۳۲۱
 ۱۳۶۲ – ۱۳۶۰، ۱۳۵۶ – ۱۳۵۴
 ۱۴۳۸، ۱۳۸۵، ۱۳۸۲، ۱۳۸۱ [ج ۷]
 ۱۴۴۵، ۱۴۴۴، ۱۴۴۱، ۱۴۳۹
 ۱۶۳۸، ۱۵۸۹ [ج ۷]
 ۸۰۸ [ج ۳] ۴۶۵ [ج ۲]
 شکرالله [ج ۳] ۸۰۸
 شکسپیر (کاپستان) [ج ۲]
 شوستر، مورگان [ج ۵] ۱۰۰۴، ۱۰۰۲، ۱۰۰۵
 ۱۰۸۷، ۱۰۷۳، ۱۰۱۷، ۱۰۰۵
 ۱۱۰۳، ۱۱۰۲، ۱۰۹۴، ۱۰۹۱
 ۱۱۲۰ – ۱۱۱۱، ۱۱۱۹، ۱۱۱۱
 ۱۱۴۹ – ۱۱۴۶، ۱۱۳۶، ۱۱۲۹
 ۱۱۷۴، ۱۱۶۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۱
 ۱۱۹۹، ۱۱۹۰، ۱۱۷۷، ۱۱۷۵

- شیخ زکریا [ج ۲] ۵۲۴، ۵۲۵، [ج ۳] صدیق‌الملک [ج ۷] ۱۵۴۹
 ، ۴۶۲، ۴۳۴، ۴۳۳ [ج ۲] صمدخان [ج ۲] ۴۳۳، ۴۳۲، ۴۰۰، ۴۹۹، ۴۹۳، ۴۸۲، ۴۶۳
 ، ۵۹۳، ۵۹۱، ۵۴۷ [ج ۳] ۵۱۴، ۵۱۴، ۵۹۰، ۵۹۱، ۷۶۰، ۷۴۹، ۷۳۹، ۷۰۸، ۵۹۸
 ، ۱۰۱۰ [ج ۴] ۷۷۹، ۸۲۱، ۷۷۹ [ج ۵] ۱۲۱۴ – ۱۲۱۲، ۱۱۹۰، ۱۰۹۶
 [ج ۶] ۱۲۳۳، ۱۲۲۹، ۱۲۱۸، ۱۲۳۷ – ۱۲۸۷ [ج ۷] ۱۴۹۹، ۱۴۴۷، ۱۴۴۱، ۱۵۱۵، ۱۵۱۱، ۱۵۰۹، ۱۵۰۰
 ، ۱۵۲۶، ۱۵۳۱، ۱۵۱۸، ۱۵۱۷، ۱۵۹۸، ۱۵۶۷ – ۱۵۶۵، ۱۵۶۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۰، ۱۶۰۸، ۱۶۰۲
 ، ۱۶۴۲، ۱۶۳۲ – ۱۶۲۹، ۱۶۲۰، ۱۶۵۳، ۱۶۵۲، ۱۶۴۵، ۱۶۴۴، ۱۶۵۶
 ۴۳۲ [ج ۲] صصاص [ج ۲] ۴۳۲ [ج ۲] صصاص‌خان [ج ۲] ۴۵۱ [ج ۱] ۵۴، ۸۱، ۱۲۳۹، ۱۲۹۷، ۱۳۹۲
 [ج ۲] صصاص‌السلطنه [ج ۱] ۳۶۰ – ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۷۰ – ۳۶۶، ۳۸۳، ۴۱۲، ۴۴۱، ۴۰۸، ۴۰۷، ۳۹۳
 ، ۵۱۵، ۴۷۲، ۴۷۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۳۲ [ج ۳] ۵۲۱، ۵۲۱، ۵۲۱، ۵۱۸، ۶۳۱، ۶۰۱، ۵۹۵، ۵۸۳، ۵۷۲
 ، ۷۳۰، ۷۱۰، ۷۰۹، ۷۰۷، ۶۳۸، ۷۹۸، ۷۹۷، ۷۸۵، ۷۸۲ [ج ۴] ۱۱۴۰، ۱۱۲۲، ۱۰۷۷ [ج ۵]
 ، ۱۲۲۹، ۱۲۰۷، ۱۲۰۵، ۱۲۰۴، ۱۲۴۹، ۱۲۳۲ [ج ۶] ۱۲۸۲، ۱۲۸۲، ۱۴۶۷ – ۱۴۴۳، ۱۴۴۶ [ج ۷] ۱۵۳۲، ۱۴۷۵، ۱۴۷۲
 ، ۱۵۳۲، ۱۵۲۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۸، ۱۵۵۶ [ج ۸] ۱۶۷۱، ۱۶۷۴ (نجفقلی) [ج ۷] (۱۵۹۹)
- شیخ زکریای (شیخ زکریای لارستانی) [ج ۷] ۹۴۱، ۱۵۵۱ [ج ۷] ۷۱۳
 شیخ سلیم [ج ۷] ۱۵۰۷، ۱۵۱۰، ۱۵۴۹ شیخ شیر [ج ۳] ۵۶۸ (نک: سید شیر)
 شیخ عبدالله زنجانی (ج ۳) ۷۳۲ شیخ علی [ج ۲] ۷۲۴
 شیخ علی دشتی [ج ۳] ۷۳۳، ۱۵۵۱ [ج ۷] شیخ فضل‌الله [ج ۱] ۵۱، ۵۸، ۷۳، ۴۲۹، ۴۱۲، ۳۴۶ [ج ۲] ۱۴۵
 [ج ۳] ۶۲۹، ۶۴۳، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۷ شیخ محمدحسین یزدی [ج ۳] ۷۲۸
 شیخ محمره [ج ۷] ۱۵۴۰ ۲۹ شیخ محمود [ج ۱] ۹۶۲ [ج ۴] شیخ نزقول [ج ۴] ۵۴۲
 شیرخان [ج ۲] شیندلر – شنیدلر [ج ۶] ۱۲۹۷، ۱۲۳۹، ۱۳۹۲ صاحب اختیار [ج ۱] ۱۳۹، ۱۷۱ – ۱۶۹
 [ج ۲] ۱۷۷، ۲۲۲، ۳۰۵، ۱۷۵ [ج ۳] ۶۰۲، [ج ۴] ۹۷۰، ۹۹۸ [ج ۵] ۱۲۰۶، ۱۱۵۲
 صارم‌الدوله [ج ۳] ۷۳۰ صارم‌الملك [پسر ارشد سردار ظفر] [ج ۴] ۹۷۰، ۹۴۰ [ج ۴] ۹۰۹
 صارم‌المالک [ج ۴] ۵۵۱ صدراعظم [ج ۳] ۴۴۲، ۳۷۸ [ج ۲] صدرالدین بیگ [ج ۲] ۳۸۴
 صدرالعلماء [ج ۲] ۲۶۲ صدیق‌العزم [ج ۱] ۲۶۲ صدیق‌حضرت [ج ۳] ۷۲۷، [ج ۴] ۷۷۸
 صدیق‌السلطنه [ج ۳] ۷۲۸

۱۱۶۷، ۱۱۳۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۵
 ۱۲۱۵، ۱۲۰۳، ۱۱۹۷، ۱۱۸۶
 ۱۲۲۴، ۱۲۲۳، ۱۲۲۱، ۱۲۲۰
 ۱۲۴۶ – ۱۲۴۴، ۱۲۴۲، ۱۲۳۱
 ۱۲۶۳ – ۱۲۵۴ [ج ۶]
 ۱۲۷۴ – ۱۲۶۶، ۱۲۶۹ – ۱۲۶۴
 ۱۲۳۹، ۱۲۹۵، ۱۲۷۹، ۱۲۷۵
 – ۱۴۷۱، ۱۴۶۸، ۱۴۶۷، ۱۴۶۵
 [ج ۷] ۱۴۸۱، ۱۴۸۰، ۱۴۷۸
 ۱۶۴۲، ۱۶۱۶
 صولت‌السلطنه [ج ۵]
 ۱۴۸۱ ۱۴۷۸، ۱۲۷۹ [ج ۶]
 ۱۶۸۱، ۱۶۴۲ [ج ۷]
 صولت‌الملک [ج ۴] ۷۸۹

ضرغام [ج ۳] ۷۳۶
 ضرغام‌الدوله [ج ۵] ۱۰۹۸
 ضرغام‌السلطنه [ج ۲]
 ۴۰۷، ۴۰۶، ۳۶۳
 ۹۱۶ [ج ۴]
 ضرغام‌الشريعة [ج ۶] ۱۴۶۴
 ضرغام بختياری (حسین‌خان) [ج ۳]
 ۷۶۲
 ضرغام‌نظام [ج ۵] ۱۱۰۰
 ضياء‌الدوله [ج ۷] ۱۴۹۶، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵
 ۱۵۷۰، ۱۵۶۳، ۱۵۵۸، ۱۵۵۷
 ۱۵۸۵، ۱۵۷۹، ۱۵۷۶، ۱۵۷۲
 ۱۶۵۶، ۱۶۰۲، ۱۵۸۹، ۱۵۸۸
 ضياء‌السلطان [ج ۵] ۱۲۳۰
 ضيف‌الدوله [ج ۴] ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۶۷
 ۹۱۳، ۹۰۸، ۸۹۴، ۸۸۸، ۸۷۲
 ۹۹۹، ۹۸۱، ۹۷۰، ۹۷۳ [ج ۵]
 ۱۱۱۹، ۱۰۹۸، ۱۰۹۰، ۱۰۵۷
 ۱۲۳۹، ۱۲۷۹، ۱۲۶۹ [ج ۶]

صمصام‌الممالک – صمصام‌الممالک‌سن‌جاپی
 [ج ۲] ۳۸۴، ۳۵۳، ۹۰۲ [ج ۴]
 ۱۱۵۴، ۱۰۹۹، ۱۰۱۲ [ج ۵] ۹۶۰
 [ج ۷] ۱۶۶۷
 صمصام‌نظام [ج ۵] ۹۸۲
 صنيع‌الدوله [ج ۱] ۸۹، ۸۶، ۸۰، ۲۵
 ۱۷۳، ۱۶۹، ۱۶۵، ۱۲۶، ۱۱۰
 ۱۹۰ – ۱۸۸، ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۸۰
 ۳۸۰ [ج ۲] ۲۱۸، ۲۸۹، ۲۲۰
 ۷۰۷، ۵۹۷ [ج ۳] ۵۲۹
 ۸۵۴، ۷۸۴، ۷۷۸ [ج ۴] ۷۲۷
 ۹۷۹ [ج ۵] ۹۵۶، ۹۴۴، ۸۶۷
 ۱۰۰۳، ۹۹۸، ۹۹۳، ۹۸۹ – ۹۸۷
 ۱۰۱۸، ۱۰۱۱، ۱۰۱۰، ۱۰۰۸
 ۱۰۷۰، ۱۰۶۷، ۱۰۳۶
 صنيع‌حضرت [ج ۳] ۶۲۶، ۶۴۳، ۷۰۰
 ۷۰۷
 صولت‌الدوله [ج ۲] ۴۱۴، ۴۱۰، ۳۸۵
 [۳] ۵۳۵، ۵۳۴، ۴۷۲، ۴۲۲
 ۶۵۳، ۶۵۰، ۶۳۴، ۶۰۴ – ۶۰۲
 ۷۲۳، ۷۲۲، ۷۲۶، ۷۱۵ – ۷۱۳
 ۷۸۸، ۷۷۵، ۷۷۴ [ج ۴] ۷۴۶
 ۸۱۰ – ۸۰۸، ۸۰۴، ۸۰۰، ۷۹۹
 ۸۲۲، ۸۱۳، ۸۲۰، ۸۲۴
 ۸۶۶، ۸۵۷، ۸۵۶، ۸۳۶، ۸۳۵
 – ۸۹۲، ۸۸۸، ۸۷۴، ۸۷۲، ۸۶۷
 ۹۲۲، ۹۱۳، ۹۱۰ – ۹۰۸، ۸۹۴
 ۹۳۲، ۹۳۱، ۹۳۰، ۹۲۹، ۹۲۵
 ۹۴۶، ۹۴۵، ۹۴۱، ۹۳۷، ۹۳۶
 [۵] ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۷۲، ۹۷۷
 ۹۸۸، ۹۸۳، ۹۷۹ – ۹۷۷، ۹۷۵
 ۱۰۱۴، ۱۰۰۰، ۹۹۹، ۹۹۶
 ۱۰۵۲، ۱۰۴۹، ۱۰۴۷، ۱۰۴۰
 ۱۰۷۸، ۱۰۶۵، ۱۰۶۲، ۱۰۵۹
 ۱۱۱۳، ۱۱۱۲، ۱۰۹۰، ۱۰۸۹

- [۵] طهیرالسلطان [ج ۴] ۹۵۶، ۹۶۸، [ج ۵] ۹۵
- ۹۸۰
- ظهیرالملک [ج ۲] ۵۳۲، [ج ۳] ۷۱۱، ۷۱۱
- ۷۴۶، ۷۳۲، ۷۳۱، ۷۱۲
- عباسآقا (قاتل اتابک) [ج ۱] ۹۴
- عباسخان افشار [ج ۱] ۱۵۸
- عباسخان چناری [ج ۴] ۹۴۰، [ج ۵] ۹۴۰
- ۱۰۷۷، [ج ۶] ۱۲۸۳
- عباسقلی - عباسقلی خان نواب [ج ۱]
- ۵۶، ۲۵۲، ۲۴۶، ۱۶۸، [ج ۲]
- ۳۴۶، [ج ۴] ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۸۶
- ۱۵۰۵، ۱۵۰۴ [ج ۷] ۸۸۹، ۸۸۷
- عبدالرحیم (حاجی) [ج ۱] ۳۸، [ج ۲]
- ۳۸۳
- عبدالوهاب [ج ۷] ۱۵۶۸
- عدلالدوله [ج ۲] ۴۳۰، [ج ۳]
- ۱۷۴ [ج ۱]
- عسکر سلیم [ج ۵] ۱۰۷۷، ۱۱۵۴
- عهدالسلطان [ج ۵] ۱۲۳۱، ۱۲۳۳، [ج ۶]
- ۱۲۴۰، ۱۲۳۳
- عهدالملک [ج ۱] ۱۰، ۱۵۳، ۱۵۴
- ۱۵۶، ۲۱۵-۲۱۲، ۱۸۵، [ج ۲]
- ۶۹۰، ۶۲۴، ۶۲۶، ۶۸۹، ۶۲۴
- ۷۶۶، ۷۰۷، ۶۹۸، ۷۰۸، ۶۹۷
- ۹۳۷، [ج ۴] ۷۸۳، ۷۸۲
- عطاءالدوله [ج ۱] ۳۲۲، [ج ۲]
- ۳۸۵، ۵۳۳، ۵۳۵، ۶۰۳، [ج ۳]
- ۱۲۰۷، ۶۵۰
- ۱۴۷۷، ۱۴۶۵، [ج ۶]
- ۱۱۱۵ [ج ۵]
- ۱۱۱۵ [ج ۵]
- علاءالدوله [ج ۱] ۹۳، ۹۰، ۸۸، ۳۲،
- ۹۳، ۹۰، ۸۸، ۳۲، ۹۰، ۹۳
- ظفرالسلطنه [ج ۱] ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۵۴
- ۲۲۱، ۱۹۰، ۱۸۸، ۱۸۶، ۱۷۳
- ۸۴۶ [ج ۴] ۸۲۴، ۸۳۵، ۸۲۲، ۸۷۶
- ۹۰۰، ۸۷۲، ۸۶۷، ۸۵۶
- ۹۰۴، ۹۱۳، ۹۲۲، ۹۳۳، [ج ۵]
- ۱۰۵۶، ۱۰۷۴، ۱۱۵۲، [ج ۶]
- ۱۴۸۰
- ظلالسلطان [ج ۱] ۳۱، ۶۹، ۸۱، ۸۲
- ۱۳۴، ۱۳۰، ۱۲۱، ۱۲۰، ۹۱، ۹۰
- ۱۵۰، ۱۴۷، ۱۴۶، ۱۴۴، ۱۴۰
- ۱۷۶، ۱۷۳، ۱۷۱، ۱۶۸، ۱۵۷
- ۱۷۹، ۱۸۸، ۱۹۰-۱۹۵، ۱۹۷
- ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۱۰
- ۲۱۱، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۷
- ۲۲۸، ۲۴۹، ۲۶۸، ۲۸۲، [ج ۲]
- ۳۸۰، [ج ۳] ۵۴۸، ۵۵۴، ۵۷۹
- ۴۱۹، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۱۵، ۵۸۱
- ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۹، ۶۲۲، ۶۲۳
- ۶۳۵، ۶۵۰، ۶۵۵، ۶۶۴، ۶۶۵
- ۷۱۴، ۷۱۳، ۷۰۸، ۶۹۶، ۶۹۰
- ۷۲۴، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۱۸، ۷۱۷
- ۸۶۹ [ج ۴] ۷۴۳، ۷۴۲، ۷۴۱
- ۹۸۵ [ج ۵] ۹۶۶، ۹۲۱، ۸۹۱
- ۱۴۸۰ [ج ۶] ۱۰۱۱
- ۱۲۰۵ [ج ۵]
- ظهیرالاسلام [ج ۱] ۴۸، ۶۷، ۱۲۸
- ۲۳۹، ۱۷۳، [ج ۳] ۶۵۰، ۶۵۰
- ۱۰۱۲ [ج ۴] ۷۹۸، [ج ۵] ۱۰۱۲
- ۱۲۳۷ [ج ۶] ۱۰۵۶

فهرست نامهای کسان

لیست و سده

عینالدوله [ج ۱] ۴۵، ۲۹، ۱۲، ۴	۱۳۲، ۱۲۹، ۱۲۲، ۱۱۹، ۱۱۷
۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۸، ۲۳۶، ۱۷۸	۲۱۴، ۲۰۱، ۱۸۵، ۱۴۳، ۱۴۰
۵۶۲، ۵۶۲ [۳] ۲۲۴، ۲۲۲، [ج ۲] ۵۶۲، ۵۶۲	[۳] ۲۸۰ [۲] ۲۲۸، ۲۱۷
۵۹۹، ۵۹۴، ۵۶۶، ۵۴۷	۶۲۶، ۵۹۹، ۵۹۵، ۵۵۵، ۵۴۸
۷۴۳، ۶۹۹، ۶۶۵، ۶۶۴، ۶۵۵	۶۹۰، ۶۵۳، ۶۴۶، ۶۳۱، ۶۲۹
۹۲۲، ۹۲۰، ۹۰۰ [۴] ۷۴۴	۷۱۵، ۷۱۴، ۷۰۷، ۷۰۶، ۶۹۹
۹۴۱، ۹۳۶، ۹۳۴، ۹۳۳، ۹۲۵	[۵] ۱۱۵۲، ۱۲۰۱، [ج ۶]
۱۰۳۶، ۹۹۷ [۵] ۹۵۶، ۹۴۴	۱۲۵۹، ۱۲۶۱، ۱۲۶۴
۱۲۸۲ [۶] ۱۲۲۹، ۱۲۰۶	۱۲۷۸، ۱۲۷۴، ۱۲۶۸
۱۳۳۹	۱۲۲۹، ۱۲۹۵، ۱۲۹۳، ۱۲۸۹
غريبخان [ج ۱] ۸۱، [ج ۳] ۷۰۹	[۷] ۱۵۲۶
[ج ۴] ۸۴۵، ۸۲۸، ۸۲۴، ۸۲۲	علاءالسلطنه (محمدعلی) [ج ۱] ۳۲
غفارخان [ج ۴] ۷۷۹	۹۶، ۸۷، ۸۱، ۷۶، ۶۸، ۶۷
غفاری (محمدابراهیم) [ج ۴] ۸۲۲	۲۲۰، ۲۰۴، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۰۴
غلامحسین بختیاری نک: سردار محتشم	۲۶۵، ۲۶۳، ۲۵۶، ۲۵۴، ۲۴۰
غلامحسینخان وراوی [ج ۴] ۷۸۹	۳۰۱، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۳، ۲۶۸
غلامعلی [ج ۳] ۶۰۰	۳۴۳، ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۰۳
غلاممحمد (ماژور) [ج ۶] ۱۳۸۸	۴۱۲، ۳۷۲، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۴۶
۱۵۴۴ [۷]	[۳] ۷۸۴ [۴] ۷۴۳، ۷۴۱، [ج ۴] ۱۲۰۵، ۱۰۳۵، ۱۰۲۱
فاتحالسلطنه [ج ۱] ۱۷۵، [ج ۳] ۷۰۹	علاءالملک (محمودخان) [ج ۱] ۸۱
فاضل [ج ۳] ۷۴۴	۲۶۱، ۱۷۳، ۲۶۷، ۲۶۹
فتحالملک [ج ۴] ۸۰۸	[۲] ۳۶۲، [۳] ۵۵۹، ۶۹۰، [ج ۵] ۱۰۷۴
فخرالملک [ج ۳] ۷۶۵، [ج ۵] ۱۰۹۸	علمالمبدی [ج ۲] ۵۳۳
۱۱۵۳، ۱۲۰۷	علیجان (چلپیانلو) [ج ۱] ۲۸، ۲۲
فرانکلین (کاپیتان) [ج ۲] ۳۸۱، ۳۸۲	[۴] ۷۹۸
فرخ (قاتل پرویزشاهجهانیان) [ج ۱] ۲۵	علیخان (سرتیپ) [ج ۴] ۸۶۴
فرخ خان [ج ۷] ۱۵۴۰	علیقلی [ج ۳] ۶۸۹، [ج ۵] ۱۱۵۴
فردوسی [ج ۳] ۶۴۱	(نک: سردار اسعد)
فرماننفرما [ج ۱] ۳۱، ۳۲، ۷۲، ۹۱	علیقلیخان (حاج) [ج ۲] ۵۴۰، [ج ۳] ۵۶۹
۱۱۰، ۱۲۳، ۱۳۷، ۱۸۷، ۲۳۶	(نک: سردار اسعد)
۳۰۴، ۳۰۳، ۲۹۰، ۲۸۵، ۲۸۴	عمیدالحكماء [ج ۴] ۷۷۸
۷۸۵ [۴] ۴۶۰، [ج ۲] ۷۸۵	عمیدالسلطان [ج ۴] ۴۶۰

- [۵] ۹۰۶، ۸۵۵ [ج ۴] قوام‌السلطنه [ج ۲] ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۵ [ج ۲] ۳۲۴، ۳۲۴
- ۱۴۴۳، ۱۴۳۵ [ج ۶] ۱۲۰۵ [ج ۷] ۱۵۹۹، ۱۵۴۸، ۱۵۳۵، ۱۵۲۲ [ج ۷] ۱۵۹۹، ۱۵۴۸، ۱۵۳۵، ۱۵۲۲ [ج ۷]
- ۵۵، ۴۹، ۴۵، ۴۴ [ج ۱] قوام‌الملک [ج ۱] ۵۹۷، ۵۹۵، ۵۶۴، ۵۶۱ [ج ۳]
- ۱۶۸، ۱۶۵، ۱۳۳، ۱۲۲، ۱۱۵ [ج ۱] ۷۲۶، ۷۰۷، ۷۰۴، ۶۷۴، ۶۳۱ [ج ۳]
- ۱۸۸، ۱۷۷، ۱۷۵، ۱۷۱، ۱۶۹ [ج ۱] ۸۸۰ [ف ۴] ۸۱۳، ۸۱۰ [ج ۴]
- ۷۱۲ [ج ۲] ۵۲۴، ۴۲۱ [ج ۳] ۹۳۷، ۹۲۹، ۹۰۶، ۸۸۱ [ج ۴]
- ۷۴۶، ۷۴۵، ۷۴۱ [ج ۲] ۷۲۲_۷۲۰ [ج ۴] ۹۳۷، ۹۲۶، ۹۰۶، ۸۸۱ [ج ۴]
- ۸۹۳، ۸۷۲، ۸۳۵، ۸۱۲ [ج ۴] ۱۰۳۶، ۹۹۸ [ج ۵] ۹۵۶، ۹۴۴ [ج ۵]
- ۱۰۳۲ [ج ۵] ۹۴۱، ۹۳۲ [ج ۵] ۱۴۷۲، ۱۴۴۵، ۱۲۵۹ [ج ۶]
- ۱۰۴۸، ۱۰۴۵، ۱۰۴۳، ۱۰۴۰ [ج ۷] ۱۶۵۸، ۱۶۲۸ [ج ۷] (نیز نک: شاهزاده فرمانفرما)
- ۱۰۵۷، ۱۰۵۲، ۱۰۵۱، ۱۰۵۹ [ج ۷] ۱۶۷۱ فرمانفرمای هند
- ۱۰۹۹، ۱۰۷۸، ۱۰۷۷، ۱۰۶۲ [ج ۷] ۱۲۳۱ فریدالملک [ج ۵]
- ۱۱۱۸، ۱۱۱۷، ۱۱۱۵ - ۱۱۱۳ [ج ۷] ۱۸۵، ۱۵۴، ۱۵۲ فریدون (زرتشتی کشته شده) [ج ۱]
- ۱۲۱۶، ۱۲۱۵، ۱۲۰۷، ۱۱۸۶ [ج ۷] ۶۸۸ فریزر [ج ۳]
- ۱۲۵۹، ۱۲۵۴ [ج ۶] ۸۲۳ فضیلعلی [ج ۴]
- ۱۲۷۵، ۱۲۷۴، ۱۲۶۸ - ۱۲۶۳ [ج ۷] ۸۳ فکس (ماژور) [ج ۱]
- ۱۴۶۶، ۱۴۶۳، ۱۴۶۲، ۱۴۳۹ [ج ۶] ۱۳۴۷ فلک (کاپیتان) [ج ۶]
- ۱۴۷۲ - ۱۴۶۹، ۱۴۶۷ - ۱۴۶۶ [ج ۷] ۱۲۳۰ فن (مستر) [ج ۵]
- ۱۴۸۱، ۱۴۷۹، ۱۴۷۷ - ۱۴۷۴ [ج ۷] ۱۰۵۵ فهیم‌الملک [ج ۵]
- ۱۴۸۲، ۱۴۹۰ [ج ۷] ۷۷۸ [ج ۴] ۱۴۸۱، ۱۴۸۰ [ج ۴] ۱۶۰۵
- ۱۶۹، ۱۳۶ [ج ۱] قائم مقام [ج ۱]
- ۵۶۶ [ج ۳] قاسم‌آقا (سرتیپ) [ج ۳]
- ۷۰۱ [ج ۳] قلی‌خان [ج ۳]
- ۱۳۹، ۱۲۷، ۱۱۱، ۳۸، ۲۸۶ [ج ۱] قوام [ج ۱]
- ۲۸۶، ۲۸۴ [ج ۲] ۴۲۱، ۴۷۱ [ج ۲] ۷۱۴، ۶۰۴، ۶۱۳، ۶۰۳ [ج ۲]
- ۱۰۴۴، ۱۰۴۳، ۹۹۹ [ج ۵] ۷۱۵، [ج ۵] ۱۱۱۵، ۱۱۱۴، ۱۱۰۵ - ۱۱۰۳ [ج ۵]
- ۱۱۱۵، ۱۱۱۴، ۱۱۰۵ - ۱۱۰۳ [ج ۵] ۱۲۱۴، ۱۱۲۵، ۱۱۱۹، ۱۱۱۷ [ج ۵]
- ۱۰۵۰ [ج ۷] ۱۲۳۰، ۱۲۲۰ [ج ۷] ۱۵۵۰ [ج ۷] ۱۶۳۹، ۱۵۸۲ [ج ۷]
- ۲۷۰، ۲۶۹، ۸۱ [ج ۱] قوام‌الدوله [ج ۱]
- ۸۶۹ [ج ۴] ۴۲۸، [ج ۲] ۴۶۵، ۴۷۸، ۴۶۶، ۴۵۱ [ج ۲]
- ۵۲۶، ۴۵۱ [ج ۲] کاس (ماژور) [ج ۱] ۲۸۶، [ج ۲] کاس (سر پی) [ج ۷] ۱۶۸۲
- ۱۶۸۰، ۱۶۴۸ [ج ۷] کاشف‌السلطنه [ج ۳] ۸۰۸ [ج ۴] کاظفر [ج ۴]
- ۱۶۸۱ [ج ۷] کاکس (سر پی) [ج ۷] ۱۶۸۲ [ج ۷] کاکس (ماژور) [ج ۱]

- [ج ۳] ۶۱۶، ۶۲۱، ۶۲۷، ۶۳۴، ۶۳۵
کیغا حاصل [ج ۴] ۸۰۸
کیغا محمدعلی [ج ۴] ۸۰۸
کیرن (مستر) [ج ۶] ۱۲۲۲
کیلمناک - کیلمارناک (لرد) [ج ۵] ۱۵۱۶، ۱۵۱۶، ۱۰۴۴، ۱۰۸۵، [ج ۷] ۱۵۲۲، ۱۵۲۲، ۱۵۱۷
کینگ استون-کینگستون [ج ۵] ۱۰۶۲، ۱۰۸۱، ۱۰۷۶، ۱۰۷۲، ۱۰۶۴
کاردنر [ج ۲] ۴۲۶، ۴۲۵
کامبل [ج ۳] ۷۲۱ (نک: کولن گامبل)
گای (ارنست) [ج ۱] ۲۱۹، ۲۵۲
گراهام - گراهم، گریهم، گرهم [ج ۱]
[۱] ۱۳۳، ۳۸، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۲۹، ۱۲۷، ۱۲۵، ۱۷۰، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۳۹، ۳۶۶، ۳۶۳، ۳۶۱، ۱۷۷
[۲] ۴۲۲، ۴۰۸-۴۰۶، ۳۹۲، ۳۶۹
[۳] ۵۲۴
[ج ۳] ۵۸۱، ۵۸۴، ۵۸۷، ۶۴۱
[۴] ۷۱۰، ۸۱۱، ۷۲۷، ۸۱۱
[۵] ۹۰۸، ۸۹۲، ۸۸۷
[۶] ۱۲۹۸، ۱۲۴۱، ۱۲۴۰
[۷] ۱۵۴۵
گری (سر ادوارد) [ج ۳] ۷۲۱، ۷۲۵
[۴] ۸۶۰، ۸۴۸، ۸۴۷، ۸۴۱
[ج ۵] ۸۶۲، ۹۷۵
[ج ۵] ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۳، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲
[ج ۶] ۱۱۷۲، ۱۱۹۴، ۱۲۱۸، ۱۲۴۵
[ج ۶] ۱۲۲۵، ۱۲۸۰، ۱۲۵۳
[ج ۶] ۱۲۹۶، ۱۳۴۴، ۱۳۵۰، ۱۳۹۴
[ج ۷] ۱۳۹۷، ۱۴۰۰، ۱۴۰۴
[ج ۷] ۱۴۱۱، ۱۴۱۰، ۱۴۰۷
[ج ۷] ۱۴۲۹، ۱۴۸۷
کیغا حاصل [ج ۴] ۸۰۸
کیغا محمدعلی [ج ۴] ۸۰۸
کیرن (مستر) [ج ۶] ۱۲۲۲
کیلمناک - کیلمارناک (لرد) [ج ۵] ۱۵۱۶، ۱۵۱۶، ۱۰۴۴، ۱۰۸۵، [ج ۷] ۱۵۲۲، ۱۵۲۲، ۱۵۱۷
کیس [ج ۴] ۹۶۱، ۹۶۲ لیوتنان
کلدل کاس [ج ۵] ۹۷۵، ۱۰۳۰، ۱۰۷۲
کیلس (ماژور) [ج ۳] ۷۴۰ (کاس؟)
کامران میرزا [ج ۱] ۱۴۰
کاولوبوسکی [ج ۳] ۷۶۵
کتلول (ماژور) [ج ۷] ۱۶۳۹، ۱۶۳۸
کراسل (کاپیتان) [ج ۳] ۷۱۲، ۷۱۱
کراسویت (لیوتنان) [ج ۷] ۷۳۲
کرمول [ج ۶] ۱۳۹۰
گرنتدوф (گرنتدوف) [ج ۱] ۱۱، ۹
گرنز، فرانک [ج ۵] ۱۰۰۵، ۱۰۰۴
[۷] ۱۰۹۴، ۱۰۷۳، ۱۰۱۷
[۸] ۱۶۵۵، ۱۶۵۲، ۱۶۵۱، ۱۶۰۱
کرستمس [ج ۳] ۷۱۵
کریپول (و کمپانی) [ج ۳] ۶۵۶
کریم خان (برادرزاده رحیم خان) [ج ۲]
[۹] ۴۲۶، ۴۶۰، ۷۹۸ [ج ۴] ۸۰۸، ۷۹۸
[۱۰] ۸۲۱، ۱۲۹۰ [ج ۶]
کسو با ایف (کاپیتان) [ج ۱] ۶۴
کلبی [ج ۵] ۱۰۷۷
کلم (میو) [ج ۶] ۱۳۷۴
کلمستدت (کاپیتان) [ج ۶] ۱۳۴۷
کلمن (میو) [ج ۶] ۱۳۸۱
کلی [ج ۴] ۸۹۴
کوان، پاتریک [ج ۵] ۱۰۷۰
کورتین [ج ۵] ۹۹۳
کوکوفتسوف [ج ۶] ۱۳۷۲، ۱۳۷۳
[ج ۷] ۱۵۸۳، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱
کولن گامبل [ج ۳] ۷۱۹
کون [ج ۳] ۷۵۵، ۷۵۶
کی (مستر) [ج ۵] ۱۰۳۹، ۱۰۴۰

لیست و شش	کتاب آبی
گریگوریف [ج ۵] ۹۸۰	۱۵۱۱، ۱۵۲۰، ۱۵۲۸، ۱۵۲۲، ۶۱۹، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۴
گرین، گراهام [ج ۷] ۱۶۶۴	۱۶۱۴، ۱۶۲۱، ۱۶۷۲_۱۶۶۹
گنجعلی [ج ۴] ۸۲۳	۱۶۷۹
گندلخان [ج ۴] ۹۱۲	۱۶۵۷ [ج ۷] ۱۶۶۷
گنیخ (ژنرال) [ج ۷] ۱۶۵۷	گنیخ (ژنرال) [ج ۱] ۱۶۲۳
گوران (حسینخان) [ج ۷] ۱۶۶۷	لینتون (رورند) [ج ۷] ۱۶۲۳
لاپنسکی [ج ۳] ۷۵۳	لینچ - لنچ [ج ۱] ۲۸۳، ۸۲، ۸۱
لانگلنگ (لیوتنان) [ج ۵] ۱۰۴۰	لینچ - لنچ [ج ۱] ۱۵۴۹
لتیلتون [ج ۴] ۸۰۶	لیندی (دکتر) [ج ۱] ۱۶۸
لشکرنویس باشی [ج ۱] ۱۲۴	لیوینگستون زیتون (و کمپانی) [ج ۳] ۶۵۶
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۰۳	مؤمنالملک [ج ۱] ۱۱۰، ۳۱، ۱۷۳
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۰۱	۵۵۹، ۵۵۹
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۰۴	۷۲۸، ۶۷۴، ۵۹۷، ۵۶۵، ۵۶۱
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۰۷	[۵] ۹۵۶، ۷۷۸، ۷۸۳، ۷۷۸ [ج ۴]
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۰۶	۱۰۳۶، ۱۰۵۵، ۱۰۵۵ [ج ۶]
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۱۰	۱۴۳۴، ۲۴۰، ۲۲۳، ۲۵
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۱۵	۳۲۱، ۲۴۵
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۰	۶۰۱ مؤیدالسلطنه [ج ۱] ۱۷۳
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۰	[۲] ۸۵۶ مارابل (خانم) [ج ۴]
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۳	۱۴۳۴، ۱۴۲۶، ۱۴۲۶، ۱۴۲۶
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۴	۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۸
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۵	۱۵۶۹، ۱۵۶۵
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۷	۳۸۴ [ج ۲] لمسن
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۸	۸۰۶ [ج ۴] لمیتین
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۲۹	۱۵۴۹ [ج ۷] لمینگتن (لرد)
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۰	لوتار (لوتر - سر) [ج ۳] ۵۵۵
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۱	۵۵۶ [ج ۶] ۱۴۵۳
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۴	۷۹ [ج ۱] لوریم (کاپیتان)
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۵	۱۳۴۸ [ج ۶] لوئیپات (نایب کنت)
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۶	۱۱۶، ۶۴، ۶۲ [ج ۱] لیاخف (کلنل)
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۷	۲۱۰، ۲۰۳، ۲۰۰، ۱۴۰، ۱۲۵
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۸	۲۴۳، ۲۳۷، ۲۴۲، ۲۴۰، ۲۱۴
لکفر (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۹	۶۱۸، ۵۹۸، ۵۹۵ [ج ۲] ۳۲۱

فهرست نامهای کسان

- بیست و هفت
- محمدعلی [ج ۲] ۴۱۰، ۴۱۱، ۵۳۰
 [ج ۳] ۶۲۲، ۶۲۵، ۶۳۴، ۶۳۲، ۶۸۵، ۶۸۴، ۶۹۰، ۶۹۶
 نک: ۷۴۱، ۷۰۷، ۷۰۲، ۶۹۸
 محمدعلی شاه، محمدعلی میرزا)
- محمدعلی [ج ۵] ۱۰۷۵
 [ج ۶] ۱۴۲۲، ۱۰۵۵، ۱۰۵۳، ۱۱۹۸، ۱۰۴۵
 ماویس (مستر) [ج ۷] ۱۶۷۱
 متینالسلطنه [ج ۵] ۱۳۹۰، ۱۳۸۷
 مجتبد اعظم شیراز [ج ۶] ۱۴۶۸
 مجددالملک [ج ۱] ۸۱
 مجلل [ج ۷] ۱۶۱۰
 مجللالسلطان [ج ۱] ۱۱۰۶، ۱۵۴۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۲، ۱۱۳۵، ۱۱۱۰
 ۱۳۳۷، ۱۱۹۶، ۱۱۹۵
 مجللالسلطنه [ج ۳] ۷۵۶، ۶۸۳
 محتشم الدوله [ج ۵] ۱۰۹۹، ۱۲۲۱، ۱۵۴۰
 [ج ۷] ۱۹۰، ۱۳۲، ۱۲، ۱۰۸۴
 محمدعلی خان کشکولی [ج ۵] ۹۹۹، ۱۰۰۰
 [ج ۶] ۱۴۶۷، ۱۰۸۴
 ۱۶۰۴، ۱۴۸۸ [ج ۷]
 محمدعلی شاه [ج ۲] ۳۴۸، ۳۷۵، ۳۷۹، ۳۷۹
 [ج ۳] ۶۲۲، ۶۲۴، ۷۰۰، ۴۷۶
 ۸۵۲ [ج ۴] ۷۵۴، ۷۳۷، ۷۲۹
 [ج ۵] ۹۸۵، ۱۱۱۰، ۱۱۱۲
 ۱۱۳۷، ۱۱۲۷، ۱۱۲۱
 ۱۱۶۳، ۱۱۵۶، ۱۱۴۰
 ۱۱۶۴، ۱۱۶۹، ۱۱۷۳، ۱۱۷۵
 ۱۱۷۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۷، ۱۲۰۰
 ۱۲۱۷، ۱۲۰۶، ۱۲۰۲، ۱۲۰۱
 ۱۲۲۹، ۱۲۲۴، ۱۲۲۸، ۱۲۲۲
 ۱۵۱۲ [ج ۷] ۱۲۳۵-۱۲۳۳
 ۱۵۲۷، ۱۵۲۹، ۱۵۲۳، ۱۵۱۵
 ۱۵۷۱، ۱۵۵۸، ۱۵۵۴، ۱۵۲۸
 ۱۵۸۶-۱۵۸۴، ۱۵۸۰، ۱۵۷۴
 ۱۶۱۷، ۱۶۱۶، ۱۶۱۴-۱۵۹۲
 ۱۶۵۲، ۱۶۴۰، ۱۶۴۲، ۱۶۲۹
 نیز نک: محمدعلی میرزا، ۱۶۵۵
 محمدعلی شاه قاجار، شاه مخلوع)
 محمدعلی شاه قاجار [ج ۳] ۵۶۲، ۵۹۰
- محمدخان دولت‌آبادی [ج ۳] ۶۰۰
 محمدرضاخان [ج ۱] ۳۵، ۹۶۰ [ج ۴]
- محمدبن عبدالله [ج ۳] ۶۶۸، ۱۴۳۲
 محمدحسن خان (حاکم درود) [ج ۴] ۷۹۵
 محمدحسن میرزا [ج ۳] ۶۹۶، ۷۲۵
 [ج ۵] ۱۰۷۴، ۷۴۲۸
 محمدخان [ج ۱] ۱۴۳
 محمدخان (منشی قنسولگری انگلیس) [ج ۴] ۷۹۴
 محمدخان دولت‌آبادی [ج ۳] ۳۵

- مدبرالسلطنه [ج ۶] ۱۴۷۶ ۶۸۰
- مدبرالملک (میرزا علی خان) [ج ۲] ۲۳۴، ۲۴۳، ۱۰۳، ۲۰، ۲۴۲، ۱۰۳، ۲۰ محمد علی میرزا [ج ۱] ۳، ۳۰۷
- مرتضی قلی خان [ج ۱] ۲۴۶، [ج ۵] ۶۲۷، ۶۲۶، ۶۲۳، ۶۲۲، ۶۲۴_۶۳۲
- ۱۰۹۵، ۱۰۵۵، ۱۰۳۶، ۱۰۱۱، ۱۲۳۲ ۶۸۵، ۶۶۳، ۶۵۲، ۶۲۴_۶۳۲
- مرل (مستر) [ج ۶] ۱۳۳۲ ۷۰۳_۷۰۰، ۶۹۳، ۶۸۹
- منارد [ج ۱] ۱۶۰، ۵۹، ۳۰، ۵۱، ۵۹، ۱۶۰ ۷۲۳، ۷۱۲، ۷۰۹، ۷۰۸
- ۱۱۰۲ [۵] ۱۶۱، ۸۹۰ [۴] ۱۶۱، ۸۹۰ [۴] ۷۵۸، ۷۵۶
- ۱۱۴۸، ۱۱۴۷، ۱۱۲۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۱، ۱۱۱۷ [ج ۷] ۱۱۳۹، ۱۱۲۳، ۱۱۲۶، ۱۰۰۰
- ۱۵۱۹، ۱۵۱۶، ۱۵۰۲، ۱۴۹۲، ۱۴۰۱ [ج ۶] ۱۱۶۰، ۱۱۵۸، ۱۱۵۷، ۱۱۴۲
- ۱۵۵۳، ۱۵۵۱، ۱۵۲۶_۱۵۲۴، ۱۵۷۰، ۱۵۶۹، ۱۵۶۵، ۱۵۶۰ ۱۱۷۱، ۱۱۶۸، ۱۱۶۴_۱۱۶۲
- _۱۵۹۹، ۱۵۸۱، ۱۵۷۷، ۱۵۷۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۰، ۱۱۸۷، ۱۱۷۶
- ۱۶۳۳، ۱۶۱۳، ۱۶۱۰، ۱۶۰۱، ۱۶۵۷، ۱۶۵۲، ۱۶۵۱، ۱۶۳۵ ۱۲۰۳_۱۲۰۰، ۱۱۹۶، ۱۱۹۴
- مزیل (کلنل) [ج ۷] ۱۶۵۲ [ج ۴] ۱۲۲۰، ۱۲۱۴، ۱۲۰۵
- مساوات [ج ۱] ۲۴۵، ۲۳۹، ۲۱۹، ۲۱۶، ۱۵۴، ۱۰۴۵، ۹۵۶ ۱۶۷۴، ۱۶۷۳، ۱۶۵۵، ۱۵۸۶
- مستشار الدوله [ج ۱] ۵۹۷، ۵۵۹، ۵۵۹ [۳] ۲۸۱، ۲۲۸، ۷۷۸ [۴] ۷۶۰، ۷۶۰ [۴] ۶۷۴
- ۷۷۸ [۴] ۷۶۰، ۷۸۳، ۸۹۱، ۸۸۷، ۸۸۶، ۸۴۵، ۸۴۵، ۸۸۷، ۸۸۶، ۸۴۵، ۹۵۶
- مستشار السلطنه [ج ۳] ۵۷۴ [۳] ۱۰۷۳، ۱۰۴۵، ۹۵۶ [۵] ۱۰۷۳، ۱۰۴۵
- مستشار السلطنه [ج ۳] ۵۵۹، ۵۵۹ [۳] ۷۲۶، ۷۰۷
- مستشار دفتر [ج ۲] ۴۲۶ [۲] ۱۸۶، ۱۱۰، ۸۱، ۱۸۶ مستوفی المالک [ج ۱] ۱۸۶، ۱۱۰، ۸۱
- [۴] ۶۲۱، ۵۶۱، ۵۶۱ [۳] ۲۲۰، [۳] ۲۲۰
- ۶۴۰، ۶۷۴، ۷۰۷، ۷۰۷، ۶۷۴، ۶۷۴ [۴] ۷۲۶، ۷۰۷، ۸۸۰
- ۹۵۶، ۹۳۷، ۸۹۱، ۸۸۹، ۸۸۰ [۵] ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۷ [۵]
- ۱۰۱۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳ مسعودخان [ج ۵] ۱۰۱۲، ۹۹۸ [۵]
- ۱۰۶۷، ۱۰۳۶، ۱۰۳۶ مسعودخان [ج ۵] ۹۴۰، ۹۳۱ [۴] مدبر الدوله [ج ۴]
- ۱۵۳۶، ۱۵۰۵، ۱۶۰۵ [۷] مغبرالملک [ج ۳] ۶۷۴ [۳] مختار السلطنه [ج ۳] ۷۲۲ [۳] مدبر الدوله [ج ۴]
- ۱۶۶۲، ۱۵۳۶، ۱۵۰۵ [۷] مختار السلطنه [ج ۳] ۷۰۷ [۵] ۱۰۹۶، ۱۰۶۶ [۵] ۷۵۸ [۵] ۷۰۷ [۴] ۱۱۰، ۸۱، ۳۲، ۱۲۳، ۱۷۸، ۲۳۶، [۲] ۱۳۶
- ۱۰۹۶، ۱۰۶۶ [۵] ۷۵۸ [۵] ۷۰۷، ۷۰۱، ۶۹۹، ۶۹۴، ۶۵۲، ۷۲۸، ۷۲۷، ۷۲۶، ۷۲۵، ۷۰۸، ۷۰۷، ۶۳۰، ۵۵۵، ۴۸۲ [۳] ۶۳۱، ۶۳۰، ۵۵۵ [۳] ۱۱۱۴ [۵] ۱۱۱۴ [۵] ۱۶۱۸ [۷] ۱۶۸۱
- ۶۴۰_۶۳۷، ۶۲۲، ۴۲۸، ۴۱۲، ۵۶۱، ۵۶۵ [۲] ۵۶۱، ۴۲۸، ۴۱۲ [۲] ۱۱۱۴ [۵] ۱۱۱۴ [۵] ۱۶۱۸ [۷] ۱۶۸۱
- ۱۰۹۶، ۱۰۶۶ [۵] ۷۵۸ [۵] ۷۰۷ [۴] ۱۱۰، ۸۱، ۳۲، ۱۲۳، ۱۷۸، ۲۳۶، [۲] ۱۳۶

- مشیرالدوله [ج ۱] ۱۳، ۲۵، ۳۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۱۱، ۲۸۶، ۲۵۰، ۲۴۹، ۱۷۵
 معتمددهمایون [ج ۲] ۵۴۰
 معدلالممالک [ج ۲] ۴۰۶
 معزالسلطان [ج ۲] ۴۲۶، ۴۶۰، ۹۵۶
 معززالملک [ج ۴] ۵۳۴
 معیرالممالک [ج ۴] ۸۳۳، ۱۰۳۷ [ج ۵]
 معینالاسلام [ج ۲] ۵۶۱، ۲۶۵
 معینالدوله [ج ۱] ۱۴۰، [ج ۳] ۵۷۴، ۷۴۴
 معینالرعايا [ج ۳] ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۴۶، ۱۰۹۹، ۱۰۷۷، ۱۰۳۹ [ج ۵] ۱۱۵۴
 معینالسلطان [ج ۳] ۷۴۳
 معینالفرباء [ج ۴] ۷۹۶_۷۹۴، ۷۹۰، ۸۳۰
 معینالوزاره [ج ۱] ۲۳۹، [ج ۵] ۱۱۹۶، [ج ۶] ۱۴۳۸_۱۴۴۱، [ج ۷] ۱۶۵۹، ۱۶۶۰ (نیز نک: حسینخان معینالوزاره)
 معینهمایون_معینهمایون بختیاری [ج ۵] ۱۳۳۶، ۱۲۲۸، ۱۲۳۳، ۱۲۲۸ (نیز نک: سردار فاتح)
 مغیثالدوله [ج ۵] ۱۱۱۸، [ج ۶] ۱۴۶۵
 مفاحرالملک [ج ۲] ۴۲۸، ۴۷۲، [ج ۵] ۵۷۳، ۶۳۶، ۶۴۲، ۶۸۳، ۷۰۷، ۷۰۰
 مفتاحالسلطنه [ج ۱] ۲۶۲، ۲۴۶، ۲۲۷، ۲۶۲
 مقتدرنظام [ج ۱] ۱۵۴، [ج ۳] ۶۴۲
 مکدول [ج ۵] ۱۰۱۸، ۱۰۵۹، ۱۰۷۷، ۱۶۶۲، ۱۶۶۵، ۱۶۶۶
 مککاسکی [ج ۵] ۱۰۰۵، ۱۰۷۳، ۱۱۴۶
 مکموری [ج ۴] ۹۱۱
 ملاحسینعلی [ج ۴] ۷۹۵
- مشیرالسلطنه [ج ۱] ۸۱، ۱۱۰، ۹۳، ۸۹، ۸۶، ۷۹
 مشیرالملک [ج ۱] ۳۱، ۱۱۴، ۱۳۰، ۱۴۶، ۱۲۶، ۱۵۲، ۱۸۲، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۶۴_۱۶۰
 مصباحالسلطان [ج ۳] ۲۲۰، ۲۱۲، ۲۱۳، ۱۸۹، ۱۸۵، ۵۶۱، ۲۶۵، [ج ۲] ۴۱۲، [ج ۳] ۵۶۵، ۷۷۸ [ج ۴] ۵۹۷، ۶۷۴، ۵۶۵، ۹۵۶، ۸۶۷، ۸۶۵، ۸۵۴، ۷۸۴
 مظفرالدوله [ج ۵] ۱۰۳۵، ۱۲۰۵، ۱۲۲۶، [ج ۶] ۱۴۴۴، ۱۳۸۷
 مظفرالسلطنه [ج ۱] ۲۴۰، ۲۲۰، ۸۱، ۴۲۸، ۴۱۲ [ج ۲] ۳۰۰، ۴۲۸ [ج ۳] ۵۲۸، ۵۵۲ [ج ۴] ۵۶۳ [ج ۵] ۱۰۹۸، ۷۸۳
 مظفرالملک [ج ۱] ۳۱، [ج ۳] ۷۱۳، [ج ۵] ۱۰۹۸
 مظفرالملک [ج ۱] ۳۵، [ج ۲] ۳۸۴
 مصباحالسلطان [ج ۳] ۷۵۶
 مصطفی‌میرزا [ج ۳] ۷۴۵
 مظفرالدوله [ج ۲] ۳۸۹
 مظفرالدینشاه [ج ۳] ۶۹۰، [ج ۵] ۱۲۲۴
 مظفرنظام [ج ۱] ۱۲۳، ۱۲۴
 معاضدالسلطنه [ج ۱] ۳۲۲، ۲۶۲، [ج ۴] ۷۷۸، [ج ۵] ۱۲۰۵، [ج ۶] ۱۵۳۵، ۱۴۴۴، ۱۳۸۷، ۱۵۹۹، ۱۵۴۸
 معاضدالملک [ج ۵] ۱۰۵۵
 معاونالدوله [ج ۱] ۳۲، [ج ۴] ۸۲۷، ۸۴۴، ۸۵۴، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۷
 معاونالملک [ج ۴] ۹۰۸
 معتددخاقان [ج ۳] ۷۲۸، [ج ۴] ۸۵۵
 ملاحسینعلی [ج ۴] ۱۰۱۳، ۹۵۶، ۸۶۷، ۸۶۵
 میت و نه [ج ۱] ۱۰۱۸، ۱۱۰۰

ملا خورشید [ج ۴] ۱۰۸۹، [ج ۵] ۸۰۸، [ج ۶] ۱۰۸۹	نک: مورلی)	کتاب آبی
ملا سلیمان [ج ۴] ۷۹۵	موسوی شوشتاری (ابوالحسن) [ج ۵]	۱۱۵۰
ملا عبدالکریم [ج ۴] ۷۹۵	موقرالدolle [ج ۵] ۱۲۳۲، [ج ۶] ۱۲۴۱	۸۰۸
ملا علی پناه [ج ۴] ۸۰۸	[ج ۷] ۱۵۰۵	۸۰۸
ملا قباد [ج ۴] ۸۰۸	موقرالسلطنه [ج ۳] ۷۵۶	۸۰۸
ملا قربانعلی [ج ۳] ۷۶۱، [ج ۴] ۷۶۱	موکانی [ج ۷] ۱۶۴۸	۷۸۵
ملا کاظم خراسانی [ج ۶] ۱۲۳۷	مهدی خان [ج ۱] ۹۶	۶۴۲
ملا محمد آملی [ج ۳] ۷۳۲	مهدی خان قفقازی [ج ۴] ۷۹۸	۷۳۲
ملا محمد کاظم خراسانی [ج ۳] ۵۶۷	مهندس المعالک [ج ۱] ۲۲، ۸۱، [ج ۲] ۵۶۵	۵۶۷
ملا مهدی [ج ۱] ۴۷، ۴۶، [ج ۲] ۱۰۰۵	مهدی [۲] ۴۱۲، ۴۲۸، ۵۶۱	۱۰۰۵
ملت (مستر) [ج ۲] ۴۸۰، [ج ۵] ۱۶۴۸	میدلتون - میدلتون (مستر) [ج ۳] ۷۳۲	۱۳۶۶
ملت (مستر) [ج ۶] ۱۳۵۲، ۱۳۶۵	[ج ۷] ۱۶۲۳	۱۴۵۳
سلک المتكلمين [ج ۱] ۲۲۹، ۲۱۶، ۱۴۰	میربرکت - میربرکت خان [ج ۳] ۶۰۵	۱۵۱۳
سلینکان (دکتن) [ج ۱] ۲۲۸	[ج ۴] ۹۴۵	۱۵۲۰
ستاز الدolle [ج ۱] ۲۱۲، ۱۷۸، ۲۴۶	میربیابان [ج ۴] ۹۴۵	۱۵۲۸
ستاز الدolle [ج ۴] ۹۵۶، ۷۷۸، ۷۸۳، ۷۷۹	میرپنچ [ج ۲] ۴۶۷	۱۵۲۹
ستاز الدolle [ج ۵] ۱۰۱۱، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶	میرپنجه [ج ۳] ۷۱۶	۱۵۳۰
ستاز الدolle [ج ۵] ۱۰۶۷، ۱۰۷۰، ۱۰۹۵	میرزا ابراهیم [ج ۲] ۵۳۴	۱۵۴۷
ستاز الدolle [ج ۷] ۱۶۸۱	میرزا ابراهیم خان [ج ۴] ۲۷۸، [ج ۵] ۱۰۵۵	۱۵۹۷
ستاز الدolle [ج ۷] ۱۶۸۱، ۴۰۷، [ج ۴] ۷۹۸	میرزا ابابا [ج ۳] ۷۴۴	۱۶۸۱
منصورالسلطنه [ج ۳] ۶۰۲	میرزا حبیب الله خان [ج ۶] ۱۴۷۱	۱۶۸۲
منصورالسلطنه عرب [ج ۴] ۷۸۷	میرزا احسن خان (اصفهانی) [ج ۱] ۲، [ج	۱۶۸۲
منصورالسلطنه عرب [ج ۴] ۷۸۷	۱۴۸۶، [ج ۷] ۱۲۴۷	۱۶۸۳
منصورالملك [ج ۱] ۱۷۵	میرزا سید ابوالقاسم خان [ج ۱] ۲	۱۶۸۴
موار (مستر) [ج ۳] ۵۹۳	میرزا عباس خان [ج ۵] ۱۱۰۰، ۱۰۱۲	۱۶۸۴
موئق الدolle [ج ۳] ۷۰۷، ۷۰۴، ۶۹۰	میرزا عبد الرحیم خان [ج ۵] ۱۰۱۲	۱۶۸۴
مورلی (لرد ویکنت) [ج ۳] ۷۲۱، ۷۱۹	میرزا علی اکبر خان [ج ۱] ۲۶۲	۱۶۸۴
مورلی بلک برن (ویکنت) [ج ۳] ۶۹۵	میرزا علی محمد خان [ج ۴] ۹۰۶، ۹۰۶	۱۶۸۴
	میرزا فضل الله خان [ج ۶] ۱۴۸۳	۱۶۸۴
	میرزا کاریزخان [ج ۱] ۲۶۸	۱۶۸۴
	میرزا محمود خان [ج ۱] ۲	۱۶۸۴

۱۱۱۳، ۱۰۷۸، ۱۰۷۲، ۱۰۶۳
 ۱۱۹۱، ۱۱۸۶، ۱۱۲۹، ۱۱۱۹
 ۱۶۲۱، [ج ۷] ۱۲۴۶، ۱۵۲۸، [ج ۷] ۱۶۲۷
 ۹۶۹، ۹۵۸، ۹۱۰، ۸۷۱، [ج ۴] ۹۶۹
 نایب‌الایاله تبریز (نک: ضیاءالدوله)
 نایب‌السلطنه [ج ۲] ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۱۶، ۵۲۱،
 [ج ۳] ۵۵۱ – ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵،
 ۶۹۸، ۶۲۲، ۶۲۵، ۶۳۵، ۶۸۳، ۶۹۷، ۸۰۲، ۸۲۳،
 ۸۹۱، ۸۸۹، ۸۶۹، ۸۴۰، ۸۳۹، ۹۳۷، ۹۳۶، ۹۲۹، ۹۲۴، ۹۲۲
 – ۹۹۶، ۹۹۰، ۹۸۹، [ج ۵] ۹۶۳
 ۱۰۰۶، ۱۰۰۸، ۱۰۰۱، ۱۰۰۹، ۹۹۸
 – ۱۰۲۶، ۱۰۱۹، ۱۰۱۱، ۱۰۰۸، ۱۰۵۴، ۱۰۳۶، ۱۰۳۴، ۱۰۲۸
 ۱۰۸۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۴، ۱۰۵۵، ۱۱۳۲، ۱۱۲۰، ۱۱۱۸، ۱۰۹۵، ۱۱۵۶، ۱۱۳۸، ۱۱۳۷، ۱۱۳۴
 ۱۲۲۹، ۱۲۰۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۵، ۱۲۷۰، [ج ۶] ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۶
 ۱۲۵۰، ۱۳۱۲، ۱۳۱۷، ۱۳۲۷، ۱۳۱۲، ۱۴۴۳، ۱۴۳۰، ۱۳۹۳، ۱۳۷۷
 ۱۴۶۶، ۱۴۶۴، ۱۴۶۱ – ۱۴۴۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۳، ۱۵۲۲، [ج ۷] ۱۵۵۵، ۱۵۴۸، ۱۵۴۶، ۱۵۴۵
 ۱۶۵۵، ۱۵۹۹، ۱۵۸۹، ۱۵۵۷، ۱۶۶۰ (نیز نک: ناصرالملک)
 نایب‌السلطنه (عموی شاه) [ج ۳] ۷۰۸
 ۷۱۲
 نایب‌السلطنه هند [ج ۶] ۱۲۹۳
 نایب‌الصدر [ج ۱] ۲۸۶، [ج ۷] ۱۶۶۷
 نایب‌حسین [ج ۱] ۱۶۶، [ج ۲] ۵۷۶، ۵۷۵
 ۷۴۵، ۷۶۲ [ج ۴] ۷۶۲، ۸۷۰، ۸۷۶، ۸۷۸، ۸۸۲، ۹۳۱، ۹۱۰، ۹۰۸، ۸۹۳

میرزا مهدی‌خان [ج ۴] ۸۴۱، ۸۴۷
 [ج ۵] ۱۲۴۵، [ج ۶] ۱۲۶۲، ۱۲۹۵، ۱۲۹۴، ۱۲۷۴، ۱۲۷۳
 ۱۴۵۴، ۱۴۱۵، ۱۳۶۶، ۱۲۴۴
 [ج ۷] ۱۵۱۱ – مهدی‌خان [ج ۷] ۱۶۶۵، ۱۵۲۰
 میرغوغ [ج ۷] ۱۶۴۸
 میرهاشم [ج ۳] ۷۲۸، ۷۰۰
 میلر [ج ۲] ۵۲۷، [ج ۷] ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۱۲، ۱۵۰۷
 ناتاف [ج ۴] ۸۳۵
 ناصرالدینشاه [ج ۱] ۸۹، ۶۵، [ج ۳] ۱۰۶۸، [ج ۵] ۶۹۸
 ناصرالسلطنه [ج ۱] ۲۸۷
 ناصرالملك [ج ۱] ۲۵، ۲۲، ۲۱، ۸۱، ۸۶، ۱۲۲، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۰۹، ۸۶
 ۱۸۱، ۱۴۲ – ۱۲۹، ۱۲۶، ۱۲۳، ۴۳۹، ۳۹۷، [ج ۲] ۲۱۴، ۱۸۶، ۵۴۰، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۱۹، ۵۱۷
 ۵۵۷، ۵۵۶، ۵۴۲، ۵۴۱ [۳] ۶۳۱، ۵۹۵، ۵۶۴، ۵۶۱ – ۵۵۹، ۹۰۷، ۷۸۱، ۷۰۷
 (نایب‌السلطنه) ۹۳۷، ۹۳۴، ۹۲۴
 [ج ۵] ۹۹۰، ۹۹۷، ۹۹۶، ۹۹۸، ۱۰۰۸، ۱۰۳۵، ۱۰۲۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۰
 [ج ۶] ۱۱۰۱، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، [ج ۱] ۱۴۳۵
 (نیز نک: نایب‌السلطنه) ناظم [ج ۱] ۱۳۸، ۱۵۸، [ج ۲] ۴۷۰
 ناظم التجار [ج ۱] ۳۲۲، ۱۱۲، ۹۰۱، ۸۸۱، [ج ۴] ۹۰۴
 ناکس (مستر) [ج ۵] ۹۸۶، ۹۲۹، ۱۰۵۱، ۱۰۴۸، ۱۰۴۶ – ۱۰۴۲، ۱۰۶۱، ۱۰۵۸، ۱۰۵۲

- ۹۶۱، ۸۶۶ [ج ۴] ۷۴۶، ۷۶۲، [ج ۴] ۹۵۷، ۹۵۵، ۹۴۷، ۹۳۵
 ۱۴۷۰، ۱۴۶۷، ۱۴۶۵ [ج ۶]
 [ج ۷] ۱۶۸۱ (نیز نک: انتظام-
 المالک)
 نصرتالسلطان [ج ۴] ۹۱۲
 نصرالمالک [ج ۳] ۷۲۱
 نصیرالملک [ج ۲] ۵۲۴، [ج ۴] ۸۳۵، ۱۴۷۷، ۹۶۱، ۹۶۰
 نظامالسلطنه [ج ۱] ۲۱، ۴۵، ۵۴، ۹۵، ۱۴۶۵ [ج ۶]
 - ۱۵۲، ۱۳۶، ۱۲۷، ۱۱۲، ۱۱۱
 ، ۱۷۲، ۱۶۹، ۱۶۵، ۱۶۱، ۱۵۴
 [۳] ۱۷۵، ۱۹۰، ۱۸۸، ۱۸۶، ۱۷۵
 ، ۷۴۳، ۶۰۲، ۶۴۹، ۷۲۱، ۷۱۰، ۸۲۳، ۸۱۲، ۷۹۸ [ج ۴]
 ، ۹۰۳، ۹۰۲، ۸۸۶، ۸۸۵، ۸۸۱
 [۵] ۹۷۱، ۹۷۰، ۹۶۶، ۹۰۴ [ج ۵]
 ۱۰۰۷، ۹۹۶، ۹۸۱، ۹۷۷، ۹۷۵
 - ۱۰۴۲، ۱۰۴۰، ۱۰۳۰، ۱۰۱۹
 ، ۱۰۵۷، ۱۰۵۴ - ۱۰۵۱، ۱۰۴۹
 ، ۱۰۶۵، ۱۰۶۲، ۱۰۶۰، ۱۰۵۹
 ، ۱۰۹۰، ۱۰۷۸، ۱۰۷۷، ۱۰۷۲
 ، ۱۱۱۹ - ۱۱۱۵، ۱۱۱۳، ۱۱۰۸
 ، ۱۱۵۱، ۱۱۵۰، ۱۱۲۹، ۱۱۲۸
 ، ۱۱۹۰، ۱۱۸۶، ۱۱۷۱، ۱۱۵۹
 ، ۱۲۲۰، ۱۲۱۶، ۱۲۰۷، ۱۱۹۷
 - ۱۲۵۵، ۱۲۴۲، ۱۲۲۳ [ج ۶]
 ۱۲۳۹، ۱۲۶۳، ۱۲۶۰، ۱۲۶۸
 ۱۴۷۶، ۱۴۷۵، ۱۴۷۲ - ۱۴۶۳
 ۱۵۴۰ [ج ۷] ۱۴۸۲، ۱۴۷۸
 نظامالملک [ج ۱] ۲۲، ۴۲، ۴۲، ۸۱، ۷۲
 ۶۹۰ [ج ۲] ۴۱۲، ۴۲۸، [ج ۳]
 نظربیگشاوف [ج ۳] ۵۹۳
 نظرعلیخان [ج ۳] ۷۱۱
 نظرعمرائی [ج ۴] ۹۳۲
 نظمالدوله [ج ۳] ۶۷۴
- ۹۵۷، ۹۵۵، ۹۴۷، ۹۳۵
 ، ۱۰۱۳ [ج ۵] ۹۶۹، ۹۶۷، ۹۵۹
 ، ۱۱۹۴، ۱۰۷۵، ۱۰۵۷، ۱۰۵۶
 ، ۱۲۳۰، ۱۲۲۵، ۱۲۰۷، ۱۲۰۴
 ، ۱۲۶۷، ۱۲۴۲، [ج ۶] ۱۲۴۱
 ، ۱۶۰۴ [ج ۷] ۱۲۲۸، ۱۲۹۰
 ۱۶۵۷، ۱۶۰۶ (نیز نک: نایبحسین
 کاشی)
 نایبحسین کاشی [ج ۴] ۸۹۳، ۹۰۹،
 ۹۳۹، ۹۹۸ [ج ۵] (نیز نک: نایب
 حسین)
۵۷۶ [ج ۳] نایب یوسف
 نجفقلی (نک: صمصمالسلطنه)
 تراتوف [ج ۳] ۷۴۷، [ج ۵] ۱۱۲۳،
 ۱۱۳۷، ۱۱۲۷، ۱۱۲۶، ۱۱۲۴
 - ۱۱۷۷، ۱۱۷۳، ۱۱۴۵، ۱۱۳۸
 ، ۱۱۸۸، ۱۱۸۵، ۱۱۸۴، ۱۱۸۱
 ، ۱۲۴۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۲، ۱۲۱۷
 ، ۱۲۸۰، ۱۲۷۹، ۱۲۶۰ [ج ۶]
 - ۱۳۰۴، ۱۲۹۷، ۱۲۹۲، ۱۲۹۱
 ، ۱۳۱۵، ۱۳۱۰، ۱۳۰۹، ۱۳۰۶
 - ۱۳۲۷، ۱۳۲۲ - ۱۳۱۹، ۱۳۱۷
 ، ۱۳۵۱ - ۱۳۴۹، ۱۳۴۶، ۱۳۲۹
 ، ۱۳۶۰، ۱۳۵۸، ۱۳۵۷، ۱۳۵۳
 ، ۱۳۷۴، ۱۳۷۲، ۱۳۷۱
 - ۱۳۹۴، ۱۳۸۱، ۱۳۷۹ - ۱۳۷۷
 ، ۱۴۰۴، ۱۴۰۲، ۱۴۰۰، ۱۳۹۷
 ، ۱۴۱۴، ۱۴۱۱ - ۱۴۰۷، ۱۴۰۵
 [ج ۷] ۱۴۲۶، ۱۴۱۸، ۱۴۱۷
 ۱۵۲۹
- نرل برندل (نایب) [ج ۶] ۱۳۴۸
 نصرالدوله [ج ۱] ۱۷۵، [ج ۲] ۴۶۸،
 ۵۶۸ [ج ۳] ۵۳۵، ۵۲۳، ۴۷۱
 ۶۵۱، ۶۵۰، ۶۰۵-۶۰۳، ۵۶۹

- نعمت‌الله (فاتل قوام‌الملک) [ج ۱] ۱۷۵
- نقیب‌السادات [ج ۱] ۵۱
- نلسون [ج ۳] ۶۴۱
- نوئل (کلنل) [ج ۵] ۱۲۴۶
- نواب (حسینقلی‌خان) [ج ۳] ۵۹۶، [ج ۴] ۹۱۵
- نور‌محمدخان [ج ۵] ۱۱۱۳
- نوز [ج ۱] ۷، ۴۲، ۳۱، ۳۰، ۲۵، ۲۴
- نیکلیسون [ج ۲] ۴۰۱، ۳۹۵، ۴۴۸
- نیکراسو [ج ۳] ۷۵۵
- نیرالدوله [ج ۱] ۱۳۲، ۵۴، [ج ۲] ۵۶۷
- نیکلین (اینتزنت) [ج ۶] ۱۲۴۸
- نیکلیان (دکتر) [ج ۳] ۶۸۵
- نیو، جارج [ج ۶] ۱۲۸۹
- وادبولسکی - واوپولسکی (پرنس - کلنل-پالکونیک) [ج ۴] ۸۷۲
- والی پشتکوه [ج ۵] ۱۰۹۹، ۱۱۱۶، [ج ۶] ۱۱۹۷، ۱۱۵۵
- والی پشتکوه [ج ۵] ۱۰۹۹، ۱۱۱۶، [ج ۶] ۱۱۹۷، ۱۱۵۵
- وثوق‌الدوله [ج ۳] ۷۰۴، ۷۲۷، ۷۰۴، ۷۸۴، ۷۷۸ [ج ۴] ۸۶۷، ۸۵۴، ۷۸۴، ۷۷۸
- وختاندخان [ج ۵] ۱۱۰۰
- وحناندخان [ج ۵] ۱۱۰۰
- وحید‌الملک [ج ۳] ۷۲۸، [ج ۴] ۱۰۶۷
- وردنف (جنرال) [ج ۷] ۱۵۰۲، ۱۵۰۷
- وزیر افغم (سلطانعلی‌خان) [ج ۱] ۱۹
- وزیر اکرم [ج ۱] ۱۱۰، ۴۴، ۲۴، [ج ۲] ۷۲۸
- وزیرزاده [ج ۵] ۹۸۸، ۹۸۴، ۹۸۳
- وزیر مخصوص [ج ۱] ۸۱
- وزیر همایون [ج ۱] ۸۱، ۳۲
- وزیر هندوستان [ج ۷] ۱۵۹۰، ۱۵۶۰
- وکیل‌الرعایا [ج ۴] ۸۹۱، ۸۹۰، ۸۶۸
- ولات (دکتر) [ج ۳] ۷۶۵، [ج ۴] ۷۸۸
- ولیعهد [ج ۳] ۶۹۰، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۹
- وود (ا. او.) [ج ۵] ۱۱۲۰، ۱۰۷۰

هونر (کاپیتان) [ج ۳] ۵۶۷	هولات (دکتر) [ج ۵] ۱۱۱۴ – ۱۱۱۶	سی و چهار
هیکاک (مستر) [ج ۵] ۱۰۳۹، [ج ۶] ۱۰۴۹	[ج ۶] ۱۴۷۹	
۱۲۹۷، ۱۴۴۸، ۱۳۹۲، ۱۲۹۷		
۱۶۵۷	۱۵۴۴ [ج ۷]	ویک (لیوتنان)
میگ (کلنل) [ج ۵] ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶	۶۹۸ [ج ۲]	دیکتوریا (ملکه انگلیس)
۱۲۸۶ [ج ۶]	[ج ۵] ۱۳۹	دیلسن (لیوتنان)
۱۰۳۹ [ج ۵]	[ج ۱]	
میگ (کلنل) [ج ۵] ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶	[ج ۶] ۱۲۴۴، ۱۰۴۹، ۱۰۴۷	
میلز (آر. دبلیو) [ج ۵] ۱۰۰۵، ۱۰۰۵	[ج ۷] ۱۴۷۳، ۱۲۹۸، ۱۲۵۵	
۱۱۴۶، ۱۰۹۴	۱۵۴۵، ۱۵۴۱	
	۶۵۶ [ج ۳]	دیکسون (و کمپانی)

www.adabestanekave.com

مارت ویگ (مارت ویک) [ج ۱] ۷۷، ۴۷	یارمحمدخان – یارمحمد [ج ۵] ۱۰۵۵	یارمحمدخان – یارمحمد [ج ۵] ۱۰۵۵
۱۵۲، ۸۶، ۱۴۶، ۱۲۸	[ج ۷] ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۹۹، ۱۰۷۶	
۱۹۵، ۱۹۳ – ۱۹۱، ۱۸۹، ۱۷۲	۱۶۶۷ – ۱۶۶۵، ۱۶۵۲	
۲۱۴ – ۲۱۲، ۲۱۰، ۲۰۶، ۱۹۹		
۲۶۰، ۲۲۸، ۲۲۷، ۲۲۹	یالمارسن (کاپیتان) [ج ۵] ۱۰۸۵	یالمارسن (کاپیتان) [ج ۵] ۱۰۸۵
۲۹۲، ۲۸۳، ۲۸۰، ۲۷۵	[ج ۷] ۱۵۷۷، ۱۲۲۸	[ج ۷] ۱۵۷۷، ۱۲۲۸
۳۰۸، ۳۰۱، ۲۹۹، ۲۹۸، ۲۹۵	۱۶۷۲، ۱۶۷۱، ۱۶۶۹	۱۶۷۲، ۱۶۷۱، ۱۶۶۹
۳۲۸ – ۲۲۵، ۲۱۷ – ۲۱۴	یاور اسدالله ۵۶۷ (نک: اسدالله)	یاور اسدالله ۵۶۷ (نک: اسدالله)
۲۵۶، ۲۴۱، ۲۴۰ [۲]		
ماردیک (سر چارلز) [ج ۴] ۸۴۷		
ماردینگ (سر – ماردیک؟) [ج ۲] ۵۲۲، ۵۱۹، ۳۹۳		
۵۲۳		
ماکینز [ج ۱] ۲۵۲		
هاورت، هاوارت، هاورس (کاپیتان) [ج ۱] ۱۹۰، ۱۲۸، ۹۷، ۴۸		
۴۷		
۵۲۲، ۴۷۰، ۴۴۶، ۴۳۱		
۵۲۳		
هاینیک (کاپیتان) [ج ۱] ۱۲۸، ۱۲۷		
هرمزمیرزا [ج ۱] ۲۱۴		
۱۲۸۶		
همون (مسیو) [ج ۵] ۱۰۳۸		
۱۰۷۵، ۹۸۱ [ج ۵]		

یوسف - نایب یوسف [ج ۳ [۵۵۸، ۵۷۶]	۱۵۳۶، ۱۶۷۹ (نیز نک: پیرم)
یوسفخان [ج ۳ [۶۸۴]	۱۰۱۲ [ج ۵ [
یوسفخان هراتی [ج ۷ [۱۵۸۱، ۱۵۹۲]	۱۶۱۴ [ج ۷ [یوسف (یوسفخان هراتی؟)]

نام جایها

۴۲۲، ۴۱۵، ۴۱۰، ۴۰۸، ۴۰۳
۴۹۹، ۴۲۵، ۴۳۱، ۴۲۷، ۴۲۸
۵۶۶، ۵۵۰، ۵۴۲ [۲]، ۴۸۸
۶۳۰، ۶۲۶، ۵۹۷، ۵۹۶، ۵۹۲
۶۷۵، ۶۷۰، ۶۶۶، ۶۵۱، ۶۳۲
۷۲۵، ۷۰۸، ۷۰۷، ۶۹۶، ۶۹۵
۷۵۶، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۵۳، ۷۴۱
[۴] [ج]، ۷۶۵، ۷۶۱، ۷۶۰، ۷۵۸
۸۱۹، ۸۱۷، ۸۱۰، ۷۸۰_۷۷۸
۸۸۹، ۸۷۸، ۸۶۹، ۸۵۵، ۸۵۲
۹۰۷، ۹۰۱ [۵] [ج]، ۹۰۷
۱۱۵۲، ۱۱۴۰، ۱۰۹۶، ۱۰۶۶
۱۲۰۴، ۱۲۰۳، ۱۲۰۲، ۱۱۶۱
[۶] [ج]، ۱۲۲۵، ۱۲۲۳، ۱۲۲۹
۱۴۳۰، ۱۳۰۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۷
[۷] [ج]، ۱۴۳۷، ۱۴۳۵، ۱۴۳۱
۱۶۳۱، ۱۶۳۰، ۱۶۰۲، ۱۵۶۲
۱۶۵۲

آرادان نک: ارادان آستارا [ج ۱] [۵۴، ۲۶۹، ۱۲۷، ۵۴] [ج ۲]

۶۲۴ [۳] [ج]، ۴۷۲، ۴۷۱ [۲] [ج]
۷۴۶، ۷۲۲، ۷۲۰، ۷۲۱، ۶۷۶
۹۴۱، ۹۳۳، ۹۳۱، ۸۳۶ [۴] [ج]
۹۸۱ [۵] [ج]، ۹۷۱، ۹۶۹، ۹۵۷
۱۲۹۸، ۱۲۹۵، ۱۲۶۵ [۶] [ج]
۱۳۲۸، ۱۳۱۹، ۱۳۰۵، ۱۲۹۹
[۷] [ج]، ۱۴۷۸، ۱۴۴۸، ۱۴۳۶
۱۶۲۷، ۱۶۰۶، ۱۵۴۴، ۱۵۴۳
۱۶۶۱، ۱۶۵۹

آب باریک [ج ۷] [۱۶۲۲، ۱۶۲۴]
آب گنده (آب گندو) [ج ۳] [۶۱
آجی (رودخانه) [ج ۳] [۶۴۶]
آذربایجان [ج ۱] [۱، ۴۱، ۴۳، ۴۹]
۵۲، ۴۹، ۴۳، ۴۱ [۱] [ج]
۲۶۲، ۱۴۸، ۹۴، ۸۱، ۷۲، ۶۶
۲۸۴، ۲۸۱، ۲۷۳، ۲۶۹، ۲۶۶
۳۱۵، ۳۰۹، ۳۰۳، ۲۹۱، ۲۸۵
۳۳۱، ۳۲۹_۳۲۶، ۳۲۰، ۳۱۸
۳۶۰، ۳۵۱، ۳۴۸، ۳۴۷ [۲] [ج]
۳۷۱، ۳۷۰، ۳۶۸، ۳۶۴، ۳۶۱
۴۰۱، ۳۹۵، ۳۹۰، ۳۸۹، ۳۸۶

۶۵۲، ۶۳۲، ۶۲۸، ۵۹۶، ۵۷۹
 ۷۱۹، ۷۰۸، ۷۰۱، ۶۷۵، ۶۵۲
 ۷۴۹، ۷۴۷، ۷۴۳، ۷۳۹_۷۲۶
 ۷۵۸_۷۵۶، ۷۵۵، ۷۵۴، ۷۵۲
 [ج]، ۷۶۷، ۷۶۵، ۷۶۱، ۷۶۰
 ۷۸۴، ۷۸۲_۷۷۹، ۷۷۷، ۷۷۶
 ۸۵۵، ۸۴۵، ۸۲۸، ۸۱۹، ۸۱۴
 ۹۵۰، ۹۳۸، ۹۳۴، ۹۲۴، ۸۹۱
 [ج] [۵] ۱۰۰۱، ۱۰۰۳، ۱۰۰۱، ۱۰۶۶
 ۱۱۲۶، ۱۱۰۴، ۱۰۹۶، ۱۰۷۰
 ۱۱۹۵، ۱۱۶۳، ۱۱۶۱، ۱۱۵۲
 ۱۴۰۸، ۱۴۰۵، ۱۳۲۴ [ج]
 [ج] [۶] ۱۴۱۹، ۱۴۳۵، ۱۴۵۷
 ۱۵۶۳، ۱۵۶۲، ۱۵۳۶، ۱۵۳۱
 ۱۶۴۲، ۱۶۰۳، ۱۵۹۸

اردستان [ج] ۱ [۳۰۵]، [ج] ۳ [۳۰۵]
 ۹۶۹، ۹۳۹، ۹۱۰، ۹۰۹ [ج]
 ۱۲۰۷، ۱۱۹۴، ۱۱۵۴ [ج]
 ۱۲۳۰

اردکان [ج] ۳ [۶۸۰]، [ج] ۳ [۶۸۰]
 ۱۲۳۰، ۱۰۳۹ [ج] ۵ [۹۶۹]

ارزروم (ارض روم) [ج] ۱ [۲۲۴]
 ۴۲۲ [ج] ۲

ارک (تبریز) [ج] ۲ [۳۸۷]، [ج] ۳ [۵۹۱]
 ۱۴۵۷ [ج] ۶ [۷۵۷]، ۷۵۵
 ۱۶۰۲، ۱۴۹۵ [ج] ۷ [۱۴۵۸]

[ج] ۳ [۵۳۰]، ۳۸۲ [ج] ۲ [۵۳۰]
 ارک (مشهد) [ج] ۲ [۳۸۲]
 ۶۴۷

۳۸۵، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۷۰، ۳۶۳
 ۴۳۱، ۴۱۷، ۴۰۵، ۳۹۸، ۳۸۸
 [ج] ۳ [۵۳۱]، ۴۵۹، ۴۴۲، ۴۳۳
 ۷۲۸، ۷۱۷، ۷۰۷، ۶۵۰، ۶۴۶
 ۸۷۶، ۸۶۹، ۸۶۴ [ج] ۴ [۷۴۴]
 [ج] ۵ [۹۵۸]، ۹۰۷، ۹۰۶، ۹۰۰

۷۵۴، ۷۵۲، ۶۷۵ [۳] [۴۸۷]
 ۷۷۷، ۷۷۶ [۴] [ج] ۷۶۵، ۷۵۶
 ۱۰۰۳، ۱۰۰۱ [۵] [ج] ۷۸۵، ۷۷۹
 ۱۲۸۸ [۶] [ج] ۱۱۵۲، ۱۰۳۷
 ۱۵۶۸ [۷] [ج] ۱۵۵۱، ۱۵۶۶
 ۱۶۰۳، ۱۵۹۸

آشوراده (آشوراده) [ج] ۶ [۱۳۰۲]
 آسیا [ج] ۵ [۱۲۲۴]
 آشتیان [ج] ۳ [۶۷۸]

آشوراده [ج] ۴ [۸۷۵]، [ج] ۵ [۱۲۴۵]
 ۱۶۶۳، ۱۶۳۸ [۷] [ج]
 آقچشمه [ج] ۵ [۹۷۷]، [ج] ۷ [۱۶۲۳]
 آلمان [ج] ۳ [۶۹۷]، [ج] ۵ [۱۱۷۷]
 ۱۳۰۱، ۱۲۸۶ [۶] [ج] ۱۱۸۶
 ۱۶۵۲ [۷] [ج] ۱۴۵۸، ۱۴۵۷

آمریک_آمریکا (نک: امریکا)
 آمل [ج] ۳ [۶۸۰]، [ج] ۵ [۱۲۲۳]

ابرقو [ج] ۲ [۴۷۱]
 ابهر [ج] ۳ [۶۷۸]، [ج] ۶ [۱۴۳۵]
 اترک [ج] ۱ [۱۲۶]، [ج] ۵ [۱۲۰۱]
 اتریش [ج] ۲ [۳۵۸]، ۳۵۹، [ج] ۴ [۷۷۹]
 احمدآباد [ج] ۳ [۶۸۶]

احمدی [ج] ۳ [۶۶۱]، [ج] ۴ [۸۰۷]
 ۱۶۲۳ [۵] [ج] ۷ [۱۰۴۰]
 ادسا [ج] ۵ [۱۰۸۵]، ۱۱۴۱، ۱۰۲۴
 ارادان [ج] ۵ [۱۱۹۴]، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶
 ۱۲۴۳، ۱۲۲۸

ارجین [ج] ۴ [۷۸۶] (نک ارجین)
 ارجین [ج] ۴ [۸۰۴]، [ج] ۶ [۱۴۴۳]
 ارجینی (گردنه) [ج] ۷ [۱۶۶۱]

اردبیل [ج] ۱ [۶۶]، ۶۶، ۷۲، ۷۲۸، ۷۱۰، [ج] ۳

- ۱۰۸۵، ۱۰۴۴، ۹۶۷ [ج ۵] ۱۰۸۵، استکمبلم [ج ۵] ۱۰۴۳، ۱۰۳۶، ۱۰۲۶
[ج ۷] ۱۳۴۷، ۱۲۷۲ [ج ۶] ۱۰۵۵، ۱۰۵۲، ۱۰۴۹، ۱۰۴۸
۱۶۷۵، ۱۵۵۰، ۱۵۲۲، ۱۵۱۶ ۱۱۲۴، ۱۰۹۶، ۱۰۸۴، ۱۰۷۸
۶۸۰ [ج ۳] ۱۲۵۲ [ج ۶] ۱۲۰۵
۵۳۲ [ج ۲] ۱۲۷۵، ۱۲۷۴، ۱۲۵۷، ۱۲۵۵
۹۱۲ [ج ۴] ۱FF۷، ۱FF۵، ۱۳۹۰، ۱۳۱۰
۹۶۲ [ج ۴] ۱F۷۰، ۱F۶۹، ۱F۶۶، ۱F۵۷
۵۵۵ [ج ۳] اسلامبول [ج ۲] ۴۸۷ [ج ۲] ۱۵۲۳ [ج ۷] ۱F۷۵، ۱F۷۴
۹۶۵ [ج ۴] ۵۵۶ ۱۵۷۴، ۱۵۷۱، ۱۵۲۶، ۱۵۲۹
اشرف [ج ۳] ۱۲۱۵، ۱۱۶۷ [ج ۵] ۶۸۰ [ج ۳] ۱۲۷، ۱۲۲ [ج ۱] ۱۲۷
اصفهان [ج ۱] ۲۴، ۲۵، ۲۸، ۳۵، ۳۴، ۳۲، ۲۸، ۲۱، ۷۹، ۷۵، ۷۲، ۷۰، ۶۹ ۲۹۰، ۳۸۹، ۳۵۱ [ج ۲] ۲۶۶
۱۲۷، ۱۲۶، ۱۱۳، ۱۰۸، ۹۴، ۹۲ ۵۷۵ [ج ۳] ۵۲۸، ۴۴۸، ۴۲۳
۱۵۸، ۱۵۷، ۱۴۴، ۱۳۸، ۱۳۲ ۷۶۱، ۷۲۱، ۶۷۵، ۵۹۹، ۵۷۷
۱۷۴، ۱۷۳، ۱۷۰، ۱۶۷، ۱۶۶ [ج ۴] ۸۱۹ (دریاچه) – ارومی
۲۱۸، ۲۰۰، ۱۹۰، ۱۸۰_۱۷۷ ۱۲۸۸، ۱۲۷۹ [ج ۶] ۷۲۱ [ج ۳]
۲۶۶، ۲۴۹، ۲۳۰، ۲۲۷، ۲۲۰ ۱۶۳۰ [ج ۷] ۱۴۳۵، ۱۳۲۵
۳۲۲، ۲۸۹، ۲۸۱، ۲۷۴، ۲۶۸ ۱۶۴۲
۳۶۰، ۲۵۳، ۲۵۲ [ج ۲] ۲۲۲
۳۹۱، ۳۸۴، ۳۸۳، ۳۷۰_۳۶۳ [ج ۱] ۱۱۳، ۱۰۸، ۱۰۸ [ج ۵]
۴۰۶، ۴۰۴، ۴۰۱، ۲۹۵، ۲۹۳ ۱۷۹، ۱۷۴، ۱۶۵، ۱۲۲، ۱۲۶
۴۱۵، ۴۱۳، ۴۱۱، ۴۱۰، ۴۰۸ [ج ۲] ۳۸۳، ۳۵۲، ۲۴۲ [ج ۱]
۴۵۱، ۴۳۸، ۴۳۲، ۴۳۰، ۴۲۷ ۴۸۴، ۴۶۹، ۴۶۹، ۴۶۸، ۴۱۳
۵۱۴، ۴۸۰، ۴۷۹، ۴۷۲، ۴۷۱ [ج ۲] ۵۲۰، ۵۲۹، ۴۸۷، ۴۸۶
۵۲۴، ۵۲۴، ۵۲۳، ۵۱۸، ۵۱۵ [ج ۳] ۷۲۹، ۷۰۹، ۶۷۷، ۶۰۰، ۵۶۷
۵۵۹، ۵۴۹_۵۴۶ [ج ۲] ۵۲۵ [ج ۴] ۸۷۵، ۷۷۸ [ج ۵]
۵۸۳، ۵۸۱_۵۷۹، ۵۷۲، ۵۶۶ ۱۱۲۴، ۱۱۲۲، ۱۰۷۴، ۱۰۷۰
۶۲۸_۶۳۶، ۶۳۳، ۶۳۱، ۶۰۱ ۱۱۹۶، ۱۱۷۰، ۱۱۵۲، ۱۱۴۱
۶۷۷، ۶۵۶، ۶۴۸، ۶۴۱، ۶۴۰ ۱۲۱۹، ۱۲۱۴، ۱۲۰۲_۱۲۰۰
۷۱۵، ۷۱۰، ۷۰۹، ۷۰۷، ۷۰۴ ۱۲۷۸ [ج ۶] ۱۲۴۵، ۱۲۲۲
۷۴۵، ۷۴۱، ۷۲۳_۷۲۰، ۷۲۱ ۱۲۰۱، ۱۲۸۹، ۱۲۸۷، ۱۲۸۱
[ج ۷] ۷۶۷، ۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۸ ۱۲۲۳، ۱۲۲۱، ۱۲۲۰، ۱۲۰۲
۷۸۹، ۷۸۵، ۷۸۱، ۷۷۸، ۷۷۶ ۱FF۱، ۱FF۵، ۱۳۳۷، ۱۳۳۵
۷۹۸، ۷۹۷، ۷۹۲، ۷۸۹، ۷۸۸ ۱۵۲۷، ۱۵۲۱ [ج ۷] ۱FF۸
۸۲۷، ۸۲۴، ۸۲۲، ۸۱۱، ۸۰۴ ۱۵۸۹، ۱۵۸۶، ۱۵۸۱، ۱۵۸۰
۸۱۸، ۸۱۷، ۸۱۶، ۸۱۵، ۸۰۴ ۱۶۱۸، ۱۶۱۷، ۱۶۰۸، ۱۵۹۲
۸۱۶، ۸۱۵، ۸۱۴، ۸۱۳، ۸۰۳ ۱۶۶۰، ۱۶۵۷_۱۶۵۲، ۱۶۳۸

- ۹۳۸، ۹۳۱، ۹۳۰، ۸۹۲، ۸۸۱
۹۶۸
افغانستان [ج ۴] ۹۲۸
اقطاع [ج ۳] ۶۷۷
اکونوری نودر [ج ۴] ۸۱۳
البلوك [ج ۳] ۶۷۹
الوار [ج ۲] ۴۲۲، ۴۱۸، ۴۱۷
اليغ [ج ۴] ۸۲۲
امامزاده جعفر [ج ۶] ۱۲۸۶
امامزاده سید علاء الدین حسین [ج ۶]
۱۴۶۴
[۵] امریکا [ج ۴] ۹۲۹، ۷۷۹، [ج ۵] ۱۰۷۳، ۱۰۲۰، ۱۰۱۷، ۹۸۶
۱۱۱۲، ۱۰۶۴، ۱۰۹۲، ۱۰۸۷
۱۲۲۸، ۱۱۷۴، ۱۱۴۶، ۱۱۲۰
۱۲۲۴ (نیز نک: ممالک متعدد)
املموند (رودخانه) [ج ۵] ۱۰۷۵
امیرآباد [ج ۴] ۴۷۱، ۹۶۹
امیران [ج ۵] ۱۰۷۵
امین آباد [ج ۴] ۹۷۱، [ج ۷] ۱۵۴۴
انار [ج ۱] ۷۴۱ [۲] ۱۸۷، [ج ۲] ۷۴۱، ۹۷۱، ۹۳۹، ۹۳۱، ۸۲۳
۹۹۹، ۹۹۵، ۹۸۱
انارک [ج ۲] ۷۴۱ [۴] ۹۱۰، ۷۴۱ [۳] ۹۶۹، ۹۳۹
انبارک [ج ۳] ۷۱۶
انزلی [ج ۱] ۷۰، ۵۴، ۵۲، ۴۴، ۳۷
۴۱۳، ۲۵۲ [۲] ۲۶۳، [ج ۲] ۷۲
۴۶۱، ۴۴۹، ۴۲۵، ۴۲۴، ۴۲۲
۶۰۷، ۵۸۸، ۵۸۷ [۳] ۴۸۰
۷۰۹، ۵۷۹، ۵۲۵، ۵۱۳، ۵۱۲
۷۵۳، ۷۴۴، ۷۴۳، ۷۲۴، ۷۱۸
۸۱۴ [۴] ۷۵۹، ۷۵۶، ۷۵۵
۹۶۹، [ج ۵] ۱۰۹۶، ۹۹۷ [ج ۶] ۱۰۹۶
- ۸۴۶، ۸۴۵، ۸۳۷ - ۸۳۸، ۸۳۲
۸۷۰، ۸۶۷ - ۸۶۵، ۸۵۸ - ۸۵۶
- ۸۸۶، ۸۸۲، ۸۷۶، ۸۷۴، ۸۷۳
۹۰۸، ۹۰۴، ۸۹۴ - ۸۹۲، ۸۸۸
۹۲۵، ۹۲۲، ۹۱۳، ۹۱۰، ۹۰۹
۹۳۹، ۹۲۶ - ۹۲۳، ۹۲۱، ۹۲۰
۹۵۸ - ۹۵۵، ۹۴۸ - ۹۴۶، ۹۴۱
- ۹۷۰، ۹۶۸، ۹۶۴، ۹۶۳، ۹۶۱
۹۸۱، ۹۷۹، ۹۷۷ [۵] ۹۷۲
۹۹۵، ۹۸۹، ۹۸۸، ۹۸۶، ۹۸۳
- ۱۰۰۷، ۱۰۰۰ - ۹۹۸، ۹۹۶
۱۰۱۸، ۱۰۱۴، ۱۰۱۲، ۱۰۱۰
۱۰۸۹، ۱۰۸۵، ۱۰۸۳، ۱۰۸۲
۱۱۰۰، ۱۰۹۸، ۱۰۹۷، ۱۰۹۰
۱۱۵۰، ۱۱۲۸، ۱۱۲۵، ۱۱۲۳
۱۱۸۴، ۱۱۶۶، ۱۱۵۳، ۱۱۵۱
۱۲۰۴، ۱۲۰۳، ۱۱۹۶، ۱۱۹۱
۱۲۳۰، ۱۲۲۴، ۱۲۱۶، ۱۲۰۶
[۶] ۱۲۴۴ - ۱۲۴۰، [ج ۶] ۱۲۳۱
. ۱۲۶۱، ۱۲۶۰، ۱۲۵۷ - ۱۲۵۵
. ۱۲۷۵، ۱۲۷۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۴
. ۱۲۹۴، ۱۲۹۲ - ۱۲۹۰، ۱۲۸۲
. ۱۳۱۹، ۱۳۰۴، ۱۲۹۸ - ۱۲۹۶
. ۱۳۳۵، ۱۳۲۴، ۱۳۲۱، ۱۳۲۰
. ۱۳۸۸، ۱۳۷۲، ۱۳۶۱، ۱۳۲۸
. ۱۴۴۲، ۱۴۳۵، ۱۴۳۰، ۱۳۹۸
. ۱۴۵۴، ۱۴۵۰ - ۱۴۴۸، ۱۴۴۳
[۷] . ۱۴۸۰، ۱۴۷۸، ۱۴۶۳
. ۱۵۴۵ - ۱۵۴۳، ۱۵۴۱، ۱۵۴۹
. ۱۶۲۴، ۱۶۱۰، ۱۶۰۶ - ۱۶۰۳
. ۱۶۰۹، ۱۶۰۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۷
۱۶۸۴، ۱۶۸۰، ۱۶۸۲، ۱۶۶۱
افریقا [ج ۵] ۱۲۳۴
افشا [ج ۳] ۶۷۷
افغان [ج ۱] ۷۵، [ج ۲] ۷۴۶، [ج ۳] ۷۴۶، [ج ۴] ۷۴۶

۷۰۷_۷۰۳، ۷۹۸، ۷۹۵، ۷۹۲
 ۷۲۰، ۷۱۹، ۷۱۳_۷۱۱، ۷۰۹
 ۷۴۷، ۷۴۱، ۷۳۲، ۷۲۴، ۷۲۳
 ۷۷۵ [ج]، ۷۶۶، ۷۶۲، ۷۵۵
 - ۷۸۷، ۷۸۳، ۷۸۲، ۷۷۹، ۷۷۶
 ۸۰۰، ۷۹۹، ۷۹۷، ۷۹۶، ۷۹۱
 ۸۱۵، ۸۱۱، ۸۰۷_۸۰۵، ۸۰۳
 ۸۲۲ - ۸۲۸، ۸۲۵، ۸۲۰_۸۱۷
 - ۸۴۷، ۸۴۳، ۸۴۲، ۸۴۱، ۸۳۸
 ۸۶۰ - ۸۵۸، ۸۵۶_۸۵۴، ۸۵۱
 ۸۷۳، ۸۷۱، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۲
 - ۸۸۴، ۸۸۲، ۸۷۸_۸۷۶، ۸۷۸
 ۸۹۸، ۸۹۶، ۸۹۷_۸۹۲، ۸۸۸
 ۹۲۰، ۹۱۰_۹۰۸، ۹۰۶، ۹۰۳
 ۹۲۹، ۹۲۷، ۹۲۶، ۹۲۳، ۹۲۱
 ۹۴۲، ۹۴۰، ۹۳۸، ۹۳۵، ۹۳۲
 ۹۴۸_۹۴۱، ۹۴۸ - ۹۴۵، ۹۴۳
 - ۹۴۴، ۹۴۲، ۹۴۱، ۹۴۹_۹۴۷
 ۹۸۲_۹۷۵ [ج]، ۹۷۲، ۹۷۱
 ۹۹۵، ۹۸۹_۹۸۷، ۹۸۵، ۹۸۴
 ۱۰۱۱، ۱۰۰۹، ۱۰۰۸، ۱۰۰۱
 ۱۰۴۸، ۱۰۱۸، ۱۰۱۶، ۱۰۱۲
 ۱۰۵۶، ۱۰۵۴، ۱۰۵۱، ۱۰۴۹
 ۱۰۷۰، ۱۰۶۶ - ۱۰۶۳، ۱۰۵۹
 ۱۰۹۰، ۱۰۸۱، ۱۰۷۹، ۱۰۷۸
 ۱۱۰۵، ۱۱۰۸، ۱۰۹۷، ۱۰۹۵
 ۱۱۲۴ - ۱۱۲۲، ۱۱۱۸، ۱۱۱۷
 ۱۱۲۴ - ۱۱۲۰، ۱۱۲۸، ۱۱۲۷
 ۱۱۲۳، ۱۱۲۱، ۱۱۲۸، ۱۱۲۷
 - ۱۱۲۰، ۱۱۵۸، ۱۱۵۷، ۱۱۴۸
 ۱۱۷۲، ۱۱۷۱، ۱۱۶۹، ۱۱۶۶
 ۱۱۷۹ - ۱۱۷۷، ۱۱۷۶، ۱۱۷۵
 ۱۱۸۶، ۱۱۸۴ - ۱۱۸۲، ۱۱۸۰
 ۱۲۰۴، ۱۱۹۶ - ۱۱۹۸، ۱۱۹۱
 ۱۲۱۷_۱۲۱۰، ۱۲۰۸، ۱۲۰۶، ۱۲۰۵

۱۳۰۱، ۱۳۳۷، ۱۲۹۸، ۱۲۸۸
 ۱۳۷۳، ۱۳۶۸، ۱۳۶۵ - ۱۳۶۳
 ۱۴۲۷، ۱۳۹۵، ۱۳۸۰، ۱۳۷۹
 [ج]، ۱۴۶۲، ۱۴۵۹، ۱۴۳۷
 ۱۵۲۸، ۱۵۲۷، ۱۵۱۵، ۱۴۹۲
 ۱۵۹۸، ۱۵۷۷، ۱۵۶۸، ۱۵۵۰
 ۱۶۵۶، ۱۶۴۷، ۱۶۳۱، ۱۶۰۳
 ۱۰۰۰ [ج] ۳ [۵] ۶۵۷، [ج] ۳ [۵]
 ۱۰۴۰
 انگلیس_انگلستان [ج] ۱
 ۲۹۸، ۲۹۲، ۲۸۹، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۸۱
 ۳۱۱، ۳۰۵، ۳۰۴، ۳۰۱، ۳۰۰
 [۲] [ج]، ۳۲۸، ۳۲۶، ۳۲۵، ۳۲۲
 ۳۵۶ - ۳۵۲، ۳۴۸، ۳۳۹، ۳۳۶
 ۳۶۷، ۳۶۶، ۳۶۳_۳۶۰، ۳۵۸
 ۳۸۴ - ۳۸۱، ۳۷۵، ۳۷۱، ۳۷۰
 ۴۰۳ - ۴۹۵، ۴۹۳_۴۹۱، ۴۸۶
 F۱F، F۱۳، F۱۰، F۰A - F۰D
 - F۲۹، F۲۳ - F۲۰، F۱۸، F۱۷
 F۴۵، F۴۰، F۴۷ - F۴۵، F۴۲
 F۷۳ - F۷۱، F۷۰، F۶۸، F۶۷
 F۸۳، F۸۱ - F۷۸، F۷۶، F۷۵
 F۹۳، F۹۲، F۹۰ - F۸۷، F۸۵
 ۵۱۰، ۵۰۷ - ۵۰۳، ۵۰۰_F۹۵
 ۵۱۸، ۵۱۶، ۵۱۴، ۵۱۳، ۵۱۱
 ۵۲۸، ۵۲۵، ۵۲۴، ۵۲۲، ۵۱۹
 ۵۳۷ - ۵۳۴، ۵۳۲، ۵۳۱، ۵۲۹
 ۵۵۰، ۵۴۹، ۵۴۹ [۳] [ج] ۵۳۹
 ۵۶۵ - ۵۶۳، ۵۶۰، ۵۵۵، ۵۵۲
 ۵۸۱، ۵۷۵، ۵۷۰، ۵۶۸، ۵۶۷
 ۶۰۷ - ۶۰۴، ۶۰۱، ۵۹۲، ۵۸۸
 ۶۲۲، ۶۱۹، ۶۱۴، ۶۱۱، ۶۱۰
 ۶۴۴، ۶۴۱، ۶۳۹، ۶۳۵، ۶۲۲
 ۶۵۸ - ۶۵۵، ۶۵۰، ۶۴۸، ۶۴۷
 ۶۸۹، ۶۸۸، ۶۸۶، ۶۸۳، ۶۸۰

- ۱۶۸۳، ۱۶۸۰، ۱۶۷۴
اورامان [ج ۳]
اورمیه (نک: ارومیه)
اوکالی (محله) [ج ۵]
اوین [ج ۴]
اهر [ج ۳] ۶۷۵، ۷۶۰، [ج ۲]
۱۰۹۶، ۱۰۶۶، [ج ۵] ۹۵۶، ۹۴۳
اهرم [ج ۳] ۷۱۶، [ج ۴]
اهواز [ج ۱]
۷۹۸ [ج ۴] ۷۱۰، ۶۰۱ [ج ۳]
۸۹۲، ۸۸۶، ۸۷۶، ۸۷۴، ۸۵۶
۹۵۵، ۹۴۵، ۹۴۲، ۹۳۳، ۹۰۴
[ج ۵] ۹۶۹، ۹۶۲، ۹۶۱، ۹۵۷
۱۰۶۵، ۱۰۴۷، ۹۹۹، ۹۹۸
۱۰۹۸، ۱۰۸۱، ۱۰۷۹، ۱۰۶۹
۱۱۹۶، ۱۱۹۲، ۱۱۵۵، ۱۱۵۰
۱۲۹۰ [ج ۶] ۱۲۴۱، ۱۲۰۶
۱۵۴۱ [ج ۷] ۱۴۵۰، ۱۳۲۸
۱۶۰۵
اهونی [ج ۲] ۴۶۲
۱۱۸۳، ۱۱۸۲، ۹۹۷ [ج ۵]
ایتالیا [ج ۵]
ایران [ج ۳] ۵۵۴، ۵۴۹، ۵۴۵
۵۸۶، ۵۸۴، ۵۸۲، ۵۷۱، ۵۵۷
۶۰۹، ۶۰۸، ۶۰۵، ۵۹۸، ۵۸۸
۶۲۲، ۶۲۰، ۶۱۴، ۶۱۲، ۶۱۰
۶۲۸ - ۶۲۶، ۶۲۳ - ۶۲۷، ۶۲۵
۶۵۴ - ۶۵۱، ۶۴۹، ۶۴۵، ۶۴۳
۶۶۹، ۶۶۶ - ۶۶۳، ۶۵۹، ۶۵۶
۶۹۹ - ۶۹۵، ۶۹۳ - ۶۸۹، ۶۸۵
۷۱۵، ۷۰۹، ۷۰۷، ۷۰۳، ۷۰۲
۷۲۸ - ۷۲۲، ۷۲۰، ۷۱۸، ۷۱۷
۷۴۱ - ۷۳۷، ۷۳۵، ۷۳۴، ۷۳۰
۷۵۰، ۷۴۸، ۷۴۷، ۷۴۶، ۷۴۳
۷۶۶، ۷۵۹، ۷۵۷، ۷۵۴ - ۷۵۲
۷۷۷، ۷۷۵، ۷۷۴ [ج ۴] ۷۶۷
- ۱۲۲۳، ۱۲۲۱، ۱۲۲۰، ۱۲۱۸
۱۲۳۷، ۱۲۳۲، ۱۲۲۷، ۱۲۲۶
- ۱۲۵۳، ۱۲۵۰، ۱۲۴۳، ۱۲۴۲
۱۲۷۸، ۱۲۷۶، ۱۲۷۴، ۱۲۷۳، ۱۲۶۸
۱۲۹۰، ۱۲۸۸، ۱۲۸۴ - ۱۲۸۲
۱۳۰۱، ۱۲۹۷ - ۱۲۹۴، ۱۲۹۱
۱۳۰۸، ۱۳۰۷، ۱۳۰۵، ۱۳۰۳
۱۳۲۲، ۱۳۱۹، ۱۳۱۷، ۱۳۱۱
۱۳۲۳، ۱۳۲۱، ۱۳۲۹ - ۱۳۲۴
۱۳۴۶، ۱۳۴۳ - ۱۳۳۷، ۱۳۳۴
۱۳۵۹ - ۱۳۵۷، ۱۳۵۲، ۱۳۴۹
۱۳۷۷، ۱۳۷۲ - ۱۳۶۳، ۱۳۶۱
۱۳۸۸، ۱۳۸۷، ۱۳۸۴ - ۱۳۷۹
۱۴۱۱ - ۱۴۰۲، ۱۳۹۹ - ۱۳۹۰
۱۴۲۰، ۱۴۱۹، ۱۴۱۵، ۱۴۱۳
۱۴۴۲ - ۱۴۳۹، ۱۴۲۹ - ۱۴۲۲
۱۴۵۸ - ۱۴۵۲، ۱۴۵۰ - ۱۴۴۸
۱۴۷۵ - ۱۴۶۵، ۱۴۶۲ - ۱۴۶۰
۱۴۸۳، ۱۴۸۲، ۱۴۷۸، ۱۴۷۷
- ۱۴۰۳، ۱۴۸۸ - ۱۴۸۶ [ج ۷]
۱۴۱۷، ۱۴۱۲، ۱۴۰۹، ۱۴۰۷
۱۵۲۳، ۱۵۲۲، ۱۵۲۰، ۱۵۱۸
۱۵۲۴، ۱۵۳۱، ۱۵۲۸، ۱۵۲۵
۱۵۴۲، ۱۵۴۲، ۱۵۳۹، ۱۵۳۷
۱۵۵۰، ۱۵۴۹، ۱۵۴۶، ۱۵۴۵
۱۵۶۴، ۱۵۶۳، ۱۵۶۲، ۱۵۵۲
۱۵۷۴، ۱۵۷۳، ۱۵۷۱، ۱۵۷۰
۱۵۸۲، ۱۵۸۰، ۱۵۷۷، ۱۵۷۶
۱۵۹۱، ۱۵۸۹، ۱۵۸۶ - ۱۵۸۴
۱۶۰۲، ۱۵۹۶ - ۱۵۹۴، ۱۵۹۳
۱۶۱۱، ۱۶۰۹، ۱۶۰۶، ۱۶۰۵
- ۱۶۱۹، ۱۶۱۶، ۱۶۱۵، ۱۶۱۲
۱۶۲۴، ۱۶۲۸، ۱۶۲۷، ۱۶۲۴
۱۶۴۴، ۱۶۴۴، ۱۶۴۰، ۱۶۴۵
۱۶۵۵، ۱۶۵۰، ۱۶۴۹، ۱۶۴۷
- ۱۶۷۰، ۱۶۶۵، ۱۶۶۴، ۱۶۶۰

۱۲۹۱، ۱۲۸۹، ۱۲۸۸، ۱۲۸۶
- ۱۲۹۸، ۱۲۹۶، ۱۲۹۴، ۱۲۹۲
- ۱۳۲۷، ۱۳۲۵_۱۳۱۲، ۱۳۱۰
۱۳۳۴، ۱۳۳۳، ۱۳۳۱، ۱۳۳۹
- ۱۳۵۳، ۱۳۵۱ - ۱۳۵۰، ۱۳۳۷
۱۳۹۱، ۱۳۸۷ - ۱۳۶۶، ۱۳۶۴
۱۳۹۸، ۱۳۹۷ - ۱۳۹۵، ۱۳۹۳
۱۴۲۸_۱۴۱۲، ۱۴۰۸ - ۱۴۰۰
- ۱۴۳۸، ۱۴۳۱، ۱۴۲۸، ۱۴۲۶
۱۴۴۸، ۱۴۴۴، ۱۴۴۳، ۱۴۴۰
۱۴۶۶، ۱۴۶۱ - ۱۴۵۱، ۱۴۴۹
۱۴۷۶، ۱۴۷۴ - ۱۴۷۱، ۱۴۶۸
۱۴۸۳، ۱۴۸۲، ۱۴۸۰، ۱۴۷۹
۱۴۹۲، ۱۴۸۹، ۱۴۸۷ [ج ۷]
- ۱۵۰۰، ۱۴۹۸_۱۴۹۶، ۱۴۹۳
- ۱۵۱۳، ۱۵۰۸_۱۵۰۴، ۱۵۰۲
- ۱۵۲۵، ۱۵۲۳، ۱۵۲۲، ۱۵۲۰
۱۵۴۰، ۱۵۳۷، ۱۵۳۰، ۱۵۲۷
- ۱۵۵۰، ۱۵۴۸_۱۵۴۵، ۱۵۴۲
۱۵۷۷ - ۱۵۵۹، ۱۵۵۷، ۱۵۵۵
- ۱۵۹۳، ۱۵۹۱، ۱۵۸۹ - ۱۵۸۰
۱۶۰۳ - ۱۶۰۰، ۱۵۹۸، ۱۵۹۵
۱۶۲۱ - ۱۶۱۰، ۱۶۰۸، ۱۶۰۷
۱۶۳۷ - ۱۶۳۴، ۱۶۳۲ - ۱۶۲۷
۱۶۴۶، ۱۶۴۵، ۱۶۴۱ - ۱۶۳۹
۱۶۵۰ - ۱۶۵۴، ۱۶۵۱، ۱۶۵۰
۱۶۸۱ - ۱۶۸۹، ۱۶۸۵ - ۱۶۸۲
۱۶۸۴، ۱۶۸۳

ایزدخواست نک: یزدخواست

ایلوالوا (بندر) [ج ۵] ۱۰۱۷، ۱۰۰۴
ایوانکی (ایوانکیف) [ج ۶] ۱۴۳۶

۸۰۳ - ۸۰۱، ۷۹۶، ۷۹۱، ۷۸۰
۸۱۵ - ۸۱۳، ۸۱۰، ۸۰۷ - ۸۰۵
- ۸۲۸، ۸۲۵، ۸۲۴، ۸۲۰ - ۸۱۸
- ۸۴۷، ۸۴۴، ۸۴۲ - ۸۳۸، ۸۳۳
۸۶۰ - ۸۵۸، ۸۵۴، ۸۵۳، ۸۵۱
- ۸۷۶، ۸۷۳، ۸۷۲، ۸۶۹ - ۸۶۲
- ۸۸۷، ۸۸۵، ۸۸۴، ۸۸۲، ۸۸۰
۹۰۰، ۸۹۹، ۸۹۶، ۸۹۲، ۸۸۹
- ۹۲۱، ۹۲۰، ۹۱۷، ۹۱۵، ۹۰۴
۹۳۵، ۹۳۴، ۹۲۸ - ۹۲۶، ۹۲۳
۹۴۸ - ۹۴۶، ۹۴۳، ۹۴۲، ۹۴۷
۹۶۳، ۹۵۹، ۹۵۸، ۹۵۵ - ۹۵۰
[ج ۵]، ۹۷۲، ۹۶۷، ۹۶۶، ۹۶۴
- ۹۹۶، ۹۹۳_۹۸۲، ۹۷۹، ۹۷۶
۱۰۰۴، ۱۰۰۲، ۱۰۰۱، ۹۹۸
- ۱۰۱۰، ۱۰۰۸، ۱۰۰۷، ۱۰۰۵
۱۰۲۰، ۱۰۱۷ - ۱۰۱۴، ۱۰۱۲
۱۰۳۲ - ۱۰۲۹، ۱۰۲۶، ۱۰۲۱
۱۰۴۱، ۱۰۴۰، ۱۰۳۸ - ۱۰۳۵
۱۰۵۱ - ۱۰۴۸، ۱۰۴۶ - ۱۰۴۴
۱۰۶۴، ۱۰۶۱، ۱۰۵۹، ۱۰۵۸
۱۰۸۰، ۱۰۷۸، ۱۰۷۴ - ۱۰۶۶
۱۰۹۱، ۱۰۹۰، ۱۰۸۸ - ۱۰۸۵
۱۱۰۰، ۱۰۹۹، ۱۰۹۷، ۱۰۹۴
۱۱۱۸، ۱۱۱۶، ۱۱۱۳ - ۱۱۰۳
- ۱۱۲۴، ۱۱۲۲، ۱۱۲۱، ۱۱۱۹
۱۱۳۵، ۱۱۳۴، ۱۱۳۰، ۱۱۲۸
۱۱۴۴ - ۱۱۴۰، ۱۱۳۸، ۱۱۳۷
- ۱۱۶۸، ۱۱۶۶ - ۱۱۵۶، ۱۱۵۱
۱۱۹۶، ۱۱۹۴ - ۱۱۸۷، ۱۱۸۵
۱۲۰۶ - ۱۲۰۴، ۱۲۰۰، ۱۱۹۸
۱۲۲۱، ۱۲۲۹ - ۱۲۱۵، ۱۲۱۲
۱۲۴۱، ۱۲۳۷، ۱۲۳۵، ۱۲۲۴
۱۲۵۰ [ج ۶]، ۱۲۴۴، ۱۲۴۳
- ۱۲۷۲، ۱۲۶۹ - ۱۲۵۵، ۱۲۵۳
۱۲۸۴، ۱۲۸۲ - ۱۲۷۸، ۱۲۷۶

باغ مدیریه [ج ۲] ۴۲۴	باخرز [ج ۳] ۶۷۶
مدیریه [ج ۲] ۴۶۰	پادامک [ج ۳] ۶۸۶
باغو [ج ۱] ۱۸۰	بادکوبه [ج ۲] ۴۶۱
بافت - بفت [ج ۱] ۱۶۷	ج ۳] ۵۴۵
[ج ۲] ۴۷۰	۵۸۷، ۵۸۴
۱۲۸۵، ۱۲۸۴	۶۰۷، ۷۴۴
[ج ۶]	۱۱۲۱، ۱۱۱۰
بافق [ج ۲] ۲۵۲	۱۱۰۶، ۹۹۶
[ج ۴] ۸۵۶	۱۱۴۳، ۱۱۳۵
باقق [ج ۲] ۳۵۲	۱۱۲۷، ۱۱۲۴
باقرآباد [ج ۵] ۱۰۳۹	۱۱۹۶، ۱۱۹۳
[ج ۲] ۱۴۱، ۴۲، ۴۱، ۳۷	۱۱۹۱، ۱۱۶۴
باکو [ج ۱] ۴۲۱	۱۶۶۳، ۱۶۵۷
[ج ۲] ۴۲۳، ۴۲۲	۱۲۱۲
(نک: بادکوبه)	بارفروش [ج ۱] ۲۴۸
بالکان [ج ۵] ۱۰۳۵	[ج ۳] ۶۸۰
بامپور (نک: بمپور)	[ج ۵] ۱۱۸۷
باند [ج ۱] ۲۳، ۲۲	۱۱۷۳، ۱۰۱۲
بانه [ج ۳] ۶۷۹	[ج ۶] ۱۴۳۷
بایزید [ج ۳] ۶۶۲	۱۲۸۹
بجنورد [ج ۱] ۱۲۳	[ج ۷] ۱۲۱۴
[ج ۳] ۶۷۶، [ج ۴] ۶۷۶	۱۶۵۷
[ج ۶] ۱۱۴۲	۱۵۹۲
[ج ۵] ۹۰۸	[ج ۷]
۱۴۳۶، ۱۲۷۸	بارنگ - بارنج [ج ۱] ۱۶۷
[ج ۴] ۴۱۰	[ج ۳] ۵۹۱
[ج ۲] ۵۴	بازار (محله) [ج ۳] ۶۷۵
[ج ۳] ۵۴۵	باسمنج - باسمج [ج ۲] ۲۵۱
[ج ۴] ۵۴۵	۴۸۶، ۴۲۴
[ج ۳] ۱۱۳۸	۴۲۳، ۴۱۹
[ج ۵] ۱۰۶۰	۳۹۰، ۳۸۸
[ج ۱] ۱۱۹۳	۴۸۲، ۴۸۰
۱۲۹۸، ۱۲۸۱	۴۶۴ - ۴۶۱
[ج ۶] ۱۲۱۷	۴۵۲
بختیاری [ج ۱] ۲۸۳	۵۰۵، ۵۰۳
[ج ۳] ۱۵۸	۴۹۷، ۴۸۸
برازجان [ج ۱] ۱۳۹	۴۸۶
[ج ۴] ۶۷۷	۴۸۵، ۵۰۹
[ج ۵] ۶۶۱	۵۲۶، ۵۲۵
۷۸۷	۵۱۳، ۵۰۹
[ج ۶] ۸۰۷	۵۰۸
[ج ۵] ۸۳۵	۷۴۹ - ۵۹۲
۷۸۹	[ج ۳] ۵۹۲
[ج ۶] ۱۰۱۵	[ج ۴] ۸۲۷
[ج ۵] ۱۰۱۴	[ج ۵] ۱۲۱۲
[ج ۶] ۱۰۰۰	[ج ۶] ۱۴۴۱
۱۵۶۱	۱۲۸۷
[ج ۷] ۱۴۲۵	باطوم [ج ۱] ۳۱۸
۱۶۷۷	[ج ۳] ۶۰۸
۱۶۷۲	باغ اتابک [ج ۴] ۸۹۷
برج نمازگاه [ج ۳] ۶۶۱	باغ خان [ج ۷] ۱۵۷۷
بن دسیر [ج ۱] ۱۶۷	باغشاه (اصفهان) [ج ۷] ۱۵۴۵
برلن [ج ۱] ۲۰۶	باغشاه (تبریز) [ج ۲] ۴۶۱
[ج ۳] ۷۰۱	۴۲۳
[ج ۵] ۷۰۱	[ج ۳] ۶۴۶
بروجرد [ج ۲] ۴۶۸	۵۰۲
[ج ۲] ۴۶۸	باغشاه (تهران) [ج ۱] ۳۱۸
۷۳۰	۳۲۱
۶۷۸	[ج ۱] ۳۲۱
۷۳۰	۲۵۶، ۲۵۴، ۲۴۵، ۲۴۱
۶۷۸	[ج ۲] ۳۳۸
[ج ۴] ۹۲۲	۵۵۱
۸۱۲	[ج ۳] ۴۲۹
۸۹۵	۳۸۱
۹۱۱	۳۸۰
۹۲۲	۷۰۷
۹۴۰	۵۶۵، ۵۶۳
۹۵۹	۵۵۹
۹۳۶	۱۲۸۷
[ج ۵] ۱۰۷۰	[ج ۶] ۵۷۸

- چهل و چهار
- کتاب آبی
- بریتانیای عظمی (نک: انگلستان و انگلیس)
- بروکسل [ج ۵] ۹۸۵
- بزآ [ج ۶] ۱۴۷۲
- بزچلو [ج ۲] ۳۵۳
- بستک [ج ۳] ۷۴۱، ۷۴۷، ۷۶۴، ۹۶۲، ۷۸۹
- بسطام [ج ۳] ۶۷۸
- باشگرد (باشاگرد) [ج ۶] ۱۲۸۵، ۱۲۸۴
- بصره [ج ۳] ۷۱۶، ۶۵۶
- بطوند (بتوند) [ج ۱] ۱۳۹، ۱۱۲، ۳۹۰، ۳۵۱
- بغداد [ج ۱] ۵۴۴، ۳۲۲، ۱۵۸
- بنادر و جزایر [ج ۳] ۶۷۷
- بنادر خلیج فارس - خلیج [ج ۳] ۶۵۰
- بنادر [ج ۲] ۶۵۵، ۹۰۸ [ج ۴] ۹۹۲
- بنادر و جزایر [ج ۳] ۶۷۷
- بنادر خلیج فارس - خلیج [ج ۳] ۶۵۰
- بنادر [ج ۲] ۳۹۰، ۳۵۱
- بنادر و جزایر [ج ۳] ۶۷۷
- بندر جز (بندرگز) [ج ۱] ۱۲۳، ۱۲۲
- بندر [ج ۵] ۵۳۰، ۱۲۱۸
- بندر [ج ۶] ۱۲۹۸، ۱۳۰۲
- بندر [ج ۵] ۹۸۱
- بندر ریگ [ج ۱] ۷۱۶
- بندر عباس [ج ۱] ۱۱۲، ۱۱۱، ۷۵، ۴۵
- بندر دیلم [ج ۱] ۳۸
- بندر خمین [ج ۳] ۶۷۷
- بلژیک نک: بلژیک
- بلده [ج ۵] ۱۲۰۸
- بلده نور [ج ۳] ۶۸۰
- بلژیک [ج ۲] ۴۶۵، ۴۷۷، ۵۳۶
- بلوچستان [ج ۱] ۶۷۷
- بم [ج ۱] ۱۶۷، ۲۸۹، ۱۷۴
- بز [ج ۴] ۶۴۹، ۶۷۷، ۷۴۶، ۷۴۰
- بز [ج ۴] ۸۲۵، ۹۳۳، ۹۴۵
- بز [ج ۴] ۹۷۱، ۹۸۲
- بز [ج ۴] ۱۰۱۴، ۱۰۳۹، ۱۰۹۵
- بز [ج ۴] ۱۱۵۴، ۱۰۹۹
- بز [ج ۴] ۱۴۳۷، ۱۴۳۰، ۱۲۸۶
- بز [ج ۴] ۹۷۱، ۹۶۰، ۹۳۲، ۸۳۵
- بز [ج ۴] ۸۱۲
- بز [ج ۴] ۱۴۷۲
- بز [ج ۴] ۳۵۳
- بز [ج ۴] ۹۶۲، ۷۸۹
- بز [ج ۴] ۷۶۴، ۷۴۷
- بز [ج ۴] ۱۲۸۵
- بز [ج ۴] ۱۲۸۴
- بز [ج ۴] ۱۳۹، ۱۱۲
- بز [ج ۴] ۱۵۸
- بز [ج ۴] ۳۲۲
- بز [ج ۴] ۵۵۶، ۵۵۵
- بز [ج ۴] ۷۹۸
- بز [ج ۴] ۹۶۱، ۹۴۵
- بز [ج ۴] ۹۷۱، ۹۶۱
- بز [ج ۴] ۱۴۵۵، ۱۴۵۳
- بز [ج ۴] ۱۵۶۲
- بز [ج ۴] ۱۵۵۵، ۱۵۴۰
- بز [ج ۴] ۱۵۲۰
- بز [ج ۴] ۱۶۶۱
- بز [ج ۴] ۱۰۶۳، ۱۰۶۲
- بز [ج ۴] ۱۱۱۱
- بز [ج ۴] ۷۷۹
- بز [ج ۴] ۱۱۴۷، ۱۱۴۰، ۱۱۳۰
- بز [ج ۴] ۱۱۲۰
- بز [ج ۴] ۱۵۶۹
- بز [ج ۴] ۱۰۹۷، ۱۰۹۵
- بز [ج ۴] ۱۰۱۳، ۹۹۵، ۹۹۴
- بز [ج ۴] ۹۴۵
- بز [ج ۴] ۶۷۷
- بز [ج ۴] ۹۳۲، ۹۱۲، ۸۲۳
- بز [ج ۴] ۹۴۱
- بز [ج ۴] ۲۶۹
- بز [ج ۴] ۱۲۱۰، ۱۲۰۹، ۱۲۰۳
- بز [ج ۴] ۱۲۳۲
- بز [ج ۴] ۱۲۵۸
- بز [ج ۴] ۱۲۲۵
- بز [ج ۴] ۱۴۳۵، ۱۴۳۳
- بز [ج ۴] ۱۴۴۲
- بز [ج ۴] ۱۰۱۴، ۱۰۱۳، ۹۹۵
- بز [ج ۴] ۱۰۶۹، ۱۰۶۶، ۱۰۶۵
- بز [ج ۴] ۸۲۵، ۹۳۳
- بز [ج ۴] ۹۴۵
- بز [ج ۴] ۹۷۱، ۹۶۰
- بز [ج ۴] ۹۳۲، ۸۳۵
- بز [ج ۴] ۸۱۲
- بز [ج ۴] ۱۴۷۲
- بز [ج ۴] ۳۵۳
- بز [ج ۴] ۹۶۲، ۷۸۹
- بز [ج ۴] ۷۶۴، ۷۴۷
- بز [ج ۴] ۱۲۸۵
- بز [ج ۴] ۱۰۹۷، ۱۰۹۵
- بز [ج ۴] ۱۰۱۳، ۹۹۵، ۹۹۴
- بز [ج ۴] ۹۴۵
- بز [ج ۴] ۱۰۶۳، ۹۱۲، ۸۲۳
- بز [ج ۴] ۹۳۲
- بز [ج ۴] ۱۲۱۰، ۱۲۰۹، ۱۲۰۳

۸۹۴، ۸۸۲، ۸۷۶، ۸۷۳، ۸۷۲
 ۹۱۱، ۹۳۵، ۹۲۲، ۹۲۵، ۹۱۳
 ۹۶۱، ۹۵۵، ۹۴۸ – ۹۴۴، ۹۴۲
 ۹۷۱، ۹۶۷، ۹۶۶، ۹۶۴، ۹۶۳
 ۹۷۸، ۹۷۷، ۹۷۵ [۵]، ۹۷۲
 ۹۹۵، ۹۸۹، ۹۸۸، ۹۸۵ – ۹۸۳
 ۱۰۰۹، ۱۰۰۰، ۹۹۹، ۹۹۶
 ۱۰۴۰، ۱۰۳۰، ۱۰۱۵، ۱۰۱۴
 ۱۰۶۵، ۱۰۵۴، ۱۰۵۲، ۱۰۴۲
 – ۱۰۷۸، ۱۰۷۲، ۱۰۶۹، ۱۰۶۸
 ۱۱۰۰، ۱۰۹۰، ۱۰۸۹، ۱۰۸۱
 ۱۱۹۱، ۱۱۸۶، ۱۱۵۰، ۱۱۱۷
 ۱۲۰۸، ۱۱۹۶، ۱۱۹۵، ۱۱۹۲
 ۱۲۳۲، ۱۲۱۶، ۱۲۱۴، ۱۲۰۹
 ۱۲۴۶ – ۱۲۴۴، ۱۲۴۲، ۱۲۴۱
 ۱۲۶۰، ۱۲۵۸، ۱۲۵۵ [۶]
 – ۱۲۶۷، ۱۲۶۵، ۱۲۶۴، ۱۲۶۱
 ۱۲۸۲، ۱۲۷۵، ۱۲۷۴، ۱۲۶۹
 ۱۲۹۸، ۱۲۹۶ – ۱۲۹۱، ۱۲۸۸
 ۱۳۲۵، ۱۳۲۴، ۱۳۱۶، ۱۳۱۰
 ۱۴۲۵، ۱۳۴۳ – ۱۳۴۱، ۱۳۳۹
 ۱۴۵۰، ۱۴۴۲، ۱۴۳۶، ۱۴۲۹
 ۱۴۷۸، ۱۴۷۶، ۱۴۷۵، ۱۴۷۳
 ۱۴۹۷، ۱۴۹۰ [۷]، ۱۴۸۰
 ۱۵۰۱، ۱۵۰۵ – ۱۵۰۲، ۱۴۹۹
 ۱۵۰۴، ۱۵۷۷، ۱۵۶۱، ۱۵۵۱
 ۱۵۴۳، ۱۵۳۷، ۱۵۲۷، ۱۵۰۶
 ۱۵۷۲ – ۱۵۷۰، ۱۵۴۸، ۱۵۴۷
 ۱۵۸۴ – ۱۵۸۱، ۱۵۷۷

۷۷۵ [۴]، ۷۶۵ [۳]، ۷۶۵ [۲]
 ۸۰۴، ۸۰۳، ۷۹۲، ۷۹۰ – ۷۸۷
 [۵]، ۹۷۱، ۹۶۱، ۸۰۸، ۸۰۷
 ۱۰۴۲، ۱۰۰۷، ۹۷۸، ۹۷۷
 ۱۰۹۸، ۱۰۷۲، ۱۰۵۴
 ۸۷۶ [۴]

۱۱۰۰، ۱۰۹۹، ۱۰۹۰، ۱۰۷۹
 ۱۲۱۳، ۱۲۱۱ – ۱۲۰۹، ۱۱۵۵
 ۱۲۸۱، ۱۲۲۲، ۱۲۱۶، ۱۲۱۴
 ۱۲۶۸، ۱۲۶۱، ۱۲۶۰ [۶]
 ۱۲۹۰، ۱۲۸۸، ۱۲۸۷، ۱۲۸۳
 ۱۲۸۱، ۱۲۷۰، ۱۲۳۴، ۱۲۹۵
 ۱۵۵۱، ۱۵۴۱ [۷]، ۱۴۵۰
 ۱۶۷۷، ۱۶۷۲، ۱۶۶۱، ۱۶۴۴
 ۱۶۸۳، ۱۶۸۲
 بندرنگه [ج ۳]، ۶۲۱، ۶۱۱، ۵۶۸ [۴]
 بنه گز [ج ۳] ۷۱۶
 بنی طرف [ج ۶] ۱۴۳۶
 بوالورد [ج ۵] ۱۲۰۷
 بوشهر [ج ۱] ۸۴، ۸۳، ۷۳، ۴۵، ۳۸
 ۱۵۸، ۱۲۹، ۱۲۷، ۱۱۲، ۹۵
 ۱۸۰، ۱۷۶، ۱۷۰، ۱۶۷، ۱۵۹
 ۲۸۹، ۲۸۶، ۲۸۲، ۲۰۸، ۲۰۵
 ۴۰۰، ۳۸۶، ۳۵۲ [۲]، ۳۲۳
 ۴۴۱، ۴۳۹ – ۴۳۶، ۴۳۱، ۴۱۴
 ۴۵۰ – ۴۵۱، ۴۴۷، ۴۴۶، ۴۴۴
 ۴۷۶، ۴۷۲، ۴۶۹، ۴۶۶ – ۴۶۴
 ۵۲۶ – ۵۲۴، ۵۰۵، ۴۷۹، ۴۷۸
 ۵۴۸، ۵۴۶، ۵۴۵، ۵۴۳ [۳]
 ۵۷۸، ۵۷۵، ۵۷۲، ۵۶۸، ۵۶۷
 – ۶۱۱، ۶۰۴، ۶۰۲، ۵۹۸، ۵۷۹
 ۶۲۶، ۶۲۱ – ۶۱۹، ۶۱۶، ۶۱۴
 ۶۵۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۰
 – ۶۵۵ – ۶۵۵
 ۷۱۴، ۶۹۳، ۶۷۷، ۶۶۱، ۶۵۵
 ۷۲۰، ۷۲۴ – ۷۲۲، ۷۲۱، ۷۱۶
 ۷۶۵، ۷۶۴، ۷۵۸، ۷۴۷، ۷۴۶
 – ۷۸۸، ۷۸۱، ۷۷۶، ۷۷۵ [۴]
 ۸۰۴، ۸۰۱ – ۷۹۹، ۷۹۲، ۷۹۰
 ۸۲۰، ۸۱۲، ۸۰۹، ۸۰۷، ۸۰۵
 ۸۶۶، ۸۳۷، ۸۳۵، ۸۳۲، ۸۲۴

بوینک [ج ۴]

- بہارستان [ج ۴] ۶۱۵، ۶۲۱ – ۶۲۴، ۶۲۴
، ۶۹۰ – ۶۸۶، ۶۸۴–۶۸۲، ۶۲۶
- بہبہان [ج ۳] ۶۷۶، [ج ۴] ۸۰۷، ۷۸۸
، ۸۰۸، ۹۱۳، [ج ۵] ۱۰۴۷
- بیاض [ج ۵] ۹۹۵ [ج ۶] ۱۰۶۵، ۱۱۰۷، ۱۱۲۹، [ج ۷] ۱۲۷۷، ۱۴۳۶، ۱۲۸۴، ۱۲۷۷
- بہرام آباد [ج ۵] ۹۹۵
- بیابانک [ج ۷] ۱۶۰۴
- بیاض [ج ۵] ۹۹۵
- بیت المقدس [ج ۱] ۲۸
- بیجار [ج ۳] ۶۷۹ [ج ۶] ۱۴۳۶
- بیرجند [ج ۱] ۶۰۱ [ج ۳] ۱۷۰، ۷۵، [ج ۴] ۸۹۲
- بیستون (کوه) [ج ۷] ۱۶۶۵
- بیضاء [ج ۳] ۷۱۴
- پارک - پارک اتابک [ج ۴] ۹۰۶، ۸۹۹ [ج ۶] ۹۱۹ – ۹۱۶
- پاریس [ج ۲] ۵۴۱، ۴۳۹، ۳۹۹، ۳۵۲ [ج ۳] ۷۲۸ [ج ۴] ۹۶۳، [ج ۵] ۹۷۶
- پاشپورخه (محله) [ج ۵] ۱۲۰۱ [ج ۶] ۱۰۱۱، ۱۰۴۴، ۱۰۱۱ [ج ۷] ۱۴۰۴
- پرتفال [ج ۱] ۱۶۵
- پروسک [ج ۱] ۱۷۷
- پشتکوه [ج ۲] ۳۸۴، [ج ۳] ۶۸۰، [ج ۵] ۹۸۲، ۱۰۹۹، ۱۱۱۶، ۱۱۵۵
- پشت مشهد [ج ۴] ۹۵۸
- پطرزبورغ - سنت پطرزبورغ [ج ۱]
- تاشکند - تاشقند [ج ۶] ۱۲۲۳، ۱۲۸۱
- تالش - تالش دولاب (نک: طالش)
- پطرزبورغ (نک: سنت پطرزبورغ) [ج ۱] ۱۶۲۴ – ۹۲۰، ۹۲۲ – ۹۲۴، ۹۲۴ (نک: سنت
- پتروس [ج ۱] ۱۴۱
- پتروسک [ج ۳] ۶۶۵، ۷۴۴، [ج ۵] ۱۲۰۰، ۱۱۹۳
- پل آبگینه [ج ۷] ۱۶۲۴
- پل آجی [ج ۱] ۹۲، ۳۲۴، ۳۲۳، [ج ۲] ۵۹۱
- پل خان [ج ۷] ۱۶۲۳
- پل دالکی [ج ۳] ۶۶۱
- پل زمانغان [ج ۵] ۱۰۹۸
- پل زنیان [ج ۴] ۸۰۸
- پل سیوند [ج ۵] ۱۱۵۰، ۱۰۸۳
- پل فسا [ج ۵] ۱۲۴۴، [ج ۶] ۱۴۷۲
- پل [ج ۷] ۱۶۲۴
- پل قره کچ [ج ۷] ۱۶۲۴
- پیرانوند-پیرانهوند [ج ۵] ۱۲۳۴

۸۱۶، ۸۱۴، ۸۱۰، ۸۰۲، ۷۹۷
 ۸۲۷ - ۸۲۴، ۸۲۱، ۸۱۹، ۸۱۷
 ۸۶۹، ۸۶۸، ۸۵۵، ۸۴۵، ۸۲۳
 ۹۱۶، ۹۰۷، ۸۹۱، ۸۸۴، ۸۸۳
 ۹۴۳، ۹۳۸، ۹۳۶، ۹۳۴، ۹۳۰
 ۱۰۳۷، ۱۰۱۱، ۹۹۸ [۵]، ۹۵۶
 ۱۱۰۴، ۱۰۹۶، ۱۰۷۴، ۱۰۶۶
 ۱۱۶۱، ۱۱۵۲، ۱۱۲۱، ۱۱۰۶
 ۱۲۰۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۰، ۱۱۶۲
 ۱۲۲۹، ۱۲۱۸، ۱۲۱۴ - ۱۲۱۲
 ۱۲۹۲، ۱۲۸۹ - ۱۲۸۷ [۶] [ج]
 ۱۳۰۷، ۱۳۰۶، ۱۳۰۴، ۱۳۰۱
 ۱۳۳۳، ۱۳۲۸، ۱۳۲۰، ۱۳۱۵
 ۱۳۹۸، ۱۳۹۷، ۱۳۳۷، ۱۳۲۴
 ۱۴۱۹، ۱۴۱۰، ۱۴۰۸، ۱۴۰۵
 ۱۴۵۵، ۱۴۴۵، ۱۴۴۱، ۱۴۳۵
 ۱۴۸۸ [۷] [ج]، ۱۴۶° - ۱۴۵۰
 ۱۵۰۷، ۱۵۰۱ - ۱۴۹۱، ۱۴۸۹
 ۱۵۱۵، ۱۵۱۴، ۱۵۱۲ - ۱۵۱۰
 ۱۵۲۴، ۱۵۲۰، ۱۵۱۸، ۱۵۱۷
 ۱۵۲۷، ۱۵۲۶، ۱۵۲۱، ۱۵۲۴
 ۱۵۵۴، ۱۵۵۲، ۱۵۴۹ - ۱۵۴۵
 ۱۵۶۴، ۱۵۶۳، ۱۵۵۸، ۱۵۵۷
 - ۱۵۷۲، ۱۵۷۰، ۱۵۶۷، ۱۵۶۶
 ۱۵۸۸، ۱۵۷۹، ۱۵۷۶، ۱۵۷۴
 ۱۶۰۲، ۱۶۰۱، ۱۵۹۸، ۱۵۹۴
 ۱۶۲۰، ۱۶۱۳، ۱۶۱۰، ۱۶۰۸
 ۱۶۴۴، ۱۶۴۲، ۱۶۳۱ - ۱۶۲۹
 ۱۶۵۳، ۱۶۵۲، ۱۶۵۰، ۱۶۴۵
 ۱۶۶۳، ۱۶۶۱، ۱۶۵۸، ۱۶۵۶

نخانی [ج ۷]

تخت کی [ج ۳]

ترافلگار [ج ۳]

تراکم - [ج ۳]

۱۶۴۷

تبریز [ج ۱] [۲۳، ۲۷، ۲۳]
 ۱۱۲ - ۱۰۸، ۹۴، ۸۱، ۷۲، ۶۶
 ۱۳۶، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۱۵
 ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۳۷
 ۱۹۶، ۱۷۸، ۱۷۴، ۱۷۲، ۱۷۱
 ۲۶۶، ۲۵۷، ۲۴۹، ۲۳۵، ۲۱۸
 ۲۸۴، ۲۸۱، ۲۷۸، ۲۷۴ - ۲۷۱
 ۳۱۳ - ۳۰۷، ۳۰۰ - ۲۸۸، ۲۸۵
 - ۳۲۷، ۳۲۴، ۳۲۳، ۳۱۸، ۳۱۵
 ۳۲۱، ۳۲۷ [۲] [ج]، ۳۲۱، ۳۲۹
 ۳۶۴، ۳۵۵، ۳۵۱، ۳۴۷، ۳۴۴
 ۳۷۵، ۳۷۱، ۳۷۰، ۳۶۷، ۳۶۶
 ۳۸۹، ۳۸۷، ۳۸۶، ۳۸۳، ۳۸۱
 ۴۰۳، ۴۰۱ - ۳۹۹، ۳۹۱، ۳۹۰
 ۴۱۰ - ۴۱۳، ۴۱۱ - ۴۰۹، ۴۰۸
 ۴۲۴، ۴۲۳، ۴۲۲، ۴۱۹ - ۴۱۷
 ۴۴۰، ۴۳۹، ۴۳۸، ۴۳۳، ۴۳۹
 ۴۵۱، ۴۴۹ - ۴۴۸، ۴۴۷، ۴۴۶
 ۴۹۹، ۴۹۴ - ۴۹۱، ۴۹۰، ۴۹۲
 - ۴۰۴، ۴۰۲ - ۴۰۱، ۴۰۰ - ۴۰۲
 ۵۲۸ - ۵۲۴، ۵۲۲، ۵۱۸، ۵۱۶
 ۵۴۶، ۵۴۴ - ۵۴۲ [۲] [ج]، ۵۲۴
 ۵۶۶، ۵۶۵، ۵۶۴ - ۵۶۳، ۵۶۷
 ۵۸۳، ۵۷۹ - ۵۷۳، ۵۷۱ - ۵۶۹
 - ۵۶۷، ۵۶۲ - ۵۶۰، ۵۶۸، ۵۶۵
 - ۵۲۷، ۵۲۱، ۵۱۲، ۵۰۸، ۵۹۹
 ۵۴۶، ۵۴۱، ۵۳۲، ۵۳۱، ۵۲۹
 ۵۶۳، ۵۵۴ - ۵۵۲، ۵۵۰، ۵۴۷
 - ۵۹۳، ۵۸۲، ۵۷۶، ۵۷۵، ۵۶۴
 ۷۰۹ - ۷۰۷، ۷۰۱ - ۶۹۹، ۶۹۷
 ۷۳۹ - ۷۳۵، ۷۲۸، ۷۲۱، ۷۱۹
 ۷۵۰، ۷۴۹، ۷۴۸، ۷۴۳، ۷۴۱
 ۷۶۰، ۷۵۸، ۷۵۵، ۷۵۰، ۷۵۲
 ۷۷۶ [۴] [ج ۴]، ۷۶۶، ۷۶۵، ۷۶۱
 ۷۸۵، ۷۸۴، ۷۸۱ - ۷۷۹، ۷۷۷

- تریت [ج ۲] ۵۳۱، ۴۶۹
، ۹۰۷ [ف ۲] ۷۴۵، ۶۲۹، ۶۰۱
، ۹۸۰ [م ۵] ۹۶۸، ۹۵۶، ۹۳۰
[۶] ۱۲۰۷، ۱۰۹۷، ۱۰۷۵
۱۴۲۵
- تریت حیدری، تربت حیدریه [ج ۱]
۴۶۸ [۲] ۲۶۶، ۱۸۷، ۱۵۷
، ۶۷۶، ۶۰۰، ۵۶۷ [۳] ۵۲۱
[۶] ۸۲۲ [ف] ۷۴۵، ۷۲۹
۱۲۲۵
- ترشیز [ج ۳] ۶۷۶، ۶۷۶، ۷۲۹، [ج ۶]
۱۲۸۴ [ج ۶] ۱۲۸۴
- نفت [ج ۲] ۴۲۱، ۴۳۰، [ج ۳]
۱۴۴۹، [ج ۴] ۸۷۱، [ج ۶] ۶۴۹
[ج ۷] ۱۶۰۴
- تفرش [ج ۳] ۶۷۸
- تفلیس [ج ۱] ۶۳، [ج ۳] ۵۷۴
- تکیه دولت [ج ۲] ۴۲۹
- تنکابن [ج ۳] ۶۸۰
- تنگ بولانکی (بولانگی) [ج ۷] ۱۶۵۹
- تنگ ترکان [ج ۳] ۶۶۲، [ج ۵] ۱۱۱۲ [۱]
[ج ۷] ۱۶۲۴، ۱۶۲۲، ۱۴۹۰ [۷]
۱۶۵۹
- تنگ خرجال [ج ۷] ۱۶۴۷
- تل برآذجان [ج ۳] ۶۶۱
- تنگستان [ج ۱] ۲۵۵، [ج ۲] ۴۴۱
، ۷۲۳، [ج ۳] ۶۵۸، ۷۱۶، ۴۷۸
[ج ۴] ۸۰۰، ۸۳۵، ۸۹۴، [ج ۶]
۱۴۵۰
- تنگه انجیره [ج ۴] ۹۳۸
- توپغانه [ج ۳] ۶۱۶ (نک: میدان توپغانه)
- توتاکی [ج ۵] ۱۰۷۶
- تون [ج ۳] ۶۷۶، [ج ۶] ۱۴۳۶
- تویسرکان [ج ۳] ۶۸۰، [ج ۶] ۱۳۴۰

۱۴۲۸، ۱۴۲۳، ۱۴۱۸، ۱۴۱۴
 ۱۴۲۶، ۱۴۲۸، ۱۴۲۱، ۱۴۲۰
 ۱۴۴۶ – ۱۴۴۹، ۱۴۴۱، ۱۴۴۸
 ۱۴۶۲، ۱۴۵۵، ۱۴۴۹، ۱۴۴۸
 ۱۴۸۷ [ج] [ج] ۱۴۷۹، ۱۴۷۰
 ۱۵۲۸، ۱۵۱۹، ۱۵۱۳ – ۱۵۱۱
 ۱۵۲۲، ۱۵۲۱، ۱۵۲۸ – ۱۵۲۶
 ۱۵۲۹، ۱۵۲۸، ۱۵۲۶ – ۱۵۲۴
 ۱۵۰۱، ۱۵۰۸، ۱۵۰۶، ۱۵۰۵
 ۱۵۰۹، ۱۵۰۷، ۱۵۰۶، ۱۵۰۵
 ۱۵۷۸ – ۱۵۷۲، ۱۵۶۷ – ۱۵۶۲
 ۱۵۸۷، ۱۵۸۵ – ۱۵۸۲، ۱۵۸۰
 ۱۶۰۱، ۱۶۰۰، ۱۵۹۸، ۱۵۹۳
 ۱۶۱۲ – ۱۶۱۰، ۱۶۰۶ – ۱۶۰۴
 ۱۶۳۱، ۱۶۲۹، ۱۶۱۹ – ۱۶۱۷
 ۱۶۴۹، ۱۶۴۷، ۱۶۴۳، ۱۶۴۱
 ۱۶۷۹، ۱۶۷۱
 ۱۰۱۴ [ج] [ج] تبرود

۶۶۱ [ج] [ج] ۶۶۱ (جوطه) [ج] [ج]
 ۲۸۹ [ج] [ج] ۲۸۹
 [ج] [ج] ۱۲۱۴، ۱۲۱۲، ۱۲۱۰، ۱۶۴۸
 ۱۴۹۷، ۱۴۹۰ [ج] [ج] ۱۴۹۷
 ۷۸۶ [ج] [ج] ۷۸۶
 ۶۷۶ [ج] [ج] ۶۷۶
 ۹۶۲ [ج] [ج] ۹۶۲
 ۸۰۲، ۸۰۹، ۸۰۱، ۸۰۰ [ج] [ج] ۸۰۰
 ۸۶۶، ۸۳۵، ۸۳۲، ۸۲۴، ۸۲۰
 [ج] [ج] ۹۷۸، ۹۷۷ [ج] [ج] ۹۷۸، ۹۷۷
 ۱۴۸۷، ۱۴۲۹
 ۶۶۲ [ج] [ج] ۶۶۲

– ۹۲۶، ۹۲۴ – ۹۲۸، ۹۲۵، ۹۲۴
 – ۹۵۷، ۹۵۵، ۹۵۹، ۹۵۰، ۹۵۲
 [ج] [ج] ۹۵۹، ۹۵۷ – ۹۵۵، ۹۵۹
 ۹۸۵، ۹۸۳، ۹۸۱ – ۹۷۸، ۹۷۰
 ۹۹۹، ۹۹۸، ۹۹۶، ۹۹۵، ۹۹۰، ۹۸۹
 ۱۰۱۲، ۱۰۱۰، ۱۰۰۶، ۱۰۰۴
 ۱۰۲۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۵، ۱۰۱۳
 ۱۰۳۹، ۱۰۳۸، ۱۰۲۸، ۱۰۳۰
 ۱۰۵۳، ۱۰۵۱، ۱۰۵۰، ۱۰۴۵
 – ۱۰۷۲، ۱۰۶۲، ۱۰۵۶، ۱۰۵۵
 ۱۰۸۱، ۱۰۸۰، ۱۰۷۷، ۱۰۷۴
 ۱۰۹۸، ۱۰۹۰، ۱۰۸۹، ۱۰۸۵
 ۱۱۰۴، ۱۱۰۱، ۱۰۹۹ – ۱۰۹۷
 ۱۱۲۳، ۱۱۲۲، ۱۱۱۸، ۱۱۰۸
 ۱۱۲۸، ۱۱۲۲، ۱۱۲۹، ۱۱۲۸
 – ۱۱۵۱، ۱۱۴۹، ۱۱۴۲، ۱۱۴۹
 – ۱۱۶۸، ۱۱۶۶ – ۱۱۶۳، ۱۱۵۶
 – ۱۱۷۸، ۱۱۷۵ – ۱۱۷۳، ۱۱۷۰
 ۱۱۸۵، ۱۱۸۳، ۱۱۸۲، ۱۱۸۰
 – ۱۲۰۴، ۱۲۰۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۱
 ۱۲۲۰، ۱۲۱۸، ۱۲۰۸، ۱۲۰۶
 ۱۲۳۱ – ۱۲۲۸، ۱۲۲۵، ۱۲۲۱
 ۱۲۴۱، ۱۲۳۷، ۱۲۳۵ – ۱۲۳۳
 ۱۲۵۰ [ج] [ج] ۱۲۴۵، ۱۲۴۴
 ۱۲۶۶، ۱۲۶۱، ۱۲۵۷ – ۱۲۵۳
 ۱۲۹۶، ۱۲۹۱ – ۱۲۸۷، ۱۲۸۵
 – ۱۲۱۰، ۱۲۰۵، ۱۲۰۰، ۱۲۹۹
 ۱۳۲۲، ۱۳۲۰، ۱۳۱۵، ۱۳۱۲
 ۱۳۲۹، ۱۳۲۷، ۱۳۲۵، ۱۳۲۴
 ۱۳۳۹ – ۱۳۳۵، ۱۳۳۳ – ۱۳۳۰
 ۱۳۵۹، ۱۳۵۸، ۱۳۵۳ – ۱۳۵۹
 ۱۳۶۸ – ۱۳۶۵، ۱۳۶۳ – ۱۳۶۱
 ۱۳۸۰، ۱۳۷۷، ۱۳۷۲ – ۱۳۷۱
 – ۱۳۸۹، ۱۳۸۸، ۱۳۸۳ – ۱۳۸۱
 ۱۴۰۲، ۱۳۹۹، ۱۳۹۷، ۱۳۹۵
 ۱۴۱۱، ۱۴۱۰، ۱۴۰۸ – ۱۴۰۶

چلپیانلو [ج ۱] ۲۲	چگند [ج ۵] ۱۲۳۰
چنار راهدار [ج ۶] ۱۳۰۸، [ج ۷] ۱۶۲۳، ۱۵۴۲	جلفا [ج ۱] ۸۳، ۱۵۰، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۵
چهارراهی [ج ۵] ۱۰۷۶	۲۱۸، ۲۱۰-۲۰۷، ۲۹۹، ۲۹۷
چهار محل (چهار معال) [ج ۱] ۲۶۸، ۱۸۱، ۳۲۳، ۲۶۸	۳۳۲ [ج ۲] ۲۲۱، ۲۲۶، ۲۲۴
[۴] ۶۰۴ [۳] ج ۲۶۸	۴۰۴، ۳۹۱، ۳۹۰، ۳۸۷، ۳۷۰
۱۶۰۴ [۷] ج ۹۰۸	۴۲۴-۴۲۱، ۴۱۸، ۴۱۷، ۴۰۹
چیرو [ج ۷] ۱۶۴۸	۴۶۴-۴۶۲، ۴۴۰، ۴۳۶-۴۳۳
حاجی آقا [ج ۳] ۷۰۱	- ۴۹۸، ۴۹۵، ۴۹۴، ۴۹۰، ۴۸۷
۷۵۴ [۳] ج ۳	۵۱۲، ۵۰۹، ۵۰۸، ۵۰۵، ۵۰۲
حبیب آباد [ج ۵] ۱۰۳۹	۷۱۰، ۷۰۱، ۶۰۸، ۵۷۱ [۳] ج ۲
حسن آباد [ج ۳] ۶۴۴	۱۰۷۶ [۵] ج ۸۱۹، ۷۲۸
حضرت عبدالعظیم [ج ۲] ۲۷، [ج ۳] ۵۷۳	۱۲۸۹ - ۱۲۸۷ [۶] ج ۱۲۱۴
۵۷۳، ۶۳۶، [ج ۴] ۹۱۷	۱۵۰۱، ۱۴۹۵، [ج ۷] ۱۴۵۹
(نیزنک: شاهزاده عبدالعظیم) ۱۴۳۶	- ۱۶۵۰
حکم آباد [ج ۲] ۴۶۲، [ج ۳] ۵۵۶، ۵۵۶	جوشقان [ج ۳] ۶۷۹
حلوان [ج ۵] ۱۰۷۵	جوین [ج ۱] ۱۲۳، ۱۲۶
خالد آباد [ج ۳] ۵۷۲، [ج ۴] ۹۶۹	جهنم [ج ۳] ۶۷۶، ۷۱۴، [ج ۶] ۱۴۳۶
[ج ۵] ۱۰۹۷	[ج ۷] ۱۶۷۸
خان خوزه (نک: خون خوره)	چیرفت [ج ۱] ۱۶۷، ۲۸۲، [ج ۵] ۹۹۴
خان زنیان [ج ۲] ۵۲۵، [ج ۳] ۷۶۵	[۶] ۱۰۱۴، ۱۱۰۰، ۱۲۰۹، [ج ۶] ۱۴۳۷
[ج ۴] ۱۱۱۴، ۱۱۱۵	۱۲۸۵، ۱۲۸۴
[ج ۵] ۱۳۴۵	چیزغه [ج ۴] ۹۶۲
۱۴۹۰	چیل [ج ۳] ۷۳۰
۱۵۴۲	چارک [ج ۷] ۱۶۴۸
خانقین [ج ۷] ۱۶۶۱	چالمیدان (محله) [ج ۳] ۶۷۵
خان کرکن - خوان گران [ج ۱] ۱۵۸	چاه بہار [ج ۱] ۱۵۹، [ج ۴] ۹۴۵
[ج ۴] ۷۸۷	چاه خانی [ج ۳] ۶۶۱
خانه [ج ۵] ۱۰۹۷	چاه کوتاه [ج ۴] ۸۲۵

پنجاه و یک

فهرست قام جایها

- ۱۲۲۳، ۱۱۹۲، ۱۱۵۵ [ج ۶]
[ج ۷] ۱۶۷۸، ۱۵۶۲، ۱۶۷۲ [ج ۶]
(نیز نک: بنادر خلیج فارس)
خمام [ج ۵] ۱۰۹۶
۱۴۳۷، ۱۴۳۶ [ج ۶]
خمسه [ج ۶] ۱۴۳۷، ۱۴۳۶
خواجه نفس [ج ۵] ۱۲۰۱، [ج ۶]
۱۳۳۷، ۱۵۳۷ [ج ۷] ۱۴۴۸، ۱۵۲۱ [ج ۷]
۱۶۰۳
خوار [ج ۵] ۱۱۲۳، ۱۱۲۲، ۱۲۱۱، [ج ۶]
۱۴۳۶
خواف [ج ۳] ۶۷۶
خوانسار [ج ۶] ۱۲۸۳
خور [ج ۵] ۱۰۳۸
خوشاب (خوشآب) [ج ۳] ۶۶۱
خوشکوه (خوشکوه) [ج ۳] ۵۶۷
خونخوره – خانخره – خانخوره [ج ۵]
[ج ۷] ۱۴۴۹، [ج ۶] ۱۰۳۹
۱۶۲۴، ۱۶۲۲
خوی [ج ۱] ۱۱۰، ۱۲۵، ۱۱۰، [ج ۲]
۱۴۳۵ [ج ۶] ۶۷۵، ۳۸۸
۱۶۴۲، ۱۶۳۰ [ج ۷]
۴۶۳، ۴۶۲ [ج ۲]
خیابان علاءالدوله [ج ۳] ۷۰۶
خیوه [ج ۱] ۳۲۸
داراب [ج ۳] ۷۱۳ [ج ۴] ۹۴۱، [ج ۶]
۱۴۶۵
دالکی [ج ۱] ۱۵۸، ۱۶۷، ۲۶۸، [ج ۳]
۸۰۷، ۷۸۹ [ج ۴] ۶۶۱، [ج ۶]
۱۳۳۹ [ج ۵] ۱۰۰۰، [ج ۶]
۱۶۷۷، ۱۶۷۲ [ج ۷] ۱۶۲۲، ۱۶۷۲، ۱۶۷۷ [ج ۷]
دامغان [ج ۳] ۶۷۸، [ج ۵] ۱۰۱۳
۱۱۵۲، ۱۲۲۸، ۱۲۰۲، ۱۱۷۰ [ج ۵]

- خانه گران [ج ۵] ۱۰۰۰، [ج ۷] ۱۶۲۳، ۱۶۲۴
خبیص – خوان خبیص [ج ۲] ۶۷۷، [ج ۴]
۹۷۱، ۸۶۶
خجند [ج ۱] ۳۲۸
خراسان [ج ۱] ۶۶، ۱۲۳، ۱۱۰، ۱۲۶ [ج ۲] ۳۶۷، ۳۵۲ [ج ۳] ۱۲۷
۸۲۲، ۷۹۶ [ج ۴] ۷۴۴، ۶۷۶ [ج ۵] ۹۳۰، ۹۰۷، ۸۷۰ [ج ۶] ۸۲۳
۱۱۵۲، ۱۱۴۵، ۱۰۳۸، ۹۸۰ [ج ۷] ۱۲۰۶، ۱۲۸۹ [ج ۸] ۱۲۲۰، [ج ۹] ۱۲۳۷، ۱۴۳۵ [ج ۱۰] ۱۴۴۸ [ج ۱۱] ۱۵۴۷، ۱۵۲۸ [ج ۱۲] ۱۶۵۷، ۱۶۰۳ [ج ۱۳] ۶۷۸
خرقان [ج ۱] ۱۷۵، ۱۷۰ [ج ۲] ۱۴۳۵ [ج ۳] ۶۸۰ [ج ۴] ۵۶۷ [ج ۵] ۶۸۰ [ج ۶] ۱۴۷۸ [ج ۷] ۱۶۲۴ [ج ۸] ۱۴۷۸ [ج ۹] ۱۰۶۲، ۱۰۷۶، ۱۰۹۸ [ج ۱۰] ۱۱۵۳ [ج ۱۱] ۱۲۳۰، ۴۶۴_۴۶۲ [ج ۱۲] ۲۹۲ [ج ۱۳] ۵۹۴ [ج ۱۴] ۵۰۲، ۵۰۰ [ج ۱۵] ۸۹۳ [ج ۱۶] ۸۲۱ [ج ۱۷] ۴۷۶ [ج ۱۸] ۶۷۵ [ج ۱۹] ۷۷۹ [ج ۲۰] ۴۷۲، ۴۳۸ [ج ۲۱] ۴۷۲ [ج ۲۲] ۳۸۶ [ج ۲۳] ۴۷۲، ۴۳۱ [ج ۲۴] ۴۱۴ [ج ۲۵] ۷۶۴، ۷۴۷، ۷۱۶، ۶۵۶، ۵۵۵ [ج ۲۶] ۸۹۴، ۸۷۳، ۷۹۹، ۷۸۸ [ج ۲۷] ۹۷۱، ۹۶۱، ۹۴۱، ۹۳۲، ۹۱۲ [ج ۲۸] ۱۱۰۰، ۱۰۷۹، ۱۰۶۹ [ج ۲۹]

۱۲۸۴ [ج ۶]	۱۰۹۹، ۱۲۲۳، ۱۲۸۴	[ج ۷]	۱۴۲۲، ۱۴۳۶	[ج ۶]	پنجه و دو
	۱۴۳۷، ۱۲۸۵		۱۵۲۸، ۱۶۰۳	۱۵۳۱	
۲۲۴ [ج ۱]	دومچی (محله)		۱۵۹	دخمه کیخسرو [ج ۱]	
۸۹۲ [ج ۴]	دهانه		۱۶۶۶	در بند [ج ۷]	
۱۴۷۷ [ج ۶]	ده بزرگی		۸۳۰	در رود [ج ۴]	
۵۲۴ [ج ۲]	ده بید [ج ۱]	۱۸۸، ۱۵۸	۷۹۵، ۷۹۶	۶۷۶ [ج ۲]	درجز - درگز [ج ۱]
۷۸۸ [ج ۴]	۵۲۵	۲۱۴	۱۲۳	۱۰۱۲، ۹۹۸	۹۸۰ [ج ۵]
۱۰۲۹، ۱۰۱۶، ۱۰۰۰	۸۶۶	[ج ۵]	۱۴۲۵	۱۰۳۸	دریاقلی [ج ۳]
۱۶۵۹ [ج ۷]	۱۵۴۱	۱۵۴۴	۶۶۱	۲۶۳	در خلیل - دز خلیل [ج ۱]
	۱۶۶۱	۱۵۴۱	۴۴۹		
۹۷۰ [ج ۴]	دهج				
۶۷۵ [ج ۳]	دهنوارقان		۹۳۳	۶۷۸	دز فول [ج ۳]
۱۰۹۹ [ج ۵]	ده رستم بیک		۷۶۵	۱۴۳۶	۹۶۲
۱۰۳۸ [ج ۵]	ده سلام		۹۳۲	۷۲۲	دشت ارجن - دشت ارزن [ج ۳]
۱۶۲۴، ۱۶۲۳ [ج ۷]	ده شیخ		۷۸۸	۷۷۵	۷۸۷، ۷۶۵
۱۰۹۸، ۱۰۸۳ [ج ۵]	ده کرد		۹۶۱	۹۴۴	۸۶۶
۹۹۹ [ج ۵]	ده کو		۱۱۱۳	۸۰۸	۸۰۴
۱۲۳۲ [ج ۵]	ده نامه		۱۰۷۲	۱۰۵۴	[ج ۵]
۱۰۰۷ [ج ۵]	دیر (بندر)		۱۰۵۴	۱۲۴۵	[ج ۶]
۱۰۷۶ [ج ۵]	دیزآباد	۷۹۵	۱۴۹۱	۱۶۸۱	۱۵۴۲
۶۷۹ [ج ۳]	دیلمان		۱۶۲۴	۱۶۰۵	دشتستان [ج ۳]
۶۷۵ [ج ۳]	دیلمقان		۶۷۷	۶۵۸	۷۸۷
۱۲۳۳ [ج ۵]	دیو سفید (قلعه)				دشت گرگان [ج ۵]
					۷۸۷
۱۴۳۷ [ج ۶]	رائین		۱۲۰۱		دشتی [ج ۲]
۴۷۲ [ج ۲]	رامهرمز	۲۸۳	۶۷۸	۴۷۸	۴۷۸ [ج ۳]
۱۰۳۷ [ج ۵]	رانکی		۹۳۶	۹۳۶	دلوار - دیلوار [ج ۳]
۹۷۱ [ج ۴]	راور	۶۷۷	۱۴۲۶	۹۳۷	۷۱۶ [ج ۴]
۷۹۸ [ج ۴]	راونج		۱۶۰۶	۱۶۰۶	۹۶۱
۱۶۵۹، ۱۶۰۴ [ج ۷]	راهدار		۹۶۱		۹۴۲
۱۰۹۶ [ج ۵]	رباط	۸۷۶، ۸۸۲	۶۷۸	۶۷۸	۹۴۱
۶۸۶	رباط کریم	[ج ۳]	۹۳۶	۹۳۶	۹۴۴
۷۰۵		۶۴۱	۱۴۲۶	۹۳۷	
۷۴۴ [ج ۳]	رحمتآباد		۱۶۰۶	۱۶۰۶	دوچ [ج ۱]
			۱۶۶		
					دوشان تپه [ج ۱]
			۶۸۷	۶۸۷	۷۰۶
			۶۷۵	۶۷۵	دولت (محله) [ج ۳]
			۴۱۳	۴۱۳	دولت آباد [ج ۱]
			۸۵۹	۸۵۹	[ج ۳]
			۶۸۰	۶۸۰	[ج ۴]
			۸۵۹	۸۵۹	[ج ۵]

فهرست نام جاییها

بنجاه و سنه

۱۶۶۳، ۱۶۵۶، ۱۶۴۷، ۱۶۲۱
، ۴۱۲ [ج] ، ۱۷۸ ، ۱۶۷ [ج] [ج]
، ۷۲۱ ، ۶۷۷ ، ۶۴۹ ، ۵۶۷ [ج] [ج]
۸۹۸ ، ۸۹۳ ، ۸۷۵ [ج] [ج] ، ۷۲۲
[ج] ، ۱۲۳۰ [ج] [ج] ، ۹۴۹
۱۴۳۷ ، ۱۲۸۵
۹۲۷ [ج] [ج] [ج] [ج] [ج] [ج]
روند (رینه) [ج] [ج] [ج]
دوبار [ج] [ج] [ج] [ج]
رودبار [ج] [ج] [ج] [ج]
۱۲۸۵ ، ۱۲۸۸ [ج] [ج] [ج] [ج]
رودمه [ج] [ج] [ج] [ج]
۲۲۷ ، ۳۱۶ ، ۳۱۴ ، ۳۰۹ [ج] [ج]
[ج] [ج] [ج] [ج] [ج] [ج]
۵۷۹ - ۵۷۷ ، ۵۷۵ ، ۵۷۱ ، ۵۷۰
- ۵۰۷ ، ۵۸۹ ، ۵۸۷ - ۵۸۳ ، ۵۸۱
، ۶۲۳ ، ۶۲۰ ، ۶۱۹ ، ۶۱۱ ، ۶۰۹
، ۶۲۴ ، ۶۲۲ ، ۶۲۰ ، ۶۲۸ ، ۶۲۷
، ۶۶۵ - ۶۶۳ ، ۶۵۴ - ۶۵۱ ، ۶۴۶
، ۶۹۹ ، ۶۹۷ ، ۶۹۴ ، ۶۹۲ ، ۶۹۱
، ۷۱۷ ، ۷۰۹ ، ۷۰۸ ، ۷۰۷ ، ۷۰۲
، ۷۲۶ - ۷۲۴ ، ۷۲۶ ، ۷۲۲ ، ۷۲۱
، ۷۴۴ ، ۷۴۳ ، ۷۴۱ ، ۷۳۹ ، ۷۳۸
، ۷۵۸ ، ۷۵۳ ، ۷۵۲ ، ۷۵۰ ، ۷۴۹
[ج] [ج] [ج] [ج] [ج] [ج]
۸۴۲ ، ۸۲۸ ، ۸۲۱ ، ۸۰۲ ، ۸۰۱
، ۹۹۰ ، ۹۸۸ - ۹۸۵ [ج] [ج] [ج]
، ۱۰۰۳ ، ۱۰۰۱ ، ۱۰۰۰ ، ۹۹۱
، ۱۰۱۵ - ۱۰۱۳ ، ۱۰۰۸ ، ۱۰۰۴
، ۱۰۵۹ ، ۱۰۳۸ ، ۱۰۳۷ ، ۱۰۱۸
، ۱۱۲۳ ، ۱۱۰۶ ، ۱۱۰۰ ، ۱۰۶۶
، ۱۱۵۷ ، ۱۱۴۴ ، ۱۱۴۱ ، ۱۱۲۷
، ۱۱۶۴ ، ۱۱۶۳ ، ۱۱۶۱ ، ۱۱۶۰
، ۱۲۱۶ ، ۱۲۱۵ ، ۱۲۰۶ ، ۱۱۶۹
[ج] [ج] [ج] [ج]
۱۲۲۵ ، ۱۲۰۱ ، ۱۲۶۸ ، ۱۲۵۸

رشت [ج] [ج] [ج] [ج]
، ۷۳ ، ۶۶ ، ۵۳ ، ۴۴ ، ۴۳ ، ۳۷
، ۱۴۴ ، ۱۳۷ ، ۱۳۳ ، ۱۲۶ ، ۱۱۰
، ۱۷۸ ، ۱۷۳ ، ۱۶۵ ، ۱۵۹ ، ۱۵۷
[ج] [ج] [ج] [ج] [ج]
- ۴۱۵ ، ۴۱۳ ، ۴۰۳ ، ۳۸۱ ، ۳۵۲
، ۴۳۱ ، ۴۲۹ ، ۴۲۶ - ۴۲۱ ، ۴۱۷
، ۴۹۹ ، ۴۶۱ - ۴۵۹ ، ۴۴۸ ، ۴۴۰
، ۵۲۲ - ۵۲۰ ، ۴۸۷ ، ۴۸۶ ، ۴۷۸
، ۵۴۸ - ۵۴۵ ، ۵۴۳ [ج] [ج]
، ۵۸۳ ، ۵۸۲ ، ۵۷۷ ، ۵۶۶ ، ۵۶۵
، ۶۰۷ ، ۵۹۹ ، ۵۹۶ ، ۵۸۶ ، ۵۸۵
، ۶۵۸ ، ۶۵۵ ، ۶۴۶ ، ۶۴۱
، ۷۰۸ ، ۶۹۶ ، ۶۹۲ ، ۶۷۹ ، ۶۶۴
، ۷۴۴ ، ۷۴۳ ، ۷۲۸ ، ۷۱۷ ، ۷۰۹
[ج] [ج] [ج] [ج]
، ۷۶۱ ، ۷۵۹ ، ۷۵۸ ، ۷۵۳
، ۸۵۵ ، ۸۴۳ ، ۸۲۱ ، ۷۸۵ ، ۷۷۹
، ۹۶۷ ، ۹۳۱ ، ۸۷۶ ، ۸۶۹ ، ۸۶۷
، ۱۰۳۸ ، ۱۰۳۷ ، ۱۰۱۲ [ج]
، ۱۰۹۶ ، ۱۰۸۶ ، ۱۰۸۴ ، ۱۰۷۸
، ۱۱۵۶ ، ۱۱۵۲ ، ۱۱۵۱ ، ۱۱۰۱
، ۱۲۲۹ ، ۱۲۰۶ ، ۱۲۰۰ ، ۱۱۹۸
، ۱۳۲۴ ، ۱۲۹۸ ، ۱۲۹۷ [ج]
، ۱۳۶۰ ، ۱۳۵۷ ، ۱۳۵۲ ، ۱۳۵۱
، ۱۳۶۹ - ۱۳۶۷ ، ۱۳۶۶ ، ۱۳۶۳
، ۱۳۷۷ ، ۱۳۷۵ ، ۱۳۷۳ ، ۱۳۷۲
، ۱۳۹۳ ، ۱۳۹۱ ، ۱۳۸۰ ، ۱۳۷۹
، ۱۴۴۸ ، ۱۴۴۰ ، ۱۴۳۷ ، ۱۳۹۸
[ج] [ج] [ج]
، ۱۴۶۲ ، ۱۴۵۹ ، ۱۴۵۸
، ۱۴۹۸ ، ۱۴۹۸ ، ۱۴۹۷ ، ۱۴۸۹
، ۱۵۱۵ - ۱۵۱۳ ، ۱۵۰۸ ، ۱۵۰۱
، ۱۵۲۲ ، ۱۵۲۱ ، ۱۵۲۸ ، ۱۵۱۷
، ۱۵۴۸ - ۱۵۴۵ ، ۱۵۳۸ - ۱۵۳۹
، ۱۵۶۸ ، ۱۵۶۶ ، ۱۵۵۲ ، ۱۵۰۱
، ۱۵۹۳ ، ۱۵۹۰ ، ۱۵۸۵ ، ۱۵۷۶
، ۱۶۱۰ ، ۱۶۰۷ ، ۱۶۰۳ ، ۱۵۹۸

پنجاه و چهار	کتاب آبی
۱۳۶۴، ۱۳۷۵، ۱۳۹۶، [ج ۷]	۱۵۹۲ [۷، ۱۴۳۷، [ج ۷]
۱۵۳۰، ۱۵۴۴، ۱۵۵۴، ۱۵۶۲، [ج ۱]	[۳] ساوجبلاغ [ج ۱]
۱۵۸۳، ۱۵۹۲، ۱۶۰۳، ۱۶۱۱، [ج ۶]	۱۴۲۵، ۵۴۷، ۶۷۵، [ج ۶]
۱۶۲۰، ۱۶۲۷، ۱۶۳۱، ۱۶۶۱، [ج ۵]	[۵] ساوه [ج ۱]
۱۶۶۳ [۱] دینان [ج ۱]	۱۲۸۷ [۶] [۶]
۱۹۱ [۱] ریوال [ج ۱]	۱۴۳۶
۷۴۵، ۷۲۹ [۳] زاوه [ج ۳]	سبزآباد [ج ۲]
۱۸۰ [۱] زرگان - زرقون - زرگان [ج ۱]	سبزوار [ج ۱]
۱۶۲۲ [۷] [۲] [۷] زرگنده [ج ۱]	۱۱۵۲ [۵] [۵]
۲۴۶، ۲۴۷ [۲] [۷] زرگنده [ج ۱]	۱۴۳۵ [۶] ۱۲۰۶
۶۲۲، ۷۰۴، ۶۸۳ [۴] [۵] زرگنده [ج ۱]	سبزه میدان (رشت) [ج ۶]
۷۲۶، ۷۵۵ [۴] [۵] زرگنده [ج ۱]	سراب [ج ۳]
۱۱۳۱، ۹۱۷، ۹۱۶ [۴] [۵] زرگنده [ج ۱]	۷۳۹، ۷۳۷، ۶۷۵، ۶۴۷ [۳]
۱۱۹۷، ۱۱۹۳، ۱۱۳۹ [۶] زرگنده [ج ۱]	۷۶۰، ۷۵۶، ۷۵۴، ۷۵۰ [۴]
۱۳۳۲ [۱] درند [ج ۱]	۸۱۲، ۷۹۸، ۷۷۹، ۷۷۷ [۴]
۲۴۴، ۶۷۸ [۳] [۵] درند [ج ۱]	۹۳۱، ۹۰۸، ۸۹۵، ۸۹۲ [۴]
۱۴۳۶، ۱۲۸۷ [۶] زنجان [ج ۱]	۸۷۶ [۴]
۴۶۶ [۲] [۷] زنجان [ج ۱]	۱۴۳۵ [۵] [۵]
۴۶۶ [۲] [۷] زنجان [ج ۱]	۹۵۹ [۴] [۴]
۷۴۴، ۷۳۹، ۷۳۷، ۶۷۸ [۴] [۵] زنجان [ج ۱]	سرپل [ج ۲]
۵۶۶ [۴] [۵] زنجان [ج ۱]	۳۵۳ [۴] [۴]
۷۸۵، ۷۸۲ [۴] [۵] زنجان [ج ۱]	۹۷۰ [۴] [۴]
۷۴۹ [۴] [۵] زنجان [ج ۱]	۱۱۹۰ [۵] [۵]
۸۵۲ [۵] [۶] زنجان [ج ۱]	۱۱۹۰ [۵] [۵]
۱۴۳۶ [۶] [۷] زنجان [ج ۱]	سرخابه [ج ۴]
۱۵۷۷، ۱۵۶۷ [۷] زنجان [ج ۱]	۸۹۵ [۴] [۴]
۱۶۲۳ [۷] زنجان [ج ۱]	۹۰۸ [۴] [۴]
۹۱۰، ۹۳۹، ۹۱۰ [۴] [۴] زواره [ج ۴]	۱۱۸۴ [۵] [۵]
۱۴۳۵ [۶] [۷] زاپ [ج ۶]	سرخه - سرخی [ج ۶]
۱۵۴۲ [۶] [۷] زاپ [ج ۶]	۱۴۶۵ [۶] [۷]
۱۶۲۳ [۷] ساری [ج ۳]	سردرود [ج ۲]
۹۳۲ [۴] [۷] ساری [ج ۳]	۳۶۸ [۲] [۷]
۱۴۶۳ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	۳۸۲ [۲] [۷]
۱۴۶۵ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	۳۸۳ [۲] [۷]
۱۵۷۷ [۷] ساری [ج ۳]	سرهند [ج ۷]
۱۴۶۳ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	سعدی (دروازه) [ج ۶]
۱۴۶۳ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	سعیدآباد [ج ۳]
۱۴۳۶ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	ستز [ج ۳]
۱۷۹، ۵۵، ۳۹ [۱] [۷] ساری [ج ۳]	سلطانآباد [ج ۱]
۶۴۹، ۶۴۸ [۳] [۷] ساری [ج ۳]	۲۱۸ [۲] [۷]
۵۶۷ [۳] [۷] ساری [ج ۳]	۵۶۷ [۳] [۷]
۱۰۷۴ [۵] [۷] ساری [ج ۳]	۶۷۹ [۳] [۶]
۱۱۷۰، ۱۱۶۷ [۶] [۷] ساری [ج ۳]	۱۴۳۶ [۶] [۷]

۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۲، ۱۲۱۷
 ۱۲۷۹، ۱۲۶۰، ۱۲۵۶ [ج]
 ۱۳۰۰، ۱۲۹۸، ۱۲۹۷، ۱۲۹۲
 ۱۳۰۹، ۱۳۰۷، ۱۳۰۶، ۱۳۰۴
 – ۱۳۱۹، ۱۳۱۷، ۱۳۱۴، ۱۳۱۲
 ۱۳۲۶، ۱۳۲۸، ۱۳۲۶، ۱۳۲۳
 ۱۳۵۴، ۱۳۵۲، ۱۳۴۹، ۱۳۴۷
 ۱۳۶۳، ۱۳۶۱، ۱۳۶۰، ۱۳۵۷
 ۱۳۷۵، ۱۳۷۴، ۱۳۷۱، ۱۳۶۸
 ۱۳۹۷، ۱۳۸۴، ۱۳۸۱، ۱۳۷۷
 ۱۴۰۵ – ۱۴۰۳، ۱۴۰۰، ۱۳۹۹
 ۱۴۱۶، ۱۴۱۵، ۱۴۱۱ – ۱۴۰۷
 ۱۴۲۸، ۱۴۲۶، ۱۴۲۴، ۱۴۲۳
 ۱۴۶۱، ۱۴۵۹، ۱۴۵۳، ۱۴۵۱
 ۱۵۱۲، ۱۴۹۲، ۱۴۸۹ [ج]
 ۱۵۵۵، ۱۵۵۲ – ۱۵۵۰، ۱۵۲۲
 ۱۵۷۲، ۱۵۶۷، ۱۵۶۴، ۱۵۶۳
 ۱۵۸۱، ۱۵۷۹، ۱۵۷۶، ۱۵۷۵
 ۱۵۹۶، ۱۵۹۴، ۱۵۸۶، ۱۵۸۲
 ۱۶۱۷، ۱۶۱۲، ۱۶۱۱، ۱۵۹۸
 ۱۶۲۸، ۱۶۲۴، ۱۶۲۹، ۱۶۱۹
 ۱۶۶۹، ۱۶۵۷
 سنقر [ج] ۲ [ج]
 ۶۷۹
 سنگلچ (محله) [ج] ۳ [ج]
 سندج [ج] ۲ [ج] ۶۷۹، [ج] ۵ [ج]
 ۱۱۲۱
 سنه (سندج) [ج] ۶ [ج]
 سوء [ج] ۱ [ج]
 سوت [ج] ۵ [ج]
 ۹۹۸، ۹۸۷، ۹۸۶، ۹۷۶ [ج]
 ۱۰۶۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۲، ۱۰۱۰
 ۱۱۰۵، ۱۰۹۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۰
 ۱۱۸۳، ۱۱۷۷، ۱۱۱۰ – ۱۱۰۷
 ۱۱۹۸، ۱۱۹۲، ۱۱۹۰ – ۱۱۸۷
 [ج] ۶ [ج]
 – ۱۲۷۲، ۱۲۷۰، ۱۲۶۶، ۱۲۵۹

۷۶۲، ۷۴۱، ۷۳۰، ۷۲۱، ۶۷۸
 ۸۷۶، ۸۱۲، ۷۹۸، ۷۸۵ [ج]
 ۹۵۹، ۹۳۱، ۹۰۸، ۸۹۵، ۸۹۲
 ۱۰۸۵، ۱۰۳۹ [ج] ۵ [ج]
 ۱۲۰۹، ۱۱۹۳، ۱۱۵۵، ۱۱۵۳
 ۱۲۲۴، ۱۲۲۲، ۱۲۱۸، ۱۲۱۳
 ۱۲۸۷، ۱۲۸۳، ۱۲۸۲ [ج]
 ۱۴۴۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۵، ۱۴۳۹
 ۱۶۷۱، ۱۶۳۹، ۱۶۳۸ [ج]
 ۱۶۷۴
 سلطان سری راک [ج] ۴ [ج]
 سلطنت آباد [ج] ۳ [ج]
 ۵۹۸، ۵۷۳، ۵۶۵ [ج]
 ۶۱۷، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۸، ۶۲۵
 ۶۹۱، ۶۹۰، ۶۸۷، ۶۸۵، ۶۸۴
 ۷۰۶، ۷۰۵
 سلماس [ج] ۱ [ج] ۱۲۵ [ج]
 ۴۴۹، ۴۴۸، ۲۹۰، ۳۸۹، ۳۷۰
 [ج] ۵۹۹ [ج] ۳ [ج] ۵۲۸، ۴۵۵
 ۱۶۳۰
 سمنان [ج] ۱ [ج] ۱۶۵ [ج]
 [ج] ۶ [ج] ۱۱۷۲
 ۱۲۲۸، ۱۱۸۷، ۱۱۷۳
 ۱۴۳۶، ۱۵۳۱ [ج] ۷ [ج]
 ۱۵۹۷، ۱۵۳۱ [ج] ۷ [ج]
 ۱۲۱۱ [ج] ۶ [ج]
 سنت پطرزبورغ [ج] ۲ [ج]
 ۲۲۸، ۲۲۷، ۲۲۶ [ج]
 [ج] ۳ [ج] ۵۳۸، ۴۰۱، ۳۷۹، ۳۵۲
 ۵۵۵، ۵۵۴، ۵۴۹، ۵۴۵، ۵۴۲
 ۵۸۴، ۵۷۹، ۵۷۵، ۵۷۰، ۵۵۸
 ۶۲۲، ۶۱۹، ۵۸۹ – ۵۸۷، ۵۸۵
 ۶۲۲، ۶۲۰، ۶۲۸، ۶۲۷، ۶۲۵
 [ج] ۵ [ج] ۷۹۰ [ج] ۴ [ج]
 ۶۳۴، ۶۳۵ [ج] ۷۹۰ [ج]
 ۱۰۱۴، ۱۰۰۰، ۹۹۰، ۹۸۷
 ۱۱۱۰، ۱۱۰۷، ۱۱۰۵، ۱۰۴۱
 ۱۱۲۶، ۱۱۲۴، ۱۱۲۳، ۱۱۱۲
 ۱۱۷۲، ۱۱۶۹، ۱۱۴۰، ۱۱۳۷
 ۱۱۸۸، ۱۱۸۴ – ۱۱۸۲، ۱۱۷۶

- ۱۱۵۲، ۱۱۴۲، ۱۱۴۱، ۱۰۷۰
۱۲۲۸، ۱۱۹۷، ۱۱۷۰، ۱۱۵۸
۱۴۳۶ [ج ۶] ۱۱۴۲، ۱۱۴۱
۱۵۸۱ [ج ۷] ۱۵۲۱، ۱۵۲۸، ۱۵۲۱،
۱۵۹۷، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۶۰۳، ۱۶۵۳
شاه عبدالعظیم - شاهزاده عبدالعظیم (نک:
حضرت عبدالعظیم)
شاهنو [ج ۱] ۱۶۶
شبلی [ج ۴] ۹۳۸
شفیع آباد [ج ۱] ۱۲۳
شلا (?) [ج ۵] ۱۰۹۶
شلکستان [ج ۷] ۱۶۲۲ - ۱۶۲۴
شمس [ج ۱] ۱۶۷
شمیری [ج ۳] ۷۱۶
شمیرانات - شمیران [ج ۲] ۵۹۸
[ج ۴] ۹۰۷ [ج ۴] ۱۳۴۰ [ج ۶]
شوشتار [ج ۳] ۶۷۸، ۶۷۵، [ج ۴]
[ج ۶] ۹۶۲، ۹۴۲، ۹۳۳، ۷۹۹
۱۴۳۶
شوكتیه (مدرسه) [ج ۶] ۱۳۵۱
شهراب [ج ۴] ۹۶۹
شهربابک [ج ۲] ۶۸۰
شهریار [ج ۳] ۶۳۹، [ج ۶] ۱۴۳۶
شیبکوه [ج ۷] ۱۶۴۸
شیراز [ج ۱] ۵۵، ۴۵، ۴۴، ۳۸، ۳۶،
۱۱۱، ۱۰۸، ۹۵، ۸۳، ۸۲، ۶۷
- ۱۲۷، ۱۲۲، ۱۱۶، ۱۱۵، ۱۱۲
۱۴۴، ۱۳۹، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۲۹
۱۶۷، ۱۶۳، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۵۵
۱۸۰-۱۷۵، ۱۷۳، ۱۷۰، ۱۶۹
۲۱۸، ۲۰۰، ۱۹۰، ۱۸۸، ۱۸۵
۲۸۲، ۲۸۱، ۲۵۰، ۲۶۸، ۲۴۹
۳۲۲، ۳۰۵، ۲۸۹، ۲۸۶، ۲۸۵
- ۱۳۴۸، ۱۲۸۸، ۱۲۷۷، ۱۲۷۴
سواذکوه [ج ۳] ۶۸۰، [ج ۵] ۱۱۸۷
۱۲۱۵، ۱۲۳۳، [ج ۶] ۱۲۸۷
سورمق [ج ۷] ۱۶۲۴
سویس [ج ۴] ۹۲۹، [ج ۵] ۱۱۴۰
سیاخ [ج ۷] ۱۶۲۳
سیدان [ج ۱] ۲۴۹
سیرجان [ج ۳] ۶۷۷، [ج ۴] ۸۹۴
[ج ۶] ۱۴۳۷، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵
سیستان [ج ۱] ۱۶۷، ۱۱۲، ۷۳، ۲۵
۶۴۸، ۵۶۷ [ج ۳] ۲۶۹
۷۴۵، ۷۳۰، ۷۲۹، ۶۸۵
[ج ۴] ۸۸۲، ۸۷۰، ۸۳۴، ۷۸۷
[ج ۵] ۹۶۸، ۹۵۶، ۹۳۸، ۸۹۲
۹۸۱، ۱۰۹۶، ۱۰۷۵، ۱۰۳۸، ۹۸۱
۱۱۵۲، ۱۲۰۷، ۱۲۲۱، [ج ۶] ۱۲۳۱
۱۴۳۶، ۱۳۴۰، ۱۲۳۵، ۱۲۹۰
۱۶۰۵، ۱۵۴۰ [ج ۷] ۱۴۴۹
۱۶۵۸
سینه سفید (گدار - برج) [ج ۴] ۷۸۷
۱۶۲۳ [ج ۷] ۹۹۹، [ج ۵] ۸۰۸
سیوند [ج ۱] ۲۵۲، ۲۰۵، ۱۸۸، [ج ۲]
۸۷۳، ۸۲۵ [ج ۴] ۴۷۲
[ج ۵] ۱۰۰۰، ۱۰۱۹، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳
۱۱۵۰ [ج ۶] ۱۴۳۶، [ج ۷] ۱۴۳۶
۱۶۲۲، ۱۶۲۲
شاه آباد [ج ۳] ۵۸۹، ۵۸۹، ۶۳۹، ۶۴۳
۷۰۵
شاہپور [ج ۷] ۱۵۰۹، ۱۵۲۷، ۱۵۰۹
۱۶۸۱
شاه چراغ [ج ۳] ۷۱۴، ۷۱۳
شاہرود [ج ۳] ۶۰۰، ۶۷۸، [ج ۵]

فهرست نام جاییها

۱۱۹۲_۱۱۹۰، ۱۱۸۸_۱۱۸۶
۱۲۰۷، ۱۲۰۳، ۱۱۹۸، ۱۱۹۶
۱۲۱۸، ۱۲۱۶، ۱۲۱۵، ۱۲۱۲
۱۲۲۴، ۱۲۲۳، ۱۲۲۱، ۱۲۲۰
_۱۲۲۴، ۱۲۲۲_۱۲۲۰، ۱۲۲۱
۱۲۶۹_۱۲۵۲ [ج] ۱۲۴۶
۱۲۸۲، ۱۲۷۹، ۱۲۷۷_۱۲۷۲
_۱۲۹۵، ۱۲۹۳_۱۲۹۱، ۱۲۸۴
۱۳۰۸، ۱۳۰۶_۱۳۰۴، ۱۲۹۸
۱۳۴۲_۱۳۳۸، ۱۳۱۹، ۱۳۱۶
۱۴۲۳، ۱۴۲۲، ۱۴۶۶، ۱۴۷۵
۱۴۳۶، ۱۴۲۹، ۱۴۲۷، ۱۴۲۵
۱۴۵۱، ۱۴۴۹، ۱۴۴۳، ۱۴۴۲
_۱۴۶۲، ۱۴۵۶، ۱۴۵۵، ۱۴۵۲
۱۴۸۲، ۱۴۷۹_۱۴۶۸، ۱۴۶۵
۱۴۹۹، ۱۴۹۳_۱۴۸۷ [ج] ۱۴۸۷
۱۵۰۱، ۱۵۰۹، ۱۵۰۵، ۱۵۰۳
۱۵۲۸، ۱۵۲۶، ۱۵۱۸، ۱۵۱۴
۱۵۵۳، ۱۵۵۱، ۱۵۴۴_۱۵۲۹
۱۵۶۸، ۱۵۶۵، ۱۵۶۱، ۱۵۶۰
۱۵۸۸، ۱۵۸۲، ۱۵۷۸، ۱۵۷۷
۱۶۳۷، ۱۶۲۴، ۱۶۰۶_۱۶۰۴
۱۶۵۹، ۱۶۴۳، ۱۶۴۲، ۱۶۳۸
۱۶۷۷، ۱۶۷۲_۱۶۶۹، ۱۶۶۱
۱۶۸۴_۱۶۸۰

شیفت [ج] ۶۵۷

شیورع (شیوع) [ج] ۹۶۲

صاحب الامر [ج] ۵۹۳

صائين قلعه [ج] ۶۷۵

صحنه [ج] ۱۱۴۴

طارم [ج] ۶۷۸

پنجاه و هفت

۳۸۶، ۳۸۵، ۳۸۷، ۳۵۲ [ج]
۴۶۸، ۴۲۲، ۴۱۴، ۴۱۰، ۴۰۹
۴۸۰، ۴۷۹، ۴۷۲، ۴۷۱، ۴۶۹
۵۶۸ [۲] ۵۳۵، ۵۳۳، ۵۲۴
۶۰۴_۶۰۲، ۵۹۶، ۵۷۸، ۵۷۲، ۵۶۹
۶۲۷، ۶۲۶، ۶۱۹_۶۱۲، ۶۱۰
۶۵۰، ۶۳۵، ۶۳۴، ۶۲۱_۶۲۹
۷۱۵_۷۱۳، ۶۵۹_۶۵۵، ۶۵۲
_۷۴۶، ۷۴۰، ۷۴۲_۷۲۰، ۷۲۸
۷۶۷، ۷۶۵_۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۸
۷۹۰_۷۸۶، ۷۸۱، ۷۷۵ [ج] ۷۷۵
۸۰۵_۸۰۳، ۸۰۱_۷۹۹، ۷۹۲
۸۲۰، ۸۱۴، ۸۱۰، ۸۰۹، ۸۰۷
۸۲۵، ۸۲۴، ۸۲۲، ۸۲۴، ۸۲۲
_۸۶۵، ۸۵۸_۸۵۶، ۸۴۶، ۸۳۷
۸۸۶، ۸۷۶، ۸۷۳، ۸۷۲، ۸۶۷
_۹۳۲، ۹۲۵، ۹۱۲، ۹۰۴، ۸۹۴
_۹۴۴، ۹۴۱، ۹۳۷، ۹۳۶، ۹۳۴
۹۵۷، ۹۵۵، ۹۵۹، ۹۴۸، ۹۴۶
۹۶۷، ۹۶۶، ۹۶۴، ۹۶۰، ۹۵۹
_۹۷۷ [۵] ۹۷۲، ۹۷۱، ۹۶۹
۹۹۰، ۹۸۸، ۹۸۳_۹۸۱، ۹۷۹
۱۰۰۲، ۱۰۰۰_۹۹۹، ۹۹۸
۱۰۱۰، ۱۰۰۹، ۱۰۰۷_۱۰۰۵
_۱۰۲۹، ۱۰۱۹، ۱۰۱۶، ۱۰۱۴
۱۰۴۵، ۱۰۴۳_۱۰۴۰، ۱۰۴۲
۱۰۵۴_۱۰۵۱، ۱۰۴۹، ۱۰۴۸
۱۰۷۲، ۱۰۶۵، ۱۰۶۳_۱۰۵۶
۱۰۸۴_۱۰۸۱، ۱۰۷۸_۱۰۷۶
۱۰۹۹، ۱۰۹۷، ۱۰۸۹، ۱۰۸۶
۱۱۱۲، ۱۱۰۶، ۱۱۰۴، ۱۱۰۳
۱۱۱۹، ۱۱۱۸، ۱۱۱۶_۱۱۱۴
۱۱۳۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۵، ۱۱۲۳
۱۱۵۵، ۱۱۵۱، ۱۱۵۰، ۱۱۴۸
۱۱۷۱، ۱۱۶۷، ۱۱۶۶، ۱۱۶۹

- طارم سفلی [ج ۳] ۶۷۸
 طالش - طالش دولاب - طوالش [ج ۱]
 ۱۶۰۲، ۵۴، ۶۶، ۳۰۵، ۲۵۲، [ج ۲]
عقدا [ج ۳] ۶۸۰
 علیآباد [ج ۵] ۹۸۱
 عودلاجان (معله) [ج ۳] ۶۷۵
 عیساوندی (عیسوندی) [ج ۳] ۶۶۱
- غار [ج ۶] ۱۴۳۶
 غازیک [ج ۱] ۷۵
 فدان [ج ۵] ۹۸۰
- فارس [ج ۱] ۹۶، ۹۵، ۶۷، ۴۴، ۳۵
 ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۱۲، ۱۲۹
 ۱۶۵، ۱۷۵، ۱۷۳، ۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۵
 ۲۵۰، ۲۴۹، ۲۱۸، ۱۷۹، ۱۷۷
 ۲۸۳ [ج ۲] ۳۲۲، ۳۰۵، ۲۸۲، ۲۶۸
 ۵۳۴، ۴۷۱، ۴۳۱، ۴۳۰، ۳۸۵
 ۵۹۷، ۵۸۱، ۵۶۸، ۵۴۸ [ج ۳]
 ۶۱۹، ۵۹۹
 ۶۲۶، ۶۳۳، ۶۲۹، ۶۲۶
 ۶۶۵، ۶۶۴، ۶۶۰، ۶۵۹، ۶۵۷
 ۷۱۳، ۷۰۷، ۶۹۹، ۶۷۶، ۶۷۰
 ۷۴۸، ۷۴۱، ۷۳۳، ۷۳۱، ۷۲۰
 ۷۷۶، ۷۷۴ [ج ۴] ۷۶۴، ۷۵۸
 ۸۰۱، ۸۰۰، ۷۸۸، ۷۸۲، ۷۷۸
 ۸۱۳، ۸۱۰، ۸۰۹، ۸۰۶ - ۸۰۳
 ۸۴۶، ۸۳۶، ۸۳۲، ۸۲۴، ۸۲۰
 ۸۷۱، ۸۷۰، ۸۶۶، ۸۶۵، ۸۵۰
 ۸۸۸، ۸۷۸، ۸۷۶، ۸۷۴، ۸۷۳
 ۹۱۲، ۹۰۴، ۹۰۰، ۸۹۴، ۸۸۹
 ۹۲۲، ۹۲۵، ۹۲۲، ۹۲۰، ۹۱۳
 ۹۴۷، ۹۴۱، ۹۳۷، ۹۳۶، ۹۳۴
 ۹۶۶، ۹۶۴، ۹۶۱، ۹۶۰، ۹۴۸
- Abbas آباد [ج ۱] ۱۶۲۳، [ج ۷] ۱۶۲۳
 عباسی [ج ۶] ۱۴۳۶
 عدوئی [ج ۷] ۱۶۲۳
 عثمانی [ج ۳] ۶۰۸، ۵۵۷، ۵۵۶، ۵۴۴
 ۶۲۸، ۶۴۶، ۶۵۲، ۶۵۱، ۷۰۱، ۷۱۸
 ۸۱۱، ۸۰۹، ۷۸۳ [ج ۴] ۷۸۴
 ۱۵۶۲ [ج ۷] ۹۱۷، ۹۱۶، ۹۰۷
 عراق (اراک) [ج ۳] ۸۶۲، ۷۳۰، ۶۴۸
 [ج ۴] ۷۸۶، ۷۷۸، [ج ۵] ۱۲۲۲
 [ج ۶] ۱۴۳۶، ۱۳۳۹
 عراق (عرب) [ج ۳] ۶۷۸
- عربستان (خوزستان) [ج ۳] ۷۶۵، ۶۷۸
 [ج ۴] ۹۵۳، ۹۵۲ [ج ۵] ۱۰۷۰، ۱۰۹۸
 [ج ۶] ۱۴۸۰، ۱۴۳۶، ۱۴۳۰
 عشقآباد [ج ۵] ۱۱۴۳، ۱۱۹۱، [ج ۶]

فیروز نام جایہا	پنجاہ و نہ
فومن [ج ۱] ۹۶۶، [ج ۳] ۹۷۹، [ج ۶]	[ج ۵] ۹۷۶، ۹۷۹، ۹۸۷، ۹۸۴
۱۴۲۷	۹۹۹ - ۹۹۴، ۹۹۲، ۹۸۷ - ۹۸۵
فهوج [ج ۱] ۲۸۹، [ج ۴] ۹۱۲، ۹۲۲	- ۱۰۳۰، ۱۰۱۹، ۱۰۱۴، ۱۰۰۷
۱۰۷۶، ۱۰۵۷ [ج ۵] ۹۶۰	۱۰۴۵ - ۱۰۴۰، ۱۰۳۸، ۱۰۳۲
[ج ۶] ۱۰۹۸، ۱۱۵۴، ۱۰۹۹، ۱۰۹۸	۱۰۵۳ - ۱۰۵۱، ۱۰۴۹، ۱۰۴۷
۱۴۲۷	۱۰۷۳، ۱۰۶۳، ۱۰۶۱، ۱۰۶۰
فیروزآباد [ج ۲] ۵۲۴، [ج ۳] ۶۰۴	۱۱۱۳، ۱۰۹۰، ۱۰۷۹، ۱۰۷۸
۷۸۸ [ج ۴] ۷۴۷، ۷۳۴، ۶۵۸	۱۱۵۴، ۱۱۲۸، ۱۱۱۹، ۱۱۱۶
۹۲۵، ۹۱۳، ۸۹۴، ۸۶۶، ۷۸۹	۱۲۲۲، ۱۲۲۰، ۱۲۰۹، ۱۱۹۸
[ج ۶] ۹۷۷، [ج ۵] ۹۴۱، ۹۲۳	۱۲۶۰، ۱۲۵۹ [ج ۶] ۱۲۴۲، ۱۲۲۵
۱۴۷۸، ۱۴۷۷، ۱۴۷۱	۱۲۷۷، ۱۲۷۴، ۱۲۷۳، ۱۲۶۶
فیروزکوہ [ج ۲] ۳۸۰، [ج ۳]	۱۲۹۵، ۱۲۹۴، ۱۲۸۹، ۱۲۷۸
[ج ۵] ۱۱۷۲، ۱۱۷۶، ۱۱۷۴	۱۳۴۳، ۱۳۴۱، ۱۳۳۹، ۱۳۰۵
۱۲۲۹، ۱۲۱۵، ۱۲۰۸، ۱۲۰۲	۱۴۴۹، ۱۴۳۶، ۱۴۳۱، ۱۴۳۰
۱۲۲۳، ۱۲۲۲	۱۴۷۰ - ۱۴۶۶، ۱۴۶۳، ۱۴۶۲
فیلیپین [ج ۵] ۱۰۰۲	[ج ۷] ۱۴۸۲ - ۱۴۷۸، ۱۴۷۲
۱۰۱۷، ۱۰۰۴، ۱۰۰۲	۱۰۶۰، ۱۰۵۹، ۱۰۵۳، ۱۰۵۰
۱۶۵۲ [ج ۷]	۱۰۷۸، ۱۰۷۷، ۱۰۶۹، ۱۰۶۲
فین [ج ۴] ۸۷۰	۱۰۷۱، ۱۰۶۹، ۱۰۶۲، ۱۰۶۰
فائن [ج ۷] ۱۶۰۵	۱۰۸۲، ۱۰۸۱، ۱۰۷۹، ۱۰۷۸
قادر آباد [ج ۷] ۱۶۲۳	۱۰۸۴
قادس آباد [ج ۳]	فارسستان [ج ۵] ۱۰۷۰
قاینات [ج ۳] ۶۷۶، [ج ۴] ۷۹۴	۴۷۱ [ج ۲] ۱۲۳
[ج ۵] ۱۰۹۶، ۱۰۷۵، ۱۰۳۸	فرامین [ج ۱] ۳۹۹
[ج ۶] ۱۱۰۶، ۱۱۵۲، ۱۲۳۳	[ج ۲] ۱۸۸، ۴۴ [ج ۱] ۸۲۵، ۸۱۹، ۷۷۹
۱۴۳۹، ۱۴۳۶، ۱۳۴۰، ۱۲۹۰	[ج ۴] ۴۵۵، [ج ۵] ۹۴۹، ۹۰۶
قراجہ داغ - قرجہ داغ -	۱۰۱۱، ۹۹۳
قراداغ - قرداغ [ج ۱] ۵۲، ۵۱	۱۱۰۹، ۱۰۹۴، ۱۰۶۳، ۱۰۳۵
۵۴۶ [ج ۳] ۲۳۵، ۲۲۷، ۱۲۵	[ج ۶] ۱۳۷۲، ۱۳۰۱، ۱۲۷۱
۷۶۷، ۷۲۸، ۷۲۶، ۷۰۱، ۶۹۴	فرامان [ج ۳] ۷۳۰
۸۱۰، ۷۸۵، ۷۸۱ - ۷۷۹ [ج ۴]	۱۴۳۵ [ج ۶] ۱۴۲۵
۹۴۲، ۹۲۸، ۸۲۳، ۸۲۱، ۸۱۴	فسا [ج ۲] ۴۷۲، [ج ۳] ۶۷۶، [ج ۵]
۱۰۷۰ [ج ۵] ۹۵۶، ۹۵۵، ۹۵۰	۱۲۴۴ [ج ۶] ۱۴۲۶، ۱۴۶۵، ۱۴۶۵
۱۴۳۵ [ج ۶]	[ج ۷] ۱۵۵۱، ۱۶۸۱ (نیز نک: پل فسا)

قراملک - قره ملک [ج ۲] ۴۶۱، ۴۶۲	۱۵۱۴، ۱۵۱۳، ۱۵۰۸، ۱۵۰۱
۵۹۳ [ج ۳]	- ۱۵۴۷، ۱۵۲۸، ۱۵۳۲، ۱۵۲۴
قر اولخانه [ج ۳]	۱۵۵۹، ۱۵۵۳، ۱۵۵۲، ۱۵۴۹
قرن تین [ج ۴]	- ۱۶۰۷، ۱۵۹۳، ۱۵۹۰، ۱۵۷۷
قره آقاچ [ج ۵]	۱۶۵۱، ۱۶۰۹
قره تپه [ج ۵]	۱۴۵۲ [ج ۶]
قره سو (پل) [ج ۷]	۲۵۲ [ج ۲] ۷۵ [ج ۱]
قره کچ [ج ۴]	۷۳۲، ۷۰۲ [ج ۳] ۵۲۳، ۳۸۴
قره ملک (روستا) [ج ۶]	۹۷۰، ۹۶۰، ۸۲۲، ۷۸۶ [ج ۴]
قرزوین [ج ۱]	۱۱۵۴ [ج ۵] ۱۰۱۳، ۹۸۲
قره کچ (روستا) [ج ۶]	۱۶۱۸ [ج ۷] ۱۲۹۰ [ج ۶]
۱۲۳۷، ۱۲۸۷ [ج ۶]	۱۶۲۷
۱۶۶۵ [ج ۷]	قصر قجر [ج ۳]
۷۸۸ [ج ۴]	۶۸۷، ۶۸۲ [ج ۳] ۶۸۲، ۶۸۱
۵۴۷، ۵۴۶، ۵۴۲، ۵۴۱ [ج ۳]	۷۰۶
۵۷۵، ۵۶۶، ۵۶۴، ۵۵۹، ۵۴۹	قفتاز (قفتازیه) [ج ۱]
۵۸۷ - ۵۸۴، ۵۸۲، ۵۸۰، ۵۷۷	۴۶۰، ۳۶۱، ۲۴۱ [ج ۲] ۲۲۸
۶۰۲، ۵۹۹، ۵۹۶، ۵۹۵، ۵۸۹	۵۸۷، ۵۷۴ [ج ۳] ۵۰۸، ۵۰۷
۶۲۰، ۶۲۵، ۶۲۰، ۶۱۰، ۶۰۷	۷۵۵، ۷۵۴، ۷۰۷، ۷۰۴، ۶۵۴
۶۵۴، ۶۵۱، ۶۴۶، ۶۲۸ - ۶۲۶	۱۰۰۳ [ج ۵] ۸۰۲، ۷۸۳ [ج ۴]
۷۰۹، ۷۰۵، ۷۰۴، ۶۹۲، ۶۷۸	۱۴۳۸، ۱۲۲۶ [ج ۶] ۱۰۷۱
۷۴۸، ۷۳۸، ۷۳۶، ۷۱۸، ۷۱۲	۱۵۲۸، ۱۵۱۵، ۱۴۹۳ [ج ۷]
۷۶۱، ۷۵۹ - ۷۵۵، ۷۵۳، ۷۴۹	۱۵۴۹
۸۸۰، ۸۷۶، ۸۵۲، ۷۷۸ [ج ۴]	قلادر (قلادر؟) [ج ۴]
۸۸۱، ۸۱۵، ۹۲۲، ۹۱۵، [ج ۵]	۱۷۰ [ج ۱]
۹۰۱۵، ۱۰۰۴، ۱۰۰۳، ۹۹۰	قلعة افلاک [ج ۱]
۱۲۰۹، ۱۱۷۸، ۱۱۶۹، ۱۰۳۸	قلبه [ج ۵] ۱۱۲۱
۱۲۹۲، ۱۲۹۱ [ج ۶]	قم [ج ۱]
۱۲۹۱، ۱۲۱۷، ۱۲۱۵، ۱۲۱۰	۱۸۶، ۱۷۹، ۱۶۶، ۱۵۱، ۷۹ [ج ۱]
۱۲۳۴، ۱۲۲۹ - ۱۲۲۳، ۱۲۲۰	۵۲۳، ۴۲۲، ۴۲۰، ۴۱۰ [ج ۲]
۱۲۷۲، ۱۲۶۳ - ۱۲۵۲	۵۸۶، ۵۸۴ - ۵۸۲، ۵۷۹ [ج ۳]
۱۲۸۰، ۱۲۷۷، ۱۲۷۵، ۱۲۷۳	۶۴۱، ۶۳۷، ۶۲۸، ۶۲۷، ۶۲۶، ۶۲۱
۱۲۹۸، ۱۲۹۵، ۱۲۸۹، ۱۲۸۱	۷۰۵، ۷۰۴، ۶۷۸، ۶۴۸، ۶۴۴
۱۲۹۱، ۱۲۰۹، ۱۲۰۱، ۱۲۹۹	۸۷۶، ۸۷۱، ۸۳۲، ۷۹۸ [ج ۴]
۱۲۹۶، ۱۲۹۱، ۱۲۱۵، ۱۲۱۲	۹۵۹، ۹۵۸، ۸۹۷، ۸۹۵، ۸۸۲
۱۲۹۳، ۱۲۹۱، ۱۲۸۸، ۱۲۸۶	۱۰۶۵، ۱۰۳۹، ۹۸۳ [ج ۵]
۱۲۹۸، ۱۲۲۱، ۱۲۱۸، ۱۱۵۳	۱۲۳۰

شصت و یک

- ۱۵۰۲، ۱۴۹۹، ۱۴۹۲ - ۱۴۸۷
 ، ۱۵۱۴، ۱۵۱۰، ۱۵۰۸، ۱۵۰۴
 ، ۱۵۵۱، ۱۵۴۳ - ۱۵۴۰، ۱۵۲۱
 ، ۱۶۰۶، ۱۶۰۴، ۱۵۷۷، ۱۵۶۸
 ، ۱۶۴۲، ۱۶۳۷، ۱۶۲۴، ۱۶۲۲
 ۱۶۸۱، ۱۶۵۹، ۱۶۴۳
 ، ۱۵۵، ۱۲۳، ۱۲۸، ۲۸، ۱۲۳،
 ۴۵۱ [ج ۲]، ۱۷۰، ۱۶۶، ۱۵۷
 [ج ۳]، ۵۲۳، ۵۱۸، ۵۱۵، ۴۵۳
 ، ۵۹۵، ۵۸۴، ۵۸۲-۵۸۰، ۵۷۲
 ، ۷۶۲، ۷۴۵، ۶۷۹، ۶۴۰، ۶۰۱
 ، ۹۴۴، ۹۲۵، ۸۷۲، ۸۷۰ [ج ۴]
 ، ۹۶۷، ۹۵۹ - ۹۵۷، ۹۵۵، ۹۴۷
 ، ۱۰۳۸، ۱۰۳۷، ۱۰۱۰ [ج ۵]، ۹۶۹
 ، ۱۰۹۸، ۱۰۷۶، ۱۰۶۵، ۱۰۵۶
 ، ۱۲۳۰، ۱۲۲۵، ۱۱۹۴، ۱۱۵۲
 ، ۱۲۶۶ [ج ۶]، ۱۲۴۳، ۱۲۴۱
 ، ۱۲۹۰، ۱۲۷۷، ۱۲۷۴، ۱۲۶۷
 ۱۴۲۶، ۱۳۴۰، ۱۳۳۸
 ۷۹۵ [ج ۴]
 ۴۶۹ [ج ۳]
 کاما [ج ۱]
 کانگو فری استیت [ج ۶]
 کاوان [ج ۱]
 کبوترخان [ج ۱]، [ج ۴]
 ۹۴۹ [ج ۴]، ۱۷۴ [ج ۱]
 ۱۵۰۹، ۱۴۹۷، ۱۴۸۷ [ج ۷]
 ، ۱۶۰۴، ۱۵۴۲، ۱۵۲۱
 ۱۶۲۴، ۱۶۰۵
 کتل کمارج [ج ۳]
 کتل ملو [ج ۳]
 ۱۶۷۲
 ۷۲۹ [ج ۳]
 ۱۶۰۳ [ج ۷]

فهرست نام جایها

[ج ۶] ۱۲۶۶، ۱۲۸۳، ۱۲۸۷
 ۱۵۷۷ [ج ۷]، ۱۳۲۸
 قمپایه [ج ۳]
 قمشه [ج ۳] ۶۷۷، ۶۷۷ [ج ۴]
 ۸۲۸، ۸۹۷ [ج ۴]
 ۸۴۵، ۸۳۷، ۸۳۶، ۸۳۴، ۸۳۲
 ۹۰۸، ۸۹۴، ۸۹۲، ۸۷۴، ۸۴۶
 ۱۰۱۲، ۱۰۰۹ [ج ۵] ۹۳۱
 ۱۱۵۱، ۱۰۸۹، ۱۰۷۲، ۱۰۶۵
 ۱۴۳۵، ۱۳۳۸ [ج ۶] ۱۲۴۱
 ۱۶۶۱ [ج ۷]، ۱۴۴۲
 قوچان [ج ۱] ۱۲۷، ۱۲۹ [ج ۳]
 ۹۸۰ [ج ۵] ۹۰۸ [ج ۴]
 ۱۴۳۵، ۱۴۲۰ [ج ۶] ۱۰۱۲
 ۱۵۱۹ [ج ۷]
 قهرود [ج ۵]
 قهقهه خانه [ج ۳]
 قیر (بندر) [ج ۴]
 کارلس باد [ج ۵] ۱۱۴۱، ۱۱۱۰
 کاروانسرا [ج ۳] ۶۶۲
 کاریز [ج ۳] ۷۴۵
 کازرون [ج ۱]
 [ج ۲] ۳۰۵، ۲۸۲، ۲۶۸، ۵۲۵، ۴۱۴ [ج ۴]
 ۷۴۰، ۶۶۱ - ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۷۶، ۶۵۷
 ۷۸۸، ۷۸۱ [ج ۴]
 ۸۰۸، ۸۰۰، ۷۹۹، ۷۹۲، ۷۸۹
 ۸۷۲، ۸۳۵، ۸۲۴، ۸۲۰، ۸۱۲
 ۹۶۷، ۹۶۱، ۹۴۱، ۹۳۳، ۹۱۳
 ۹۸۳، ۹۷۹-۹۷۷ [ج ۵]
 ۱۰۱۹، ۱۰۱۴، ۱۰۰۰، ۹۹۹
 ۱۱۱۳، ۱۰۸۳، ۱۰۴۰، ۱۰۳۰
 ۱۲۶۸ [ج ۶] ۱۲۴۱، ۱۱۵۰
 کرانودسک [ج ۷] ۱۴۴۲، ۱۴۲۳، ۱۳۱۶

۱۲۶۱، ۱۲۶۰ [ج ۶]، ۱۲۶۱
 ۱۲۹۰، ۱۲۸۶ – ۱۲۸۳، ۱۲۸۸
 ۱۲۳۸، ۱۲۳۵، ۱۲۳۴، ۱۲۹۵
 ۱۴۲۷، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۰
 ۱۵۴۰ [ج ۷]، ۱۴۵۰، ۱۴۴۹
 ۱۶۷۲، ۱۶۵۸، ۱۶۰۵، ۱۶۰۴
 ۱۶۸۲، ۱۶۸۱، ۱۶۷۷
 ۳۹، ۳۶ [ج ۱] کرمانشاه – کرمانشاهان
 ۸۴، ۷۹، ۷۳، ۶۷، ۵۶، ۴۹، ۴۸
 ۱۷۲، ۱۲۵، ۱۰۸، ۹۸، ۹۷، ۹۵
 ۲۲۱، ۲۱۸، ۲۱۸، ۱۷۹، ۱۷۸
 ۳۸۴، ۲۶۷، ۲۵۳ [ج ۲]، ۲۶۹
 ۴۲۱، ۴۲۰، ۴۱۰، ۴۰۹، ۴۰۰
 [ج ۳]، ۵۲۳، ۴۷۰، ۴۶۸، ۴۴۹
 ۵۷۹، ۶۵۸، ۶۵۰، ۶۰۲، ۵۶۷
 ۷۴۶، ۷۳۲، ۷۳۱، ۷۱۲، ۷۱۱
 ۷۹۲، ۷۸۶، ۷۸۲ [ج ۴]، ۷۸۳
 ۸۴۹، ۸۳۴، ۸۲۳، ۸۱۲، ۷۹۸
 – ۸۸۱، ۸۷۹، ۸۷۲، ۸۶۳، ۸۵۷
 ۸۹۵، ۸۸۹، ۸۸۶، ۸۸۵، ۸۸۳
 ۹۳۱، ۹۱۱، ۹۱۰، ۹۰۲، ۹۰۱
 ۹۶۰، ۹۵۹، ۹۵۷، ۹۴۰، ۹۳۲
 ۹۸۱ [ج ۵]، ۹۷۱، ۹۷۰، ۹۶۹
 ۱۰۱۸، ۱۰۱۷، ۱۰۱۳، ۹۸۲
 ۱۰۷۶، ۱۰۵۹، ۱۰۵۷، ۱۰۳۹
 ۱۱۲۹، ۱۱۲۱، ۱۰۹۹، ۱۰۷۷
 ۱۱۴۵، ۱۱۴۴، ۱۱۳۹، ۱۱۳۰
 ۱۱۸۵، ۱۱۷۳، ۱۱۵۹، ۱۱۵۸
 ۱۲۰۳، ۱۲۰۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۲
 ۱۲۳۱، ۱۲۱۸، ۱۲۱۰، ۱۲۰۸
 ۱۲۹۰ [ج ۶]، ۱۲۲۴، ۱۲۲۳
 ۱۲۴۰ [ج ۷]، ۱۲۳۵، ۱۲۲۳، ۱۲۲۶
 ۱۴۱۴، ۱۴۱۸، ۱۴۹۹، ۱۴۹۱
 ۱۴۵۶، ۱۴۵۰، ۱۴۳۷، ۱۴۳۰
 ۱۵۷۱، ۱۵۴۰، ۱۵۳۱ [ج ۷]

کربلاه – کربلای معلی [ج ۱]، ۴۲، ۴۰ [ج ۲]، ۲۸۲، ۲۶۷، ۱۷۵، ۵۸
 ۴۲۱، ۴۱۳، ۳۸۱، ۳۵۲ [ج ۳]، ۶۲۱، ۵۷۴، ۵۴۹ [ج ۴]، ۴۶۸
 ۷۹۴، ۷۸۶ [ج ۵]، ۷۱۵، ۷۱۲، ۱۲۳۵ [ج ۶]، ۹۵۷، ۸۳۰، ۸۲۲
 ۱۳۲۳ [ج ۷]
 کرج [ج ۳]، ۵۶۴، ۵۸۹، ۶۲۹، ۶۲۱، ۷۰۵، ۶۸۶
 کردان [ج ۴]، ۱۴۳۶ [ج ۵]
 کردستان [ج ۱]، ۱۲۲ [ج ۲]، ۶۷۹ [ج ۳]، ۱۱۵۶ [ج ۴]، ۸۷۲، ۷۸۶ [ج ۵]
 ۱۴۳۶ [ج ۶]، ۱۲۳۴، ۱۲۰۸ [ج ۷]
 کرمان [ج ۱]، ۹۵، ۸۲، ۷۵، ۶۷ [ج ۲]، ۱۲۸، ۱۲۲، ۱۲۸، ۱۱۲، ۱۱۱
 ۱۷۳، ۱۷۰، ۱۶۷، ۱۵۸، ۱۴۹
 ۲۱۸، ۱۹۰، ۱۸۷، ۱۸۰، ۱۷۸
 ۳۲۲، ۳۰۵، ۲۸۲، ۲۸۱، ۲۱۹
 ۴۲۰، ۴۱۳، ۳۸۴ [ج ۳]، ۵۳۲، ۵۳۱، ۴۷۸، ۴۷۱، ۴۷۰
 ۶۳۷، ۶۴۹، ۶۰۲، ۵۹۶ [ج ۴]
 ۷۳۱، ۷۲۱، ۷۱۷، ۷۱۰، ۶۷۷
 ۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۶، ۷۴۵، ۷۴۱
 ۷۹۹، ۷۹۸، ۷۸۷، ۷۸۲ [ج ۵]
 ۸۲۵، ۸۲۴، ۸۲۴، ۸۲۳، ۸۱۲
 ۸۹۳، ۸۷۲، ۸۷۱، ۸۶۷، ۸۴۹
 ۹۴۰، ۹۲۲، ۹۲۱، ۹۱۲، ۹۰۹
 ۹۶۰، ۹۵۹، ۹۴۹، ۹۴۵، ۹۴۱
 ۹۴۹، ۹۸۲ [ج ۶]، ۹۷۱، ۹۷۰
 ۱۰۱۴، ۱۰۱۳، ۹۹۹، ۹۹۵
 ۱۰۷۶، ۱۰۶۵، ۱۰۵۷، ۱۰۴۹
 ۱۰۹۹، ۱۰۹۸، ۱۰۹۵، ۱۰۷۹
 ۱۲۰۸، ۱۱۵۵، ۱۱۵۴، ۱۱۰۷
 ۱۲۳۱، ۱۲۱۶، ۱۲۱۱ – ۱۲۰۹

کهگیلویه [ج ۲]	۴۸۰	۱۶۰۵، ۱۵۹۷، ۱۵۹۳، ۱۵۸۹
کیف [ج ۳]	۶۶۵	۱۶۴۴، ۱۶۳۳، ۱۶۲۸، ۱۶۰۸
گالش [ج ۵]	۱۰۰۶، ۱۰۰۳، ۱۰۰۱	۱۶۶۲، ۱۶۵۸، ۱۶۵۳، ۱۶۴۵
گاپیشه [ج ۶]	۱۴۴۳	۱۶۷۶ – ۱۶۶۸
گدار جگند [ج ۵]	۱۲۳۰	۱۶۶۵
گدار سرخ [ج ۵]	۱۰۷۹	[ج ۶] ۵۲۲، [ج ۴] ۹۶۰، ۹۰۴ – ۹۰۱
گردنه امامزاده اسماعیل [ج ۷]	۱۶۲۳	کروشول [ج ۷] ۱۶۲۴، ۱۶۲۳
گردنه پیرزن [ج ۷]	۱۵۴۲	کریمآباد [ج ۴] ۹۲۲
گردچاه – گردیچاه [ج ۴]	۹۳۸، ۸۹۲	کریمه [ج ۳] ۶۷۲
گرگان [ج ۵]	۱۲۰۱	کراز [ج ۳] ۷۶۲، ۷۳۰
گرگانرود [ج ۲]	۳۵۲	کسماء [ج ۱] ۱۶۵
[ج ۶]	۱۴۳۷	کشید (کشتی) [ج ۴] ۹۷۱، [ج ۵] ۹۹۵
گرس [ج ۳]	۶۷۹	کل انجیره [ج ۵] ۱۰۱۴
[ج ۵]	۱۴۳۷	کلات [ج ۴] ۹۷۱، [ج ۶] ۱۴۳۵
گلپایگان [ج ۳]	۶۷۹	کلانترمحله [ج ۳] ۶۰۰
[ج ۶]	۱۴۳۷	کمارج [ج ۱] ۲۶۸، ۲۸۲، [ج ۳] ۶۵۷
گلهدار [ج ۳]	۶۷۹	[ج ۴] ۸۰۸، [ج ۵] ۹۷۸، ۱۰۱۹
گمشتپه – گموش تپه – گومیش تپه –		, ۱۰۸۹، ۱۰۷۲، ۱۰۵۴، ۱۰۴۲
گوشتپه – کمش تپه [ج ۳]	۷۲۹	, ۱۲۴۱، ۱۱۵۰، ۱۱۱۷، ۱۱۱۳
[ج ۴]	۸۷۵	[ج ۶] ۱۲۸۲، ۱۲۹۵، [ج ۷] ۱۶۸۱
[ج ۵]	۱۱۲۲	کمالآباد [ج ۳] ۷۲۱، [ج ۵] ۹۸۲
[ج ۶]	۱۱۲۴	کمره [ج ۲] ۳۵۳، [ج ۳] ۶۷۹، [ج ۴] ۱۴۳۷
[ج ۷]	۱۱۵۷	کمیش تپه نک: گمشتپه
[ج ۸]	۱۱۹۶	کنارتخت، کنارتخته [ج ۱] ۱۶۷، ۲۸۲
[ج ۹]	۱۱۲۴	, ۷۲۴، ۶۵۷، ۶۰۴
[ج ۱۰]	۱۲۰۰	[ج ۳] ۶۷۹
[ج ۱۱]	۱۲۱۹	[ج ۴] ۷۶۴
[ج ۱۲]	۱۲۱۵	, ۱۰۹۷، ۱۰۸۰
[ج ۱۳]	۱۲۱۴	[ج ۶] ۱۶۲۲، ۱۵۷۷
[ج ۱۴]	۱۲۰۱	, ۱۲۳۹، [ج ۷] ۱۵۷۷
[ج ۱۵]	۱۲۸۷	, ۱۶۷۷ – ۱۶۶۹، ۱۶۲۴
[ج ۱۶]	۱۲۲۲	[ج ۳] ۶۷۹، ۸۲۳، ۹۴۰
[ج ۱۷]	۱۵۳۱	کنگاور [ج ۴] ۸۰۸، ۸۲۴
[ج ۱۸]	۱۳۲۷	کوبا [ج ۵] ۱۰۰۲
[ج ۱۹]	۱۳۲۳	کولیکش [ج ۵] ۱۰۳۹
[ج ۲۰]	۱۰۹۷	کوند [ج ۳] ۵۵۹
[ج ۲۱]	۹۸۰	
گناباد (گونآباد) [ج ۴]	۹۶۸	
گنبد قابوس [ج ۲]	۳۸۴	
گندمکار [ج ۴]	۹۶۹	
گواتر [ج ۱]	۱۵۹	
گود نرم [ج ۷]	۱۶۲۴	
گوران [ج ۱]	۱۷۵	
گوشه [ج ۵]	۱۰۱۳	

۷۳۵، ۷۲۴، ۷۱۷، ۶۹۴، ۶۹۲
 ۹۰۰، ۸۴۸ [ج ۴]، ۷۴۸، ۷۴۴
 ۱۰۷۰ - ۱۰۶۷، ۱۰۳۵ [ج ۵]
 ۱۱۷۹، ۱۱۷۷، ۱۱۶۱، ۱۰۷۹
 [ج ۶]، ۱۲۲۰، ۱۲۱۹، ۱۱۸۵
 ۱۲۱۷، ۱۲۷۵، ۱۲۶۱ - ۱۲۵۹
 ۱۲۴۸، ۱۲۳۰، ۱۲۲۷، ۱۲۲۴
 ۱۵۴۹، ۱۵۳۶ [ج ۷]، ۱۴۱۱
 ۱۶۲۲

لنگرود [ج ۲]

لنگه [ج ۱]

۷۴۷، ۷۴۱، ۷۲۳، ۶۷۷، ۶۵۱

۹۲۳، ۷۸۹ [ج ۴]، ۷۶۴، ۷۵۸

[ج ۵]، ۱۰۶۹، ۹۶۲، ۹۵۵

۱۶۵۱، ۱۶۴۸، ۱۶۰۶ [ج ۷]

۱۶۶۴، ۱۶۷۸ (نیز نک: بندرلنگه)

مادرشاه [ج ۵]

مارمنباد [ج ۵]

مازندران [ج ۱]

۹۲۶، ۵۹۵

۱۰۵۶، ۱۰۱۲ [ج ۵]

۱۱۶۷، ۱۱۵۳، ۱۱۴۲، ۱۰۷۴

۱۲۰۸، ۱۲۰۶، ۱۲۰۲، ۱۱۹۷

۱۲۸۷ [ج ۶]

۱۴۲۷، ۱۳۲۰، ۱۲۸۹

۱۵۹۲، ۱۵۳۷ [ج ۷]

۱۶۵۶، ۱۶۵۲، ۱۶۰۳، ۱۵۹۵

۱۶۵۷

ماسیرم [ج ۷]

ماشک [ج ۱]

ماکو [ج ۱]

۲۸۱، ۲۷۸، ۱۲۵، ۵۳

۲۸۹ [ج ۲]

گیلان - گیلانات [ج ۱]

۴۳، ۳۷، ۳۰۵، ۱۵۷، ۱۱۰

۳۹۵ [ج ۲]

۵۹۵، ۵۷۷ [ج ۳]

۴۵۹، ۴۲۱

۷۲۹، ۷۲۸، ۶۷۹، ۶۰۷، ۵۹۹

[ج ۴]

۸۵۵، ۸۳۳، ۷۷۸ [ج ۵]

۱۰۹۶، ۱۰۷۸، ۱۰۵۶، ۱۰۲۷

۱۲۲۹، ۱۲۰۶، ۱۱۶۲، ۱۱۶۱

۱۴۳۰، ۱۳۲۷، ۱۲۸۹ [ج ۶]

۱۵۳۷ [ج ۷]

۱۴۳۱، ۱۴۲۷

۱۴۳۲، ۴۳۱

۴۰۳، ۵۶۸ [ج ۳]

۵۴۳، ۴۷۱

۶۰۵، ۶۵۱، ۶۷۶ [ج ۴]

۱۱۵۵ [ج ۵]

۹۶۱، ۹۴۵ [ج ۶]

۱۴۳۶ [ج ۷]

۱۶۷۸

لاریجان

للهزار (خیابان) [ج ۵]

۱۴۳۷ [ج ۶]

لرستان [ج ۱]

۶۸۰ [ج ۳]

۹۳۶، ۸۸۵ [ج ۴]

۱۱۹۲، ۱۱۵۴، ۱۰۷۰، ۱۰۵۷

۱۲۲۴، ۱۲۳۲، ۱۲۰۹، ۱۱۹۳

۱۴۳۵، ۱۳۴۰، ۱۲۳۹ [ج ۶]

۱۵۶۲ [ج ۷]

۱۰۷۹ [ج ۵]

لندن [ج ۲]

۴۷۶، ۴۰۹، ۳۶۴، ۲۵۳

۵۴۵، ۵۴۱ [ج ۳]

۵۸۶، ۵۸۲، ۵۸۱، ۵۵۵

۶۲۳، ۶۱۶، ۶۰۹، ۶۰۷

۶۶۴، ۶۳۰، ۶۳۲، ۶۴۱

مسجدشاه [ج ۲]	۴۰۶	[ج ۳] ۶۶۳، ۶۷۵
مسکون [ج ۵]	۱۰۱۴	[ج ۶] ۱۴۴۳
مشکین [ج ۲]	۶۷۵	مالامین (مالامین) [ج ۱] ۲۹
مشهد [ج ۱]	۱۰۸، ۲۲، ۳۴، ۶۶، ۸۲، ۱۰۸	مالوم [ج ۱] ۱۷۴
	۱۱۲، ۱۲۹، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۶	سامان [ج ۱] ۱۳۹
	۱۷۹، ۱۳۷، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۴۴، ۱۲۷	ماهی دشت [ج ۴] ۸۸۵، ۹۱۰، [ج ۵]
	۲۲۲، ۲۸۹، ۲۶۶، ۲۴۸، ۱۸۶	۱۶۶۵، ۱۱۵۵
	۲۸۱، ۳۵۲، ۳۵۱، ۲۴۲ [ج ۲]	مجامبار [ج ۲] ۲۵۱
	۴۴۸، ۴۳۰، ۴۲۴، ۴۱۳، ۳۹۵	محمد آباد [ج ۵] ۱۰۹۷
	۵۱۳، ۴۷۸، ۴۶۹ – ۴۶۷، ۴۵۰	محمره [ج ۱] ۱۶۹، ۲۸۲، ۲۸۲، [ج ۲]
	۵۶۷، ۵۶۶ [ج ۳] ۵۳۱، ۵۳۰	[ج ۳] ۷۶۵، ۶۷۸، ۵۶۸
	۶۰۰، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۰ – ۵۷۶	۹۷۵ [ج ۵] ۹۴۲، ۷۹۹
	۶۷۶، ۶۴۷، ۶۴۶، ۶۴۱، ۶۰۱	[ج ۶] ۱۰۹۰، ۱۰۹۰، ۱۰۶۹
	۷۹۲ [ج ۴] ۷۶۱، ۷۴۹، ۷۲۶	[ج ۷] ۱۴۷۳، ۱۴۵۰، ۱۴۳۶
	۸۲۳، ۸۲۲، ۸۱۱، ۷۹۸ – ۷۹۴	۱۵۴۰، ۱۵۲۶، ۱۵۲۰
	۸۹۱، ۸۸۱، ۸۷۹، ۸۷۰، ۸۵۶	محلات [ج ۳] ۶۷۹، [ج ۶] ۹۱۲
	۹۵۹، ۹۳۸، ۹۳۰، ۹۰۸، ۹۰۷	(محنسی) [ج ۴]
	۹۸۰ [ج ۵] ۹۷۱، ۹۶۸، ۹۵۹	مراغه [ج ۲] ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۸۶
	۱۰۳۸، ۱۰۱۳، ۱۰۱۲، ۹۹۸	۴۰۹، ۴۰۸، ۳۹۰، ۳۸۹، ۳۸۸
	۱۰۹۷، ۱۰۷۵، ۱۰۵۷، ۱۰۵۶	۴۶۲، ۴۶۱، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۱۹
	۱۱۵۸، ۱۱۵۴، ۱۱۵۲، ۱۱۴۲	۷۶۰، ۷۴۹، ۷۰۸، ۶۷۵ [ج ۳]
	۱۲۰۲، ۱۱۹۴، ۱۱۷۶، ۱۱۶۷	۱۰۹۶ [ج ۵] ۹۰۷، [ج ۴] ۱۰۱۶
	۱۲۲۲، ۱۲۳۰، ۱۲۲۸، ۱۲۰۶	[ج ۶] ۱۲۲۳، ۱۲۲۹، ۱۱۹۰
	۱۲۸۱، ۱۲۷۸ [ج ۶] ۱۲۳۲	۱۶۲۲ [ج ۷] ۱۴۳۵، ۱۳۳۷
	۱۲۳۷، ۱۲۲۴، ۱۲۲۳، ۱۲۸۹	مرغاب [ج ۵] ۱۰۱۶، [ج ۷] ۱۶۲۴
	۱۴۴۵، ۱۴۳۵، ۱۴۲۲، ۱۴۲۰	مرنج [ج ۴] ۹۶۲
	۱۵۲۸، ۱۵۱۹ [ج ۷] ۱۴۴۸	مرند [ج ۱] ۳۲۴ [ج ۲] ۳۹۰ – ۳۸۸
	۱۵۹۱، ۱۵۸۵، ۱۵۸۱، ۱۵۵۳	۴۶۴، ۴۶۲، ۴۲۲، ۴۲۴، ۴۱۸
	۱۶۱۴، ۱۶۰۳، ۱۵۹۸، ۱۵۹۷	[ج ۳] ۶۷۵، ۷۲۱، [ج ۷] ۱۶۰۲
	۱۶۳۳ – ۱۶۲۷، ۱۶۲۷، ۱۶۱۸	مزواری [ج ۴] ۹۶۹
	۱۶۷۵، ۱۶۵۷، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲	مرودشت [ج ۵] ۱۰۰۰، [ج ۷] ۱۵۴۳
مشهدسر [ج ۳]	۶۸۰	مریوان [ج ۳] ۶۷۹.
	[ج ۵]	مزینان [ج ۱] ۱۲۳
	۱۲۸۸	
	۱۶۵۷	

- مصر [ج ۲] ۳۶۲
 میدان توپخانه [ج ۳] ۱۲۴۰
 میان [ج ۳] ۷۸۵
 مکران [ج ۵] ۱۱۵۴
 موگام (مقام) [ج ۳] ۷۱۶
 سلایر [ج ۲] ۴۰۷
 ملکسیاه (کوه) [ج ۴] ۱۲۱۰
 ممالک متعدده [ج ۵] ۹۸۶
 نائین [ج ۱] ۱۶۶
 مسنسی [ج ۵] ۹۹۹
 منجیل [ج ۲] ۴۲۱
 منچستر [ج ۳] ۶۵۷
 مورچهخوار - مورچهخورد [ج ۲] ۳۹۲
 موصل [ج ۱] ۸۰
 سیامی [ج ۱] ۱۲۳
 میانج - میانه [ج ۳] ۶۷۵
 نادان [ج ۷] ۱۶۸۱
 نجف - نجف اشرف [ج ۱] ۱۸۸
 نیاندشت [ج ۱] ۱۱۲
 میاندوآب [ج ۳] ۱۰۹۶
 میانکانجی (میانکنگی) [ج ۵] ۱۰۹۶
 میانکتل [ج ۴] ۱۴۸۸
 ۱۶۲۲، ۱۵۴۲
 میدان شاه (اصفهان) [ج ۵] ۱۰۷۶
 میرآباد [ج ۴] ۹۳۸
 میربند [ج ۳] ۶۴۹
 میزمیدان [ج ۱] ۱۲۳
 میسیکین (مشکین؟) [ج ۵] ۱۰۹۶
 میناب [ج ۲] ۶۰۵
 ۱۱۰۰
 ۱۷۰، ۱۸۷، ۲۶۷
 ۲۸۳، ۴۷۱، ۵۳۱، [ج]
 ۶۸۰، ۶۴۹
 ۷۹۸، ۸۷۱
 ۹۰۹، ۹۳۹، ۹۳۱
 ۹۴۹، ۱۰۱۲، ۹۸۰
 ۱۱۵۴، ۱۴۳۷
 ۱۱۵۳
 ۱۲۳ [ج ۱]
 ۱۰۷۴ [ج ۵]
 نارنج باغ [ج ۵] ۱۰۷۴
 ناصری (بندر) [ج ۳] ۶۷۸
 ۹۵۲
 ناصریه [ج ۳] ۷۳۱
 ۱۶۸۱
 ناندان [ج ۷]
 ۲۶۶، ۱۸۸، ۱۸۸
 نجف - نجف اشرف [ج ۱] ۲۶۷
 ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۹
 ۲۷۷، ۲۹۵، ۲۹۱
 ۴۶۵، ۴۲۶، ۴۲۱
 ۵۴۸، ۵۴۴، ۵۴۲، ۵۲۴
 ۵۴۹، ۵۷۴، ۶۱۱
 ۶۵۰، ۷۱۶
 ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۷
 ۸۲۰، ۹۲۵، ۹۲۵
 ۹۸۰، ۱۰۵۵
 ۱۲۳۷

وashiNektn [ج ۵] ۱۰۰۴، ۱۰۰۲، ۹۸۶	۱۴۲۶ [ج ۷] ۱۵۲۰
۱۱۱۲، ۱۰۱۷	
ورامین [ج ۱] ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۶۹، [ج	۱۴۳۵ [ج ۶] ۶۷۷
۱۲۸۶ [ج ۶] ۹۵۰	نخیله [ج ۴] ۹۶۲
در اوی [ج ۴] ۹۶۲	نران (ناران) [ج ۵] ۱۰۸۵
ورنگان [ج ۴] ۹۳۲	نرمشیر - نرماشی (نرماسیر) [ج ۲]
وستمنستر ابی [ج ۳] ۶۴۱	۷۸۲ [ج ۴] ۶۷۷، ۷۴۶، ۶۴۹
وین [ج ۶] ۱۳۲۲	۹۵۵، ۹۴۵، ۹۳۲، ۷۹۹، ۷۸۷
وین [ج ۱] ۱۴۱، [ج ۳] ۶۱۹	۱۲۰۹ [ج ۵] ۹۶۸، ۹۶۰
۶۲۳	۹۶۲ [ج ۴] ۹۶۲
۱۱۰۶، ۹۹۶، ۹۸۵ [ج ۵] ۶۲۵	نصرت‌آباد [ج ۱] ۱۷۰، ۱۶۷، [ج ۳] ۶۷۶
۱۱۹۶، ۱۱۴۱، ۱۱۱۰، ۱۱۰۷	سطنر [ج ۳] ۶۷۹، [ج ۴] ۹۱۰
۱۲۰۰	۱۲۳۰، ۱۱۵۲، ۱۰۳۹
هارون‌آباد [ج ۴] ۹۱۰	نظام‌آباد [ج ۱] ۸۱، ۷۴
هامون [ج ۵] ۱۰۹۶	نعیم‌آباد [ج ۴] ۹۱۲
هرسین [ج ۴] ۹۴۰	نوبران [ج ۵] ۱۲۲۱، ۱۲۳۵، [ج
هفت‌برخودیان [ج ۳] ۸۰۸	۱۲۸۷
هفت‌لنگ [ج ۵] ۱۱۵۳، ۱۰۹۸	نوگنبد - نه‌گنبد [ج ۱] ۱۶۶، [ج ۴]
هفت‌ملا [ج ۷] ۱۶۲۳	۹۶۹، ۷۸۶
هلند [ج ۱] ۱۶۵، ۱۴۶، ۱۴۵	نور [ج ۳] ۶۸۰
همدان [ج ۱] ۲۴۹، ۱۵۸، ۶۷، ۴۸	نه [ج ۵] ۱۰۳۸
[ج ۲] ۴۳۰، ۴۱۰، ۴۰۰، ۳۸۵	نه‌اوند [ج ۳] ۶۸۰، [ج ۶] ۱۲۳۹
۴۷۰ - ۴۶۸، ۴۳۴، ۴۲۲، ۴۲۱	نیاوران [ج ۱] ۲۵۳
۵۲۳، ۵۶۸ [ج ۳] ۶۰۲، ۵۶۸	نیریز [ج ۳] ۵۶۸
۷۱۲، ۷۸۷ [ج ۴] ۷۱۲، ۷۹۲	نیس [ج ۵] ۹۸۵
۸۷۹، ۸۷۲، ۸۵۷، ۸۲۳، ۷۹۸	نیشابور [ج ۳] ۵۳۰، ۵۶۷، ۵۳۰
۹۲۲، ۹۳۱، ۹۱۱، ۸۹۵، ۸۸۵	۶۰۰، ۸۰۲، ۷۹۶-۷۹۲ [ج ۴] ۶۷۶
۹۹۹، ۹۸۳، ۹۸۲ [ج ۵] ۹۴۰	[ج ۶] ۱۰۳۸ [ج ۵] ۸۵۵، ۸۳۰
۱۰۸۵، ۱۰۷۷، ۱۰۳۷	[ج ۷] ۱۲۳۸، ۱۴۴۸، ۱۴۳۵، [ج
۱۲۲۱، ۱۲۰۹، ۱۲۰۸، ۱۱۹۲	۱۵۲۸
	نیومارک [ج ۵] ۱۰۰۵
	نیویورک [ج ۵] ۱۰۱۷، ۱۰۰۵

۶۴۹، ۶۰۱، ۵۹۶، ۵۶۷ [ج ۲]
 ۷۳۰، ۷۲۱، ۷۱۰، ۶۸۰، ۶۵۸
 ۷۵۸، ۷۴۶، ۷۴۵، ۷۴۱، ۷۳۲
 ۸۰۷، ۷۹۸، ۷۸۶ [ج ۴]
 ۸۲۵، ۸۲۴، ۸۲۴، ۸۲۳، ۸۱۱
 ۸۷۶، ۸۷۲، ۸۷۱، ۸۵۶، ۸۴۶
 ۹۲۱، ۹۱۰، ۹۰۸، ۸۹۳، ۸۸۱
 ۹۷۰، ۹۵۹، ۹۵۷، ۹۴۰، ۹۳۹
 ۹۸۴، ۹۸۲، ۹۸۱ [ج ۵]، ۹۷۱
 ۱۰۳۸، ۱۰۱۳، ۹۹۹، ۹۹۸، ۹۸۵
 ۱۰۷۶، ۱۰۶۵، ۱۰۵۷، ۱۰۳۹
 ۱۱۵۴، ۱۱۵۳، ۱۰۹۸، ۱۰۹۰
 ۱۲۴۲، ۱۲۳۰، ۱۲۰۷، ۱۲۰۳
 ۱۲۴۰، ۱۲۳۸، ۱۲۹۰ [ج ۶]
 ۱۴۶۰، ۱۴۵۴، ۱۴۳۷، ۱۴۳۰
 ۱۶۵۷، ۱۶۰۴، ۱۵۲۹ [ج ۷]
 ۴۸۰، ۴۷۲، ۳۵۲ [ج ۲]
 ۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۷ [ج ۳]، ۵۲۴
 ۹۶۹، ۷۹۲، ۷۸۷، ۷۸۶ [ج ۴]
 ۱۲۸۲ [ج ۵]، ۱۰۷۲ [ج ۶]
 ۱۵۴۱ [ج ۷]، ۱۳۸۸، ۱۲۹۵
 ۱۶۳۷، ۱۵۷۷، ۱۵۴۴، ۱۵۴۳
 ۱۶۷۰
 ۳۹۰ [ج ۲] به
 ۱۲۰۱ [ج ۵] ۱۲۶ [ج ۱]
 ۴۶۱ [ج ۲] یوزباشی‌چای
 ۷۰۵، ۶۸۶ [ج ۳] یوسف‌آباد
 ۷۰۴ [ج ۲] ینگی‌امام
 ۴۶۴ [ج ۲] یونان
 ۱۴۷۷ [ج ۶] یهودیان (محله)

۱۳۳۲، ۱۲۸۷، ۱۲۵۸ [ج ۱] ۱۲۲۴
 ۱۳۹۹، ۱۳۸۰، ۱۳۲۸، ۱۳۲۶
 ۱۴۵۰، ۱۴۴۲، ۱۴۳۷، ۱۴۲۸
 ۱۶۴۸، ۱۶۴۵ [ج ۷]، ۱۴۵۱
 ۱۶۷۸، ۱۶۷۷
 هنجام (هنگام) [ج ۲]
 هند - هندوستان [ج ۲] ۲۶۱ [ج ۳]
 ۷۴۶، ۷۲۰، ۷۱۹، ۶۹۸، ۶۹۵
 ۸۹۶، ۸۶۲، ۸۱۵، ۷۷۶ [ج ۴]
 ۹۴۸، ۹۳۵، ۹۲۱، ۹۰۹، ۸۹۸
 ۱۱۸۵ [ج ۵]، ۹۶۴، ۹۵۴، ۹۵۲
 ۱۲۵۶ [ج ۶]، ۱۲۱۲، ۱۱۸۷
 ۱۲۹۵، ۱۲۶۹، ۱۲۵۹، ۱۲۵۷
 ۱۳۸۱، ۱۳۲۲، ۱۳۱۱، ۱۳۱۰
 ۱۳۸۸، ۱۳۸۵، ۱۳۸۲، ۱۳۴۸
 ۱۶۷۹، ۱۶۴۴، ۱۶۲۷ [ج ۷]
 ۱۶۸۰
 هویزه [ج ۱] ۲۸۲
 هیرمند [ج ۵] ۱۰۷۵
 هیندارابی (جزیره) [ج ۷] ۱۶۴۸
 ۶۸۶ [ج ۳] یافت‌آباد
 ۹۵، ۸۲، ۸۲، ۷۵، ۶۶، ۳۵ [ج ۱]
 ۱۲۸، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۹، ۱۲۷
 ۱۶۳، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۴۴
 ۱۸۷، ۱۷۴، ۱۷۰، ۱۶۷، ۱۶۶
 ۲۴۹، ۲۲۱، ۲۲۰، ۲۱۸، ۱۹۰
 ۳۰۵، ۳۸۹، ۲۸۲، ۲۸۱، ۲۶۷
 ۳۸۴، ۳۸۳، ۳۵۲ [ج ۲]
 ۵۳۱، ۴۷۱، ۴۷۰، ۴۳۰، ۴۱۳

فهرست نامهای گوناگون پراکنده

- آفتتاب (روزنامه) [ج ۷، ۱۶۰۲، ۱۶۵۶]
آقابای (ایل) [ج ۵، ۱۲۰۱]
alfa (کتابخانه) [ج ۵، ۱۲۴۷]
آلمان - آلمانی (مردم) [ج ۱، ۱۱۲]
اروپائی (مردم) [ج ۲، ۴۵۲، ۴۲۳، ۴۲۲، ۴۰۶]
[ج ۵، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳]
[ج ۶، ۱۲۸۶]
آلیانس (مدرسه) [ج ۴، ۸۲۵]
اتامازور [ج ۳، ۶۹۴]
اتریشی (مردم) [ج ۳، ۶۸۱]
اداره بحریه انگلیس [ج ۷، ۱۶۶۴]
اداره گبرهای بمبئی [ج ۷، ۱۶۲۲]
احمدوند چلبی (ایل) [ج ۴، ۷۸۶]
ارچینی (مردم) [ج ۴، ۸۲۲، ۷۹۷]
ارمنی - ارامنه (مردم) [ج ۱، ۴۲]
اسپیکل (کشتی) [ج ۵، ۱۲۱۴]
استاکو [ج ۵، ۱۱۳۰]
استقلال ایران (روزنامه) [ج ۵، ۱۲۲۹]
اسحقیان (کمپانی) [ج ۷، ۱۶۲۲]
[۲، ۳۵۱، ۲۶۳، ۲۸۴، ۵۰۲]
[۳، ۵۶۸، ۵۹۷، ۶۱۹، ۶۸۰، ۶۸۸]
[۴، ۷۵۷، ۷۸۵، ۷۸۰]
[۵، ۷۱۰]

- اسفینکس (کشتی) [ج ۳] ۶۱۶، ۵۰۶، ۵۱۰، ۵۱۳
- اسکانیا (واحد نظامی) [ج ۶] ۱۳۴۷، ۱۳۴۸
- اسلام (دین) [ج ۳] ۶۶۸، ۶۶۷، [ج ۵] ۱۰۲۶، [ج ۶] ۱۴۳۲، ۱۴۳۳
- اسماعیلی (گروه مذهبی) [ج ۴] ۷۹۳ –
- اسویت (روزنامه) ۱۱۲۷
- اعتدالی‌ها (گروه مجلس) [ج ۴] ۸۴۴، ۱۱۵۶، [ج ۵] ۸۴۵، ۱۰۱۱
- اعراب [ج ۷] ۱۶۲۲ – ۱۶۲۴، ۱۶۴۷
- افشار (ایل) [ج ۲] ۴۷۰، [ج ۳] ۶۴۹، [ج ۶] ۱۲۸۵
- افشار (گروه سوار) [ج ۴] ۹۱۲
- افغانی (مردم) [ج ۴] ۸۷۱، ۸۷۶، ۸۹۲، ۹۰۷
- افیشیال مستجر (روزنامه) [ج ۳] ۵۰۷، [ج ۷] ۱۵۹۲
- الوار [ج ۷] ۱۶۶۷، ۱۶۲۳
- امریکائی-امریکی (مردم) [ج ۳] ۵۹۲
- انجمن محلی بوشهر [ج ۳] ۶۱۱
- انجمن محلی تبریز [ج ۲] ۳۹۵
- انجمن محلی رشت [ج ۵] ۱۰۸۶
- انجمن محلی سلطان‌آباد [ج ۳] ۶۴۸
- انجمن محلی شیراز [ج ۳] ۶۰۲
- انجمن محلی کرمانشاه [ج ۵] ۱۰۷۷
- انجمن محلی یزد [ج ۵] ۱۰۷۶
- انجمن مشهد [ج ۳] ۶۴۷، ۶۴۸، ۷۲۲
- انجمن ولایتی اصفهان [ج ۴] ۸۹۲، ۹۲۵
- انجمن ولایتی بوشهر [ج ۴] ۸۹۴
- انجمن ولایتی رشت [ج ۴] ۸۶۹
- انجمن ایالتی آذربایجان [ج ۲] ۴۲۱
- انجمن ایالتی تبریز [ج ۲] ۴۲۲، [ج ۵] ۱۰۱۱
- انجمن ایالتی شیراز [ج ۳] ۵۶۸
- انجمن ایالتی فارس [ج ۲] ۵۳۴
- انجمن ایالتی کرمان [ج ۴] ۹۱۲، ۹۲۲
- انجمن ایالتی مشهد [ج ۳] ۵۶۷، ۵۶۸، ۶۰۰
- انجمن ایالتی یزد [ج ۳] ۷۴۵، [ج ۵] ۶۵۱
- انجمن بوشهر [ج ۳] ۶۲۰، ۶۵۰
- انجمن تبریز [ج ۲] ۵۷۱، ۵۷۲
- انجمن عباسی [ج ۱] ۱۲۶
- انجمن محلی اصفهان [ج ۲] ۴۰۴
- انجمن محلی بوشهر [ج ۳] ۳۹۵
- انجمن محلی تبریز [ج ۲] ۱۰۸۶
- انجمن محلی رشت [ج ۵] ۱۱۱۲
- انجمن محلی سلطان‌آباد [ج ۳] ۱۰۹۴
- انجمن محلی شیراز [ج ۳] ۱۱۱۲
- انجمن محلی کرمانشاه [ج ۵] ۱۰۹۲
- انجمن محلی یزد [ج ۵] ۱۰۸۷
- امیرال [ج ۳] ۶۱۶
- انجمن [ج ۲] ۴۰۳
- انجمن اتحاد اسلامی [ج ۵] ۱۱۵۶
- انجمن استرآباد [ج ۵] ۱۲۰۱
- انجمن اصفهان [ج ۳] ۸۲۲، [ج ۴] ۲۱۰

- بانک استقراری (نك: بانک روس) ۷۲۵ [ج ۳]
 بانک استقراری ایران [ج ۳] ۱۵۸۳ [ج ۷]
 بانک پاریس [ج ۷] ۱۵۸۴ [ج ۶]
 بانک روس — بانک روسی [ج ۳] ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۵، ۶۹۶، ۷۰۲، ۷۲۲ [ج ۴] ۷۲۹، ۷۲۷، ۷۲۶ [ج ۴] ۷۲۷
 بانک شاهی — بانک شاهنشاهی [ج ۳] ۶۵۰ [ج ۵] ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲—۹۹۳ [ج ۵] ۱۱۴۸، ۱۱۴۷، ۱۱۲۰، ۹۹۷ [ج ۶] ۱۲۶۰، ۱۳۱۲، ۱۳۰۴، ۱۳۰۰ [ج ۷] ۱۵۲۳ [ج ۷] ۱۷۵۳، ۱۴۵۰ [ج ۷] ۱۶۳۵ [ج ۷] ۱۶۲۵، ۱۶۱۵، ۱۵۸۳ [ج ۷] ۱۶۴۵—۱۶۴۱ [ج ۷] ۱۶۲۹ [ج ۷] ۱۶۲۲، ۷۲۱، ۷۲۸، ۷۰۶، ۷۰۳ [ج ۷] ۸۲۱ [ج ۴] ۷۴۴، ۷۴۳، ۷۴۲ [ج ۷] ۸۲۲، ۸۶۸، ۸۶۴، ۸۵۳ [ج ۷] ۹۵۲، ۹۱۱، ۹۰۹، ۸۹۶، ۸۹۳ [ج ۷] ۹۹۱، ۹۷۹ [ج ۵] ۹۶۶، ۹۶۳ [ج ۷] ۱۰۰۷، ۱۰۰۴، ۱۰۰۲ [ج ۷] ۱۰۱۵، ۱۰۱۴، ۱۰۱۱، ۱۰۱۰ [ج ۷] ۱۰۴۱، ۱۰۳۹، ۱۰۳۳، ۱۰۳۰ [ج ۷] ۱۰۵۸—۱۰۵۶ [ج ۷] ۱۰۵۰، ۱۰۴۷ [ج ۷] ۱۰۸۰، ۱۰۷۳، ۱۰۷۱، ۱۰۷۰ [ج ۷] ۱۱۰۲—۱۱۰۰ [ج ۷] ۱۰۸۸، ۱۰۸۷ [ج ۷] ۱۲۵۴ [ج ۶] ۱۱۴۷، ۱۱۲۰ [ج ۷] ۱۴۲۵، ۱۴۲۲، ۱۳۳۹، ۱۳۰۱ [ج ۷] ۱۴۵۱، ۱۴۴۲، ۱۴۲۹، ۱۴۲۸ [ج ۷] ۱۵۹۱ [ج ۷] ۱۴۸۱، ۱۴۷۶ [ج ۷] ۱۶۲۲، ۱۶۱۵، ۱۶۰۴ [ج ۷] ۱۶۳۹، ۱۶۳۶—۱۶۳۳ [ج ۷] ۱۶۲۴ [ج ۷] ۱۶۶۸، ۱۶۴۰ [ج ۷] ۱۶۸۰، ۱۶۷۳ [ج ۷] ۱۶۸۰ [ج ۷] ۱۵۸۲ [ج ۷] ۱۱۹۳ [ج ۵]

- انجمان ولایتی کرمان [ج ۴] ۹۱۲ [ج ۴] ۸۲۵ [ج ۴] ۱۰۳۹ [ج ۴] ۸۳۴، ۸۱۲ [ج ۴] ۹۵۹ [ج ۴] ۱۶۲۳، ۱۶۲۴ [ج ۷] ۲۹۲، ۲۸۹ [ج ۱] ۳۰۵، ۳۰۴، ۳۰۱، ۲۹۸ [ج ۳] ۲۲۶، ۲۲۵، ۲۲۲، ۲۱۱ [ج ۴] ۶۶۰، ۶۵۸، ۶۵۶، ۶۴۱ [ج ۷] ۱۵۰۵، ۱۵۱۹ [ج ۷] ۱۵۲۵، ۱۵۳۹، ۱۵۶۱ [ج ۷] ۱۶۰۶ [ج ۷] ۱۶۵۹، ۱۶۴۴ [ج ۴] ۹۲۸ [ج ۵] ۱۱۸۲ [ج ۲] ۳۸۰ [ج ۳] ۷۲۸ [ج ۵] ۱۲۲۹، ۱۲۰۶ [ج ۳] ۵۶۶، ۵۶۷ [ج ۲] ۶۹۰، ۶۹۷ [ج ۴] ۷۶۶، ۷۶۵ [ج ۷] ۱۶۴۳ [ج ۷] ۱۵۶۲، ۱۵۶۱ [ج ۷] ۱۵۶۴، ۱۵۷۸ [ج ۳] ۷۶۱، ۷۴۹، ۷۳۹ [ج ۴] ۱۲۳۱ [ج ۵] ۷۸۰ [ج ۶] ۱۲۸۵ [ج ۳] ۵۲۳ [ج ۲] ۴۶۴ [ج ۲] ۵۲۳ [ج ۴] ۱۰۶۲، ۱۰۷۲، ۱۰۷۶ [ج ۵] ۱۰۸۱، ۱۰۷۶ [ج ۷] ۱۶۲۲ [ج ۷]

[ج ۷] ۱۴۸۱، ۱۴۸۰، ۱۴۶۱
۱۶۷۱ ۱۶۰۶، ۱۶۰۵، ۱۵۹۳
۱۶۷۴ ۱۹۰۷ [۵] [ج]
بربری (مردم) [ج]
بریگاد قزاق [ج] [۲] ۶۸۲، ۶۸۴، ۷۵۴، ۷۵۴
۹۱۵، ۹۰۰، ۸۹۷، ۸۹۵ [۴] [ج]
۱۱۹۱، ۹۹۱ [۵] [ج] ۹۲۱، ۹۲۰
۱۵۸۰، ۱۵۷۴ [۷] [ج] ۱۱۹۳
۱۶۶۹، ۱۶۶۴، ۱۶۰۹، ۱۵۸۵
بلجیکی - بلژیکی (مردم) [ج] [۶]
۱۵۹۱ ۱۵۶۵ [۷] [ج] ۱۲۶۰
۱۶۰۶، ۱۶۰۰

[۲] [۵۲۱] [۲] [ج] ۵۲۱، ۵۲۱
۷۸۲ [۴] [ج] ۶۰۵، ۶۴۹، ۷۴۳، ۷۸۲
۸۲۴، ۸۲۳، ۸۱۲، ۷۹۹، ۷۸۷
۹۳۰، ۹۱۲، ۸۹۲، ۸۲۵، ۸۲۴
۹۶۸، ۹۶۰، ۹۴۵، ۹۳۸، ۹۳۲
۹۹۵، ۹۹۴، ۹۸۲ [۵] [ج] ۹۷۱
۱۱۵۳، ۱۰۷۵، ۱۰۳۸، ۱۰۱۴
۱۲۴۰ [۶] [ج] ۱۲۰۹، ۱۲۰۷
۱۵۴۰ [۷] [ج] ۱۴۴۹

[۵] [ج] ۱۴۶۴ (بولوردی) (مردم)
۱۴۶۲ [۶] [ج] ۱۲۰۷
۳۲۸ بورس گازت (مجله) [ج] [۱]
۱۳۲۸ [۶] [ج] ۱۴۸۱ (پیراحمدی) (مردم)
- ۱۶۲۲ [۷] [ج] ۱۳۴۵
۱۶۲۴ بیهار (ایل) [ج] [۱]
۷۲۱ بیهارلو (ایل) [ج] [۱] ۱۲۳ [۲] [ج]
۱۰۱۳ [۵] [ج] ۹۷۰، ۹۴۱ [۴] [ج]
۱۲۱۵، ۱۲۱۳، ۱۲۱۲، ۱۲۰۹
۱۲۳۲، ۱۲۳۱ ۱۰۰۷ [۵] [ج]
۱۲۰۳ [۵] [ج] بهبهانی (ایل)

بهمه (طایفه)

بغتیاری (ایل) [ج] [۲] ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲
۲۹۳، ۲۹۲، ۲۸۳، ۲۷۰، ۲۶۸
۴۲۰، ۴۱۳، ۴۱۰ - ۴۰۶، ۲۹۵
۵۲۳، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۲۰، ۵۲۱
۵۷۲، ۵۵۹، ۵۵۹ [۳] [ج] ۵۲۱
۶۰۱، ۵۹۷، ۵۹۶، ۵۸۷_۵۸۰
۶۳۸ - ۶۲۶، ۶۱۹، ۶۱۴، ۶۰۷
۶۵۱، ۶۴۹، ۶۴۸، ۶۴۱، ۶۴۰
۶۸۸_۶۸۶، ۶۸۴، ۶۷۷، ۶۷۰
۷۲۸، ۷۱۰_۷۰۸، ۷۰۶، ۷۰۵
۷۳۵، ۷۳۲، ۷۳۱، ۷۳۰، ۷۲۸
۷۸۸، ۷۷۹ [۴] [ج] ۷۶۲، ۷۵۸
۸۰۸، ۸۰۷، ۸۰۴، ۷۹۹، ۷۹۰
۸۳۶، ۸۲۴، ۸۲۲، ۸۲۰، ۸۱۱
۸۷۰، ۸۵۶، ۸۴۶، ۸۴۵، ۸۳۷
۸۹۳، ۸۹۲، ۸۸۸، ۸۷۸، ۸۷۷
۹۱۰، ۹۰۸، ۹۰۶، ۸۹۹، ۸۹۷
۹۲۰، ۹۲۵، ۹۲۲، ۹۱۸، ۹۱۶
۹۴۴، ۹۲۹، ۹۲۷_۹۲۵، ۹۲۱
۹۶۷، ۹۵۹_۹۵۷، ۹۵۵، ۹۴۸
۹۸۱، ۹۷۹ [۵] [ج] ۹۷۰، ۹۶۹
۱۰۴۶، ۱۰۳۹، ۱۰۱۲، ۹۹۹
۱۰۵۶، ۱۰۵۱، ۱۰۴۹، ۱۰۴۷
۱۰۹۷، ۱۰۹۰، ۱۰۸۳، ۱۰۶۵
- ۱۱۲۱، ۱۱۱۳، ۱۱۰۷، ۱۰۹۸
۱۱۵۳، ۱۱۵۰، ۱۱۲۸، ۱۱۲۲
۱۱۹۲، ۱۱۸۴، ۱۱۵۸، ۱۱۵۴
۱۲۰۹، ۱۲۰۶ - ۱۲۰۳، ۱۱۹۷
۱۲۲۰، ۱۲۱۸، ۱۲۱۴، ۱۲۱۱
۱۲۲۵ - ۱۲۲۲، ۱۲۲۰، ۱۲۲۸
۱۲۸۴، ۱۲۸۳ [۶] [ج] ۱۲۴۱
۱۳۲۳، ۱۲۹۰، ۱۲۸۷، ۱۲۸۶
۱۳۹۰، ۱۲۴۰، ۱۲۳۸، ۱۲۲۴
۱۴۳۷، ۱۴۰۰، ۱۳۹۸، ۱۳۹۴
۱۴۵۰، ۱۴۴۸، ۱۴۴۳، ۱۴۴۲

- ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۲، ۱۶۳۵، ۱۶۳۸
- ۱۶۵۴، ۱۶۵۷
- پارسی - پارسیان (مردم) [ج ۱] ۴۰، ۴۲،
[ج ۲] ۴۱۳، ۳۸۴، ۴۲۰،
[ج ۳] ۴۷۲، ۴۷۱، ۵۲۱، [ج ۴] ۶۰۱،
[ج ۵] ۱۱۰۷، ۱۰۵۷
- پاقلعه (گروه) [ج ۴] ۸۲۳
- پرسپولیس (کشتی) [ج ۳] ۷۱۶، ۷۴۷،
[ج ۵] ۷۶۴
- پرسیس (کشتی) [ج ۵] ۱۲۳۲، ۱۲۰۹
- پرسیوس (کشتی) [ج ۱] ۱۵۹، [ج ۲]
۴۶۵
- تاتار (مردم) [ج ۱] ۳۲۸
- تايمز - تايمس (روزنامه) (ج ۳) ۷۲۲
- تغت طاووس [ج ۱] ۲۰
- تراکمه - ترکمان - ترکمانیه - ترکمن
(مردم) [ج ۱] ۲۲۸، [ج ۲] ۳۸۳،
[ج ۳] ۵۹۷، ۶۷۰، ۶۰۰، ۵۷۷،
[ج ۴] ۱۰۱۲، ۱۱۴۱، ۷۲۹، [ج ۵] ۱۱۶۴،
[ج ۶] ۱۱۵۲، ۱۱۴۲، ۱۲۰۰، ۱۱۹۷، ۱۱۹۴،
۱۱۶۸ - ۱۲۰۰، ۱۱۹۷، ۱۱۹۴، ۱۱۶۸
- تربيت (كتابخانه) [ج ۵] ۱۲۴۷
- ترکمن [ج ۷] ۱۵۲۹، ۱۵۳۱، ۱۵۸۱،
۱۵۹۲، ۱۵۹۶، ۱۵۸۶
- تمدن (روزنامه) [ج ۱] ۹۳
- تنگستانی (مردم) [ج ۲] ۴۴۴، ۴۴۵،
[ج ۳] ۴۶۶، ۴۷۸، ۶۰۵، [ج ۴] ۹۴۲،
[ج ۵] ۹۶۴، ۹۶۱، ۹۴۵، ۹۴۲
- تلوكی (گروه) [ج ۴] ۸۲۳
- تهران (قایق) [ج ۴] ۹۷۱
- جاف - جف (ایل) [ج ۵] ۱۲۳۳
- جعفر باي (ایل) [ج ۲] ۵۲۹، ۵۲۰، [ج ۳]
۱۲۰۱، ۷۲۹
- جلالی (فوج نظامی) [ج ۵] ۹۹۹، ۹۸۳
- جمشیدی (گروه) [ج ۴] ۹۰۷
- جنگکپینگ (فوج نظامی) [ج ۶] ۱۳۴۸
- چقائی (طایفه) [ج ۵] ۹۸۱
- چلبی (مردم) [ج ۶] ۷۸۶ (نك، احمدوند چلبی)
- چهاردوالي (ایل) [ج ۲] ۳۵۱، ۳۸۸،
۴۶۳، ۳۹۰
- چهارراهی (گروه) [ج ۴] ۸۲۳
- چهارلنگ (طایفه) [ج ۵] ۱۱۵۳، ۱۰۹۸
- حبلالمتین (روزنامه) [ج ۱] ۹۳، ۲۹
- حزب اعتداليون [ج ۶] ۱۴۴۴
- حزب اکثریت [ج ۵] ۱۱۵۶
- حزب دموکرات [ج ۵] ۱۰۶۷، ۱۰۷۴
- حزب انتداليون [ج ۶] ۱۰۸۰

ج ۷ [۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۶] دیلی نیوز (روزنامه) [ج ۳] ۵۹۳

۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۶۵۶] (نیز نک: دموکرات)

[ج ۷] رئیس کل جهازات جنگی (انگلیس) [ج ۷] ۱۵۶۱

۱۵۶۲

راچپوت (نفرات هندی) [ج ۵] ۱۲۴۶

ردبرست (کشتی) [ج ۲] ۴۴۵

روزنامه رسمی ایران [ج ۲] ۳۴۲

[ج ۵] ۱۱۰۰

روس (مردم) [ج ۱] ۲۸۹، ۲۹۳

۳۰۱ – ۳۰۴

۳۱۲ – ۳۰۸، ۳۰۷، ۳۰۴

[ج ۲] ۲۱۸، ۲۲۹، ۲۲۲، ۲۱۹، ۲۱۸

۳۴۸، ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۳۹ – ۳۲۷

۳۶۲ – ۳۶۰، ۳۵۶ – ۳۵۸، ۳۵۲

۳۷۹، ۳۷۵، ۳۷۱، ۳۶۸، ۳۶۴

۳۹۳ – ۳۹۱، ۳۸۷، ۳۸۲، ۳۸۱

۴۰۶، ۴۰۳ – ۴۰۰، ۳۹۸ – ۳۹۵

– ۴۲۱، ۴۱۶، ۴۱۳، ۴۱۰، ۴۰۷

۴۴۲، ۴۴۰، ۴۳۹، ۴۲۶، ۴۲۵

۴۵۵، ۴۵۳، ۴۵۱ – ۴۴۷، ۴۴۳

۴۶۶، ۴۶۵، ۴۶۲، ۴۶۰ – ۴۵۸

۴۸۱، ۴۸۰، ۴۷۷ – ۴۷۵، ۴۷۳

– ۴۹۰، ۴۸۸، ۴۸۷، ۴۸۵ – ۴۸۳

۵۰۷ ۵۰۵ – ۵۰۳، ۵۰۱، ۴۹۸

۵۱۹، ۵۱۸، ۵۱۵، ۵۱۴، ۵۱۲

– ۵۲۰، ۵۲۸، ۵۲۷، ۵۲۵، ۵۲۲

۵۴۴ [ج ۳] ۵۲۹، ۵۲۷، ۵۲۲

۵۵۲، ۵۵۰، ۵۴۹، ۵۴۷ – ۵۴۵

۵۶۳، ۵۶۰ – ۵۵۸، ۵۵۶، ۵۵۵

۵۸۵ – ۵۸۱، ۵۷۸ – ۵۷۳، ۵۷۱

۵۹۶، ۵۹۴ – ۵۹۲، ۵۸۹ – ۵۸۷

۶۱۳، ۶۱۱ – ۶۰۶، ۶۰۴، ۵۹۹

۶۲۵ – ۶۲۹، ۶۲۷ – ۶۱۹، ۶۱۴

۶۴۶، ۶۴۴، ۶۴۱، ۶۲۹ – ۶۳۷

۶۶۳، ۶۵۷، ۶۵۴ – ۶۵۰، ۶۴۸

خان یغماز (طايفه) [ج ۵] ۱۲۰۱

خداپنده‌لو (ایل) [ج ۲] ۴۷۰

خزل (خزعل؟ – ايل) [ج ۴] ۹۴۰

خسفی (گروه) [ج ۵] ۱۰۷۵

خلج (فوج نظامی) [ج ۴] ۸۲۱

خمسه (ایل) [ج ۲] ۵۳۵، [ج ۳] ۵۶۸

[ج ۴] ۶۷۶، ۶۷۰، [ج ۵] ۵۹۷

۱۲۱۵ [ج ۵] ۸۳۶، ۸۰۴، ۷۷۶

خواجوئی (طايفه) [ج ۵] ۱۰۹۸

دادود ساسون (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۲

درآشولی (دره‌شوری؟) (طايفه) [ج ۵] ۱۱۱۶

دره‌شوری – دره‌شولی (طايفه) (ج ۴) ۱۶۸۱ [ج ۷] ۸۶۶

دشتستانی (مردم) [ج ۶] ۱۴۶۸

دشتياري (ایل) [ج ۴] ۹۴۵

دقوز (طايفه) [ج ۳] ۷۲۹

دموکرات – دموکراتها [ج ۵] ۱۰۱۱

۱۱۹۸، ۱۱۵۶، ۱۰۵۰

۱۴۵۲، ۱۴۴۳ [ج ۶] ۱۲۰۵

[ج ۷] ۱۵۴۹، ۱۶۰۲ (نیز نک: حزب دموکرات)

دی (طايفه) [ج ۳] ۷۲۹

دیکسن (کمپانی) [ج ۱] ۱۲۶

[ج ۵] ۱۱۵۰

۱۲۸۲ [ج ۶] ۱۱۵۰

[ج ۷] ۱۶۲۲ – ۱۶۲۴

۱۲۹۵

۱۶۴۳

۱۲۸۲ - ۱۲۷۸، ۱۲۷۴، ۱۲۷۳
 ۱۳۱۲ - ۱۲۹۵، ۱۲۹۲ - ۱۲۸۹
 ۱۳۴۷ - ۱۳۴۴، ۱۳۳۷ - ۱۳۱۴
 ۱۴۲۴ - ۱۳۹۲، ۱۳۸۹ - ۱۳۶۹
 ۱۴۴۱ - ۱۴۳۸، ۱۴۲۹ - ۱۴۲۶
 ۱۴۴۸، ۱۴۴۷، ۱۴۴۵، ۱۴۴۴
 ۱۴۶۲ - ۱۴۰۶، ۱۴۰۵ - ۱۴۰۰
 ۱۴۹۲، ۱۴۹۱، ۱۴۸۷ [ج ۷]
 ۱۴۹۹، ۱۴۹۸، ۱۴۹۶ - ۱۴۹۴
 ۱۵۰۹ - ۱۵۰۶، ۱۵۰۲، ۱۵۰۱
 ۱۵۲۷ - ۱۵۲۲، ۱۵۲۰ - ۱۵۱۱
 ۱۵۵۵ - ۱۵۴۵، ۱۵۳۹ - ۱۵۲۹
 ۱۵۶۷ - ۱۵۶۳، ۱۵۵۹ - ۱۵۵۷
 - ۱۵۷۹، ۱۵۷۷، ۱۵۷۵ - ۱۵۷۰
 - ۱۶۰۷، ۱۶۰۴ - ۱۶۰۱، ۱۵۹۸
 - ۱۶۲۹، ۱۶۲۱ - ۱۶۱۵، ۱۶۱۲
 - ۱۶۴۹، ۱۶۴۷ - ۱۶۴۲، ۱۶۴۱
 ۱۶۵۹، ۱۶۵۶ - ۱۶۵۰، ۱۶۵۸
 ۱۶۸۰، ۱۶۷۹، ۱۶۷۶ - ۱۶۷۲
 روسیده (روزنامه) [ج ۵] ۱۱۴۰، [ج ۷] ۱۵۴۹

زویتر - روتسر (روزنامه) [ج ۳] ۶۲۲، [ج ۵] ۱۱۸۲، [ج ۶] ۶۸۸
 ۱۲۳۰

زردشتی - زردشتیه (مردم) [ج ۳] ۵۹۷، [ج ۴] ۶۰۱، ۶۸۰، ۶۶۸، ۶۴۹، ۶۰۱
 ۸۹۳، ۸۷۱، ۸۲۴، ۸۱۲، ۷۹۸
 ۱۴۴۹، ۱۴۳۷، ۱۴۳۲ [ج ۶] ۱۴۵۴

زنگینه (زنگنه) (رژیمان قزاق) [ج ۷] ۱۶۶۷

زیتون (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۲
 ۱۶۲۳
 زیتون ژ خلیل (کمپانی) [ج ۷] ۱۲۶۰
 زیقلر - زیگلر (کمپانی) [ج ۱] ۱۲۶۱

- ۶۸۹، ۶۸۷، ۶۸۵ - ۶۸۲، ۶۶۴
 ۶۹۹، ۶۹۷، ۶۹۵، ۶۹۴، ۶۹۲
 ۷۱۲، ۷۰۹، ۷۰۸، ۷۰۶ - ۷۰۱
 - ۷۲۳، ۷۲۱، ۷۲۰، ۷۱۸، ۷۱۵
 ۷۳۹ - ۷۳۶، ۷۳۴، ۷۳۱ - ۷۲۷
 ۷۶۵، ۷۶۱ - ۷۶۹، ۷۶۳، ۷۶۱
 ۷۸۴، ۷۸۲، ۷۷۹، ۷۷۶ [ج ۴]
 ۷۹۶، ۷۹۲ - ۷۹۰، ۷۸۸، ۷۸۷، ۷۸۵
 ۸۱۱، ۸۰۹، ۸۰۶ - ۸۰۲، ۷۹۹، ۷۹۷
 ۸۲۶، ۸۲۵، ۸۲۱ - ۸۱۴، ۸۱۳
 ۸۲۸، ۸۲۳ - ۸۳۱، ۸۲۹، ۸۲۸
 ۸۵۲ - ۸۴۶، ۸۴۳، ۸۴۲، ۸۴۰
 ۸۶۵ - ۸۶۲، ۸۶۰ - ۸۵۸، ۸۵۴
 ۸۸۸، ۸۸۵ - ۸۷۸، ۸۷۶ - ۸۷۳
 ۹۱۱، ۹۰۷، ۹۰۴ - ۸۹۸، ۸۹۰
 ۹۲۳، ۹۲۱، ۹۲۰، ۹۱۶ - ۹۱۴
 ۹۴۲، ۹۳۸، ۹۲۴، ۹۲۶، ۹۲۴
 ۹۶۶، ۹۶۰، ۹۵۵، ۹۵۴، ۹۴۹
 ۹۸۸ - ۹۸۶، ۹۸۰ [ج ۵] ۹۷۰
 - ۱۰۰۳، ۱۰۰۱، ۹۹۷، ۹۹۳، ۹۹۰
 ۱۰۱۳، ۱۰۱۲، ۱۰۱۰، ۱۰۰۸
 ۱۰۳۸، ۱۰۳۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۵
 ۱۰۶۶، ۱۰۵۹، ۱۰۵۶، ۱۰۴۱
 ۱۱۱۰، ۱۱۰۸ - ۱۱۰۴، ۱۰۸۰
 ۱۱۲۷، ۱۱۲۵ - ۱۱۲۲، ۱۱۱۵
 ۱۱۳۹ - ۱۱۲۴، ۱۱۲۱، ۱۱۲۰
 ۱۱۵۲، ۱۱۴۹، ۱۱۴۵ - ۱۱۴۲
 ۱۱۶۶ - ۱۱۶۰، ۱۱۵۸، ۱۱۵۷
 ۱۱۸۹ - ۱۱۷۳، ۱۱۷۱ - ۱۱۶۸
 ۱۱۹۷، ۱۱۹۶، ۱۱۹۳، ۱۱۹۱
 - ۱۲۱۲، ۱۲۱۰، ۱۲۰۱، ۱۱۹۹
 ۱۲۲۶، ۱۲۲۴ - ۱۲۲۲، ۱۲۲۰
 - ۱۲۴۲، ۱۲۲۷، ۱۲۲۴، ۱۲۲۷
 ۱۲۴۵، ۱۲۴۶ [ج ۶] ۱۲۵۶، ۱۲۶۰
 ۱۲۶۹، ۱۲۶۷، ۱۲۶۴ - ۱۲۶۲

- ۱۵۷۷، ۱۵۷۳، ۱۵۶۸، ۱۵۶۱، ۱۵۷۷، [ج ۲] ۲۱۸
 ۱۶۱۵، ۱۶۰۱، ۱۵۸۸، ۱۵۸۶، ۱۶۱۵، [ج ۴] ۷۹۸
 ۱۶۴۳، ۱۶۴۱، ۱۶۳۷، ۱۶۲۸، ۱۶۴۳، [ج ۵] ۸۰۵
 ۱۶۷۲، ۱۶۵۹، ۱۶۵۲، ۱۶۴۴، ۱۶۷۲، [ج ۶] ۸۰۰
 -۱۶۸۲، ۱۶۷۹، ۱۶۷۷، ۱۶۷۳، ۱۶۸۲
 ۱۶۸۴، [ج ۷] ۱۰۲۹، ۱۰۱۴، ۱۰۰۹، ۱۰۰۷
 ۱۶۰۲، ۱۶۵۹، ۱۶۵۲، ۱۶۴۴، ۱۶۰۲، [ج ۸] ۱۱۶۷
 سومیالیزم (سپیالیزم) [ج ۵] ۱۱۲۵، ۱۱۲۷، ۱۱۲۵، ۱۰۸۹
 سویسی (مردم) [ج ۶] ۱۲۴۰، ۱۲۲۴، ۱۲۰۴، ۱۱۸۴
 سیخ (سیک) [ج ۷] ۱۴۵۵، ۱۲۹۵، ۱۲۸۲، ۱۴۵۵
 سیلاخوری (فوج نظامی) [ج ۳] ۱۶۲۲، ۱۴۶۵، ۱۴۵۶
 ۵۹۸، ۵۶۴، ۵۶۴ [ج ۴] ۱۶۶۱، ۱۶۲۴
 ۹۴۰، ۷۰۸، ۶۴۵، [ج ۳] ۸۰۰ [ج ۴]
 ژینگر [ج ۵]
 ژاپونی (مردم) [ج ۶] ۱۴۴۲
 ژاندارمری [ج ۶] ۱۲۵۹، ۱۲۵۶، ۱۲۵۶
 ۱۲۶۹، ۱۲۶۸، ۱۲۶۶، ۱۲۶۴
 ۱۲۳۰، ۱۲۸۹، ۱۲۷۷، ۱۲۷۴
 ۱۴۳۲، ۱۳۴۷
 سرخهای (مردم) [ج ۶] ۱۳۰۸
 سرخسی [ج ۷] ۱۶۲۳
 سرویس ریو (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۳
 سکوند (مکتوند - ایل) [ج ۳] ۷۶۵
 [ج ۴] ۹۶۲
 سنتراال ایندیا (دسته نظامی) [ج ۷] ۱۵۴۱
 سنجابی (ایل) [ج ۲] ۲۵۳، ۵۲۳، [ج ۳] ۵۶۷
 ۱۱۸۷، ۱۱۵۲، ۱۱۱۲، ۱۱۱۰، ۱۱۰۶، ۱۱۰۴، ۱۱۱۰
 ۱۱۸۷، ۱۱۵۲، ۱۱۱۲، ۱۱۱۰، ۱۱۰۶، ۱۱۰۴، ۱۱۱۰
 ۱۱۹۷، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۶
 [ج ۷] ۱۲۲۳، ۱۲۲۷، ۱۲۷۹، [ج ۶] ۱۵۴۱
 ۱۵۹۸، ۱۵۶۷، ۱۵۵۱، ۱۵۵۰، ۱۵۹۸
 ۱۶۰۳
 ۸۱۹ [ج ۴]
 شرکت راه تبریز و جلفا [ج ۴]
 شش بلوکی [ج ۷] ۱۶۸۱، ۱۶۴۲، ۱۶۸۱
 شماخلیسکی (فوج) [ج ۷] ۱۵۳۸ [ج ۴]
 شه بندری [ج ۲] ۵۲۳
 شیعه (مردم - گروه مذهبی) [ج ۳]
 ۱۲۰۱ [ج ۵] ۵۶۸
 ۵۶۸ [ج ۳]
 ۱۰۹۷، ۱۰۲۱ [ج ۵]
 سوئدی (مردم) [ج ۴] ۹۵۴، ۹۲۸ [ج ۴]
 ۱۴۹۶، ۱۴۹۴ [ج ۷] ۱۲۴۴ [ج ۵]
 ۱۵۱۷، ۱۵۱۶، ۱۵۰۸، ۱۴۹۷ [ج ۶]
 ۱۵۵۰، ۱۵۲۶، ۱۵۲۳، ۱۵۲۲ [ج ۵]

شیمک - سملک (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۲ - ۱۶۲۴	۱۴۳۲	فارسی‌مدان (طاویله) [ج ۵] ۹۹۹، ۹۷۸
صفی‌خانی (طاویله) [ج ۷] ۱۶۸۱	۱۶۸۱	[ج ۷] ۱۶۴۲، ۱۶۴۲
صور اسرافیل (روزنامه) [ج ۱] ۲۴۵	۹۶۲	فاکس - فکس (کشتی جنگی) [ج ۲]
طاهری (ایل) [ج ۵] ۱۰۹۷	۶۲۲، ۶۱۹، ۶۱۵	فداشی (گروه) [ج ۲]
طهمورثی (گروه) [ج ۴] ۸۰۸	۶۸۶، ۶۸۴، ۶۴۰ - ۶۲۷	۶۸۶، ۶۸۴، ۶۴۰ - ۶۲۷
عاشرها [ج ۷] ۱۵۹۸	۷۲۱، ۷۰۷، ۷۰۶، ۷۰۱	۷۲۱، ۷۰۷، ۷۰۶، ۷۰۱
- ۳۵۷ [ج ۲]	۸۱۶، ۷۸۰ [ج ۴]	۸۱۶، ۷۸۰ [ج ۴]
عثمانی (مردم - دولت) [ج ۲]	۱۵۰۱، ۱۴۹۳ [ج ۷]	فرانسوی (مردم) [ج ۲] ۴۰۰ - ۳۹۸
۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۸، ۲۷۷	۱۴۵۹	[ج ۵] ۹۲۹، ۹۲۸ [ج ۴]
۲۵۹	۱۵۳۷، ۱۵۲۴، ۱۵۲۳	۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۰۶۳
۴۵۶، ۴۵۵، ۴۵۲، ۴۴۲، ۴۲۹	۱۵۹۶، ۱۵۸۰، ۱۵۷۴، ۱۵۷۹	فرقه احرار ملیون [ج ۴] ۸۸۱، ۸۸۰
۵۲۳، ۵۲۵، ۴۷۰، ۴۶۹، ۴۶۰	۱۶۲۰، ۱۶۱۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۲	فرقه دموکرات [ج ۶] ۱۴۰۱
۹۰۷، ۸۱۱، ۸۰۹، ۷۸۲ [ج ۴]	۱۶۷۹، ۱۶۳۱	فرقه ملیون [ج ۴] ۹۶۵، ۸۷۴
۱۰۱۹، ۹۴۲، ۹۱۷		فرقه ملیون تهران [ج ۲] ۴۲۷، ۴۲۷
[۶] ۱۰۷۹، ۱۰۷۴، ۱۰۲۰		فوج کرند (گروه نظامی) [ج ۴] ۹۰۱ - ۹۰۱
۱۳۲۲ - ۱۳۲۱، ۱۳۱۳	۹۰۳	قاجار (ایل) [ج ۳] ۶۹۷، ۶۹۰، ۶۹۱
۱۳۰۰		قاجاریه (پادشاهی) [ج ۲] ۳۹۵
۱۳۴۰ (نیز نک: فهرست نام جایها)		[ج ۳] ۱۲۲۴
عرب (ایل) [ج ۳] ۷۳۰، ۷۱۳، ۶۵۶		علماء نجف [ج ۳] ۷۱۶، [ج ۶] ۱۴۲۶
۹۴۱ [ج ۴] ۷۴۷، ۷۴۶، ۷۳۲		[ج ۷] ۱۵۲۰، ۱۵۲۰ (نیز نک:
۱۱۱۴، ۱۰۴۰ [ج ۵]		مجتبهدین بزرگ نجف)
۹۶۱		عیسوی (مردم) [ج ۲] ۵۲۲، ۵۲۳، [ج ۶]
۱۲۱۵، ۱۲۱۲، ۱۲۰۷		
۱۱۱۵		
۱۲۵۸ - ۱۲۵۳ [ج ۶]		
۱۴۷۰، ۱۳۳۹، ۱۲۷۹، ۱۲۶۳		
۱۴۷۷، ۱۴۷۴، ۱۴۷۱		
۶۷۸ [ج ۳]		
۷۴۷، ۷۱۵ [ج ۳]		
۱۴۲۶		

۱۴۵۱، ۱۴۴۸، ۱۴۴۱ – ۱۴۳۸
 ۱۴۹۱ [ج ۷]، ۱۴۶۰ – ۱۴۵۸
 – ۱۵۲۷، ۱۵۲۴، ۱۵۰۷، ۱۴۹۵
 ، ۱۶۵۰، ۱۶۳۱، ۱۵۹۲، ۱۵۲۹
 ۱۶۶۸، ۱۶۶۹، ۱۶۶۰
 ۴۰۹، ۳۸۵، ۲۶۷ [ج ۲] قشقائی (ایل)
 ، ۵۹۷ [ج ۳]، ۴۱۰، ۴۲۲، ۴۱۴
 ، ۶۵۸ – ۶۵۶، ۶۵۰، ۶۱۵، ۶۰۴
 ، ۷۱۵ – ۷۱۳، ۶۹۹، ۶۷۶، ۶۷۰
 – ۷۸۷ [ج ۴]، ۷۶۴، ۷۵۸، ۷۳۲
 ، ۸۰۸، ۸۰۷، ۸۰۴، ۸۰۰، ۷۹۰
 ، ۸۶۶، ۸۵۷، ۸۵۶، ۸۲۶، ۸۲۰
 ، ۸۸۸ – ۸۸۶، ۸۷۴ – ۸۷۲، ۸۶۷
 ، ۹۲۵، ۹۱۳، ۹۰۹، ۹۰۸، ۸۹۲
 ، ۹۲۱، ۹۲۷، ۹۲۶، ۹۲۳، ۹۲۰
 [ج ۵]، ۹۷۰، ۹۶۰، ۹۴۹ – ۹۴۸
 ، ۱۰۰۰، ۹۹۹، ۹۸۱، ۹۷۸، ۹۷۵
 ، ۱۰۸۹، ۱۰۵۹، ۱۰۵۸، ۱۰۴۵
 ، ۱۱۱۵ – ۱۱۱۳، ۱۰۹۸، ۱۰۹۰
 ، ۱۱۵۰، ۱۱۴۴، ۱۱۳۷، ۱۱۲۸
 ، ۱۲۰۷، ۱۱۹۷، ۱۱۹۱، ۱۱۰۹
 ، ۱۲۲۴، ۱۲۲۳، ۱۲۲۰، ۱۲۱۲
 ، ۱۲۴۴، ۱۲۴۲، ۱۲۴۱، ۱۲۳۱
 ، ۱۲۶۴، ۱۲۵۷ [ج ۶]، ۱۲۴۶
 ، ۱۲۷۹، ۱۲۷۴، ۱۲۶۹، ۱۲۶۸
 ، ۱۴۴۲، ۱۴۳۷، ۱۳۳۹، ۱۳۲۴
 ، ۱۴۷۶ – ۱۴۶۷، ۱۴۶۵ – ۱۴۶۲
 ، ۱۵۲۱ [ج ۷]، ۱۴۸۱، ۱۴۸۰
 ، ۱۶۲۴ – ۱۶۲۲، ۱۵۴۲، ۱۵۲۷
 ۱۶۸۲، ۱۶۸۱، ۱۶۵۹، ۱۶۴۲
 ۷۰۴ [ج ۳] قشون ملتیان – قشون ملی [ج ۴]
 ۷۰۹، ۷۰۵
 – ۴۵۹، ۴۴۹، ۳۸۷ [ج ۲] قفقازی (مردم)
 [ج ۳]، ۵۲۲، ۴۸۷، ۴۷۴، ۴۶۱
 ، ۵۷۵، ۵۶۴، ۵۵۹، ۵۴۸، ۵۴۷

۳۸۸ [ج ۲] قره‌باغی (مردم)
 – ۴۱۷، ۴۰۴ [ج ۲] قره‌داغی (مردم)
 ، ۴۶۴، ۴۶۲، ۴۳۴، ۴۲۳، ۴۱۹
 – ۷۵۴، ۷۵۱، ۷۴۸، ۷۴۷ [ج ۳]
 ، ۱۰۹۶، ۱۰۶۶ [ج ۵] ۷۵۶
 ۱۲۳۳، ۱۱۵۲، ۱۱۰۶
 قره‌سوران (مامور انتظامات جاده‌ها)
 ، ۷۳۲، ۶۰۱ [ج ۳] ۵۳۵ [ج ۲]
 [ج ۴] ۹۰۹ [ج ۵] ۱۰۸۰، ۹۰۹ [ج ۶]
 ، ۱۳۴۲، ۱۳۳۴، ۱۲۹۱، ۱۲۶۱
 ۱۴۴۸
 قزاق [ج ۳] ۶۴۳ – ۶۲۸
 ، ۶۸۲، ۶۵۷، ۶۴۶، ۶۴۴
 ، ۶۹۰، ۶۸۸ – ۶۸۶، ۶۸۴
 ، ۷۰۹، ۷۰۷ – ۷۰۵، ۷۰۱، ۶۹۷
 ، ۷۲۳، ۷۲۱، ۷۲۸، ۷۱۸، ۷۱۵
 ، ۷۵۸، ۷۵۵ – ۷۴۸، ۷۳۹، ۷۳۸
 ، ۷۷۶ [ج ۴]، ۷۶۵، ۷۶۲ – ۷۶۰
 ، ۷۸۷، ۷۸۵ – ۷۸۳، ۷۸۰، ۷۷۷
 ، ۸۷۲، ۸۶۴، ۸۲۷، ۸۱۴، ۸۰۴
 ، ۸۹۷، ۸۹۵، ۸۸۳، ۸۸۱، ۸۷۵
 ، ۹۴۹، ۹۱۱، ۹۰۴، ۹۰۲، ۹۰۰
 ، ۹۸۰ [ج ۵]، ۹۶۱، ۹۶۰، ۹۵۴
 ، ۱۰۲۱، ۱۰۱۳، ۱۰۰۳، ۱۰۰۱
 ، ۱۱۲۶، ۱۱۱۴، ۱۰۷۷، ۱۰۳۸
 ، ۱۱۸۵، ۱۱۷۸، ۱۱۶۹، ۱۱۶۲
 ، ۱۲۴۳، ۱۲۱۹، ۱۲۰۷، ۱۱۹۳
 ، ۱۲۷۷، ۱۲۷۴ [ج ۶]
 – ۱۳۰۹، ۱۳۰۴، ۱۳۰۰، ۱۲۹۰
 ، ۱۳۲۰، ۱۳۱۴، ۱۳۱۳، ۱۳۱۱
 ، ۱۳۳۱، ۱۳۲۸، ۱۳۲۵، ۱۳۲۱
 ، ۱۳۴۰، ۱۳۳۸، ۱۳۳۷، ۱۳۳۲
 ، ۱۳۵۶، ۱۳۵۴، ۱۳۴۹، ۱۳۴۶
 ، ۱۳۹۱، ۱۳۸۹، ۱۳۷۱، ۱۳۶۴
 ، ۱۴۲۷، ۱۴۲۰، ۱۳۹۵، ۱۳۹۳

- ۹۶۰، ۹۱۰، ۸۸۵، ۸۸۲، ۸۷۶
 ۱۰۱۳، ۹۸۲ [ج ۵] ۹۷۰
 ۱۲۲۱، ۱۱۹۷، ۱۱۳۹
 ۱۶۶۷، ۱۶۶۵ [ج ۷] ۱۲۲۳
 کلیائی (ایل) [ج ۵] ۹۸۲
 کلیسی (مردم) [ج ۳] ۶۸۰
 کمارجی (مردم) [ج ۵] ۱۲۴۱، [ج ۶]
 ۱۶۲۴، [ج ۷] ۱۲۴۱
 کمپانی راه شوسه [ج ۳] ۵۷۶
 کمیته اتحاد اسرائیلی [ج ۴] ۸۲۵ کمیته
 ۹۴۹ [ج ۴] ۹۴۵ مجمع [ج ۴]
 کمیته ایالتی گیلان [ج ۵] ۱۱۶۲
 کمیته زنان آزادی طلب لندن [ج ۷] ۱۵۳۶
 کمیته ملتیان [ج ۳] ۶۴۲، ۶۵۳، ۷۰۸
 کمیته ملی [ج ۳] ۵۹۶، ۲۲۷، ۷۲۸
 کرگیلویه (ایل) [ج ۳] ۵۷۲، ۶۰۱،
 ۷۶۵، ۷۶۲، ۷۵۸، ۷۴۸
 کرگیلویه‌ای (مردم) [ج ۴] ۷۸۱، ۷۷۵
 ۸۰۷، ۷۹۷، ۷۸۷، ۷۸۶
 ۸۲۶، ۸۲۲، ۸۲۰، ۸۱۱
 ۱۰۴۶ [ج ۵] ۹۶۱، ۹۵۵، ۸۶۶
 ۱۰۸۹، ۱۰۷۲، ۱۰۶۵، ۱۰۴۷
 [ج ۶] ۱۲۰۳، ۱۱۲۹، ۱۰۹۸
 ۱۲۳۴، ۱۲۹۵، ۱۲۸۲، ۱۲۶۵
 ۱۴۷۸، ۱۴۴۸، ۱۴۴۳، ۱۳۲۸
 [ج ۷] ۱۶۶۱، ۱۶۲۴ [ج ۷]
- گارد افتخار [ج ۳] ۷۲۹
 گبر (مردم) [ج ۵] ۱۰۷۶، ۱۰۷۶
 ۱۵۳۹ [ج ۷] ۱۲۰۸
 گتا (واحد نظامی) [ج ۶] ۱۳۴۸
 گتلند (واحد نظامی) [ج ۶] ۱۳۴۸
 گلباگی (کروه) [ج ۷] ۱۶۶۷
- ۷۵۴، ۵۹۱، ۵۸۲، ۶۰۷، ۶۸۶
 ۹۸۷ [ج ۴] ۸۱۶، [ج ۵] ۷۶۱
 [ج ۶] ۱۳۲۸، [ج ۷] ۱۰۰۳
 ۱۶۱۷، ۱۵۸۶، ۱۵۸۱، ۱۵۲۷
 ۱۶۳۸، ۱۶۲۲، ۱۶۱۹
 ۱۶۵۴، ۱۶۵۰ [ج ۴]
 قلهک [ج ۳] ۷۲۰
 قوامی (کروه) [ج ۳] ۶۰۲، ۶۱۵،
 ۸۹۴، ۸۳۶، ۸۰۴ [ج ۴] ۶۵۰
 [ج ۵] ۹۶۱، ۹۱۳ [ج ۶]
 ۱۴۶۴، ۱۴۶۲، ۱۲۷۴ [ج ۴]
 قوجبکلو (قوجه بکلو - طایفه) [ج ۴]
 ۷۸۰
- کاستلی - نیرکو کاستلی و برادران
 (کمپانی) [ج ۶] ۱۲۸۳، ۱۲۸۴
 کاکاری (کروه) [ج ۴] ۹۰۷
 کاکاوند (ایل) [ج ۱] ۱۹۰، [ج ۴] ۷۹۸
 ۹۴۰
- کالونی (طایفه) [ج ۷] ۱۶۲۲
 کرد [ج ۷] ۱۶۵۷، ۱۶۶۷
 کردنیلیونه (بانک) [ج ۳] ۷۲۸
 کرشونی (کروه) [ج ۵] ۱۰۰۰
 کروز (مسلسل) [ج ۴] ۹۱۹
 کشکولی (طایفه) [ج ۴] ۸۲۴، ۸۲۶
 [ج ۵] ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، [ج ۷]
 ۱۶۴۲، ۱۶۲۴، ۱۵۵۱، ۱۵۴۲
 کلدانی (مردم) [ج ۳] ۵۹۷، ۶۸۰، [ج ۴]
 ۱۴۳۷
- کلوب انگلیس [ج ۷] ۱۶۲۲
 کلبر (ایل) [ج ۲] ۳۵۳، ۳۶۷، ۳۸۲
 ۵۲۳، ۴۱۰، ۴۰۹ [ج ۳] ۷۶۳
 [ج ۴] ۷۸۲، ۸۲۳، ۸۶۳، ۸۷۲

گوران (ایل) [ج ۲] ۳۸۴، ۳۵۲، ۹۱۸، ۹۱۶ – ۹۱۴، ۹۰۷، ۹۰۶	[ج ۳] ۳۸۴، ۳۵۲، ۹۱۹	لابینسکی (فوج) [ج ۷] ۱۵۲۸
[ج ۶] ۱۴۶۰	[ج ۷] ۱۶۶۷، ۱۶۶۶	لاپینگ (کشتی) [ج ۱] ۱۵۹، ۱۲۹
مجتهدین بزرگ نجف [ج ۷] ۱۵۲۰ (نیز نک: علماء نجف)		لاری (مردم) [ج ۲] ۴۷۱، ۵۶۹
مجلس (روزنامه) [ج ۱] ۲۹	[ج ۵] ۱۲۲۹	لاید (کمپانی) [ج ۵] ۱۱۷۲
	[ج ۶] ۱۲۸۹	[ج ۷] ۱۶۲۴
	[ج ۷] ۱۶۰۲	لر (مردم) [ج ۳] ۶۵۶، ۷۶۲
مجلس تجارت بوشهر [ج ۳] ۵۷۹		[ج ۵] ۱۲۸۷
مجلس [ج ۶] ۱۲۵۶	۱۲۸۲، ۱۲۸۱	لزگی (مردم) [ج ۳] ۷۴۴
۱۲۴۵	۱۲۳۶، ۱۲۳۷	لشنی (ایل) [ج ۲] ۴۷۲، ۳۸۳
۱۲۶۴	۱۲۵۲، ۱۲۵۰	[ج ۳] ۹۶۱
۱۲۷۷	۱۲۵۹	[ج ۴] ۷۴۴
۱۲۸۹	۱۲۸۷، ۱۲۸۵	[ج ۵] ۱۰۴۹
۱۴۰۱	۱۲۷۹	[ج ۶] ۱۰۴۷
۱۴۱۶	۱۲۹۹	[ج ۷] ۱۰۴۶
۱۴۲۹	۱۲۹۳	۱۲۰۳
۱۴۴۵	۱۲۹۰	لینچ
۱۴۵۶	۱۴۵۴	لینچ - لینچ (کمپانی) [ج ۱] ۱۷۹
۱۴۵۶	۱۴۵۲	[ج ۴] ۸۵۶
۱۵۲۵	۱۴۴۷	[ج ۵] ۱۱۹۲
۱۵۵۶	۱۵۴۵	[ج ۶] ۱۱۹۳
۱۵۵۶	۱۵۴۷	۱۴۴۳
۱۵۵۶	۱۵۲۶	لیوینگستن (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۴
(نیز نک: مجلس شورای ملی)		
مجلس دارالشورای ملی [ج ۷] ۱۵۵۶		
مجلس سنا [ج ۶] ۱۳۴۹	۱۳۵۸	مارتن (تفنگ) [ج ۴] ۸۰۸
۱۵۷۴	۱۵۸۵	ماکزیم - ماکسیم (تسوپ) [ج ۲] ۶۱۶
۱۶۰۹	۱۵۸۰	[ج ۴] ۶۴۷
مجلس شورای ملی [ج ۳] ۶۶۶	۱۰۲۰ – ۱۰۲۳	[ج ۵] ۸۰۵
[ج ۵] ۱۰۲۰ – ۱۰۲۳	۱۰۲۵، ۱۰۲۷	[ج ۶] ۹۱۹
۱۰۷۷	۱۰۷۷	[ج ۷] ۱۵۰۰
۱۰۷۷	۱۰۷۸	ماکوئی (مردم) [ج ۲] ۳۹۰ – ۳۸۸
۱۰۷۷	۱۰۷۸	[ج ۷] ۴۰۹
(نیز نک: مجلس و مجلس ملی)		۴۶۲
مجلس عالی فوق العاده - مجلس فوق العاده عالی [ج ۳] ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶ –		مال سبزعلی (طایفه) [ج ۴] ۹۴۰
۷۰۴، ۶۹۶، ۶۹۸		معاوند - مجاهدین [ج ۳] ۶۴۷، ۶۴۳
		[ج ۴] ۷۰۹، ۷۰۶
		۷۵۲، ۷۵۰، ۷۲۸
		[ج ۴] ۸۹۸ – ۸۹۵
		۷۶۱، ۷۵۸

۱۰۰۱ [۵] ۹۳۹، ۹۰۸
 ۱۰۲۷ – ۱۰۲۴، ۱۰۲۲، ۱۰۲۰
 ۱۱۲۱، ۱۰۹۷، ۱۰۳۵، ۱۰۳۴
 ۱۱۹۷، ۱۱۲۷، ۱۱۳۶، ۱۱۲۲
 ۱۲۸۶ [۶] ۱۲۴۷، ۱۲۳۷، [ج ۶] ۱۲۴۷، ۱۲۳۷
 ۱۳۹۰، ۱۳۷۷، ۱۳۸۹، ۱۳۷۷
 ۱۴۶۸، ۱۴۴۷، ۱۴۳۳، ۱۴۳۲
 ۱۵۲۰ [۷] ۱۴۸۱
 ۱۶۲۲ [۷] ۹۲۸ [ج ۴] ۹۲۸، [ج ۷] ۱۶۲۲
 مصربی (مردم) [ج ۴] ۹۲۸ [ج ۷] ۱۶۲۲
 مضفل [ج ۴] ۹۱۹
 مظفر (روزنامه) [ج ۱] ۲۹
 مظفری (کشتی) [ج ۳] ۵۶۹
 مکتن (تفنگ) [ج ۴] ۸۰۸
 موذر (سلاح) [ج ۳] ۶۸۷، ۷۰۶، [ج ۴] ۷۰۶
 ۹۱۸، ۹۱۴، ۸۹۰
 مولا (کمپانی) [ج ۷] ۱۶۲۳

۸۲۳ [۴] نانکلی – نانه کلی (ایل) [ج ۴]
 ۲۹ [۱] ندای وطن (روزنامه) [ج ۱]
 ۱۶۸۱ [۷] نمی‌ها (طایفه) [ج ۷]
 نویهورمیا – نووزمیا (روزنامه) [ج ۱]
 ۱۱۲۷، ۱۱۲۶ [۵] ۳۲۸
 – ۱۱۷۶، ۱۱۶۹، ۱۱۶۵، ۱۱۶۴
 ۱۴۸۹ [۷] ۱۱۸۲، ۱۱۷۸

۱۲۴۷ [۶] وارملاند (فوچ نظامی) [ج ۶]
 ۱۲۹۵ [۶] ۱۲۸۲ [ج ۶] ویر (کمپانی) [ج ۶]
 ۱۰۳۰، ۱۰۱۹ [۵] دیکسن (تجارت گانه) [ج ۵]

۱۲۸۲ [ج ۶] همدان (فوچ) [ج ۶]
 ۱۲۹۵ [ج ۶] همدانی (مردم) [ج ۶]

مجلس ملی [ج ۴] ۷۸۳
 مجلس ملی انگلیس [ج ۶] ۱۲۸۴
 محاکمات (روزنامه) [ج ۱] ۱۷۸
 محکمه نظامی روس [ج ۷] ۱۵۴۹
 محمدی (اسکادران نظامی) [ج ۷] ۱۵۴۴
 مدرسه امریکائی [ج ۳] ۶۱۷
 مدرسه عالی امریکائی [ج ۷] ۱۴۸۶
 مدرسه عالی نظامی [ج ۶] ۱۲۷۰
 مزیدی (طایفه) [ج ۶] ۱۴۶۵
 مسلمان (گروه دینی) [ج ۳] ۷۱۰
 مسیحی – مسیحیان (مردم) [ج ۲] ۳۸۷
 [ج ۳] ۶۶۸
 مشروطه – مشروطیت [ج ۲] ۳۳۵، ۳۳۳
 ۳۵۲، ۲۴۸ – ۲۴۴، ۲۴۲ – ۳۲۸
 – ۳۶۹، ۳۶۷، ۳۶۶، ۳۶۲، ۳۶۱، ۳۵۸
 ۳۸۳ – ۳۷۹، ۳۷۷، ۳۷۶، ۳۷۵، ۳۷۴
 ، ۴۰۲، ۴۰۱، ۳۹۶، ۳۹۲ – ۳۸۹
 ، ۴۲۷، ۴۱۶، ۴۱۵، ۴۱۱، ۴۰۸، ۴۰۴
 ، ۴۴۱، ۴۲۶، ۴۲۵، ۴۲۰، ۴۲۹
 ، ۴۷۰، ۴۶۸، ۴۶۰، ۴۵۴، ۴۵۲
 ، ۴۸۶، ۴۸۲، ۴۸۱، ۴۸۰، ۴۷۲
 ، ۵۲۰، ۵۱۵، ۵۱۳، ۴۸۸
 ، ۵۳۵ – ۵۳۳، ۵۳۱، ۵۳۰، ۵۲۱
 ، ۵۵۲، ۵۴۹، ۵۴۵، [۳] ۵۴۰
 ، ۵۶۵، ۵۶۴، ۵۶۲، ۵۵۹
 ، ۵۷۹، ۵۷۴، ۵۷۳، ۵۷۰، ۵۶۷
 ، ۵۹۰، ۵۸۸، ۵۸۷، ۵۸۳، ۵۸۰
 ، ۵۹۸، ۵۹۲، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۱
 ، ۶۱۰ – ۶۰۳، ۶۰۸، ۶۰۶، ۶۰۳
 ، ۶۴۳ – ۶۳۷، ۶۲۱، ۶۱۴ – ۶۱۲
 ، ۶۸۳، ۶۸۲، ۶۵۷، ۶۵۰، ۶۴۵
 ، ۷۱۰، ۷۰۰، ۶۹۶، ۶۹۰، ۶۸۹
 ، ۷۶۴، ۷۵۴، ۷۳۲، ۷۲۹، ۷۱۲
 [ج ۴] ۸۶۸، ۷۹۵، ۷۸۱، ۷۸۰ [ج ۴]

ہند (ادارہ) [ج ۷] ۱۵۸۲، ۱۳۹۱، ۱۳۸۸، ۱۳۶۴، ۱۳۴۱	۱۶۱۳، ۱۶۷۷، ۱۶۴۴، ۱۶۳۴، ۱۶۲۸
ہندی (مردم) [ج ۳] ۶۰۵، ۶۲۵، ۶۴۴، ۱۴۴۹، ۱۴۴۸، ۱۴۴۳	۱۶۷۸
۷۶۵، ۷۵۵، ۷۱۸، ۷۱۵، ۶۹۰	
۸۵۷، ۸۴۶، ۸۳۸، ۸۳۶ [ج ۴] ۸۵۸، ۸۴۸، ۸۳۸، ۸۳۶	۱۲۴۵، ۱۲۱۳، ۱۶۲۸
۹۰۹، ۹۰۰، ۸۸۱، ۸۷۶	۱۶۰۴ [ج ۷]
۹۹۵ [ج ۵] ۹۴۰، ۹۳۵، ۹۲۰	۹۰۹ [ج ۶]
۱۰۴۰، ۱۰۳۸، ۱۰۱۸، ۱۰۱۴	۱۶۶۱ [ج ۷]
۱۱۲۶، ۱۱۳۰، ۱۰۷۹، ۱۰۵۷	
۱۲۱۳، ۱۲۱۰، ۱۱۴۵، ۱۱۴۲	
[ج ۷] ۱۲۸۵ – ۱۲۸۳ [ج ۶]	
– ۱۵۰۳، ۱۴۹۹، ۱۴۹۲، ۱۴۹۱	
۱۵۴۲، ۱۵۴۰، ۱۵۳۹، ۱۵۰۶	۱۲۰۳، ۱۰۹۸ [ج ۵]
۱۶۲۴، ۱۶۲۳، ۱۶۰۶، ۱۵۶۰	۱۴۶۹، ۱۳۲۷، ۱۲۸۹ [ج ۶]
۱۶۴۳، ۱۶۲۷	۱۰۴۱، ۱۵۲۸ [ج ۷]
۶۴۶، ۵۸۱، ۵۷۸ [ج ۲]	۱۴۸۲، ۱۵۴۲
۷۲۷، ۷۲۱، ۷۲۰ [ج ۲]	۱۶۲۷
۷۴۳، ۷۴۱	
یہود – یہودی (مردم) [ج ۱]	ہند و انگلیس (ادارہ تلگراف) [ج ۵]
[ج ۲] ۵۲۲، ۵۲۲، [ج ۳] ۵۲۲	۱۱۱۵، [ج ۷] ۱۶۲۲
۹۱۲، ۸۷۱ [ج ۴] ۷۱۰، ۶۶۸	ہندوستان (ادارہ) – ادارہ هند [ج ۷]
۱۴۲۷، ۱۴۲۲ [ج ۶] ۹۶۰، ۹۴۶	۱۵۶۰، ۱۵۲۸
	ہندوستان (حکومت) – حکومت هند [ج ۷]
	۱۵۶۱، ۱۵۶۶، ۱۶۶۷، ۱۶۸۲
	ہندی (قشون) [ج ۵] ۱۱۴۶، ۱۱۶۹
	۱۲۶۲، ۱۲۶۱، ۱۱۹۹
	۱۲۱۶، ۱۲۰۵، ۱۲۷۸، ۱۲۷۷

www.adabestanekave.com

فهرست تکنیکا و رویدادهای مهم که
در ضمن اسناد از آنها یاد شده است

جلد اول

• مظفرالدین شاه ۲	علیشاه برگزار شد ۲۱
طرح قانون اساسی در مجلس ۱۷	تیرگی روابط مردم با محمدعلیشاه ۲۱
به خارجی‌ها ۱۷	زمزمۀ مخالفت ایرانیان با دادن امتیاز آشکارشدن احساسات ضداروپائی در مردم ایران ۲۲
۱۸	ترس دولت‌های انگلیس و روس از مداخله پناهندگی مردم اورمیه به کنسولخانه و تلگرافخانه انگلیس ۲۲-۲۳
۱۹	پادشاهی محمدعلیشاه - باریافتن سفراء مقاومت مردم تبریز در برابر شرکت راهسازی روسی ۲۲
۱۹	احترام مردم به جنازه مظفرالدین شاه و جلوگیری آنها از بردهشدن جنازه به گروبلاء ۲۴
۲۰	تاج‌گذاری محمدعلیشاه - ولیعهدی احمد شاه ۲۵
۲۶	نهضتین سلام رسمی که در حضور محمد تشکیل گروه فدائیان در ایران

تتل پرویز شاه جهانیان در یزد - نگرانی	۶۶
زرتشتی‌ها بر جان خودشان	۲۷
تحصن و عاذه و مردم عادی در شاه -	
عبدالعظیم	۲۷
مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای	
بیگانه	۳۰
هزل مشیرالدوله از صدارت عظمی	۳۱
آدمکشی و آدمسوزی در سبزوار	۳۳
مردم برای اجراء قول شاه ایران از	
دولتهای خارجی تضمین می‌خواستند!	
	۳۳
نامه سرزنش‌بار زنان تبریز به مردان	
شیراز	۳۸
افتشاش در کرمانشاه - تحصن همگانی	
مردم - برپا کردن چادر بر بام	
خانه‌ها	۳۹
آدمکشان مزدور شاه در اندیشه شکار	
آزادیخواهان	۵۱
هازداشت رحیم‌خان قراجدداغی ضدمشروطه	
معروف	۵۱ - ۵۳
تعطیل همگانی مردم تهران و جلوگیری	
از چراغانی برای تاج‌گذاری شاه	
	۵۱
جلوگیری مردم بندر انزلی از خارج شدن	
نوز پلثیکی	۵۲
قتل رجب‌افندی در تهران	۵۲
تومثه اکرم‌السلطان برای کشن اعضا	
انجمان ایالتی تبریز	۵۲
کمیابی نان و شورش مردم در تبریز	۵۳
کشته شدن یک محکمر در تبریز	۵۳
وضع بد مالی ایران و فرستادن هیأت‌های	
تبليغاتی به خارج	۵۹
پریگاد قزاق زنجیری برای برده‌گی ایران	
	۶۳
گارد شاهی با فرمانده روسی!	۶۴
شورش در زنجان و اردبیل	۶۶
شرایط بردۀوار و استعماری روس و	
انگلیس برای دریافت اقساط وام	
خود از ایران	۶۸
کشته شدن اتابک اعظم	۶۸
کاپیتولام‌یون انگلیس در ایران	۶۹
اظهارنظر شدّتی انگلیز سفیر انگلیس	
درباره شاه ایران	۷۱
دولت ایران فقط می‌تواند از روس و	
انگلیس وام بگیرد!	۷۶
احساسات میرزا پرستانه ایرانیان از نظر	
سفیر انگلیس	۷۹
رئیس دزدها محافظ راه‌کارواش مشهد	
شد	۸۲
طرح قرارداد ۱۹۰۷ در مجلس ایران	
	۸۹
مرگ ناگهانی و مرموز مشیرالدوله	۸۹
خطار درباریان به محمدعلی شاه و منزوی	
گردانیدن او	۹۰
مقالات روزنامه حبل‌المتین درباره قرارداد	
۱۹۰۷	۹۳
قانون اساسی ایران	۹۹
فروش دختران و زنان ایرانی بوسیله	
صنیع‌الدوله	۱۱۰
زنданی شدن علاء‌الدوله - تبعید و زندانی	
شدن ناصرالملک و وزیران دولت	
او	۱۱۷
چاقوکشان مزدور محمدعلی شاه و پذیرائی	
شامانه (!) از آنها	۱۱۹
سوءاستفاده آصف‌الدوله و مخلف نظام از	
انبیار مهمات خراسان	۱۲۴
تبعید علاء‌الدوله - زندانی شدن ناصر-	
الملک	۱۴۰
اتحاد خل‌السلطان با مشروطه‌خواهان	۱۴۴
شاه ایران از سفراء انگلیس و روس	

حمایت سفارت انگلیس از ظل‌السلطان	۱۴۶
۲۰۲	
تلگراف شاه ایران به پادشاه انگلیس	۱۴۹
۲۰۴	
جواب دادن پادشاه انگلیس به شاه ایران	۱۶۲
۲۰۵	
پناهندگی ایرانیان به سفارت روس	۱۶۸
کودتا در تهران و غارت خانه‌های مردم	
۲۳۵	
۲۳۶	
بدست قوای دولتی	
دستگیری ملک‌المتكلمين و چهانگیرخان	۱۶۹
۲۳۹	
صورا صراحتی	
۲۴۳	
حکومت نظامی به فرمان لیاخوف	
ایرانیان مصمم شدند سلطان عثمانی را	
۲۷۲	
به پادشاهی خود برگزینند	
فرماننفرمای آذربایجان از ورود آذوقه به	
۲۹۱	
شهر تبریز جلوگیری کرد	
قزاقان روسی در تبریز و ادعای بیطرفی	
۲۹۵	
دولت روسیه	
۲۹۷	
روزهای تلغی تبریز	
دستخط محمدعلی‌شاه درباره انتخابات	
۳۰۶	
انتخابات مجلس و بدقولی‌های محمدعلی	
۳۰۹	
شاه	
تظاهرات مزدوران شاه علیه مشروطه	۱۹۱
تلگراف شدیداللحن علماء نجف به محمد	
۳۲۹	
علی‌شاه	۲۰۰

دستور کار می‌گرفت!	۱۴۶
از نظر سفير انگلیس ملت ایران تا دو	
نسل دیگر هم شایسته حکومت	
مشروطه نیست	۱۴۹
زرتشتیان ایرانی برای تأمین جان‌خودشان	
از سفارت انگلیس کمک می‌خواستند	
۱۶۲	
سوء‌قصد بجان محمدعلی‌شاه	۱۶۸
تدارک محمدعلی‌شاه برای سرکوبی مردم	
۱۶۹	
گزارش سفیر انگلیس درباره سوء‌قصد	
به محمدعلی‌شاه	۱۷۰
غارت مردم بوسیله گارد امیر‌بها در	۱۷۱
تحصن امیر‌بها در سفارت روس	۱۸۴
فرار نظام‌السلطنه به قم	۱۸۶
روس و انگلیس در فکر تغییر سلطنت در	
ایران	۱۹۱
تحصن تقی‌زاده و روزنامه‌نگاران در	
سفارت انگلیس	۱۹۶
دستگیری روزنامه‌نویسان و آزادیخواهان	
دیگر بدستور محمدعلی‌شاه	۱۹۶
پناهندگی رئیس مجلس به سفارت فرانسه	
۲۰۰	
پناهندگی وزیر مالیه و خانواده‌اش به	
سفارت ایتالیا	۲۰۰
شورش در تبریز	۲۰۰
انحلال مجلس بدستور محمدعلی‌شاه	۲۰۰

جلد دوم

تظاهرات طرفداری محمدعلی شاه علیه	
برقراری مشروطه در ایران	۳۲۹
بی‌تکلیفی زندانیان سیاسی؛ مشروطه	
۳۴۰	
نوع محمدعلی‌شاه!	

به عقیده سفیر انگلیس، اعضای مجلس	
ایران عاری از کار و نادان و	
ارتباعی هستند!	۳۳۷
دستخط ساختگی محمدعلی‌شاه بر دیوارهای	

- لیره وام تاخت می‌زند ۳۴۴
به عقیده محمدعلی‌شاه مشروطه و تشکیل
مجلس مخالف با اسلام است ۳۴۶-۳۴۸
- شورش در مشهد؛ نامه علماء کربلاه به
مردم خراسان و تحریک آنان به
شورش ۳۵۲
- حکومت نظامی در اصفهان ۳۵۲
انگلیس و روس با شاه ایران وحدت‌نظر
دارند ۳۵۵
- عقب‌نشینی محمدعلی‌شاه در برابر
تهدیدهای انگلیس و روس ۳۵۵
- تحصن محمدعلی‌شاه در باگشاه ۳۵۶
سفرای انگلیس و روس می‌خواستند
محمدعلی‌شاه را با دادن رشوه
مشروطه‌خواه کنند! ۳۵۶
- هرج و مرج و شورش در اصفهان؛ غارت
بازار بوسیله سربازان دولتی ۳۶۰
- یک داوری عجیب در باره ستارخان و
هم‌زمان او ۳۶۱
- غارت دیوانخانه حکومت اصفهان بوسیله
مردم ۳۶۳
- اصفهان در تصرف انقلابیون ۳۶۴
- انتصاب سعدالدوله به وزارت خارجه ۳۶۵
- مقاومت محمدعلی‌شاه در برابر فشارهای
انگلیس و روس ۳۶۶
- ترس انگلیس از تجزیه ایران! ترس
روسها از استقلال شهرهای تبریز
و اصفهان ۳۶۷
- انفصال صمصام‌السلطنه از ایلغانی
بختیاری ۳۶۸
- به عقیده صدراعظم ایران‌بیچگونه حکومت
- شورائی با شریعت اسلام موافق
نیست ۳۷۹
- پناهندگی ملیون به کنسولگری عثمانی
در رشت ۳۸۱
- رفتار ستمگرانه با پارمیان و ارامنه
ایرانی ۳۸۴
- برقراری نظم در تبریز بوسیله ستارخان
و باقرخان ۳۸۷
- نامه انجمن تبریز درباره رفتار ناروای
دولت با مردم آن شهر ۳۸۹
- اعتراض انجمن ملی تبریز به استقرار ارض
دولت ایران از خارج ۴۹۹
- شورش در رشت و کشته شدن حاکم آن
شهر ۴۰۳، ۴۲۶
- تشکیل حکومت موقت در رشت بوسیله
شورشیان ۴۰۲-۴۲۶
- پیشنهاد صلح عین‌الدوله به مردم تبریز
۴۰۴، ۴۰۳
- مخالفت ملیون تهران با استقرار ارض دولت
ایران از دولتهای خارجی ۴۰۴
- به عقیده مستشار مالیه ایران شرط
استقلال مالیه ایران استخدام
کارمندان خارجی است ۴۰۵
- آشوب و غارت در اصفهان، پناهندگی مردم
به مقارتخانه‌های انگلیس و روس
۴۰۶-۴۰۷
- زمزمه تشکیل یک کشور مستقل در شمال
ایران ۴۱۰
- یاغیگری سید‌حسین لاری در لار ۴۱۰
- انگلیس از مساعدت مالی به محمدعلی‌شاه
برای حفظ موقعیت او نامید
است ۴۱۱
- تفییرات در کابینه دولت ۴۱۲
- تیراندازی به شیخ فضل‌الله نوری ۴۱۲-۴۱۳

۴۴۹	بمباران تبریز بومیله شاه پرستان	علمای کربلاه مردم ایران را از پرداخت مالیات به دولت منع کردند
۴۵۲	هوج و مرج در بوشهر	۴۱۳ تشکیل دیوان عدالت در بوشهر
۴۶۰	زمینه‌سازی قفقازیها در شورش رشت	۴۱۴ شورشیان رشت شعاع‌السلطنه برادر شاه را گروگان گرفتند
۴۶۰	پرچم روس و انگلیس و عثمانی بر فراز خانه‌های مردم رشت	۴۱۷ محاکمه متهمان به بمباندازی بسوی شاه
۴۶۱	یورش قوای دولتی به تبریز	۴۲۹، ۴۱۸
۴۶۲	یورش جنایتکارانه رحیم‌خان به جلفا	کشف و توقيف مهبات انقلابیون ایرانی در باکو
۴۶۲	نظر کنسول انگلیس درباره رشادت و جنگاوری ستارخان و جنگیدن روحانیان	۴۲۴ پیش‌نامه جماعت ملیون تهران به سفیر انگلیس
۴۶۴	کشته شدن یک نانوای گرانفروش در تبریز	۴۲۷ تشکیل کابینه مشیر‌السلطنه
۴۶۴	بنادر خلیج فارس زیر فرمان ملیون در بوشهر به جای پرچم سلطنتی پرچم ملی برافراشته شد	۴۲۸ تعطیل بازار تهران و چوبخوردن تجار بازار
۴۶۷	شروع انقلاب در مشهد	۴۲۹ آزاد شدن خاربین شیخ فضل‌الله نوری
۴۶۸	شیراز و همدان در مسیر انقلاب	۴۳۰ مخالفت علماء نجف و همدان با استقرار ارض محمدعلی‌شاه از خارجه
۴۷۰	شورش افشاریها و غارت اموال حاکم کرمان	۴۳۱ انجمن ایالتی آذربایجان جانشین مجلس ملی ایران
۴۷۲	رفتار ضدانسانی با پارمیان در شیراز	۴۳۲ چنگ ملیون و شاه پرستان در تبریز
۴۷۳	کشتار پناهندگان شاه عبدالعظیم به دستور مفاخرالملک حاکم تهران	۴۳۳ سادات لارستان به توصیه علماء نجف کمرک بوشهر را متصرف شدند
۴۷۴	اعتراض آمرانه انگلیس و روس به کشتار شاه عبدالعظیم	۴۳۴ تصرف بوشهر بوسیله مید مرتضی
۴۷۵	مداخله انگلیس و روس در ترکیب کابینه ایران	۴۳۵ اهرمی
۴۷۵	تهدید انگلیس و روس به تنبیه اقتصادی ایران	۴۳۶ کشتار چهار نفر بدست او باش در شاه عبدالعظیم
۴۷۸	قطعی و غارت نانواییها در کرمان	۴۳۷ ثارتگری‌های رحیم‌خان
۴۷۸	مید مرتضی در لباس ملی‌گری و با قصد غارتگری	۴۳۸ آشوب در کرمانشاه؛ کشتار یهودیان آن
	تفییرات سیاسی در اسلامبول و تالیف آن	۴۳۹ شهر بدست آشوبگران
		۴۴۰ قطعی و گرسنگی و مرگ در تبریز
		۴۴۱ جنبش ملیون در اورمیه
		۴۴۲ شورش در استرآباد

سعدالدوله به جای نایب‌السلطنه	۵۱۷
شکایت وزیر ایرانی به سفراء انگلیس و روس	۵۱۹
تعیین وزیر خارجه ایران با تصویب وزیر خارجه انگلیس!	۵۱۹
نظر و زارت خارجه انگلیس در باره کابینه‌های ایران	۵۱۹
تحصن صنیع‌الدوله و اعتماد‌الذاکرین در سفارت انگلیس	۵۲۹
کشته شدن فرستاده ملیون پدست ترکمانان	۵۳۰
تظاهرات مردم بندرگز به طرفداری از مشروطه	۵۳۰
کمیابی نان در کرمان	۵۳۱
آشوب در کرمان و غارت محله یهودیان آن شهر	۵۳۲
تشکیل انجمن ایالتی فارس	۵۳۴
توصیه‌های تحقیرآمیز دولتین انگلیس و روس به شاه ایران	۵۳۸

در اوضاع سیاسی ایران	۴۸۷
قطعی نان در تبریز؛ فراهم شدن زمینه‌های شورش مردم	۴۸۸
متارکه جنگ تبریز از طرف ملیون ۴۹۶	
مخالفت شاه و عین‌الدوله با متارکه جنگ	
نیروهای روسی آماده اشغال تبریز	۵۰۱
دستور شاه برای متارکه جنگ و ورود آذوقه به تبریز	۵۰۷
ورود نیروهای روسی به خاک ایران	۵۱۲
عفو عمومی شاه	۵۱۳
الگوی محمدعلی شاه برای اعطای مشروطه و قانون انتخابات	۵۱۳
نایب‌السلطنه مرتبع بر مسند ریاست وزراء	
ورود نیروهای روسی به تبریز	۵۱۵
نجات نسبی تبریز از قحطی و مرگ	۵۱۶
سپاسگزاری متارخان از کمکهای انگلیس و روس به مردم تبریز	۵۱۶-۵۱۵
لجاج و خودسری محمدعلی شاه	۵۱۷
پافشاری انگلیس و روس برای نشاندن	

جلد سوم

فرمان عفو عمومی از طرف محمدعلی شاه	۵۶۳
دستگیر شدن انقلابیون قزوین و رشت	
انتشار دستخط معمول محمدعلی شاه در باره مشروطه و عفو عمومی	۵۶۵
تیرباران شدن قاسم‌آقا (سرتیپ) بدست ملیون	۵۶۶
ورود ارتش روس به مشهد	۵۶۶
خودداری مردم مشهد از دادن مالیات به حکومت ایران	۵۶۷
ناآرامی و کشتار در لار	۵۶۹

سعدالدوله مهره سیاسی مورد حمایت استعمارگران	۵۵۱
اخطر اهانت‌آمیز انگلیس و روس به شاه ایران در پوشش نصیحت دوستانه!	۵۵۲
آبروی سیاسی ایران در گرو دریافت وام از بیگانگان	۵۵۳
پناهندگی متارخان و باقرخان به سفارت عثمانی	۵۵۶
دستخط محمدعلی شاه در باره برقراری مشروطه	۵۶۲

تبریز در اشغال قشون روس	۵۷۰	۵۶۹	سلطان احمد میرزا ملطان احمد شاه شد
محاصره تبریز بوسیله قوای محمد علی شاه	۵۷۰		۶۲۶
قطعنامه انقلابیون و فهرست درخواست‌های آنان از شاه	۵۷۳		صلاح‌اندیشی برای اخراج ستارخان و باقرخان از ایران!
خلاص انگلیس برای جلوگیری از رسیدن انقلابیون به تهران	۵۸۵	۵۸۲	درخواست سفراء انگلیس و روس از سردار اسعد و دعوت او به آرامش
	۵۸۷		۶۴۰
امضاء قانون انتخابات مجلس شورای ملی پدست محمد علی شاه	۵۸۲		فهرست درخواست‌های انقلابیون از دولت
چاره‌جوئی محمد علی شاه از سفراء روس و انگلیس برای آرام‌گردانیدن مردم	۵۸۸		ایران بوسیله سفارتین انگلیس و روس
دستخط محمد علی شاه درباره تفسیر فرمان مشروطه	۵۹۰		خودداری سردار اسعد از قبول ضمانت سفارتین انگلیس و روس برای اجراء قول شاه
گمیابی نان در تبریز	۵۹۲		ناآرامی و شورش در سلطان‌آباد (اراک)
متن قرارداد استقرارض ایران از روسیه	۶۰۶		۶۴۸
اعتراض سفير روس به خاموش نشدن افریاد انقلابیون	۶۰۷		اظهارنظر سفير انگلیس درباره مردم دشتستان و تنگستان
لعن اهانت‌بار سفير روسیه نسبت به انقلابیون ایران	۶۰۷		۶۵۸
اخطرنامه سپهبدار به سفراء انگلیس و روس و تعیین شرایط ترک معاصمه	۶۰۹		انتشار قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی
خلاص سفيران انگلیس و روس برای متارکه جنگ بین شاه و مردم ایران	۶۱۷		اشغال تهران بوسیله نیروهای انقلابی
متارکه جنگ قزاقها با مردم به دستور لیاخف	۶۱۹		چاره‌اندیشی شاه و سفارتین برای جلوگیری از پیشرفت انقلابیون
همدستی انگلیس و روس در مورد حوادث ایزان	۶۲۰		۶۸۲
پناهندگی محمد علی شاه در سفارت روس	۶۲۳		تسليم کلنل لیاخف به نیروهای انقلابی
خودداری محمد علی شاه از پذیرفتن هیأت برگزیده مجلس شورای اسلامی	۶۲۴		خلع محمد علی شاه از سلطنت و پادشاهی احمد شاه قاجار
	۶۲۴		تلاش برای جلوگیری از سلطنت احمد شاه
	۶۲۴		گزارش تفصیلی پیروزی انقلابیون به نوشتة مأمور سفارت انگلیس
	۶۲۴		اصلامیه شورای انقلاب درباره تغییر

اعزام ستارخان از تبریز به اردبیل	۷۱۹	پادشاه ایران	۶۸۹
پذیرائی احمدشاه قاجار از سران قاجاریه	۷۲۱	و درباریان	۶۹۰
حرکت محمدعلی میرزا از بندر انزلی		رهائی ظل‌السلطان از بند انقلابیون رشت	۶۹۶
بسوی روسیه	۷۲۴	کشمکش روس و انگلیس با شورای	
بازگشت بخشی از قشون روسیه از تبریز	۷۳۸	انقلاب برای تعیین حقوق مستمری	
اخطرار سفارت انگلیس به دولت ایران		محمدعلی میرزا	۶۹۷-۶۹۵
درباره نامنی راههای جنوب کشور	۷۴۰	پذیرائی احمدشاه از سفراء دولتهای	
آمار نیروهای نظامی روسیه در قزوین و		بیگانه	۶۹۷
تبریز	۷۴۹	داوری سفیر انگلیس درباره آداب دانی	
ناآرامی در اردبیل - پناهندگی اعضاء		عضدالملک	۶۹۸
حکومت و انجمن محلی و علماء به		نظر سفیر انگلیس درباره مدیریت دولت	
کنسولگری روس	۷۵۱	انقلابی ایران	۶۹۹
کار زشته که از ستارخان سر زد - مطالب		قرارنامه خروج محمدعلی میرزا از ایران	
روزنامه رسمی ایران درباره وقایع		۷۰۳	
اردبیل	۷۵۴	پهانه‌جوئی روسها برای اشغال خاک	
افتتاح مجلس شورای علی بوسیله احمدشاه	۷۵۷	ایران	۷۰۵
اظهار وابستگی رحیم‌خان به دولت روس	۷۵۷	تشکیل نخستین دولت در پادشاهی احمدشاه	
پناهندگی مردم یزد به قنسولگری انگلیس	۷۶۲	۷۰۷	
اشغال شهر اردبیل بوسیله قشون روس	۷۶۵	پناهندگی سعد الدوله و مخبر الدژاء به	
کشتار کاروانیان در راه بوشهر	۷۶۵	سفارت انگلیس	۷۰۷
تصویب نیابت سلطنت عضدالملک در		آغاز اعدام مخالفان در حکومت جدید	۷۰۷
مجلس شورای ملی	۷۶۶	دوشواری‌های زندگی پارسیان و یهودیان	
		یزد	۷۱۰
		حفو عمومی زندانیان و پناهندگان سیاسی	
		۷۱۸	
		حرکت محمدعلی میرزا و همراهان بسوی	
		بندر انزلی	۷۱۸

جلد چهارم

رقابت انگلیس و روس برای دادن وام به
ایران

تلگرافات رحیم‌خان قراجه‌داغی و رؤسای
ایل شاهسون به حمایت از محمدعلی

گزارش تفصیلی سفیر انگلیس درباره
شاه مخلوع

- مقاومت دولت ایران در برابر امتیازات
و ولیقهای درخواستی انگلیس و
روس برای دادن وام ۸۴۱
- محدودیت و ممنوعیت ایران برای درخواست
وام از دولتهای دیگر بجز انگلیس
و روس ۸۴۲
- دسته‌بندی وکلاء و پدید آمدن گروههای
سیاسی در مجلس ۸۴۴
- پاسخ دولت ایران به تحمیلات انگلیس و
روس برای دادن وام ۸۴۷
- موضوع استخدام مشاوران مالیه از
کشورهای خارجی ۸۴۹
- قیام داراب‌میرزا صاحب‌منصب ایرانی-
الاصل قشون روس به هواخواهی
محمدعلی‌شاه مخلوع ۸۵۲
- شرایط انگلیس برای هزینه وام بوسیله
دولت ایران ۸۵۳
- تفییر کابینه دولت سپهبدار ۸۵۴
- کمیابی نان در پایتخت ۸۵۵
- منگسارتگردن یک زن قاتل در تهران ۸۵۶
- ناآرامی در کرمانشاه ۸۶۳
- قتل سید عبدالله مجتبه (بهبهانی) ۸۷۵
- قتل مستحفظ کشتی رومی در استرآباد
(گرگان) ۸۷۵
- شیع و مرایت نامنی و گردن‌کشی تا
دروازه‌های پایتخت ۸۷۶
- بروز افتشاش در همدان ۸۷۹
- دامهای استعمارگران برای تعییل وام به
ایران ۸۷۹
- تشکیل کابینه مستوفی‌الممالک ۸۸۰
- تیراندازی سربازان ایرانی به خانه نایب
قنصل روس ۸۸۱
- بروز ناآرامی در نقاط مختلف کشور ۸۸۱
- تیراندازی قزاق روسی به سرباز ایرانی
۸۸۲

- افتتاح مجلس شورای ایلی بوسیله
احمدشاه ۷۷۷
- وکلائی که بهنگام افتتاح مجلس حضور
داشتند ۷۷۸
- ناآرامی در زنجان - جنگ بین قوای محلی
و نیروهای دولتی ۷۸۲
- ترکیب نخستین دولت به ریاست سپهبدار
۷۸۳
- درگذشت ام‌الخاقان مادر محمدعلی‌شاه
مخلوع در راه سفر کربلاه ۷۸۶
- شورش مردم بستک (لنگه) و اخراج حاکم
از شهر ۷۸۹
- قتل فجیع دو نفر اسماعیلی‌مسذهب در
نیشابور ۷۹۳
- شکست یافتن نیروهای رحیم‌خان قراچه‌داغی
از قوای دولتی و فرار رحیم‌خان به
سرحد روسیه ۸۰۱
- درخواست دولت ایران از دولت روس
برای استرداد رحیم‌خان به ایران
۸۰۲
- استعفاء و انصراف سپهبدار از ریاست
وزراء ۸۰۲
- نظر سفیر انگلیس درباره دلاوری ایل
بوین احمد ۸۰۴
- زمینه‌های مخالفت مجلس با دریافت وام از
انگلیس و روس ۸۱۴
- شرایط استثماری برای دادن وام به
ایران ۸۱۵، ۸۱۶
- حرکت ستارخان و باقرخان از تبریز بسوی
تهران ۸۲۷
- مکاتبات بین دولتهای ایران و انگلیس
درباره وام پیشنهادی انگلیس به
ایران ۸۳۱
- چاره‌اندیشی مزورانه سفیر انگلیس برای
تعییل وام به ایران ۷۳۷

ناخشنودی سفیر انگلیس از بی اعتمانی دولت ایران به سفیر روس!	۸۸۴
استعفاء کاپینه مستوفی‌المالک	۸۸۷
اعتراض سفیر انگلیس به نامنی‌های ایران و تعطیل تجارت انگلیس	۸۸۸
طرح وام یک میلیون لیره‌ئی انگلیس در مجلس ایران	۸۸۹
درخواست علماء نجف برای اخراج تقی‌زاده از ایران	۸۹۰
استعفاء مستشار‌الدوله از ریاست مجلس و ریاست ذکاء‌الملک	۸۹۱
اعتراض مردم یزد به مالیات تریاک و هیزم	۸۹۳
رفتار ناشایسته مردم یزد با زرتشتی‌ها	۸۹۴
اعتراض بازاریان همدان به مالیات‌ها و عوارض جدید دولتی	۹۱۱، ۸۹۵
پیشنهاد موذیانه برای پرداخت وام به ایران	۸۹۶
تصمیم دولت برای خلع سلاح عمومی	۸۹۷
منگرگیری ستارخان و مجاهدین او در پارک اتابک	۸۹۷
حمله قوای دولتی به پارک اتابک – تسليم مجاهدین و زخمی‌شدن ستارخان	۹۱۹، ۸۹۸
علاقتندی انگلیس برای برقراری نظم در ایران	۸۹۹، ۸۹۸
آمار تلفات پارک اتابک	۸۹۹
کشته شدن سرباز ایرانی بدست نگرانان کنسولگری کرمانشاه	۹۰۱
هجوم سربازان ایزانی به کنسولگری روس و نامزاكوئی به کنسول آن دولت	
نمایش خشم‌الود سفراء دولتین استعماری در برابر اشاره کتبی دولت ایران به استقلال ملی خود	۹۰۲
در گذشت عضد‌الملک نایب‌السلطنه ایران و تعیین ناصر‌الملک بجای او	۹۲۴
گزارش وقیحانه سفیر انگلیس در برخورد با پاسخ دولت ایران برای اعلام حفظ استقلال ملی خود	۹۲۵
بازگشت محمد‌علی‌میرزا و ظل‌السلطان و ورود آندو به شهر رشت	۹۳۱
معاصره شهر کاشان بوسیله نایب‌حسین کاشی	۹۳۵
ناآرامی و زدوخورد در اردبیل	۹۳۸
گم‌شدن تاجر باشی روس	۹۳۸
ناآرامی در بوشهر و شیزار	۹۴۵، ۹۴۶
اخطرار شدید سفیر انگلیس به دولت ایران درباره نامنی‌های جنوب کشور	۹۴۸
پاسخ دولت ایران به اخطاریه سفیر انگلیس	۹۵۰
درگیری و زدوخورد بفتیاریها و قوای نایب‌حسین کاشی	۹۵۸
تحصن رئیس نظمیه یزد از ستم حاکم شهر به تلگرافخانه انگلیس	۹۵۹
شیوع بیماری وبا در کرمانشاه	۹۵۹
غارت و کشتار در محله یهودیان شیزار	۹۶۰
تظاهرات مردم ایران در اعتراض به حضور قوای روس و مداخله انگلیس در ایران	۹۶۵
استعفاء حسین‌قلی‌خان نواب از وزارت امور خارجه	۹۷۲

www.adabestanekave.com

جلد پنجم

ترکیب دولت سپهبدار	۱۰۳۵	مقدمات استخدام سوئی‌ها برای ژاندارمری
برکناری ممتاز‌الدوله از ریاست مجلس		ایران ۹۷۵
شورای‌ملی و ریاست مؤتمن‌الملک		تصویب استخدام مستشاران امریکائی
	۱۰۳۶	برای مالية ایران در مجلس ۹۸۷
ناآرامی و زد و خورد و کشتار در راه		گشته شدن صنیع‌الدوله وزیر مالية بدبست
تبریز-آستانه	۱۰۳۷	تروریست‌های روسی ۱۰۱۱/۹۸۸
فرار ججو سردار، شورشی خراسانی به		ناآرامی در بلوچستان و کرمان و زمزمہ
خاک روسیه	۱۰۳۸	استقلال بلوچستان ۹۹۴
بازداشت و محاکمه پسران قوام‌الملک		تعزیکات محمد علی‌شاه مخلوع در داخل
شیرازی	۱۰۴۳	کشور ۱۰۰۰
استخدام صاحب‌منصبان سوئی‌ها برای		همباران روستای ایرانی با دست قزاقان
ژاندارمری ایران	۱۰۴۴	روسی ۱۰۰۳
طرح لایحه وام‌خواهی از بانک شاهی در		تشکیل دولت سپهبدار ۱۰۰۳
مجلس شورای‌ملی	۱۰۴۷	اسامی مستشاران مالیاتی امریکائی در
سن‌نوشت قوام‌الملک مسئله روز دولتین		ایران ۱۰۰۴
ایران و انگلیس!	۱۰۵۱	سوگند خوردن ناصر‌الملک نایب‌السلطنه
کشته شدن نصر‌الدوله برادر قوام‌الملک		در مجلس شورای‌ملی ۱۰۰۶
شیرازی در راه شیراز-بوشهر		تصویب حقوق مستشاران امریکائی در
	۱۰۵۲	مجلس شورای‌ملی ۱۰۰۹
تلگراف علماء نجف به نایب‌السلطنه -		سپاسگزاری وزیر خارجه انگلستان از
انتخاب‌هیأت‌رئیسه مجلس شورای‌ملی		برقراری امنیت در جنوب ایران
	۱۰۵۵	۱۰۱۶
ناآرامی در شیراز بعلت پناهنده شدن		ناآرامی در کرمانشاه و حمله به کنسولگری
قوام‌الملک به سفارت انگلیس		انگلیس ۱۰۱۸
	۱۰۶۲	محاکمه قاتلان رجال ایرانی در دادگاه‌های
تصویب لایحه دریافت وام از بانک‌شاهی		روسیه! ۱۰۱۸/۱۱۰۰
در مجلس شورای‌ملی - قرارداد		کشتار شگفت در بوشهر ۱۰۱۹
اسارت‌بار وام	۱۰۶۷	سخنرانی ناصر‌الملک نایب‌السلطنه در
برنامه هزینه گردانیدن وام دریافتی		مجلس شورای‌ملی ۱۰۲۰
	۱۰۷۰	برنامه دولت سپهبدار برای اداره کشور
ورود مستشاران امریکائی به تهران		۱۰۳۳

ورود محمدعلی‌شاه مخلوع به کمشتپه	۱۰۷۲
دودوزه بازی دولت روسیه برای بازگرداندن محمدعلی‌میرزا به سلطنت ایران	۱۰۷۴
تصویب قانون حکومت نظامی تهران در مجلس شورای ایملی ۱۱۲۸	کمیابی نان در اصفهان و شورش بانوان و مردم آن شهر و کشته و دارآوین شدن رئیس بلدیه ۱۰۷۵
آثار اجرائی قانون حکومت نظامی و پناهندگی گروهی به سفارتخانه‌های انگلیس و روس ۱۱۳۱	ناآرامی در بوشهر و کشته شدن نایب‌رئیس نظمیه بدست تفنگچیان ۱۰۷۹
متن قانون حکومت نظامی ۱۱۳۲	تیراندازی سربازان ایرانی و نگهبانان کنسولگری انگلیس بسوی یکدیگر و کشته شدن چند تن ۱۰۸۱
بروز احساسات مردم شهرستانها به طرفداری از محمدعلی‌شاه مخلوع ۱۱۳۶	تصویب لایحه کنترل هزینه وام دریافتی از بانک شاهی در مجلس شورای ایملی ۱۰۸۷
استعفاء صدراعظم (سپهبدار) ۱۱۳۶	تصویب لایحه تأسیس و اختیارات خزانه‌ داری کل در مجلس شورای ایملی ۱۰۹۲
تشکیل دولت صمصام‌السلطنه بختیاری ۱۱۴۰	تصویب حقوق دربار سلطنتی در مجلس شورای ایملی ۱۰۹۵
ناآرامی و زمینه‌سازی شورش در مشهد به طرفداری از محمدعلی‌شاه مخلوع ۱۱۴۲	طغیان رودخانه هامون و کشته شدن ۴۶ نفر در اثر سیل ۱۰۹۶
اشغال شهر نیشابور بوسیله محمدعلی‌شاه مخلوع و یاران او ۱۱۴۲	قانون اجازه دریافت وام از بانک شاهنشاهی ۱۱۰۱
آشوبگری سالارالدوله در کرمانشاه ۱۱۴۴	نامه مورگان شوستر به سفیر انگلیس در ایران ۱۱۰۹
شورش بسیار سخت در خراسان ۱۱۴۵	گزارش تفصیلی توطئه علیه جان قوام- الملک شیرازی و نصرالدوله برادر او ۱۱۱۴
زمزمۀ مخالفت انگلیس با مورگان‌شوستر ۱۱۴۹	سفیر انگلیس جوانمردی و بزرگ‌منشی یک ایرانی را «یک نوع حس مغرب‌زمینی» میدانست! ۱۱۱۶
شورش مردم تالش و کشته شدن حاکم آن شهر بدست مردم ۱۱۵۲	پرورد دشمنانه میان شوستر خزانه‌دار کل و مرنارد مدیر کل گمرکات ایران ۱۱۱۹
کشته شدن محمدعلی، شورشی نیشابوری ۱۱۵۲	
ناآرامی و قتل و غارت در کرمانشاه ۱۱۵۴	
کشف انجمن مخفی اتحاد‌اسلامی در تهران ۱۱۵۶	

محمدعلی‌شاه مخلوع	۱۲۰۲
تشکیل دولت پنج‌روزه سپهبدار و امامی	
وزیران او	۱۲۰۴
دولت صمصام‌السلطنه بختیاری و نام	
وزیران او	۱۲۰۵
تصویب جایزه برای دستگیری یا کشتن	
محمدعلی‌شاه مخلوع و برادران او	
در مجلس شورای‌یملی	۱۲۰۵
پناهنده‌شدن زرتشتیان کرمان به	
کنسولگری انگلیس و کشته‌شدن	
یکی از آنان	۱۲۰۷
ناارامی و قتل و غارت در همدان	۱۲۰۸
شکست سنگین نیروهای محمدعلی‌شاه	
مخلوع از نیروهای دولتی	۱۲۰۸
شکست نیروهای ارشد‌الدوله بدست	
بغتیاریها	۱۲۱۱
بیکاری و گرانی و کمیابی در کرمان	
	۱۲۱۱
شکست کامل نیروهای محمد علی‌شاه	
مخلوع در فیروزکوه و سوادکوه و	
فرار خود او	۱۲۱۵
و عده‌دادنهای محمدعلی‌شاه مخلوع به مردم	
مشهد	۱۲۳۰
تلگراف سalarالدوله به مجلس شورای‌یملی	
	۱۲۳۴
نامه نایب‌السلطنه به مجلس شورای‌یملی	
	۱۲۳۷
تنظيم برنامه اساسی برای اداره کشور	
	۱۲۳۹

پیشرفت محمدعلی‌شاه مخلوع در داخل	
خاک ایران و اعتراض دولت ایران	
به دولتين انگلیس و روس و قطع	
مقری او	۱۱۵۸
رفع دخل دولت انگلیس از اقدامات	
محمدعلی‌شاه مخلوع	۱۱۵۸
اعتراض‌نامه سفير ایران در لندن به	
دولت انگلیس درباره مداخلات	
ناروای دولت روسیه در ایران	
	۱۱۶۰
هجوم سربازان و قزاقهای روسی به مقر	
ایالت آذربایجان و تهدید حاکم و	
رهانیدن رشید‌الملک مهره سیاسی	
روس از زندان حکومتی	۱۱۶۲
مزاحمت نیروهای روسیه در تبریز و	
گیلان نسبت‌بمردم و معنی بیطری فی	
دولت روسیه در امور ایران!	
	۱۱۶۲
ورود محمدعلی‌شاه مخلوع به ساری	
	۱۱۶۷
قیام سalarالدوله از کرمانشاه	۱۱۷۳
آغاز شکست نیروهای محمدعلی‌شاه	
مخلوع در فیروزکوه و دستگیری	
رشید‌السلطان	۱۱۷۶
لعن بی‌ادبانه یک روزنامه‌نگار روسی	
درباره گردانندگان کشور ایران	
	۱۱۸۲
تصرف شهر دامغان به‌وسیله نیروهای	

جلد ششم

افزایش نیروهای نظامی انگلیس در	
شهرهای ایران	۱۲۶۱
اعتراض دولت ایران به افزایش نیروی	
نظامی انگلیس در ایران	-۱۲۶۶

فرار سalarالدوله از همدان به بروجرد	
	۱۲۵۸
تیراندازی بسوی قوام‌الملک و کشته‌شدن	
هرآهان او	۱۲۵۹

- پاسخ وزیر خارجه انگلیس به نامه میرزا
مهدی خان درباره اعزام نیروی
انگلیسی به ایران ۱۲۹۴ ۱۲۷۷
- جلوگیری جنرال قنسول روس از اقدامات
مأموران دولت ایران در مورد اموال
شعاعسلطنه ۱۳۰۰ ۱۲۶۶ - ۱۲۶۷
- عقیده مورگان شوستر درباره روابط
دولتین ایران و روس ۱۳۰۷ ۱۲۷۳
- اخطرار سفیر روس به دولت ایران و
تهدید به قطع رابطه سیاسی ۱۳۰۷ ۱۲۷۸
- مقاله یک روزنامه روسی درباره تیرگی
روابط ایران و روس ۱۳۱۲ ۱۲۷۹
- استعفاء نایب السلطنه و کابینه ایران در
اعتراض به اخطار دولت روسیه ۱۳۱۵-۱۳۱۷
- توضیحات سفیر روسیه در لندن به وزارت
خارجه انگلیس درباره رفتار دولت
روس با ایران ۱۳۲۴ ۱۲۸۰
- قطع رابطه سیاسی روسیه با ایران
۱۳۲۷-۱۳۴۴ ۱۲۸۱
- پافشاری روسها برای اخراج مورگان
شوستر از ایران ۱۳۲۹ ۱۲۸۲
- سیاهه تعداد نیروی نظامی روسیه در
ایران ۱۳۳۴ ۱۲۸۳
- نامه مورگان شوستر و بروز بحران در
کابینه ایران ۱۳۳۵ ۱۲۸۴
- تصویب قانون انتخابات در مجلس شورای
ملی ۱۳۳۶ ۱۲۸۵
- تلگراف ملا کاظم خراسانی به نایب السلطنه
۱۳۳۷ ۱۲۸۶
- کشته شدن رحیم خان چلپیانلو در زندان
تبریز ۱۳۳۷ ۱۲۸۷
- آشتفتگی اوضاع در کرمان ۱۳۴۰ ۱۲۸۸
- یادداشت سفیر انگلیس به وزیر امور
خارجه ایران درباره مخالفت مردم
ایران ۱۲۹۱ ۱۲۸۹
- آشتی کردن و سوگند خوردن قوام الملک و
سلطنت ۱۲۹۱-۱۲۹۲ ۱۲۹۰
- نامه میرزا مهدی خان وزیر مختار ایران
در لندن به وزیر خارجه انگلیس
درباره افزایش نیروی نظامی
انگلیس در ایران ۱۲۹۲ ۱۲۹۱
- حرکت محمدعلی میرزا (محمدعلی شاه)
بسوی یجنورد ۱۲۹۲
- عقیده مهم سفیر روسیه درباره چگونگی
اصلاحات در ایران و اختیارات
مرگان شوستر ۱۲۹۳ ۱۲۹۰
- محمدعلی میرزا در کوشش تپه ۱۲۹۴-۱۲۹۵
- تیرگی روابط مرگان شوستر و دولت
ایران ۱۲۹۵ ۱۲۹۱
- تصرف سلطان آباد به دست دوستداران
محمدعلی شاه ۱۲۹۶ ۱۲۹۲
- نامنی شدید در راههای بندرعباس و
کرمان ۱۲۹۷ ۱۲۹۴
- ارزشیابی نایب‌الحكومة کرمان (سردار
نصرت) از نظر سفیر انگلیس ۱۲۹۷-۱۲۹۸
- شکست کامل و تیرباران شدن ارشد‌الدوله
و از هم پاشیده شدن قوای سalar -
الدوله ۱۲۹۸ ۱۲۹۶
- فرار محمدعلی میرزا از سازندگان ۱۲۹۸-۱۲۹۹
- لشکرکشی سalar الدوله برای تصرف
تهران ۱۲۹۹ ۱۲۹۷
- شکست سنگین سalar الدوله از قوای دولتی
و فرار او به همدان ۱۲۹۹-۱۲۸۷ ۱۲۹۱
- تصویب مقرری دائمی برای پیرم خان در
مجلس شورای ملی ۱۲۹۰ ۱۲۹۸
- تصرف کاشان به دست نایب‌حسین کاشی
۱۲۹۰ ۱۲۹۹
- انحصار طلبی سفیر دولت روس درباره
ایران ۱۲۹۱ ۱۲۹۰

نامه وثوق‌الدوله به سفیر روسیه درباره روابط سیاسی ایران و روس
۱۳۸۵	با ورود قواهی انگلیسی به ایران
۱۳۴۲
مذاکرات و تصمیم‌گیری مجلس شورای ملی درباره شرایط تحمیلی دولت روسیه
۱۳۸۸	پایداری مجلس شورای ملی در برابر درخواستهای دولت روسیه
۱۳۴۵
تمدید دوره مجلس شورای ملی با تصویب نمایندگان مجلس!
۱۳۹۰	اعادة یادداشت اعتراضی دولت ایران به دولت روسیه
۱۳۵۶
حرکت قشون روسیه برای تصرف تهران
۱۳۹۱	پاسخ دولت ایران به درخواستهای دولت روسیه و اعتراض به پس‌فرستادن یادداشت دولت ایران
۱۳۵۵
آغاز برگناری کارگنان امریکائی در ایران و نخستین پیروزی میاسی روسها در این زمینه
۱۳۹۲	پوزشگاهی دولت ایران از دولت روسیه و تجدید روابط سیاسی دو کشور
۱۴۳۹-۱۳۵۶
بيان نامه دولت روسیه درباره محمد علی‌شاه مخلوع
۱۴۱۲	حیله استعماری جدید برای تعکیم قرارداد انگلیس و روس درباره تقسیم ایران
۱۳۵۷
سلح شدن مردم مشهد و قوچان برای مقابله با قواهی روسیه
۱۴۲۰	خسارت جسارت‌ورزی ایران به امپراطوری روسیه!
۱۳۶۰
پایداری مجلس شورای ملی در برابر درخواستهای دولت روسیه و چاره‌جوئی دولت ایران برای انحلال مجلس
۱۴۲۱	نامه وزارت خارجه روسیه به وزارت خارجه انگلیس درباره تیرگی روابط سیاسی ایران و روس و توجیه منطق قدیمی گرگ و بره!
۱۳۶۱
استعفاء گروهی نمایندگان مجلس شورای ملی
۱۴۲۱	سیاهه تعداد قواهی نظامی روسیه در رشت
۱۳۶۳
تحریم کالاهای انگلیسی و معامله و معاشرت با انگلیسی‌ها در شیراز
۱۴۲۲، ۱۴۵۵، ۱۴۵۲، ۱۴۵۱	اعلام بهانه‌های تازه دولت روس به دولت ایران و تحمیل شرایط جدید
۱۳۶۹
شکست قواهی دولتی از ترکمانان گرفدار محمد علی‌شاه مخلوع در دامغان
۱۴۲۲	خدخواهی جهانگشايانه روسها و سازشکاری تاجرانه انگلیس‌ها و زبونی ناگزیرانه ایران
۱۳۷۰
ناآرامی در کرمانشاه - جنگ طرفداران سالار‌الدوله با قواهی دولتی ۱۴۲۸؛ مقدمه تحریم کالاهای روسی در ایران
۱۴۳۰	شرایط روسیه برای بیرون یافتن قواهی نظامیش از شهرهای ایران
۱۳۷۴
	کشته شدن علاء‌الدوله
۱۳۷۶
	رد شدن تقاضاهای و شرایط پیشنهادی روسیه در مجلس شورای ملی
۱۳۷۶

۱۴۵۷

پذیرش شرایط روسیه برای تخلیه قوای
روسی از ایران ۱۴۵۸، ۱۴۶۱زد و خورد ایرانیان و روسها در رشت
و انزلی و کشته شدن ده تن ایرانی
۱۴۵۹انفعال مورگان شوستر و همکاران او از
خدمت دولت ایران ۱۴۶۱انحلال و تعطیل مجلس شورای ملی به
پیشنهاد نایب‌السلطنه و دستور
دولت ایران ۱۴۶۱اعتراض مردم و بازاریان علیه اقدامات
دولت ۱۴۶۲شورش و ناامنی در فارس ۱۴۶۳
اعتراض خوانین قشقائی به صولت‌الدوله
۱۴۶۷اوپنای بحرانی در شیراز ۱۴۷۱
زد و خورد و کشtar و آشوب در شیراز
۱۴۷۷

توشیح قانون انتخابات به دست نایب -

السلطنه ۱۴۲۰

متن کامل قانون انتخابات سال ۱۲۹۰ ۱۴۳۱

استعفای جمعی اعضاء دولت ایران ۱۴۳۸
پیروزی شیعاع‌السلطنه بر قوای دولتی و

تصرف استراپاد ۱۴۴۱

تشکیل کابینه صمصام‌السلطنه بختیاری
۱۴۴۴دستخط نایب‌السلطنه (ناصر‌الملک) به
مجلس شورای ملی ۱۴۴۶تصویب اعطای اختیارات به دولت در
مجلس شورای ملی برای حل بحرانروابط سیاسی ایران و روس
۱۴۵۵ورود سالار‌الدوله به گرمانشاه و
پناهندگی کفیل حکومت آنها به

قنسولگری انگلیس ۱۴۵۶

جنگ سپاهیان روسیه با فدائیان تبریز
و کشته شدن گروهی از ایرانیان

جلد هفتم

تفویض اختیارات مستر شوستر به کمیته

اجراهی موقت ۱۵۰۲

دستگیری شیخ سلیم مشروطه‌خواه تبریزی
با دست روس‌خواهان تبریز ۱۵۰۷پیدا شدن جسد تکه‌پاره‌شده چهارده سرباز
روسی در تبریز ۱۵۰۸سیاهه تلفات جنگ «کتل‌دخت» کازرون
۱۵۰۸/۱۵۲۱کشته شدن ثقة‌الاسلام و شیخ سلیم و
گروهی دیگر از آزادیخواهان به دست

روسها ۱۵۱۰

نظریه وزارت خارجه انگلیس درباره قتل عام
تبریز و طرفداری از جنایات روسها

شایعه کشته شدن پانصد تن زن و کودک

تبریزی به دست قوای روسی ۱۴۸۸

یورشهای وحشیانه قزاقان روسی و
همدستان ایرانی آنان به مردم تبریز،رشت، انزلی، و کشته و زخمی شدن
بسیاری از مردم آن نقاط ۱۴۹۲تصمیم روسها برای انتقام‌گیری از مردم
تبریز به گناه دفاع از خودشان ۱۴۹۳نظر سفیر انگلیس درباره وقایع تبریز
و اتهام روسها ۱۴۹۵

ورود قوای روسی به تبریز؛ تصرف ارک

تبریز به دست قزاقان روسی و ایرانی ۱۴۹۵

- دستور نایب‌السلطنه برای بستن مجلس شورای ملی ۱۵۴۸
- مقاله روزنامه «روسیه» و دفاع از ستمگری روسها در ایران و کشتن ثقة‌الاسلام و دیگران ۱۵۴۹
- متن فرمان احمدشاه قاجار برای انتخابات مجلس شورای ملی ۱۵۵۶
- حرکت قوای محمدعلی‌شاه مخلوع بسوی میانه و زنجان ۱۵۶۷
- کشمکش انگلیس و روس بر سر سلطنت محمدعلی‌شاه مخلوع و اعطاء «مساعده» به دولت ایران ۱۵۷۳-۴ / ۱۵۸۱
- دار زده شدن رئیس نظمیه رشت و دیگران ۱۵۷۶
- ورود چهارصد تن پیاده نظام روسی به رشت ۱۵۷۶
- پیشنهادهای کلنل یالمارسن فرمانده کل ژاندارمری برای هزینه مساعدة انگلیس و روس ۱۵۷۷
- طرح پیشنهادی کلنل یالمارسن برای تأسیس سازمان ژاندارمری در ایران ۱۵۷۸
- ناآرامی در خراسان به هاداری از محمدعلی‌شاه مخلوع ۱۵۸۱
- پادشاهی محمدعلی‌شاه مخلوع، استخوان لای زخم روسیه تزاری! ۱۵۸۴
- گروکشی‌های انگلیس و روس برای دادن مساعدة مالی به ایران ۱۵۸۴
- کشته شدن (خودکشی) ضیاء‌الدوله در قنسولگری انگلیس در تبریز ۱۵۸۸
- تعیین مقرری سالانه برای محمدعلی‌شاه مخلوع و سalarالدوله ۱۵۸۹
- متن حکم انتصاب منارد به کفالت خزانه‌داری کل ایران ۱۵۹۹
- نامه مدیر کل گمرکات به وزیر دارائی

- ۱۵۱۱ خونسردی مردم تبریز در برابر کشته شدن ثقة‌الاسلام ۱۵۱۶
- تلگراف مجتهدین بزرگ نجف به روحانیان ایران و جلوگیری آنان از دادن اعلان جهاد علیه روس و انگلیس ۱۵۲۰
- نظریه وزیر امور خارجه روسیه درباره ثقة‌الاسلام ۱۵۲۴
- حرکت مورگان شوستر از ایران ۱۵۲۵
- تلفات روسها در آشوب تبریز ۱۵۲۶
- دودوزه بازی وزیر خارجه روسیه درباره موقعیت محمدعلی‌شاه مخلوع ۱۵۲۹
- دست‌یابی محمدعلی‌شاه مخلوع بر شاهرود و دامغان و افتادن کرمانشاه به دست سalarالدوله ۱۵۳۱
- تظاهرات مردم و دانش‌آموزان تهران در اعتراض به تحملات روسها و دادن شعار «یا مرگ یا استقلال» ۱۵۳۶
- جنگ فدائیان با قوای روسی در تبریز ۱۵۳۷
- پدیدار شدن محمدعلی‌شاه مخلوع در استرآباد و بروز ناآرامی در آن سامان ۱۵۳۷
- آمار نیروی نظامی روسیه در بندر انزلی ۱۵۳۷
- شمار نیروهای روسی گسیل شده به قزوین ۱۵۳۸
- ناآرامی و ناامنی در شهر و راههای اصفهان ۱۵۳۹
- ناآرامی در یزد و بدرفتاری با زرتشتیان آن شهر ۱۵۳۹
- گزارش تفصیلی ویلسن مأمور انگلیسی از حوادث راه شیراز به اصفهان ۱۵۴۱
- متن نامه هیأت دولت ایران به نایب‌السلطنه و درخواست انحلال مجلس شورای مملی ۱۵۴۶

آمار قوای نظامی روسها در آذربایجان	۱۶۰۲
فرار سالارالدوله از براپر قوای دولتی ایران در کرمانشاه ۱۶۰۸	
قبول قرارداد استعماری روس و انگلیس، شرط اصلی پرداخت مساعدة مالی به دولت ایران ۱۶۰۹	
نامه سفیران انگلیس و روس به دولت ایران درباره شرایط پرداخت وام به ایران ۱۶۱۵	
شورش در مشهد و بازشناخته شدن محمدعلی‌شاه به پادشاهی از سوی شورشیان ۱۶۱۶	
شرایط پیشنهادی محمدعلی‌میرزا برای بیرون رفتن از ایران ۱۶۱۷	
شمار صاحب منصبان سوئدی در ژاندارمری ایران ۱۶۴۱	
آمار درآمد سالانه ایران ۱۶۴۱	
رفتن مورگان شوستر از ایران ۱۶۵۱	
راه یافتن محمدعلی‌شاه مخلوع به ولایات استریا و مازندران با کمک اردوبی قفقازی ۱۶۵۲	
فرار سالارالدوله از براپر قوای یارمحمدخان در کرمانشاه ۱۶۵۳	
متن یادداشت دولتين انگلیس و روس به دولت ایران درباره محمدعلی‌میرزا ۱۶۵۴	
تشکیل انجمن‌های سری با شرکت رجال و علماء سرشناس برای بازگردانیدن محمدعلی‌میرزا به سلطنت ۱۶۵۶	
کشته شدن ایرانیان تبعید شده به روسیه	
جنگ مذهبی در لارستان ۱۹۷۸	
درآمد گمرکات شمال و جنوب در گرو پرداخت وام انگلیس و روس به ایران ۱۶۸۰	
جنگ مردم کازرون با قشقائیها و نامنی راه بوشهر ۱۶۸۱	
کشته و زخمی شدن مأموران سیاسی انگلیس در راه شیراز-بوشهر و توان خواهی انگلیس از ایران ۱۶۸۳	
ادعای سفير انگلیس درباره دوستی علماء بزرگ با دولت متبع او ۱۶۵۸	۱۶۵۶
افزایش طرفداران محمدعلی‌میرزا در مشهد ۱۶۶۱	
حرکت محمدعلی‌میرزا از ایران به سوی بادکوبه ۱۶۶۳	
پیاده شدن قوای بحری انگلیس در بندر لنگه ۱۶۶۴	
جنگ سخت یارمحمدخان کرمانشاهی با سالارالدوله ۱۶۶۵	
کشته شدن شرف‌الملک کردستانی بدست مجاهدین ۱۶۶۶	
دستگیر شدن جمعی از علماء کرمانشاه به گناه طرفداری از سالارالدوله ۱۶۶۷	
کشته شدن یک مجتهد کرمانشاهی به دستور یارمحمدخان ۱۶۶۷	
متن پاسخ دولت ایران به یادداشت دولتين انگلیس و روس درباره محمدعلی‌میرزا ۱۶۷۲	
پافشاری سالارالدوله برای ماندن در خاک ایران ۱۶۷۶	
جنگ مذهبی در لارستان ۱۹۷۸	
درآمد گمرکات شمال و جنوب در گرو پرداخت وام انگلیس و روس به ایران ۱۶۸۰	
جنگ مردم کازرون با قشقائیها و نامنی راه بوشهر ۱۶۸۱	
کشته و زخمی شدن مأموران سیاسی انگلیس در راه شیراز-بوشهر و توان خواهی انگلیس از ایران ۱۶۸۳	